

MANUAL
PENTRU
CLASA
A V-A

CORINT

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Cristian Moroianu (coordonator)
Ioana Revnic
Iolanda Iacob
Isabella Ioniță

LIMBA , ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

MANUAL
PENTRU
CLASA
A V-A

CORINT

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Cristian Moroianu (coordonator)
Ioana Revnic
Iolanda Iacob
Isabella Ioniță

LIMBA , ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației Naționale.

Manualul școlar a fost aprobat prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 5267 din 03.10.2017, în urma evaluării, și este realizat în conformitate cu programa școlară aprobată prin OM nr. 3393 din 28.02.2017.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând cu anul școlar 2017–2018.

Inspectoratul școlar

Școala / Colegiul / Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

*Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

116.111 - numărul de telefon european de asistență pentru copii

Date despre autori:

Cristian Moroianu – doctor în filologie, profesor universitar, Departamentul de lingvistică, Facultatea de Litere, Universitatea din București (coordonator)

Ioana Revnic – doctor în filologie, profesor gradul didactic I, Liceul Pedagogic „Anastasia Popescu” din București (unitățile 1-4)

Iolanda Iacob – doctor în filologie, profesor gradul didactic I, Colegiul Național „Decebal” din Deva, metodist, inspector școlar ISJ Hunedoara (2005–2012) (unitățile 5-8)

Isabella Ioniță - doctorand în filologie, profesor gradul didactic I, Colegiul Național „Alexandru Lahovari” din Râmnicu-Vâlcea, metodist, inspector școlar ISJ Vâlcea (unitățile 9-12)

Referenți:

Florin Cioban – doctor în filologie habilitat, profesor universitar, Facultatea de Litere, Universitatea din Oradea și Universitatea ELTE din Budapesta

Marcel Lucaciu – profesor gradul didactic I, Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai” din Zalău, inspector școlar ISJ Sălaj

Redactare: **Alina Sârbu**

Tehnoredactare computerizată: **Stejărel Decu-Jerep, Liviu Rusu**

Design interior: **Liviu Rusu**

Design copertă: **Dan Mihalache**

Ilustrații: **Șerban Andreescu**

Surse foto: Shutterstock, lucrări din portofoliul Grupului Editorial Corint, arhivele personale ale autoarelor.

Surse animații: toate fragmentele de filme folosite pentru realizarea AMII-urilor animate au fost preluate de pe YouTube.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Limba și literatura română : manual pentru clasa a V-a
/ Cristian Moroianu (coord.), Ioana Revnic, Iolanda Iacob, Isabella Ioniță. -

București : Corint Logistic, 2017
ISBN 978-606-94476-2-8

I. Moroianu, Cristian

II. Revnic, Ioana

III. Iacob, Iolanda

IV. Ioniță, Isabella

811.135.1

821.135.1.09

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate EDITURII CORINT LOGISTIC, parte componentă a GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

Pentru comenzi și informații, contactați:

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Departamentul de Vânzări

Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București,
cod poștal 010517. Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20

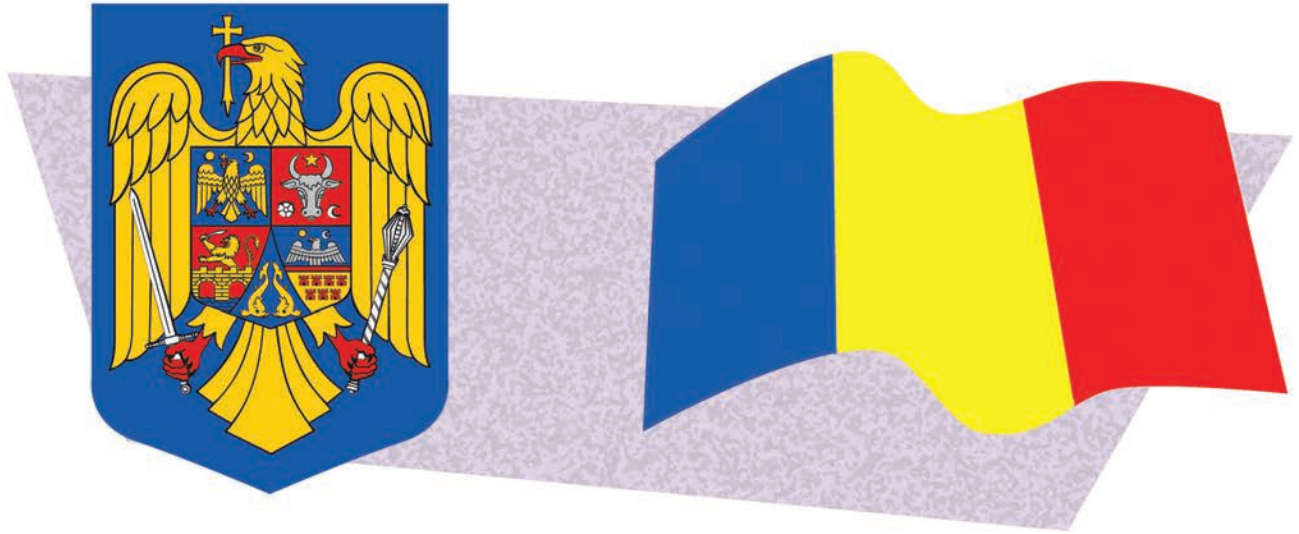
Depozit

Calea Plevnei nr. 145, sector 6, București,

cod poștal 060012. Tel.: 021.310.15.30

E-mail: vanzari@edituracorint.ro

Magazin virtual: www.edituracorint.ro

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu
Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertatea și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Cuprins

UNIVERSUL MEU FAMILIAR

Cuvânt-înainte • Ghid de utilizare a manualului	6	<i>Redactare</i> : Redactarea unei narațiuni după un text multimodal	48
Competențe generale și competențe specifice.....	7	<i>Elemente de construcție a comunicării</i> : Verbul • Flexiunea verbului • Modul indicativ • Modul imperativ • Modul indicativ, timpul prezent • Modul indicativ, timpul imperfect • Modul indicativ, timpul perfect compus • Modul indicativ, timpul perfect simplu • Modul indicativ, timpul mai-mult-ca-perfect • Modul indicativ, timpul viitor.....	49
FAMILIA.....	8	<i>Cititul este bucurie</i> : <i>Te cheamă Mitropolitul!</i> de Nicolae Manolescu.....	58
Unitatea 1	8	Evaluare.....	59
<i>Lectură</i> : Narativul literar	9	LUMI DE POVESTE	60
<i>Comunicare orală</i> : Roluri în comunicare	13	Unitatea 5	60
<i>Redactare</i> : Etapele scrierii • Părțile textului.....	14	<i>Lectură</i> : Narativul literar	61
<i>Elemente de construcție a comunicării</i> : Enunțul • Tipuri de enunțuri • Punctuația enunțului • Propoziția • Tipuri de propoziții	16	<i>Comunicare orală</i> : Elemente paraverbale și nonverbale, mărci ale personalității.....	64
<i>Cititul este bucurie</i> : Familii ciudate.....	20	<i>Redactare</i> : Redactarea unei narațiuni ficționale.....	65
<i>Elemente de interculturalitate</i> : Familiile limbilor lumii	21	<i>Elemente de construcție a comunicării</i> : Timpuri simple • Timpuri compuse.....	66
Unitatea 2	22	<i>Cititul este bucurie</i> : <i>Micul Prinț</i> de Antoine de Saint-Exupéry	68
<i>Lectură</i> : Narativul literar • Narativul nonliterar.....	23	<i>Elemente de interculturalitate</i> : Zilele săptămânii, zile de poveste	69
<i>Comunicare orală</i> : Reguli de acces la cuvânt.....	26	Unitatea 6	70
<i>Redactare</i> : Relatarea unei experiențe personale	27	<i>Lectură</i> : Descriptivul nonliterar • Cuvinte-cheie • Temă • Plan de idei	71
<i>Elemente de construcție a comunicării</i> : Predicatul verbal • Subiectul exprimat (simplu și multiplu).....	28	<i>Comunicare orală</i> : Prezentări simple pe o temă dată.....	74
<i>Cititul este bucurie</i> : <i>Băiețel</i> de Mihail Sadoveanu • <i>Hronicul și cântecul vârstelor</i> de Lucian Blaga.....	31	<i>Redactare</i> : Organizarea informației • Notițele.....	75
Evaluare	33	<i>Elemente de construcție a comunicării</i> : Substantivul comun și substantivul propriu • Posibilități combinatorii • Prepoziția • Categoria determinării: articolul (hotărât, nehotărât)	76
ȘCOALA.....	34	<i>Cititul este bucurie</i> : <i>Scrisoarea I</i> de Mihai Eminescu.....	79
Unitatea 3	34	<i>Elemente de interculturalitate</i> : Mituri cosmogonice	80
<i>Lectură</i> : Planul simplu și planul dezvoltat de idei... 35	35	Evaluare.....	81
<i>Comunicare orală</i> : Strategii de concepere și de înțelegere a textului oral.....	38		
<i>Redactare</i> : Redactarea unei compuneri după un plan.....	39		
<i>Elemente de construcție a comunicării</i> : Acordul subiectului cu predicatul • Atributul.....	40		
<i>Cititul este bucurie</i> : Povestea cărții	42		
<i>Elemente de interculturalitate</i> : O școală unică	43		
Unitatea 4	44		
<i>Lectură</i> : Narativul în textele multimodale.....	45		
<i>Comunicare orală</i> : Elemente nonverbale și elemente paraverbale în comunicare.....	47		

PRIETENII	82	<i>Elemente de construcție a comunicării: Numeralul •</i>	
Unitatea 7	83	<i>Numeralul cardinal • Numeralul ordinal.....</i>	123
<i>Lectură: Descriptivul literar • Comparația •</i>		<i>Cititul este bucurie: Paradisul lui Mimi și Tibi</i>	
<i>Personificarea</i>	83	<i>de Ioan Antoci.....</i>	127
<i>Comunicare orală: Exprimarea adecvată a emoțiilor •</i>		<i>Evaluare.....</i>	129
<i>Atitudini comunicative</i>	88		
<i>Redactare: Descrierea unui prieten real sau imaginar •</i>		LOCUL MEU NATAL	130
<i>Producere de text descriptiv.....</i>	89	Unitatea 11	130
<i>Elemente de construcție a comunicării: Pronumele •</i>		<i>Lectură: Textul explicativ.....</i>	131
<i>Tipuri de pronume: pronumele personal, pronumele</i>		<i>Comunicare orală: Acte de limbaj.....</i>	134
<i>de politețe</i>	90	<i>Redactare: Descrierea unui loc</i>	135
<i>Cititul este bucurie: Prieten imaginar</i>	92	<i>Elemente de construcție a comunicării: Alfabetul</i>	
<i>Elemente de interculturalitate: Prieteni legendari....</i>	93	<i>limbii române • Ordonarea cuvintelor după criteriul</i>	
		<i>alfabetic • Dicționarul • Articolul de dicționar •</i>	
Unitatea 8	94	<i>Tipuri de sunete: vocală; consoană; semivocală •</i>	
<i>Lectură: Descriptivul literar • Autoportretul</i>	95	<i>Corespondența sunet-literă • Accentul (aplicativ)..</i>	136
<i>Comunicare orală: Descrierea unui obiect •</i>		<i>Cititul este bucurie: Hronicul și cântecul vârstelor</i>	
<i>Complimente • Invitații • Prezentări</i>	97	<i>de Lucian Blaga • 9 Mai 1895 de Lucian Blaga.....</i>	141
<i>Redactare: Autoportretul • Inserarea în texte a unor</i>		<i>Elemente de interculturalitate: Din tainele</i>	
<i>desene, grafice, fotografii, scheme</i>	98	<i>scrisului.....</i>	143
<i>Elemente de construcție a comunicării: Adjectivul •</i>			
<i>Gradele de comparație</i>	100	Unitatea 12	144
<i>Cititul este bucurie: Îndrăgostește-te</i>		<i>Lectură: Tipare textuale de structurare a ideilor</i>	145
<i>de Fabulafia!</i>	102	<i>Comunicare orală: Prezentări simple,</i>	
<i>Evaluare.....</i>	103	<i>pe teme date</i>	148
		<i>Redactare: Călătorie culturală prin România •</i>	
JOCURI ȘI JUCĂRII	104	<i>Redactarea unei compuneri pe o temă dată.....</i>	149
Unitatea 9	104	<i>Elemente de construcție a comunicării: Vocabularul •</i>	
<i>Lectură: Descriptivul literar • Locuri</i>	105	<i>Cuvântul și contextul • Forma și sensul cuvintelor •</i>	
<i>Comunicare orală: Dialoguri între doi participanți •</i>		<i>Categorii semantice: sinonime, antonime • Câmpul</i>	
<i>Regulile unui dialog constructiv</i>	109	<i>lexical • Variație stilistică • Limbă standard • Normă</i>	
<i>Redactare: Descrierea unui obiect real sau</i>		<i>și abatere</i>	150
<i>imaginar</i>	110	<i>Cititul este bucurie: Cum era Mihai Eminescu?.....</i>	154
<i>Elemente de construcție a comunicării: Articol</i>		<i>Evaluare.....</i>	155
<i>demonstrativ • Acordul adjectivului</i>			
<i>cu substantivul</i>	111	<i>Evaluare semestrul I.....</i>	156
<i>Cititul este bucurie: Evadare din biblioteca</i>		<i>Evaluare semestrul al II-lea</i>	157
<i>domnului Lemoncello de Chris Grabenstein</i>	114	<i>Recapitulare finală</i>	158
<i>Elemente de interculturalitate: Jocuri</i>		<i>Recapitulare... altfel</i>	159
<i>și imaginație</i>	115	<i>Autoevaluare.....</i>	160
Unitatea 10	116		
<i>Lectură: Descrierea în textul nonliterar.....</i>	117		
<i>Comunicare orală: Strategii de ascultare activă.....</i>	120		
<i>Redactare: Organizarea informației dintr-un text</i>			
<i>citit • Schemele.....</i>	121		

Cuvânt-înainte

Familia, școala, universul cu toate tainele lui, dar și lumile inventate, prietenii, jocurile, locul natal, locul în care trăiești fac parte din universul oricărui copil de vârsta ta. Acestea au devenit teme ale capitolelor din manualul tău de limba română.

Fiecare unitate de învățare cuprinde pagini de: *Lectură, Comunicare orală, Redactare, Elemente de construcție a comunicării*. Acestea sunt îmbogățite cu două rubrici incitante: *Cititul este bucurie* (în care vei găsi fie prezentări ale unor cărți sau reviste, fie alte povești interesante) și *Elemente de interculturalitate* (cu multe curiozități despre diverse culturi, despre lucruri pe care crezi că le cunoști deja, întru totul: limba română, scrisul, cititul). Cuprinsul conține titluri care îți vor părea dificile; ele preiau formulările din programa școlară, un document important în munca la clasă a profesoarei sau a profesorului tău de limba și literatura română. Însă felul în care conținuturile denumite de titluri îți vor fi prezentate este adaptat vârstei tale.

Manualul pe care ți-l propunem poate părea dens, dar nu toate conținuturile sunt obligatorii. Informațiile suplimentare sunt marcate cu asterisc (*) sau sunt prezentate în rubrica **Știi? Află mai multe!**

Vei avea la dispoziție și un manual digital cu: exerciții interactive, filme, jocuri, teste de autoevaluare (existente doar aici) și alte elemente provocatoare.

Atenție! Pentru a rezolva anumite exerciții vei avea nevoie de dicționare precum *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX) sau *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, ediția a II-a (DOOM 2)*.

Spor la citit, la scris și – mai ales – la descoperit lucruri noi, în clasa a V-a!

Autoarele

Ghid de utilizare a manualului

Acest manual cuprinde:

Varianta tipărită

Varianta digitală

Simboluri folosite doar în varianta digitală

Rezolvă

Privește

Vizionează

Manualul este structurat în unități de învățare, fiecare unitate cuprinde:

Competențe generale și specifice

COMPETENȚE GENERALE

- 1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral**
- 2. Receptarea textului scris de diverse tipuri**
- 3. Redactarea textului scris de diverse tipuri**
- 4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise**
- 5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional**

COMPETENȚE SPECIFICE

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral

- 1.1. Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate
- 1.2. Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informații și a unor idei, exprimând opinii, emoții și sentimente prin participarea la discuții pe teme familiare, de interes sau pornind de la textele ascultate/citite
- 1.3. Identificarea unor elemente paraverbale și nonverbale, în funcție de situația de comunicare
- 1.4. Realizarea unei interacțiuni verbale cu doi interlocutori, folosind strategii simple de ascultare activă și manifestând un comportament comunicativ politicos față de interlocutor(i)

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

- 2.1. Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
- 2.2. Identificarea temei și a ideilor principale și secundare din texte diverse
- 2.3. Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare
- 2.4. Manifestarea interesului și focalizarea atenției în timpul lecturii unor texte pe teme familiare
- 2.5. Observarea comportamentelor și a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

- 3.1. Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate
- 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme
- 3.3. Analizarea constantă a propriului scris/a unor texte diverse din punctul de vedere al corectitudinii, al lizibilității, al coerenței și al clarității
- 3.4. Observarea atitudinilor manifestate în procesul redactării unui text, identificând aspectele care necesită îmbunătățire

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

- 4.1. Utilizarea achizițiilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă a intențiilor comunicative
- 4.2. Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative
- 4.3. Monitorizarea propriei pronunții și scrieri și a pronunției și scrierii celorlalți, valorificând achizițiile fonetice de bază
- 4.4. Respectarea normelor ortografice și ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale și sintactico-morfologice în interacțiunea verbală
- 4.5. Utilizarea competenței lingvistice în corelație cu gândirea logică/analogică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

- 5.1. Asocierea unor experiențe proprii de viață și de lectură cu acelea provenind din alte culturi
- 5.2. Identificarea unor valori culturale promovate în textele autorilor români din diferite perioade istorice

DESCOPERĂ

- Spune primele trei cuvinte care îți vin în minte când auzi cuvântul *familie*.
- Enumeră titlurile a trei povești sau cărți pe care le-ai citit sau despre care ai auzit vorbindu-se în familia ta.
- Descrie imaginea de mai sus, spunând și ce sentimente îți inspiră atmosfera din căminul celor doi copii.
- Precizează două asemănări și două deosebiri între camera copiilor și camera ta.
- Andu și Anda, cei doi copii din desen, obișnuiesc să citească, în fiecare seară, o poveste. Acesta este unul dintre lucrurile pe care le fac întotdeauna împreună. Povestește ce îți place ție să faci, alături de familia ta.
- Scrie un text de maximum cinci enunțuri, în care să îți prezinți propria familie.
- Amintește-ți ce ai învățat în clasa a IV-a la orele de istorie despre trecutul personal și alcătuiește și tu un arbore genealogic al familiei tale, asemănător cu acelea din manualul digital. Completează frunzele cu numele și gradele de rudenie dintre membrii familiei tale.

JOC

În familie, fiecare dintre noi are propriul mod de a-și exprima afecțiunea față de cei apropiați. Chiar și unele povești ale copilăriei vorbesc despre acest lucru. Enumeră trei modalități prin care le împărtășești celor din familie dragostea ta.

CITEȘTE!

Citește cu atenție textul următor și observă ce trăiri, ce emoții îți trezește.

Sarea în bucate

de Petre Ispirescu

A fost odată un împărat. Acest împărat avea trei fete.

Rămânând văduv, toată dragostea lui el și-o aruncase asupra fetelor. Ele mărindu-se și văzând **sârguința** ce punea părintele lor ca să le crească pre ele, să le învețe și să le păzească de orice răutăți și **bântuiei**, **se sileau** și ele din toată puterea lor ca să-l facă să uite mâhnirea ce-l cuprinsese pentru moartea mumei lor.

Într-una din zile, ce-i vine împăratului, că numai întrebă pe fata cea mai mare:

– *Fata mea, cum mă iubești tu pe mine?*

– *Cum să te iubesc, tată? Iaca, eu te iubesc ca mierea*, răspuse ea, după ce se gândi că, oare, ce lucru poate fi mai dulce pe lume. Atâta o tăie capul pe dânsa, atâta și vorbi.

– *Să-mi trăiești, fata mea; să-mi faci Dumnezeu parte de tine!*

Și întrebând și pe fata cea mijlocie:

– *Dar tu, cum mă iubești pe mine, fata mea?*

– *Ca zahărul, tată.* Atâta o tăie și pe dânsa capul și atâta răspuse.

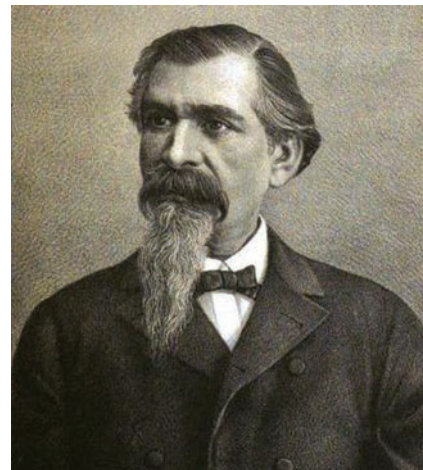
– *Să-ți dea Dumnezeu bine, fata mea! Să mă bucur de tine!*

Pasămite, fetele acestea erau lingușitoare și știau să-și arate iubirea către părintele lor mai mult decât o aveau. Împăratul se bucură cât un lucru mare, când auzi de la fetele lui cele mai mari cât îl iubesc. El socoti că altfel de iubire nu poate să fie decât cea dulce ca mierea și ca zahărul. Și uitându-se și la fata cea mai mică, ce sta mai deoparte și cu sfială, o întrebă și pe dânsa:

– *Cum mă iubești tu, fata mea?*

– *Ca sarea în bucate, tată!* răspuse și ea cu fața senină, zâmbind cu dragoste firească și lăsându-și ochii în jos, de rușine că vorbi și ea. Ea se rușina, biet, văzând că tată-său o băgase și pe ea în seamă, ca o mai mică ce era.

Împăratul se înfurie și o alungă pe fată de acasă. Aceasta **pribegește** din sat în sat, până ce ajunge la curtea unui alt împărat. Acolo, mezina devine ajutoarea unei **chelărese**. Vestea despre **vrednicia** și smerenia ei ajunge la urechile împărătesei, care dorește să o cunoască. Descoperindu-i calitățile, împărăteasa o îndrăgește ca pe copila ei, cu

Petre Ispirescu (1830–1887) a fost un editor, scriitor și culegător de folclor român. Îndrăgostit de creațiile populare românești, a cules multe basme, le-a repovestit și le-a publicat în volumul *Legendele sau basmele românilor* (1872). Generații de părinți le-au citit copiilor basme din această carte: *Aleodor împărat*, *Prâslea cel voinic și merele de aur*, *Greuceanu* și multe altele.

ISTORIA CUVINTELOR

- *Știința care se ocupă cu studierea originii cuvintelor și a modului în care forma și sensurile acestora se modifică se numește **etimologie**.
- Cuvântul *basma* provine din termenul slav *basnŭ* care înseamnă „născocire, scornire”. *Basmul* este o creație literară populară sau cultă. Ideea centrală a unui basm este lupta dintre bine și rău. În această confruntare, binele triumfă.

VOCABULAR

bântuia – supărare, nechez
chelăreasă – femeie care administrea alimentele de la curtea unui boier și care păstra și cheile cămării

cuscr – tatăl unuia dintre soți în raport cu părinții celuilalt soț

duh – (aici) minte, inteligență
de viță (bună) – de origine aleasă; nobil

a pribegi – a umbla din loc în loc, a hoinări

sârguință – strădanie, străduință, silință; hărnicie, râvnă, zel

a se sili – a se strădui

șea (șă) – parte a harnașamentului care se pune pe spinarea calului și pe care stă călărețul

vrednicie – hărnicie, îndemănare, pricepere

toate că avea un băiat, pe care îl iubea nespuse. Într-o zi, fiul împăratului plecă la război, alături de tatăl lui. Feciorul se întoarce acasă rănit. Tânăra slujnică îl îngrijește cu devotament, iar fiul împărătesei se îndrăgostește de ea și o cere de soție. La nuntă este poftit și tatăl ei. Fata gătește singură pentru el și nu pune sare în mâncăruri. Nemulțumit de gustul acestora, împăratul i se plânge **cuscrului** său. Atunci, mireasa intervine și le povestește tuturor prin ce a trecut.]

– Eu am gătit bucatele pentru împăratul ce s-a supărat, și iată pentru ce am făcut-o: acest împărat este tată-meu. Noi eram trei surori în casa părintească. Tata ne-a întrebat într-o zi cum îl iubim noi. Surorile mele cele mai mari, una îi răspunse că îl iubește ca mierea, alta ca zahărul. Eu îi zisei că îl iubesc ca sarea în bucate. Așa am socotit eu că nu se poate mai multă iubire decât aceasta! Tata s-a supărat pe mine și m-a gonit din casă. Dumnezeu nu m-a lăsat să piei și, prin muncă, cinste și hărnicie, am ajuns unde mă vedeți. Acum am vrut să dovedesc tatei că fără miere și fără zahăr poate omul să trăiască, dar fără sare nu, d-aia i-am gătit bucatele fără sare. Judecați dumneavoastră cu minte împărătească cine a avut dreptate.

Toți mesenii într-o glăsuire găsiră cu cale că pe nedrept a fost fata gonită din casa părintească. Atunci tatăl fetei mărturisi că n-a știut să prețuiască **duhul** fetei sale și și-a cerut iertăciune. Fata, și ea, i-a sărutat mâna și și-a cerut și dânsa iertăciune dacă fapta ei l-a supărat. Și se puseră pe o veselie și pe o petrecere de se duse vestea în lume. Tatăl fetei se veselea, nu se veselea, dar socrul știu că se veselea și se mândrea că a dobândit o așa noră, și **de viță bună**, și înțeleaptă, și harnică.

Și încălecai p-o **șea**, și v-o spusei d-voastră așa.

Și încălecai p-o lingură scurtă, să trăiască cine ascultă.

Și mai încălecai p-un fus, să trăiască și cine a spus.

JOC

Emoții „la cald”

După încheierea primei lecturi a basmului *Sarea în bucate*, completează în caiet o schemă, pentru a-ți evidenția emoțiile stărnite de acesta. Folosește emoticoanele: 😊, 😞 sau 😐 (atitudine neutră) etc. Utilizează între unu și cinci emoticoane, pentru fiecare secvență. Motivează-ți, oral, evaluarea făcută.

Ce am simțit:

- la începutul lecturii:
- pe parcursul lecturii:
- la sfârșitul lecturii:

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Poți intra pe www.dexonline.ro, pentru a afla înțelesul altor cuvinte necunoscute din text. Site-ul www.dexonline.ro oferă pe internet informații extrase din mai multe dicționare ale limbii române.

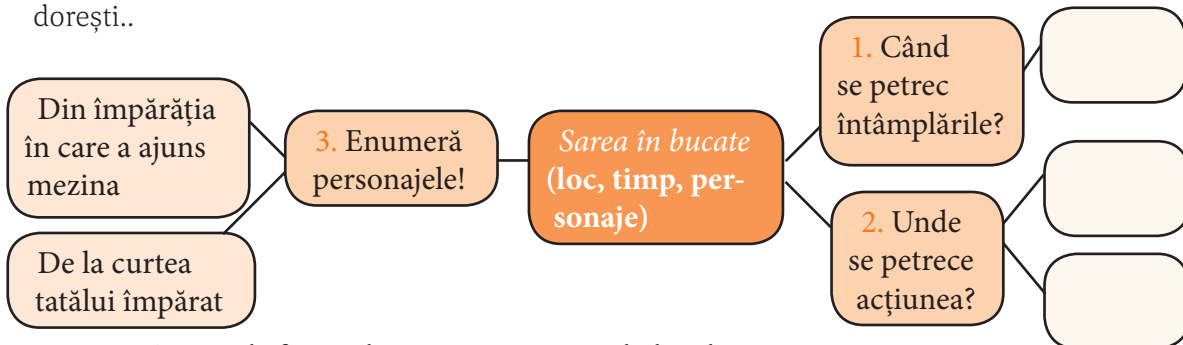
DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

- Răspunde la următoarele întrebări, după ce recitești textul.
 - De ce împăratul le creștea singur pe cele trei fete?
 - Ce face mezina, după ce este alungată de acasă?
 - Din ce motiv fata cea mică îi gătește împăratului, la nuntă, mâncarea fără sare?
 - Ce reacție au mesenii de la ospăț, după ce află povestea fetei?

LECTURĂ

Narativul literar

- Completează „ciorchinele” de mai jos, adăugându-i oricâte „boabe” dorești..

- Enumeră însușirile fetei celei mici, așa cum se deduc din text.
- Povestește basmul *Sarea în bucate*, completând textul de mai jos:
Demult, trăia un împărat care avea trei fete. Într-o zi, el și-a întrebat ficele ...
Acestea i-au răspuns, pe rând, Nemulțumit de răspunsul mezinei, tatăl ... Fata a ajuns ... Acolo, ... La nuntă, ...
În cele din urmă, ...

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

- Transcrie din text cinci cuvinte care se referă la familie.
- Completează lista cu cel puțin cinci termeni cunoscuți de tine care indică grade de rudenie.

REȚINE!

Modul de expunere prin care sunt redată întâmplări reale sau imaginare se numește **narațiune**.

Textul în care sunt relatate fapte, evenimente, într-o desfășurare gradată, este **un text narativ**. Într-un text literar, autorul inventează propria lume, cu locuri și personaje imaginate, cu întâmplări aparte.

O narațiune literară are: **acțiune** (întrebarea *Ce se petrece în text?* te ajută să descoperi întâmplările), **personaje** (pe care le identifiți răspunzând la întrebarea *Cine participă la întâmplările povestite?*) și **narrator** (povestitor).

Personajele literare, „actorii” acțiunii, se comportă și acționează după legi imaginate de autor.

Întâmplările unei povestiri sunt încadrate: în **timp** (poți afla indicii temporali răspunzând la întrebarea *Când se petrec întâmplările?*) și în **spațiu** (poți stabili reperele spațiale răspunzând la întrebarea *Unde se petrece acțiunea?*).

EXERSEAZĂ

- Apelând la experiența ta de lectură, completează tabelul alăturat, după ce l-ai copiat în caiet. Vei avea în vedere 3–5 texte narrative.

Narațiunea citită	Personajul principal	Ce face eroul?	Locul unde se petrece acțiunea	Timpul întâmplărilor

ISTORIA CUVINTELOR

Substantivul *narațiune* este de origine latină (*narratio*) și înseamnă „poveste, povestire, istorie, istorisire”.

DISCUTĂ

• Discută cu toți colegii tăi despre comportamentul împăratului față de fiica lui cea mică, aducând argumente pentru fiecare din următoarele ipoteze:

a) Împăratul reacționează exagerat, pentru că este orgolios (mândru, îngâmfat).

b) Copleșit de povara creșterii copiilor și de grijile împărăției, tatăl nu are răbdare să se gândească atent la spusele fetei.

• Explică, din punctul tău de vedere, ce înseamnă „a iubi pe cineva ca sarea-n bucate”.

PROIECT

Realizează în echipă cu alți colegi sau colege un proiect interdisciplinar cu titlul *Minunile sării*. Folosește informațiile dobândite la orele de geografie și de istorie. Poți căuta informații despre: beneficiile sării pentru organism; pericolele excesului de sare, în alimentație; utilizarea inedită a sării, în viața de zi cu zi; drumul sării – în vechime; „împărățiile sării” – salinele. Prezintă proiectul sub forma unui poster sau a unui colaj de fotografii și de texte, a unei prezentări în PowerPoint sau în Prezi, a unui film care să conțină diverse interviuri și imagini digitale etc.

- Folosindu-te de ceea ce ai aflat despre narațiune, precum și de cunoștințele dobândite în clasele primare, alege doar afirmațiile pe care le consideri corecte. Citește-le colegilor.
 - a) Într-o narațiune, se povestesc întâmplări.
 - b) Textul în care sunt descrise trăsăturile unui personaj, ale unui obiect, ale unui peisaj este un text narativ.
 - c) Lumea basmului este una imaginară, populată de eroi de poveste.
 - d) Eroii din *Sarea în bucate* sunt persoane reale.
 - e) Lectura basmului stârnește emoții, îl impresionează pe cititor, întrucât textul este literar.
 - f) Ca orice text informativ (nonliterar), *Sarea în bucate* oferă informații clare despre un aspect din realitate: rolul sării în alimentație.
- Argumentează selecția făcută la exercițiul anterior.
- Privește filmul despre piesa de teatru *Regele Lear* de William Shakespeare, existentă în manualul digital. Enumeră asemănări și deosebiri între aceasta și *Sarea în bucate*, referindu-te la timpul și locul acțiunii, la personaje și la întâmplări.
- Precizează două valori morale pe care le respectă atât personajele din *Sarea în bucate*, cât și personajele din piesa de teatru *Regele Lear*.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

„Sarea este un element indispensabil vieții, fiind considerată încă din Antichitate un adevărat «dar al zeilor» [...]; treptat, devine un simbol al ospitalității, ieșirea cu pâine și sare înaintea unui musafir exprimând sentimentele cele mai sincere de respect și prietenie.” (Romulus Antonescu, *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*)

Sarea era folosită și ca monedă de schimb, iar cuvântul *salariu* însemna, la origine, „plata soldaților în sare” (fiind derivat din latinele *sal, salis*, „sare”).

Salina Turda

COMUNICARE ORALĂ

Roluri în comunicare

DESCOPERĂ

- Citește pe roluri replicile subliniate cu caractere cursive în basmul *Sarea în bucate* (pagina 9).
- Numește personajele care au rolurile de vorbitor și de ascultător în dialogul de la exercițiul anterior.

REȚINE!

Pentru a fi în legătură unii cu ceilalți, oamenii comunică.

Atunci când comunicarea se realizează prin intermediul limbajului, protagoniștii sunt: **vorbitorul** (sau **emițătorul**) și **ascultătorul** (sau **receptorul**). **Vorbitorul** transmite un mesaj. **Ascultătorul** primește, receptează mesajul transmis de acesta. Pe parcursul comunicării, rolurile se schimbă.

Oamenii transmit mesaje prin tonul și volumul vocii ori prin ritmul vorbirii; prin mimică, prin gesturi, prin mișcările corpului.

Pe lângă limbaj, există și alte modalități prin care oamenii își împărtășesc gândurile, trăirile, emoțiile sau prin care își transmit unii altora informații. Muzica, dansul, artele plastice reprezintă forme de comunicare.

EXERSEAZĂ

- Precizează cinci cuvinte sau expresii care au înțeles asemănător cu verbul a *comunica*.
- Imaginează-ți că îi iei un scurt interviu mezinei împăratului din basmul *Sarea în bucate*. Scrie în caiet întrebările și răspunsurile, ghidându-te după sugestiile de răspunsuri prezentate mai jos.
 - ...?
 - Noi eram trei surori în casa părintească.
 - ...?
 - Tata ne-a întrebat într-o zi cum îl iubim noi. Surorile mele cele mai mari, una îi răspunde că îl iubește ca mierea, alta ca zahărul. Eu îi zisei că îl iubesc ca sarea în bucate. Așa am socotit eu că nu se poate mai multă iubire decât aceasta!
 - ...?
 - Tata s-a supărat pe mine și m-a gonit din casă. Dumnezeu nu m-a lăsat să piei și, prin muncă, cinste și hărnicie, am ajuns unde mă vedeți.
 - Mulțumesc, prințesă!
- Numără de câte ori fiecare dintre cele două personaje a avut rol de vorbitor și de câte ori a devenit ascultător în timpul dialogului improvizat în exercițiul anterior.

DISCUTĂ

Describe tabloul lui Edgard Degas (1834–1917), *Familia Bellelli*, reprodus alături. (Amintește-ți, de la orele de istorie și desen din clasa a IV-a, că, atunci când prezinți o imagine, trebuie să ai în vedere: numărul persoanelor înfățișate; vestimentația acestora; modul în care sunt înfățișate – în picioare sau așezate, singure sau în grup etc.; relațiile dintre ele; locul în care se află; momentul în care au fost surprinse etc. Culorile folosite de pictor, jocul de lumini și umbre sunt, firește, foarte importante.) Discută cu toți colegii tăi despre emoțiile pe care pictura ți le transmite.

E. Degas, *Familia Bellelli*

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

• În orice familie există persoane care au de împărtășit istorii aparte. Scrie un text de șapte–opt paragrafe, în care să redai povestea eroului din familia ta. Respectă etapele scrierii unui text!

• Realizează alături de colegii din clasa ta o publicație on-line cu titlul *Familii de poveste*, care să cuprindă toate poveștile despre eroii din familiile voastre.

Pentru ca munca voastră să fie eficientă, asumați-vă rolurile potrivite: editor de text, editor imagine, coordonator etc.

Orientativ, puteți consulta postările cu aceeași temă de pe site-ul www.bunatate.ro din secțiunea *Vorbe bune – Familii de poveste*.

DESCOPERĂ

- În clasa a IV-a, la o oră de istorie în care s-a vorbit despre trecutul familiei, Ioana, o elevă de vârsta ta, prietenă cu Anda și Andu, a avut de scris o compunere despre eroul familiei sale. Dacă tu ai avea de scris despre un erou al familiei tale, la cine ai apela, pentru a aduna informații? Numește trei persoane cu care ai sta de vorbă.
- Ioana a decis să scrie despre un străbunic. A formulat și câteva idei, pentru compunerea sa:

- *Dulea Nicolae a trăit între anii 1906-1991.*
- *A luptat în al Doilea Război Mondial.*
- *A fost luat prizonier și a fost trimis la muncă în bazinul carbonifer Donbas (actuala Ucraina).*
- *În mină, a avut un accident.*
- *A fost salvat de către un medic german.*
- *A trăit mulți ani în zona Donbasului și a îndurât multe greutăți: frig, foamete...*
- *După opt ani de prizonierat, s-a întors în România continuându-și viața alături de familie.*
- *Admir curajul și rezistența bunicului meu.*

- Aranjează ideile Ioanei în următorul tabel, după ce l-ai transcris în caiet.

Partea compunerii	Idei	Ce trebuie să conțină
Introducere		Loc, timp, unele personaje; „intrarea” în poveste
Cuprins		Întâmplări prezentate într-o ordine logică
Încheiere		Sfârșitul întâmplărilor, impresii, concluzii; „ieșirea” din poveste

REȚINE!

Există mai multe **etape ale scrierii unui text**:

1. **Alegerea subiectului**: descoperă subiecte în universul familiar.
 2. **Generarea ideilor**: adună informațiile necesare.
 3. **Planificarea**: selectează informațiile semnificative pentru tema ta; organizează informațiile și fă un plan de idei.
 4. **Scrierea**: încadrează-te în subiect; respectă cele trei părți ale textului – *introducerea*, *cuprinsul*, *încheierea*; scrie corect; fii atent(ă) la așezarea textului în pagină și la evidențierea paragrafelor.
- Paragraful** este un pasaj al unei lucrări despărțit de restul textului printr-un alineat nou. Este un fragment (unitar), care cuprinde o anumită idee.

EXERSEAZĂ

- În cele din urmă, Ioana a scris textul următor. Citește-l cu atenție, pentru a putea rezolva cerința exercițiului.

Supraviețuitorul

Introducere

➔ Străbunicul, Dulea Nicolae, s-a născut în 1906, în Răzvad, județul Dâmbovița, și a murit în 1991. A avut trei copii: două fete și un băiat. Și-a făcut stagiul militar în Moldova și a luptat în al Doilea Război Mondial.

Cuprins

➔ În 1941, a plecat în război alături de nemți, împotriva rușilor. La scurt timp, a fost luat prizonier de către ruși, în Basarabia, și a fost trimis la muncă în bazinul carbonifer Donbas (din Ucraina). Acolo existau mine foarte mari, cu galerii de câțiva kilometri. Într-o zi, s-a produs un accident de muncă, iar străbunicul și-a fracturat piciorul. Cum acesta s-a infectat, el era gata să moară, dar l-a salvat un medic german. În urma accidentului, nu a mai lucrat în mină și a fost trimis la colhoz (o cooperativă agricolă de producție din fosta Uniune Sovietică). Acolo, iarna era foarte frig și, ca să nu îi înghețe fața, când ieșea afară, se ungea cu grăsime.

Cât timp a fost prizonier, a suferit foarte mult de foame. Noroc că a lucrat la bucătărie unde, pe ascuns, se hrănea cu coji de cartofi și cu alte resturi de mâncare. Când nu mai rezistau, ceilalți mâncau pământ și mureau.

Prizonierii erau eliberați periodic. Străbunicul își aștepta rândul cu înfrigurare, căci era nerăbdător să se întoarcă și el în România, la ai lui. După opt ani de prizonierat, a plecat acasă cu trenul. Călătoria de întoarcere a durat trei săptămâni.

Când a ajuns acasă, vorbea foarte bine limba rusă. Din fericire, și-a reluat serviciul la CFR. Ultimii ani de viață și i-a petrecut alături de familie.

Încheiere

➔ Mă gândesc la curajul străbunicului meu și îmi spun că eu nu aș fi în stare de o asemenea îndrăzneală, de atâta rezistență în fața greutăților. Povestea lui de viață mi se pare interesantă și mă emoționează de fiecare dată când mi-o amintesc.

(Ioana Vicol, clasa a V-a, București)

După ce l-ai transcris în caiet, completează tabelul de mai jos cu informații despre textul scris de Ioana:

Părțile textului	Număr de paragrafe
Introducere	
Cuprins	
Încheiere	

DISCUTĂ

Discută cu toți colegii tăi înțelesul unuia dintre proverbele descoperite de tine.

DESCOPERĂ

➤ Recompune proverbele, găsind continuarea fiecăruia în coloana din dreapta:

Spune-mi cu cine te însoțești ...

ca să știi și eu.
ca să-ți spun cum
îți va fi ziua.
ca să-ți spun cine ești.

Trebuie să mănânci un car de sare cu cineva...

ca să fi sănătos.
ca să-l poți cunoaște.
ca să ai un prieten.

REȚINE!

În comunicare, cuvintele se organizează în enunțuri.

Enunțul este unitatea de bază a comunicării.

Enunțul:

- se referă la o stare de lucruri reală sau posibilă;
- are un înțeles de sine stătător;
- are o structură unitară;
- are o intonație specifică.

EXERSEAZĂ

- Valorificând cunoștințele dobândite anul trecut la orele de educație civică și pornind de la fragmentul marcat cu litere îngroșate în pagina 9, scrie cinci enunțuri despre o familie cu un singur părinte.
- Citește cu atenție următorul bilet pe care Andu i l-a scris Andei, apoi rezolvă cerințele.

Anda,

Nu uita! După-amiază, Ioana vine la noi. Cât mă bucur! Vom repeta rolurile pentru piesa de teatru inspirată de basmul „Sarea în bucate”. Din păcate, am rătăcit scenariul. L-ai văzut pe undeva? Fă ordine în camera noastră! Poate îl găsim acolo.

Andu

- Alege apoi, în fiecare caz, răspunsul pe care îl consideri corect și prezintă-l colegului sau colegei de bancă:
- Enunțul „După-amiază, Ioana vine la noi.”:
 - a) solicită o informație;
 - b) exprimă un îndemn, o poruncă adresată cuiva;
 - c) transmite o informație.

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

Enunțul • Tipuri de enunțuri

- Enunțul din textul lui Andu care exprimă o stare sufletească (bucurie, entuziasm) este:
 - a) „Nu uita!”;
 - b) „Cât mă bucur!”;
 - c) „Din păcate, am rătăcit scenariul.”.
- În biletul lui Andu există:
 - a) patru enunțuri care exprimă îndemnuri;
 - b) două enunțuri care exprimă îndemnuri;
 - c) trei enunțuri care exprimă îndemnuri.

REȚINE!

Enunțurile pot fi:

- **asertive** – transmit o informație. La sfârșitul acestor enunțuri se pune punct („După-amiază, Ioana vine la noi. Din păcate, am rătăcit scenariul. Poate îl găsim acolo.”);
- **interogative**: solicită o informație. La finalul acestora se pune semnul întrebării („L-ai văzut pe undeva?”);
- **imperative** – transmit porunci, îndemnuri sau rugăminți („Nu uita! Fă ordine în camera noastră!”);
- **exclamative** – transmit emoții, trăiri, atitudini („Cât mă bucur!”).

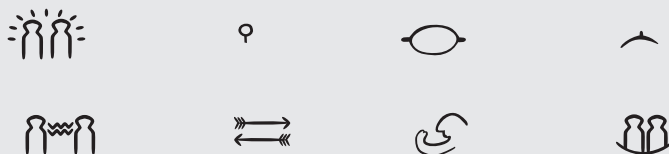
La sfârșitul enunțurilor exclamative și imperative se folosește semnul exclamării.

EXERSEAZĂ

- Citește tot basmul *Sarea în bucate* de Petre Ispirescu. Notează în caiet câte un exemplu pentru fiecare tip de enunț învățat.
- Redactează o povestire de zece rânduri despre relația ta cu propria familie, în care să folosești:
 - cel puțin trei enunțuri asertive;
 - un enunț interogativ;
 - două enunțuri exclamative;
 - un enunț imperativ.
- Joacă-te de-a citirea limbajelor secrete. Descifrează mesajul de mai jos scris de un șef de trib amerindian și formulează-l în două-trei enunțuri. Vei găsi semnificația semnelor (codul) alăturat.

Codul

DESCOPERĂ

- Citește replica împăratului, ținând cont de semnele de punctuație folosite:
 - „Cum mă iubești, fata mea!”
 - „Cum mă iubești, fata mea?”
- Explică folosirea semnului exclamării și a semnului întrebării, în fiecare din cele două enunțuri.

REȚINE!

Punctuația enunțului	Semnul de punctuație folosit și exemple
La începutul unui enunț	Linia de dialog se folosește înaintea replicii unui personaj.
În interiorul unui enunț	Virgula: <ul style="list-style-type: none"> • izolează un cuvânt care marchează o adresare directă; • se folosește între termenii unei enumerații; • marchează o repetiție.
La sfârșitul unui enunț	Punctul se folosește la sfârșitul unui enunț asertiv. Semnul întrebării apare la finalul unui enunț interogativ. Semnul exclamării este utilizat la finalul unor enunțuri exclamative sau imperative.

ȘTIAI?
AFLĂ MAI MULTE!

Se spune că în Antichitate un conducător de oști din Grecia se pregătea pentru o mare bătălie. Înaintea acesteia, a dorit să afle care-i va fi soarta. Atunci, a consultat Oracolul din Delphi, celebru pentru profețiile sale.

Răspunsul primit a fost în limba latină: *ibis redibis nunquam in bello peribis*, care a fost citit de către rege astfel: „Te vei duce (.) te vei întoarce(.) niciodată nu vei pieri în război(!)”. Numai că acest conducător a murit pe câmpul de bătălie! Să fi greșit, oare, oracolul profeția?

Nu, căci acesta l-a avertizat pe conducător în legătură cu soarta sa: „Te vei duce (.) Te vei întoarce(?) Niciodată(!) Vei pieri în război(!)”.

Punctuația poate schimba sensul unui enunț.

Semnele de punctuație ajută la înțelegerea stărilor sufletești ale unor personaje literare sau ale celui care scrie un text.

EXERSEAZĂ

- Folosește semnele de punctuație învățate, astfel încât secvența de mai jos să aibă două înțelesuri diferite:

Hai să mâncăm copii
- Precizează ce stări sufletești sugerează semnele de punctuație marcate în secvențele de mai jos. Alege dintre: bucurie, tristețe, mirare, agitație, nerăbdare.
 - a) Cum se poate una ca asta???
 - b) Ce bine! Ce bine că ne-am întâlnit!! Ce bucurie!!!
 - c) Andu, ce faci aici?!
- Explică folosirea semnelor de punctuație în fragmentele:

„– Bine, împărate, m-ai chemat la nunta fiului tău ca să-ți bați joc de mine?

– Vai de mine, Măria-Ta! Cum se poate să-ți treacă prin gând una ca aceasta?”

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

Propoziția • Tipuri de propoziții

DESCOPERĂ

- Citește enunțurile de mai jos. Răspunde cu *adevărat*, dacă apreciezi că afirmația este corectă, sau cu *fals*, dacă afirmația este eronată.
 - Propoziția este o comunicare cu două sau mai multe predicate.
 - Propoziția este o comunicare spusă sau scrisă, cu un singur predicat.
 - Propozițiile sunt enunțuri.
 - Un enunț cu un predicat, dar fără un subiect nu este propoziție.
 - Într-o propoziție simplă, alături de subiect și predicat apar și alte părți de propoziție.

REȚINE!

Propoziția este un grup de cuvinte care sunt organizate în jurul unui singur predicat.

După felul părților de propoziție care o alcătuiesc, propozițiile sunt:

- a) **simple** – alcătuite doar dintr-un predicat sau din subiect și predicat (*Ioana citește. Scrie. Corectează.*);
- b) **dezvoltate** – conțin și alte părți de propoziție, pe lângă subiect și predicat (*Ioana scrie o compunere despre străbunicul ei.*).

După aspectul predicatului, propozițiile se clasifică în:

- a) **afirmative** – au verbul cu funcție de predicat la forma afirmativă (*Îmi place povestea Ioanei.*);
- b) **negative** – au verbul-predicat la formă negativă (**Nu voi uita această istorisire.**).

EXERSEAZĂ

- Continuă enunțurile, astfel încât să obții, de fiecare dată, tipul de propoziție indicat între paranteze:

Fiicele mai mari ale împăratului ... (propoziție afirmativă)

Tatăl ... (propoziție dezvoltată, negativă)

După nuntă, prințul și prințesa ... (propoziție negativă)

Surorile, părinții, curtenii, poporul ... (propoziție simplă, afirmativă)

- Transformă propozițiile dezvoltate din enunțurile de mai jos în propoziții simple.

„O iubea împărăteasa ca pe copilul ei. Se mira și împăratul de atâta alipire a împărătesei către această fată. Acest împărat avea un fecior singur la părinți. Tată-său și mamă-sa se uitau la dânsul ca la soare.”

(Petre Ispirescu, *Sarea în bucate*)

*

„Cuvintele cele blânde și înțelepte ale fetei, mângâierile ei cele dulci și neprefăcute, smerenia ei deșteptară în inima bolnavului o simțire nemaiîntâlnită până atunci.”

(Petre Ispirescu, *Sarea în bucate*)

CITEȘTE!

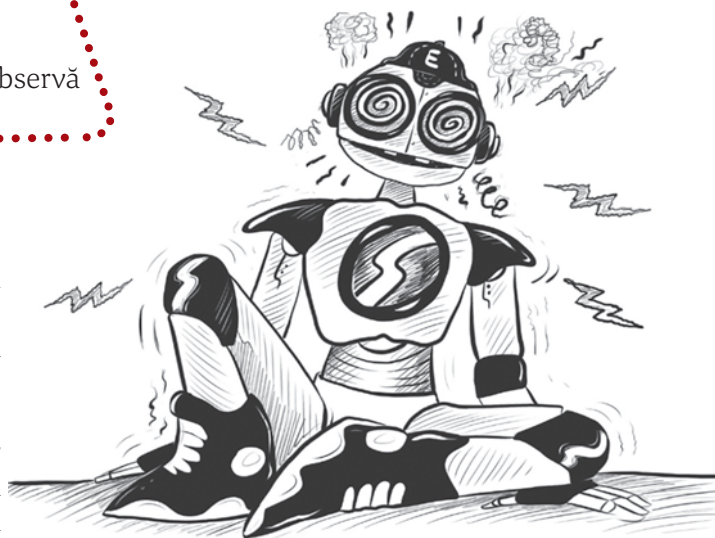
Citește cu atenție textul următor și observă ce trăiri, ce emoții îți trezește.

Familii ciudate

„Presupun că ciudățenia este ceva tipic familiei noastre” spune, la un moment dat, unul dintre eroii cărții *Roboții din familia mea* a scriitorului James Patterson. Și, într-adevăr, familia Hayes-Rodriguez nu este una obișnuită. Pe lângă mamă (Elizabeth, savant genial), tată (Noah, renumit ilustrator de cărți) și doi copii (Sammy și Maddie), din familie fac parte mulți roboți, cu îndatoriri domestice precise: de la deșteptarea copiilor dimineața, până la prepararea micului dejun, tunderea gazonului, ștergerea prafului sau oferirea hârtiei igienice.

Printre toate aceste creaturi zumzăitoare, bâzâitoare, dar utile, în familia Hayes-Rodriguez își face apariția **E**. Sarcina acestuia este să îl însoțească pe Sammy la școală, în locul lui Maddie, care e grav bolnavă. **E** se consideră fratele copiilor și se comportă ca atare, iar acest lucru îl enervează pe Sammy. Mai ales că robotul ajunge să fie foarte popular la școală, eclipsându-l. Aici, lucrurile o iau razna la un moment dat, iar **E** are un rol decisiv în rezolvarea problemelor ivite.

Prin ce aventuri trec Sammy și **E** la școală? Se va împăca băiatul cu gândul că are un frate robot? De unde vine numele acestui personaj? Descoperă răspunsurile la toate aceste întrebări și la multe, multe altele citind cartea lui James Patterson, *Roboții din familia mea*.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

James Patterson a fost desemnat Autorul Anului în 2010 de către copiii din Statele Unite ale Americii în cadrul Children's Choice Book Awards.

EXERSEAZĂ

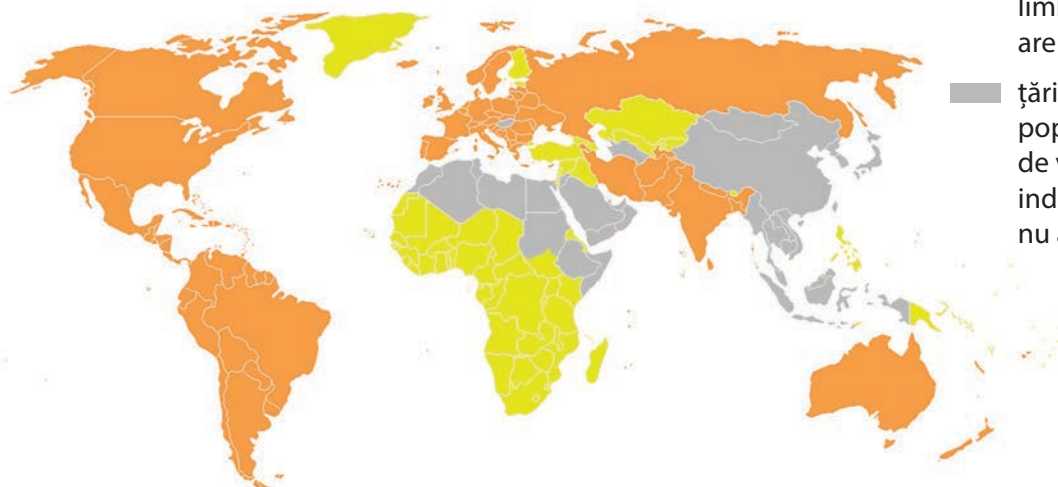
- Citește cu atenție fragmentele de mai jos din cartea *Roboții din familia mea*, apoi precizează câteva trăsături ale robotului **E**:
 - a) „Uneori – cum ar fi atunci când oftează, când își ridică sprâncele sau când folosește două creioane pe post de bețe de tobă – uit că **E** este un robot, că, de fapt, creierul lui e doar un mănunchi de circuite de sârme. Uit chiar și faptul că nu are o inimă adevărată. Sau sentimente. Deși, poate că are, cine știe?! Poate seamănă cu Pinocchio!” (Sammy)
 - b) „**E** nu-i stupid. **E** posedă una dintre cele mai avansate inteligențe artificiale pe care eu le-am creat vreodată.” (Elizabeth Hays despre **E**)
 - c) „Așadar, băieți și fete, aș vrea ca noi toți să îi semănăm mai mult lui **E**. Ar trebui să ne purtăm unii cu alții în felul în care **E** s-a purtat cu noi: cu blândețe și respect.” (Directoarea școlii lui Sammy)
- Imaginează-ți că ai avea un frate robot, iar acesta ar fi foarte inteligent. Enumeră trei avantaje și trei dezavantaje ale faptului că acesta face parte din familia ta.

Famiile limbilor lumii

Și limbile au familii. Cercetătorii au descoperit că limbile lumii se grupează în familii. Româna face parte din marea familie a limbilor indo-europene, alături de alte peste 400 de limbi vorbite de aproape trei miliarde de oameni. „Rudele” cele mai apropiate ale limbii române sunt: franceza, italiana, spaniola, portugheza. Acestea au un strămoș comun: limba latină.

Legendă

- țări cu o populație majoritară vorbitoare a unei limbi indo-europene recunoscute oficial
- țări cu minorități a căror limbă indo-europeană are statut oficial
- țări unde, deși există populații semnificative de vorbitori ai unei limbi indo-europene, aceasta nu are statut oficial

Distribuția limbilor indo-europene pe glob

EXERSEAZĂ

- Compară următoarele cuvinte extrase din lucrarea *Dicționar al elementelor latine ereditare din limbile romanice (română, italiană, franceză, spaniolă, portugheză)* de Andrei Crijanovschi, precizând o asemănare și o deosebire între formele acestora:

Limba latină	Limba română	Limba italiană	Limba franceză	Limba spaniolă	Limba portugheză
<i>Albus</i>	<i>Alb</i>	<i>Albo</i>	<i>Aube</i>	<i>Albo</i>	<i>Alvo</i>
<i>Ego (*eo)</i>	<i>Eu</i>	<i>Io</i>	<i>Je</i>	<i>Yo</i>	<i>Eu</i>
<i>Filius, -um</i>	<i>Fiu</i>	<i>Figlio</i>	<i>Fils</i>	<i>Hijo</i>	<i>Filho</i>

Folosind diverse surse de informare care există on-line și informațiile dobândite anul trecut la orele de istorie despre formarea limbii române și a poporului român, precum și despre romanizarea altor popoare din Europa, alcătuește o listă cu mai multe cuvinte pe care limbile romanice le-au moștenit din latină. Discut-o cu toți colegii de clasă.

- Urmărește cu atenție filmul din manualul digital despre legenda întemeierii Romei de către gemenii Romulus și Remus, fiii vestalei Rhea Silvia și ai zeului războiului, Marte. Amintește-ți ce ai învățat la orele de istorie și de geografie despre orașul Roma și despre Imperiul Roman, apoi redactează un text de maximum 15 enunțuri, cu titlul *Fondarea Romei: istorie și legendă*.

DESCOPERĂ

- Privește cu atenție imaginea, pentru a răspunde la următoarele întrebări.
 - Unde crezi că se află cei doi copii?
 - Când (în ce anotimp/ perioadă a anului/ zi a săptămânii/ moment al zilei) ar putea să se petreacă scena din desen? Argumentează.
- Povestește ce crezi că au făcut Andu, Anda și Buburuza, înainte de a ieși la joacă. Folosește formulele: „La început...”, „Apoi...” și „În sfârșit...”
- Explică regulile unui joc în aer liber, pe care îți place să îl practici împreună cu prietenii tăi.
- La un moment dat, Buburuza lovește mingea din toate puterile și... se întâmplă ceva neașteptat. Spune ce îți închipui că s-a petrecut mai departe.
- Tocmai ai descoperit o fotografie cu imaginea de mai sus. Pe verso erau câteva însemnări. Din păcate, scrisul s-a șters, din loc în loc. Au rămas doar câteva cuvinte: „fericire”, „neavând altă ieșire”, „neliniște”, „am început să plâng”, „mulțumire”, „părinți”, „fântână”. Încearcă să reconstitui mesajul, pornind de la însemnările care s-au păstrat. Folosește-le, într-un text de cinci-șapte rânduri.

JOC DE ROL

Imaginează-ți că, de două săptămâni, prietenul tău cel mai bun nu a mai ieșit la joacă. În timpul liber, stă doar în casă și butonează la nesfârșit consola primită în dar de ziua lui. Încearcă să-l convingi să se joace afară, alături de tine și de alți prieteni, dându-i trei motive pentru a face acest lucru.

LECTURĂ

Narativul literar

CITEȘTE

Înainte de prima lectură a textului de mai jos, joacă împreună cu toți colegii de clasă **Mingea călătoare** (citește descrierea regulilor acestuia în caseta **Joc**). Sarcina de lucru trebuie să fie: „Spune despre ce crezi că va fi vorba în textul următor”.

O întâmplare cu tata

de Alex. Ștefănescu

O întâmplare pe care încă mi-o amintesc, deși s-a petrecut într-un trecut îndepărtat, când aveam doar patru ani, este legată de o minge aruncată de mine, din greșeală, într-o fântână.

Locuiam pe atunci în Lugoj, într-o casă cu o curte plină de pomi și cu o fântână din care veneau să-și ia apă și vecinii, pentru că era limpede și rece. Mă jucam de unul singur cu mingea, aruncând-o în sus și încercând s-o prind. La una din aruncări, ea, în loc să mi se întoarcă în brațe, a atins o creangă, și-a schimbat direcția și a căzut drept în fântână. Îndrăgisem acea minge, frumos colorată, ușoară și foarte elastică, dăruită de tata de ziua mea (pe data de 6 noiembrie 1951). Drept urmare, am început să plâng cu lacrimi amare. Tata a făcut câteva încercări s-o scoată, scufundând găleata fântânii în apă și ridicând-o de mai multe ori, cu speranța că va prinde mingea în ea. Dar mingea, jucăușă chiar și în situația deloc veselă în care se afla, sărea mereu din găleată.

– Am să-ți cumpăr altă minge, mai frumoasă, mi-a spus tata.

Eu continuam să plâng:

– O vreau pe asta!

– Îți cumpăr zece mingi, numai să nu mai plângi.

– Nu, nu, nu! Pe asta o vreau.

Nevăzând altă ieșire, tata a coborât în fântână, cu picioarele și mâinile îndepărtate lateral (ca omul generic din celebra schiță a lui Leonardo da Vinci), ca să se poată sprijini de pereții din piatră de râu. Era o fântână largă și relativ adâncă. Mă simțeam, vag, vinovat că tata își pune viața în pericol din cauza mea. Dar dorința arzătoare de a vedea mingea adusă la suprafață mă făcea nemilos. Tata a recuperat mingea, pe care o ținea cu o mână la piept, astfel încât îi rămăsese o singură mână disponibilă pentru a se căța. S-a chinuit destul de mult, ținându-se de lanț. Era ajutat de doi bărbați aflați prin preajmă, care ridicau lanțul încet, folosind manivela fântânii. În cele din urmă, și tata, și mingea și-au făcut apariția.

Ce fericit am fost! Ce mult l-am iubit atunci pe tata! Și ce rușine mi-e azi când mă gândesc că l-am pus pe tata în pericol, numai din cauza egoismului meu de copil răsfățat.

Alex. Ștefănescu (n. 1947) este critic și istoric literar, prozator, dramaturg și publicist. A scris mii de articole și aproape treizeci de cărți, dintre care a avut un mare ecou *Istoria literaturii române contemporane. 1941–2000*, publicată în 2005, pentru care a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor și cu Premiul Academiei. A publicat în 2017 volumul *Eminescu, poem cu poem*, în care sunt prezentate simplu, pe înțelesul oricui, toate poeziile antume ale lui Eminescu.

JOC

Regulile jocului **Mingea călătoare**: toți elevii stau în cerc. Ei își vor arunca unul altuia, pe rând, o minge mică și moale. Elevul care ține mingea trebuie să îndeplinească o sarcină de lucru, trasată de profesor sau de elevul care i-a aruncat mingea, iar apoi să paseze mingea mai departe. Cine nu poate sau nu știe să îndeplinească sarcina dă mingea altui coleg. Două intervenții greșite atrag excluderea din joc.

DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

- Amintește-ți de presupunerea făcută când te-ai jucat **Mingea călătoare**. Dacă a fost apropiată de conținutul textului, prezintă raționamentul pe baza căruia ai făcut-o.
- Recitește fragmentele din care afli:
 - a) unde și când se petrece întâmplarea povestită în acest text;
 - b) din ce cauză mingea copilului a ajuns în fântână;
 - c) ce simte copilul, pe parcursul întâmplării.
- Enumeră trei însușiri ale copilului și trei însușiri ale tatălui, așa cum le deduci din întâmplarea prezentată.
- Pornind de la sugestiile oferite de text, precizează trei motive pentru care tatăl i-a îndeplinit copilului dorința.
- Repovestește întâmplarea din perspectiva tatălui, apoi din perspectiva unui martor al întâmplării.

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

- Precizează cuvinte cu sens opus pentru următoarele din text: *îndrăgise*, *ridicând*, *fericit*, *ieșire*, *am iubit*, *egoist*.
- Explică, folosind un dicționar tipărit sau unul on-line (www.dexonline.ro), sensul adjectivului *amar* din construcțiile: „lacrimi *amare*”; „zile *amare*”; „vorbe *amare*”; „pâine *amară*”; „gust *amar*”.
- Povestește, în cinci-șapte enunțuri, o scurtă întâmplare din viața ta, folosind expresiile: *a pune în pericol* și *a-și face apariția*.
- Imaginează-ți că îl întâlnești pe autorul textului și vrei să discuți despre viața lui, despre profesia de critic literar, despre întâmplarea scrisă de el și citită de tine. Formulează trei întrebări pe care i le-ai adresa, în legătură cu aceste subiecte.

ISTORIA CUVINTELOR

Preluat din francezul *autobiographie*, substantivul *autobiografie* este compus din trei termeni cu înțelesuri proprii. Aceștia sunt de origine greacă: *autos* – „însuși”, *bios* – „viață” și *graphein* – „a scrie”.

DISCUTĂ

- Unii cred că un părinte ar trebui să îndeplinească toate dorințele propriului copil. Exprimă-ți acordul sau dezacordul față de această convingere, aducând argumente în sprijinul părerii tale.
- Cum ai fi reacționat tu în locul copilului de patru ani, dacă ți-ai fi pierdut jucăria preferată? Explică-ți reacția în trei-cinci enunțuri.

REȚINE!

O întâmplare cu tata de Alex. Ștefănescu este un text autobiografic.

* **Autobiografia** este o prezentare orală sau scrisă a vieții unei persoane, făcută de persoana însăși. În textele autobiografice, relatarea faptelor se face la persoana I.

EXERSEAZĂ

- Valorificând informațiile din unitatea anterioară, numește două trăsături ale unei narațiuni prezente în textul lui Alex. Ștefănescu.
- Transcrie din text două structuri/enunțuri care arată implicarea afectivă a autorului.
- Recitește fragmentul următor: „Și ce rușine mi-e azi când mă gândesc că l-am pus pe tata în pericol, numai din cauza egoismului meu de copil răsfățat”. Exprimă-ți părerea în legătură cu această mărturisire făcută de autor, la maturitate.

LECTURĂ

Narativul nonliterar

DESCOPERĂ

➤ Citește cu atenție știrea de mai jos, descoperită de Andu într-un ziar foarte vechi.

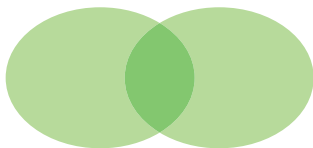
Mingea căzută în fântână: Ieri, 10 noiembrie 1951, în timp ce se juca în curtea casei din orașul Lugoj, județul Timiș, A.Ș (4 ani) și-a scăpat mingea în fântâna din curte. Supărat că și-a pierdut jucăria preferată, i-a cerut tatălui (I.Ș., 30 de ani) să coboare după ea. În ciuda insistențelor părintelui, băiețelul nu a renunțat la minge. Drept urmare, bărbatul a coborât în fântâna adâncă, punându-și viața în pericol. Ajutat de doi bărbați aflați prin preajmă, tatăl a recuperat mingea, iar totul s-a încheiat cu bine. Intervenția a durat aproximativ 15 minute, mingea fiind înapoiată copilului, fără ca obiectul să fi suferit vreo stricăciune (A.M., *Vocea Lugojului*, 11 noiembrie 1951)

- Numește modul de expunere folosit în text.
- Enumeră persoanele care participă la evenimentul relatat.
- Precizează locul și timpul întâmplării.

➤ După ce ai desenat-o în caiet, completează o diagramă Venn cu asemănările și deosebirile între *O întâmplare cu tata* de Alex Ștefănescu și *Mingea căzută în fântână* a ziaristului „A.M.”. Urmărește:

- conținutul textelor (*Ce se povestește? Cine participă la întâmplări? Când și unde se petrec faptele?*);
- modalitatea în care se povestește (*La ce persoană sunt relatate faptele? Există cuvinte/construcții care arată implicarea sufletească a autorilor?*);
- scopul textelor;
- tipul de texte.

*O întâmplare
cu tata*

*Mingea
căzută în
fântână*

DISCUTĂ

Realizează o povestire „în lanț” cu ajutorul colegului sau colegei de bancă, în care să vă imaginați că tatăl copilului ar fi refuzat să coboare în fântână, după minge. Povestiți ce s-ar fi întâmplat mai departe.

ȘTIAI?
AFLĂ MAI MULTE!

În viața de zi cu zi, narațiuni nonliterare se întâlnesc: în știrile prezentate la radio, la televizor, în ziare; în articolele din ziare sau din reviste.

REȚINE!

Textele nonliterare: surprind realitatea așa cum există, fără ca fantezia și sensibilitatea autorului să intervină în prezentarea acestora • oferă date concrete, precise, reale, verificabile • sunt scrise cu scopul de a informa, de a convinge sau de a amuza.

Un text narativ nonliterar prezintă întâmplări adevărate, la care participă **persoane** reale (nu personaje inventate de un autor). Faptele sunt încadrate în **timp** și în **spațiu**.

EXERSEAZĂ

- Precizează două trăsături ale unui text narativ nonliterar, identificate în *Mingea căzută în fântână*.
- Creează un text nonliterar de cinci–zece enunțuri, pornind de la imaginea alăturată. Nu uita să precizezi: Ce se întâmplă? De ce, unde și când se întâmplă? Cine participă la întâmplarea relatată?
- Valorificând cunoștințele dobândite în unitatea anterioară, transformă textul creat de tine la exercițiul anterior într-un text literar.

AMINTEȘTE-ȚI!

Privește imaginea alăturată, apoi rezolvă cerințele:

- Numește persoanele care au rolurile de vorbitor și de ascultător.
- Imaginează-ți un scurt dialog, de șapte-zece replici, între acestea. Folosește formule: de începere a unui dialog (*Bună ziua!; Salut!; Ce mai faci?; Mă bucur că te văd!* etc.); de menținere a dialogului (*Fi-rește!; Într-adevăr!; N-ar fi mai bine să...; Ce spui despre... etc.*); de încheiere a dialogului (*La revedere!; Mai vorbim!; Ținem legătura!; Pe curând!* etc.).

DESCOPERĂ

- Realizează împreună cu colegii tăi scurte dialoguri pe care să le interpretați apoi ca niște actori. Imaginează-ți următoarele situații:
 - Ești copilul din *O întâmplare cu tata*. Dialoghează cu tatăl tău care te ascultă atent, încercând să-l convingi să îți aducă mingea căzută în fântână.
 - Ești tatăl copilului care și-a pierdut mingea. Dialoghează cu băiețelul tău, care te întrerupe mereu când încerci să-l convingi să renunțe la minge. În conversație intervine și mama.
 - Ești un bun prieten al aceluiași copil. Discută cu el, pentru a-l determina să își schimbe atitudinea.
- Pornind de la dialogurile realizate, precizează:
 - comportamente sau atitudini care au încurajat comunicarea;
 - comportamente sau atitudini care au îngreunat comunicarea.

REȚINE!

Există situații în care comunicarea este îngreunată de întreruperi (vorbitorul nu este lăsat să își termine ideea) sau de suprapuneri (participanții la dialog nu vorbesc pe rând).

Pentru a desfășura un dialog în condiții bune, respectă câteva reguli de acces la cuvânt:

- Ascultă-l cu atenție și cu răbdare pe cel care vorbește.
- Intervino doar după ce vorbitorul își termină ideea.
- Așteaptă-ți rândul la cuvânt.
- Folosește formule care să încurajeze comunicarea și să ajute la înțelegerea mesajului (*Vrei să spui că..., Se pare că..., Din câte am înțeles, tu spui că..., Poți să continui, te rog?, Ce s-a întâmplat mai departe?, Cum ai reacționat?* etc.).
- Încurajează-ți interlocutorul prin gesturi și mimică.
- Fii politicos!

EXERSEAZĂ

- Numește trei situații din viața de zi cu zi în care respectarea regulilor de acces la cuvânt este folositoare.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Conversația dintre două sau mai multe persoane se numește **dialog**.

JOC DE ROL

Fii atent la vorbitor!

Între elevii clasei se distribuie rolurile: „actori” și „observatori”. „Actorii” dialoghează unul cu celălalt despre întâmplări cotidiene în care părinții și-au arătat afecțiunea față de ei. „Observatorii” notează în caiete: ce reguli de desfășurare optimă a unui bun dialog au fost respectate și ce reguli au fost încălcate. Elevii își schimbă apoi rolurile.

REDACTARE

Relatarea unei experiențe personale

DESCOPERĂ

- **Jocul asocierilor:** Scrie în caiet la ce te gândești când auzi cuvintele: „prima zi de școală din clasa a V-a”; „pauza mare”; „duminică seara”; „curtea bunicilor”; „vacanță cu familia”. Ce stări sufletești asociezi fiecărei situații?

Exemplu: „prima zi de școală din clasa a V-a” = colegi noi = curiozitate...

EXERSEAZĂ

- Gândește-te la o întâmplare din viața ta, petrecută într-una dintre situațiile consemnate în caiet, pe parcursul **Jocului asocierilor**.
- Redactează o compunere de 10–15 enunțuri, în care să povestești această experiență personală.
- Scrie idei corespunzătoare celor trei părți ale unei compuneri. Amintește-ți de tabelul folosit de Ioana în unitatea anterioară (pagina 14).
 - Redactează textul, respectând planul conceput de tine.
 - Scrie corect, ordonat, caligrafic.
 - Dă compunerii tale un titlu incitant.
 - Ilustrează compunerea cu un desen potrivit.
 - Autoevaluează-te, folosind grila din varianta digitală. Acordă-ți între unu și cinci puncte.
- Fă schimb de compuneri cu colegul sau colega de bancă și evalueați-vă reciproc. Evaluarea partenerului corespunde cu evaluarea proprie? Discutați și argumentați-vă opinia. Realizați punctajul total.

REȚINE!

Fii atent la ce ți se întâmplă! Când scrii, inspiră-te din viața cotidiană, din experiența personală. Când povestești o întâmplare trăită de tine, folosește persoana I.

SCRIE ȘI VORBEȘTE CORECT

- Transcrie dialogul următor în caiet, completându-l cu semnele de punctuație învățate în unitatea anterioară.
- Profesoara o previne pe mama lui Lică*
- Fiul dvs. vine la școală mereu descheiat la gât doamnă
- Mama răspunde*
- Sărmanul e prea mititel Nu ajunge să se-ncheie la ultimul nasture
- Apelând la cunoștințele dobândite în clasele primare, numește semnul de punctuație folosit la finalul enunțurilor scrise cu litere cursive.

EXERSEAZĂ

- Rescrie în caiet textul de mai jos, corectând toate greșelile:

Mămica o întrebă pe olguța care sa întors acasă după prima zi de școală ceai învățat azi fetița răspunde nu cine știe ce trebuie să mă mai duc.

- Ai folosit cele două puncte, în textul corectat de tine? Dacă răspunsul tău este afirmativ, explică de ce le-ai utilizat.

ȘTIAI?
AFLĂ MAI MULTE!

Cele două puncte (:) anunță începutul unui dialog (vorbierea directă). Acestea se folosesc și înaintea unei enumerări (*Jocurile mele preferate sunt: kendama, șahul, baschetul.*)

DESCOPERĂ

➤ Citește cu atenție textul de mai jos, pentru a rezolva cerințele:

O dispariție misterioasă: În curtea bunicilor, jocul cu mingea nu se oprește. Andu și Anda îi pasează Buburuzei. Gâza se avântă. Lovește mingea, din toate puterile. Mingea țâșnește cu viteza unui supersonic la decolare. În zborul ei continuu, desenează în aer traiectorii ciudate. La un moment dat, ajunge dincolo de nori. Dispare. În curtea bunicilor, Anda și Andu așteaptă și astăzi reîntoarcerea mingii zburătoare. Până atunci, Buburuza a hotărât să doarmă. Cât de tare sforăie piticania!

a) Transcrie textul în caiet.

b) Subliniază cuvintele care arată:

- Ce fac Anda și Andu? • Ce face gâza? • Ce face mingea?

c) Ce părți de vorbire sunt cuvintele subliniate?

d) Apelând la cunoștințele dobândite în clasa a IV-a, precizează ce rol îndeplinesc aceste cuvinte în propoziție.

REȚINE!

Predicatul este partea principală de propoziție care arată: ce face subiectul (*Jocul cu mingea nu se oprește.*) • * ce este sau cum este subiectul (*Buburuza e o gâză/ e foarte încântată.*)

Predicatul verbal arată ce face subiectul. Se exprimă prin verb.

În propoziție, predicatul nu are un loc fix (*Gâza se avântă./Gâza se avântă spre minge./Se avântă gâza.*)

EXERSEAZĂ

➤ Alcătuieste enunțuri în care să folosești predicate verbale exprimate prin: verb, timpul viitor, persoana a II-a singular • verb, timpul trecut, persoana I plural • verb, timpul prezent, persoana a III-a singular.

➤ Smaranda, mama lui Nică, eroul cărții *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă, știa să facă multe lucruri pe care copilul ei le considera „minunății”. Citește fragmentul următor, ca să afli câteva dintre ele: „... Alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, înfigând toporul în pământ, afară, dinaintea ușii; [...] bătea pământul sau peretele, sau vrul lemn, de care mă păleam la cap, la mână sau la picior, zicând: «Na, na!», și îndată-mi trecea durerea.”

a) Transcrie în caiet fragmentul citat.

b) Subliniază toate verbele care arată ce făcea mama lui Nică.

c) Completează schema de mai jos, cu verbele subliniate.

Verbe care: – sunt predicate în propoziție: ...

– nu sunt predicate în propoziție (nu sunt la timpurile învățate și nu își schimbă forma după persoană): ...

d) Analizează ultimele două predicate verbale din text, precizând timpul, persoana și numărul verbelor prin care sunt exprimate.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Există forme verbale care nu sunt predicate în propoziție: *a râde, a plânge; văzând, zicând; iubit, îndrăgit, de scris, de citit etc.*

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

Subiectul exprimat (simplu și multiplu)

DESCOPERĂ

- Recitește enunțurile: „Andu și Anda îi pasează Buburuzei. Gâza se avântă. Mingea țâșnește cu viteza unui supersonic la decolare.”
 - a) Identifică subiectele, punând una dintre întrebările la care răspunde această parte de propoziție (*Despre cine este vorba în propoziție? Cine...? Care este lucrul care...?/ Ce...?*).
 - b) Subliniază subiectele cu două linii.

REȚINE!

Subiectul este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea exprimată de predicat (**Andu și Anda** îi pasează Buburuzei.) sau cui i se atribuie o calitate ori o însușire exprimată de acesta (**Andu și Anda** sunt frați/sunt veseli.)

După numărul de termeni, subiectul exprimat poate fi:

- **simplu**, alcătuit dintr-un singur termen (**Jocul** cu mingea o încântă pe Buburuză.);
- **multiplu**, alcătuit din doi sau mai mulți termeni. Termenii subiectului multiplu sunt legați, de regulă, prin cuvântul **și** sau prin **virgulă** (*Copiii le plac **jocul** cu mingea, **drumețiile** prin păduri umbroase, **călătoriile** în locuri necunoscute **și** **aventurile**.)*

În propoziție, subiectul nu are un loc fix (**Mingea** țâșnește./**Țâșnește mingea**./**Țâșnește mingea**, cu putere.). De cele mai multe ori, subiectul stă la începutul unei propoziții. Nu toate propozițiile au un subiect exprimat (*[Gâza] Lovește mingea, din toate puterile.*)

EXERSEAZĂ

- Subliniază cu două linii subiectele din textul *O dispariție misterioasă*.
- Transcrie enunțurile următoare. Încercuiește-le doar pe cele în care cuvintele subliniate sunt subiecte.

Se vede o minge. • Văd o minge. • Ascult un cântec. • Cântecul se ascultă în liniște.

• Roșul apus se vede în depărtare. • Îmi place roșul. • Andu, vino repede! • Andu vine repede.
- Completează tabelul de mai jos, construind propoziții:

Tipul de subiect	Întrebarea la care răspunde	Propoziția
Subiect multiplu	Cine?	
Subiect simplu	Care este lucrul care? (Ce?)	
Subiect multiplu	Despre cine este vorba în propoziție?	
Subiect multiplu	Care este lucrul care? (Ce?)	

- Menționează funcția sintactică a cuvintelor subliniate:

Anda poartă o cămașă cu buline. O poartă din lemn se înalță în fața casei.

Prea multă sare în mâncăruri dăunează. Andu sare după minge.

ȘTIAI?
AFLĂ MAI MULTE!

La întrebarea *ce?* răspund mai multe părți de propoziție. Pentru a nu greși când identifici subiectul, înlocuiește-o cu întrebarea „care este lucrul care?” adresată predicatului.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Substantivul SMS este o prescurtare formată din literele inițiale ale denumirii acestui text în limba engleză, *Short Message Service* („serviciu de [transmitere a unor] mesaje scurte”). SMS-ul este un text scurt și reprezintă o modalitate de comunicare scrisă folosită în telefonia mobilă. Strămoașa SMS-ului a fost... telegrama.

SCRIE ȘI VORBEȘTE CORECT

- Recitește regulile de folosire a virgulei (pagina 18), apoi bifează enunțurile în care virgula este folosită corect.
Anda, citește! □ Anda, citește. □
Ce-ai pățit, Andu? □ Buburuza, sforăie. □
- Argumentează-ți oral opțiunea.

REȚINE!

Atenție! Nu se pune virgulă între subiect și predicat.

DESCOPERĂ

- Citește subiectul din enunțul: „George, Mihai, Anda și Andu merg la plimbare prin parc.”
- Explică de ce s-a folosit virgula în enunțul de la exercițiul anterior.
- Înlocuiește subiectul identificat cu: un substantiv comun; un pronume.

REȚINE!

Subiectul se exprimă prin: substantiv comun (**Copiii se joacă lângă casa bunicilor.**) și propriu (**Anda și Andu se bucură de o zi minunată.**); pronume personal (**El îi strigă.**) și pronume personal de politețe (**Dumnealui îi cheamă la masă.**).

EXERSEAZĂ

- Subliniază cu o linie predicatele și cu două linii subiectele din enunțurile următoare:
„- Să mergem, Ramona, zise ea. Poate am timp să-ți citesc puțin, înainte să ajungă tata acasă.
- Bine, zise încântată Ramona și o luă de mână pe Beezus.”
(Beverly Clearly, *Sora mea, Ramona*)
- Precizează prin ce părți de vorbire se exprimă subiectele subliniate în enunțurile exercițiului anterior.
- Scrie textul unui bilet sau al unui SMS adresat unui membru al familiei tale, în care să îți exprimi recunoștința pentru grija pe care ți-o arată. Folosește în textul tău câte un subiect exprimat prin: pronume de politețe; substantiv comun; pronume personal.
- Alcătuește propoziții despre membrii familiei tale, conform schemelor date (S = subiect, PV = predicat verbal):
a) S simplu (substantiv propriu) + PV + altă parte de propoziție
b) S multiplu (pronume personale) + PV
c) S simplu (pronume personal) + PV
d) Altă parte de propoziție + PV + S multiplu (substantive comune)

CITITUL ESTE BUCURIE

Băiețel de Mihail Sadoveanu

CITEȘTE

Orice mamă pare să aibă puteri magice. Vocea unei mame care spune o poveste sau îngână un cântec de leagăn adoarme cel mai neliniștit copil. Sărutul ei vindecă răni și alină dureri. Iar îmbrățișarea maternă alungă toate spaimile. O mamă nu se teme de nimic, nu-i așa? Pentru copilul ei, înfruntă cele mai mari pericole. O mamă știe totul, nu? Ea are răspunsul potrivit la orice întrebare. Astfel o vezi pe mama, până ce crești. Scriitorii au fost, la rândul lor, copii, ca tine. Amintirea mamei se regăsește în cărțile lor.

Băiețel

(fragment)

de Mihail Sadoveanu

Mihail Sadoveanu (1880–1961) a fost un scriitor important, membru al Academiei Române. A creat o operă monumentală, de peste 100 de titluri publicate, alcătuită din: povestiri, nuvele și romane. Cele mai cunoscute cărți ale sale sunt: *Țara de dincolo de negură* (1926), *Hanu Ancuței* (1928), *Împărăția apelor* (1928), *Baltagul* (1930), *Creanga de aur* (1933), *Frații Jderi* (1935–1942).

– Unde te duci așa? Mă oprește mama. Stai, să-ți schimb bluza. [...]
Intru după mama în odăița cu storurile lăsate.

– Na, îmbracă-te cu asta curată.

Când zice mama „îmbracă-te”, dovedește că are încredere în mine și, mai ales, că mă iubește, căci, dacă nu m-ajută, nu găsesc niciodată mânecile și rămân cu hăinuța boțită deasupra capului și grumazului. Așteptând ajutor, bag de seamă că mama ține bluza în zarea ușii și face o observație pe care putea să n-o facă:

– Ar fi trebuit călcată.

Mă interesez numaidecât:

– Ce-ar fi trebuit călcată?

– Bluza asta. Acuma ești flăcău mare și ți s-ar fi convenit o asemenea cinste.

Eu mă îndrept, atent:

– Atuncea nu mă îmbrac!

– De ce, răule și neînțelegătorule?

– Nu mă îmbrac, până ce nu-mi calci bluza.

Mama mă privește c-un zâmbet dulce. [...]

– Să ți-o calc, se învoiește ea.

Așterne hăinuța pe covor și o calcă ușurel cu piciorul. Eu mă simt mândru și mulțumit și mama mă ajută să mă îmbrac.

EXERSEAZĂ

- Alcătuieste enunțuri în care să folosești cu sensuri diferite verbul *a călca*. La care dintre acestea s-au gândit cele două personaje?
- Povestește și tu întâmplări în care înțelegerea diferită a sensurilor unui cuvânt a dat naștere unor situații amuzante.
- Povestește-le colegilor o întâmplare amuzantă imaginată de tine, pornind de la sensurile diferite ale unui cuvânt (*leu, corn, bancă* etc.).

PORTOFOLIUL INDIVIDUAL

Realizează fișele care să conțină elemente biografice și titlurile celor mai importante opere ale scriitorilor Mihail Sadoveanu și Lucian Blaga.

Folosește scurtele prezentări din aceste pagini ca puncte de pornire.

Lucian Blaga (1865–1961) a fost poet, prozator, autor de piese de teatru, filosof și traducător. A fost profesor universitar și membru al Academiei Române, cea mai prestigioasă instituție culturală din țara noastră. S-a născut în satul Lancrăm, din județul Alba, fiind al nouălea copil al familiei sale. Pe mama scriitorului – înfățișată în textul citit de tine – o chema Ana Blaga, iar tatăl lui se numea Isidor și era preot.

VOCABULAR

a curma – a opri

hronic – cronică; (aici) scriere care redă întâmplări (din viața autorului), prezentate în ordine cronologică

nădușit – transpirat

stog – grămadă mare de fân

vadră – găleată

vreasc – creangă uscată, desprinsă din copac

Hronicul și cântecul vârstelor

(fragment)

de Lucian Blaga

În aerul dimineților de primăvară, ne hărțuiam în curtea școlii, în timp ce în văzduh plutea un miros de fum de **vreascuri** și cearta gu-reșă a vrăbiilor. Un clopoțel, ce suna de intrare, ne **curma** dintr-odată alergările și larma... Într-un asemenea ceas, ne-am adunat odată după recreație în clasă, cu părul vâlvoi și cu frunțile **nădușite** și așteptam să intre dascălul. Acesta deschide ușa, palid, și ne zice:

– Copii, plecați degrabă! Arde satul!

Ne-am înghesuit în ușă valvârtej și am ieșit, în goană, din școală. [...] Cu genunchii tăiați de alergare, ajung acasă. Caut prin casă. În casă nimeni, dar toate ușile deschise. Mă duc în șură. În șură, nimeni, dar norul de fum cădea. [...] Trec după șură. Acolo era într-adevăr cineva.

Mama, pe **stogul** de paie, sta la pândă cu o **vadră** de apă în mână, ca să nu ia foc paiele. Mama veghea, se-ntorcea în dreapta și în stânga, și se repezea să stingă funinginea și scrumul arzător ce cădeau din înalt. Era ca o luptă pe care Mama o ducea acolo, sus, cu norul negru care – scormonit de vânt – se aprindea uneori în rotocoale, chiar deasupra noastră.

Din sat ajungeau până la noi ca un murmur, ca un clocot, iar din fierberea de pretutindeni – țipete stinse. Câteodată țâșneau în depărtare flăcări cât plopii. Vedeam pe Mama, puternică, deasupra, înfruntând elementele și o nespusă încredere mă cuprinse...

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Hronicul și cântecul vârstelor este un roman autobiografic. Cartea a apărut după moartea autorului (în 1965), deși a fost redactată cu ani buni înainte (în perioada 1945–1946). Din acest volum te-ar putea interesa paginile despre copilăria scriitorului. Ce preocupări a avut acesta când era mic? Cum se jucau copiii din vremea lui? Ce înseamnă „să pui la încercare cerul – cu norii lui cu tot”? Află din romanul autobiografic al lui Lucian Blaga!

EXERSEAZĂ

- În 5-10 enunțuri, realizează portretul mamei, așa cum este înfățișată ea în textele celor doi scriitori.
- Spune ce ai fi simțit tu, dacă ai fi trăit una din experiențele povestite în cele două texte.
- Scrie-i cuiva drag din familie un mesaj (sub forma unui bilet, a unui SMS, a unui e-mail), în care să-i mărturisești ce simți pentru el/ea.
- Povestește o întâmplare deosebită pe care ai trăit-o alături de mama ta.

EVALUARE

PARTEA I

Citește cu atenție textul următor și răspunde cerințelor:

„A fost odată ca niciodată etc. A fost odată un împărat mare și puternic, și el avea trei feciori. Făcându-se mari, împăratul se gândi [...] să-și însoare copiii ca să fie fericiți. Într-o noapte, nu știu ce visă împăratul, că a doua zi, de mâncate, își chemă copiii și se urcă cu dânșii într-un turn ce avea în grădină. Porunci să-și ia fiecare arcul și câte o săgeată.

– Trageți, copii, cu arcul, le zise împăratul, și unde va cădea săgeata fiecăruia, acolo îi va fi norocul.

Traseră, deci, și săgeata celui mai mare din fii se înfipse în casa unui împărat vecin; a celui de al doilea se înfipse în casa unui boier mare d-ai împăratului; iară săgeata celui mai mic se urcă în naltul cerului. [...] Când o văzură coborându-se și se înfipse într-un copaci nalt dintr-o pădure mare. Se duse fiul cel mare, își luă soție pe fata împăratului vecin, și se întoarse cu dansa la tatăl său. Se duse și cel mijlociu și se întoarse și el cu o soțioară mândră și frumoasă.

Se duse și cel mic. Cutreieră lumea până ce ajunse la pădurea cea mare unde se lăsase săgeata lui și [...] dete de copaciul în care se înfipsese și săgeata lui. Acest copaci era nalt și gros, și bătrân. [...] Și din ramură în ramură, [...] ajunse până în vârf. Acolo puse mâna și-și luă săgeata. [...] Nu-i fu destul că nu-și aflase acolo pe scrisa lui, se mai pomeni, când vru să plece de lângă copaci, că se agață de spinarea lui o bufniță. [...] Dacă văzu și văzu, [...] o luă la drum. În cale, băgă de seamă că alte șase bufnițe se țineau după dansul. [...] Cum intră în cămara unde locuia dansul [...], cele șase bufnițe se așezară careși pe unde; iar cea d-a șaptea bufniță, care se încleștase de spinarea lui, se așeză în pat. A doua zi, ce să-i vază ochii? Lângă dansul, în pat, o zână așa de frumoasă, de amuțea și nu știu cine când o vedea; iară la capetele patului lor șase roabe, una mai frumoasă decât alta.”

(după *Zâna Zânelor*, basm cules de Petre Ispirescu)

A. Înțelegerea textului

1) Transcrie din text câte o secvență care arată: timpul acțiunii; spațiul întâmplărilor.

(0,50 puncte)

2) Numește două personaje care participă la acțiune.

(0,50 puncte)

3) Formulează două idei desprinse din acest fragment.

(1 punct)

4) Într-un text de cinci–zece enunțuri, precizează două caracteristici care justifică faptul că textul dat este o narațiune.

(1 punct)

B. Limba română

1) Transcrie din text: un enunț asertiv și un enunț interogativ.

(1 punct)

2) Motivează folosirea liniei de dialog și a virgulelor în secvența:

„– Trageți, copii, cu arcul [...].”

(1 punct)

3) Analizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate subiectele în fragmentul: „A fost odată un împărat mare și puternic, și el avea trei feciori.”

(1 punct)

4) Transcrie enunțurile, corectând greșelile de acord între subiect și predicat: „Grupul au ajuns repede la punctul de întâlnire. Aici îi aștepta părinții, rudele, cunoscuții.”

(1 punct)

PARTEA A II-A

Alcătuiește o compunere narativă de 10–15 enunțuri, în care să povestești o întâmplare petrecută alături de familia ta, într-o vacanță.

În compunerea ta, trebuie:

- să relatezi o întâmplare, respectând succesiunea logică a faptelor; (0,30 puncte)
- să precizezi două elemente ale contextului spațio-temporal; (0,30 puncte)
- să respecti structura specifică tipului de compunere cerut; (0,30 puncte)
- să ai obligatoriu numărul minim de enunțuri precizat. (0,30 puncte)

Vei primi 0,80 puncte pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,20 puncte; coerența textului – 0,20 puncte; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 puncte; ortografia și punctuația – 0,20 puncte; așezarea corectă a textului în pagină și lizibilitatea – 0,20 puncte). **Total: 10 puncte (1 punct din oficiu)**

PORTOFOLIUL INDIVIDUAL

Amintește-ți ce ai învățat despre situația copiilor din trecut și despre școlile din vechime, la orele de istorie și de educație civică din școala primară. Alcătuește un text de maximum 100 de cuvinte despre școlarii de demult. Îl poți îmbogăți cu fotografii vechi, diverse obiecte (carte de note, caiete sau manuale vechi). Poți înregistra interviuri audio sau video cu adulți din familia ta ori din comunitatea în care trăiești.

DESCOPERĂ

- Andu și Anda își fac temele. Vorbește despre felul în care te pregătești tu pentru școală, în fiecare zi.
- Spune ce materii neobișnuite ți-ar plăcea să studiezi la școală.
- Fă un orar al unei zile obișnuite din viața ta, în care să incluzi: orele petrecute la școală, timpul liber, orele în care te pregătești pentru a doua zi etc.
- Ai mers vreodată la școală nepregătit sau nepregătită și ai fost ascultat/ascultată? Povestește ce ai simțit atunci.
- **Școala viitorului:** În Finlanda, în Espoo, s-a deschis Școala Saunalahti, într-o clădire căreia arhitecții îi vor tot adăuga noi corpuri, pe măsură ce elevii vor crește și vor avea nevoie de noi încăperi. Sălile de clasă sunt spațioase, au ferestre largi lângă care sunt așezate băncile copiilor. În școală există un club de tineret, cinematograful, bibliotecă etc. Școala seamănă cu o galerie de artă, construită din materiale naturale. Imaginează-ți că ești elev la școala din Espoo. Povestește cum ai petrece o zi din viața de elev acolo. Descrie școala viitorului, apoi privește filmul din manualul digital pentru a-ți verifica descrierea.

LECTURĂ

Planul simplu și planul dezvoltat de idei

CITEȘTE!

Citește textul următor. Acordă atenție cuvintelor și expresiilor folosite de autor, apoi notează în caiet trei dintre acestea.

Hamurabi

de Mircea Sântimbreanu

Pitiță în banca sa ca-ntr-o tranșee, ascunsă după meterezul din față – cel mai spătos coleg – Eugenița dintr-a cincea trăiește emoțiile infanteristului în pragul atacului inamic.

„M-ascultă! M-ascultă!!! Și nici titlul lecției nu-l știu... Uf, a-nchis catalogul, n-ascultă astăzi”, răsuflă ea ușurată și se îndreaptă în bancă, asudată, dar victorioasă.

Slavă ție, zeiță a infanteriei fără muniții, atacul nu va avea loc!

Deodată se strâmbă ca săgetată într-o măsea: profesorul întrebă fără catalog, din bănci! Eugenița se pitulează din nou în spatele meterezului, cu ochii închiși, așteptând glonțul rățacit al vreunei întrebări.

„Numai de nu m-ar pocni!” Ascultă pașii grei ai profesorului printre bănci și se lipește și mai tare de pupitru, ca un calcan de fundul mării. „Babi... cum? Babilonienii? Cine-or mai fi și ăștia? Sunt un popor care nu mai sunt?! Încurcată mai e și istoria asta!... Dar nu trebuie să se vadă că nu știu”, plănuește mica strategă, hotărâtă să folosească toate resursele camuflajului. „O să ridic mâna la orice întrebare. Eu! Eu! Spun eu, domnule profesor. În ce epocă au trăit? Știu eu? Eu! Spun eu!” Și, lungită peste bancă, cu mâna în aer, pare o praștie întinsă, din care e gata să-și ia zborul... răspunsul. „Am scăpat, am scăpat, se bucură fetița, întrebă pe ai de nu ridică mâna. He-he... Ce războaie au dus? Au avut și războaie?! Numai de nu m-ar întreba... Eu! Eu! Hait, se uită la mine... O să dau drumu' creionului sub bancă... M-aplec și-l caut...” Stratega intră sub bancă. A găsit creionul și, ghemuită dedesubt, îi roade nervos capătul. „Uf, a răspuns altul.” Iese... strategic, ștergându-și absorbită genunchii de praf. „Cine a fost Hamurabi? De unde să știu eu? Sunt pierdută, iar se uită la mine! Acum o să scap penarul și-o să adun toate penițele, căpețelele de creion, ascuțitoarea, guma... Până atunci o să răspundă altul...”

– Să spun eu? Eugenița se răsucesce cu inocență spre vecinul din spate, din stânga, din dreapta: Eu? Da, chiar ea.

Infanteristul a fost lovit de moarte. Se ridică șovăitoare, palidă, și îngaimă cu glasul pierdut:

– Ha... Hamuba... Habamu... Habar... n-am, domnule profesor!

Mircea Sântimbreanu (1926–1999) a fost un scriitor, publicist, scenarist și producător de film român. Este cunoscut de către copii datorită cărților sale cu întâmplări amuzante, din viața școlărească: *Cu și fără ghiozdan* (1956), *Extemporale și... alte lucrări scrise* (1963), *Recreația mare* (1965), *Să stăm de vorbă fără catalog* (1980).

VOCABULAR

calcan – pește marin cu corpul în formă de romb, turtit lateral și asimetric

infanterie – corp de armată care duce lupta pe jos; pedestrimă

infanterist – luptător în infanterie

inocență – nevinovăție

meterez – întăritură militară de apărare, fortificație

tranșee – șanț îngust, adăpost împotriva focului inamic

ȘTIAI?
AFLĂ MAI MULTE!

Hamurabi (1792–1750 î.H.) a fost un rege babilonian care a creat primul cod de legi. În vremea sa, Babilonul a devenit cel mai important centru cultural din Asia Mică.

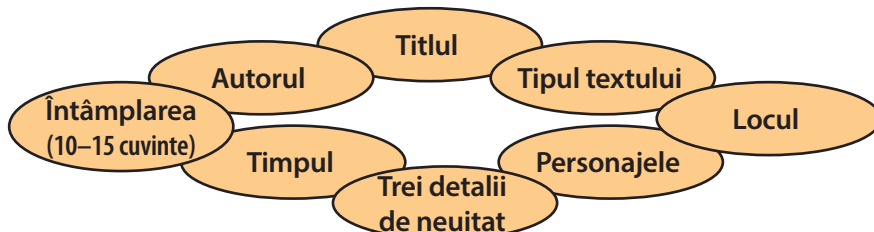
ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

- În acest text, ghilimelele se folosesc pentru a marca gândurile personajului. În general, ghilimelele delimitează citatele. Se mai utilizează pentru a evidenția un titlu. În limba română se folosesc și ghilimelele «...» (pentru un citat prezentat în interiorul altui citat).
- În viața de zi cu zi, cuvintele-cheie te ajută să găsești mai ușor o informație pe internet. Dacă introduci cuvântul-cheie dorit în caseta unui motor de căutare, acesta te va ajuta să găsești pagini web unde poți afla mai multe despre cuvântul-cheie.

DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

- Completează următoarea **hartă a textului** *Hamurabi* de Mircea Sântimbreanu fie în caiet, fie după ce ai listat-o din varianta digitală a manualului:

- Ce face Eugenița, ca să nu fie ascultată? Enumeră stratagemele ei, folosind structurile: „La început, ...”, „Apoi, ...”, „În sfârșit, ...”.
- Desenează-o în caiet pe Eugenița, așa cum e prezentată ea în secvențele subliniate în text cu litere cursive.
- Repovestește întâmplarea, din perspectiva profesorului de istorie.

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

- Recitește textul, apoi realizează corespondențe între cuvintele din cele două mulțimi (A și B) și scrie perechile în caiet:
A: atac, meterez, tranșee, inamic, infanterist;
B: portarul școlii, directorul, colega de bancă, banca, profesorul de istorie, Eugenița, întrebările profesorului, ascultatul copiilor, un coleg spătos, Hamurabi.
- Transcrie din text cinci cuvinte care se referă la viața de școlar.
- Formulează într-o propoziție ideea centrală (ideea cea mai importantă) a textului.
- Apelând la cunoștințele din clasele primare, explică folosirea ghilimelelor în textul lui Mircea Sântimbreanu.

REȚINE!

Într-un text literar, **cuvântul-cheie** este un termen semnificativ, care are legătură cu întregul conținut al textului.

Tema reprezintă ideea centrală a unui text, cel mai important lucru prezentat de autor.

Ideea principală este un enunț care cuprinde informația cea mai importantă dintr-un fragment. **Ideea secundară** oferă detalii suplimentare care dezvoltă ideea principală. Detaliile se pot referi la: *personaje* (stări, atitudini, înfățișare etc.), la *contextul* sau *împrejurările desfășurării acțiunii* (loc, timp etc.).

Ideile principale, prezentate în ordinea apariției lor în text, alcătuiesc **planul simplu de idei**. **Planul dezvoltat de idei** cuprinde atât ideile principale, cât și ideile secundare.

LECTURĂ

Planul simplu și planul dezvoltat de idei

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Pentru a formula o idee principală: citește textul; împarte-l în fragmente care dezvoltă o singură idee; subliniază cuvintele-cheie din fiecare fragment; alcătuiește un enunț în care să sintetizezi conținutul fragmentului.

Pentru a formula o idee secundară: recitește secvența de text din care ai extras ideea principală; identifică detaliile semnificative care nuanțează ideea principală; alcătuiește enunțuri în care să oferi aceste informații. Ideile principale și secundare pot să fie formulate și ca sintagme (construcții alcătuite din două cuvinte, între care există o legătură gramaticală).

EXERSEAZĂ

- Scrie în caiet planul simplu de idei al textului *Hamurabi*, aranjând ideile următoare în ordinea logică a apariției lor în text.
 - Eugenița, o fetiță din clasa a V-a, speră să nu fie ascultată la lecție.
 - Se pitește sub bancă, ascunzându-se de profesor.
 - Profesorul schimbă metoda de ascultare a elevilor, sporind spaima Eugeniței.
 - Eugenița folosește o strategie aparte, pentru a părea pregătită.
 - Fata mărturisește că nu știe răspunsul.
 - La un moment dat, profesorul îi adresează o întrebare.
- Formulează idei secundare, corespunzătoare fiecărui fragment din textul lui Mircea Sântimbreanu. Folosește un tabel asemănător celui oferit drept model mai jos.

Fragmentul	Ideea principală	Ideea secundară
	Eugenița, o fetiță din clasa a V-a, speră să nu fie ascultată la lecție.	<ul style="list-style-type: none"> • Fetița se ascunde după colegul din fața ei, pentru a nu fi văzută de profesorul care îi asculta pe elevi. • Ea nu știa nici măcar titlul lecției. • Văzând că profesorul închide catalogul, răsuflă ușurată.
	Profesorul schimbă metoda de ascultare a elevilor, sporind spaima Eugeniței.	

JOC

Valorificând sugestiile textului, alcătuiește un cvintet, pornind de la unul dintre următoarele cuvinte-cheie: *Eugenița, profesor, lecție*.

Regulile de alcătuire a cvintetului: primul vers este un cuvânt (un substantiv), care se referă la temă; al doilea vers este alcătuit din două cuvinte (adjective) și arată însușirile substantivului din întâiul vers; al treilea conține trei cuvinte (verbe) și exprimă acțiuni ale cuvântului temă; al patrulea vers este format din patru cuvinte (de regulă, acestea alcătuiesc o propoziție care se referă la temă); al cincilea vers este format dintr-un singur cuvânt și reprezintă o concluzie.

JOC DE ROL

Citește pe roluri dialogul de mai jos, din schița *Unde se varsă Nilul?* de Mircea Sântimbreanu, apoi rezolvă cerințele din coloana alăturată:

„**Profesorul:** Ei, spune, unde se varsă Nilul?

Elevul: Mm... mm... mm...

Profesorul: N-ai învățat?

Elevul: Vai de mine, domnule profesor, știu lecția pe dinafară. Am citit-o de numai țin minte de câte ori... Eu așa învăț lecțiile, toate lecțiile, ca pe o poezie. Numai că nu pot să sar nicio strofă. Vreau să zic nicio frază. Dați-mi voie, am ajuns la izvoare... Mm... mm...

Profesorul: Ei? Unde se varsă?”

Ambarcațiune pe Nil

DESCOPERĂ

- Completează enunțurile:
Copilul este întrebat unde se varsă Nilul, de aici deduc că acesta este ascultat la ... Băiatul repetă „Mm... mm... mm...”, iar acest lucru arată că el ...
- Precizează asemănări și deosebiri între personajele din *Hamurabi* și *Unde se varsă Nilul?* de Mircea Sântimbreanu.
- Numește tema comună celor două texte.

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

- Clasa se împarte în echipe cu număr egal de elevi. Echipele lucrează pe foi de tip flip-chart pe care fiecare echipă trebuie să noteze:
 - trei-cinci cuvinte-cheie sau grupuri de cuvinte ilustrative pentru tema dialogului ascultat;
 - tema textului (*Care este ideea centrală a textului?*);
 - două idei principale ale acestui dialog;
 - câte două idei secundare, corespunzătoare fiecărei idei principale formulate;

În final, membrii echipei realizează un desen reprezentativ pentru textul ascultat. Foile completate se afișează în clasă și se realizează apoi „turul galeriei”.

REȚINE!

Cuvintele-cheie sunt foarte importante pentru înțelegerea sau pentru conceperea unui text oral. În comunicarea orală, cuvintele-cheie sunt scoase în evidență prin intonație, intensitatea vorbirii, gesturi etc.

Tema textului oral se stabilește ținând cont de acestea.

EXERSEAZĂ

- Continuă dialogul dintre elevul și profesorul din schița *Unde se varsă Nilul?*, dezvoltând una din următoarele idei:
 - a) Elevul începe să spună lecția într-o limbă străină.
 - b) Când elevul răspunde cu mult elan, în școală se aude alarma de incendiu.
 - c) În clasă intră un animal fantastic.
- Interpretează împreună cu un coleg sau o colegă dialogul creat de tine.
- Imaginează-ți că Eugenița din *Hamurabi* este colega de clasă a băiatului din *Unde se varsă Nilul?* Pornind de la sugestiile oferite de cele două texte ale lui Mircea Sântimbreanu, realizează un dialog între acești copii, despre ce li s-a întâmplat la școală.

REDACTARE

Redactarea unei compuneri după un plan

DESCOPERĂ

- Așa cum știi deja, toate poveștile trebuie să aibă un început, un cuprins și o încheiere. Iar înainte de a te apuca să scrii, ar fi bine să faci un plan al fiecărei părți. Poate că te-ar ajuta să te gândești la povestea ta – ca la un munte. Iată cum!

- Prezintă într-un enunț momentul cel mai tensionat al narațiunii *Hamurabi* de M. Sântimbreanu.

REȚINE!

Pentru a întocmi planul unei povestiri proprii, poți să răspunzi unor întrebări corespunzătoare celor trei părți ale unei compuneri.

Introducere: Unde și când se petrece întâmplarea? Cum arată locul în care se desfășoară acțiunea? Cine participă la acțiune? Ce trăsături are personajul principal?

Cuprins: Ce anume declanșează acțiunea? Care sunt episoadele narațiunii? Care este cel mai tensionat moment al povestirii?

Încheiere: Cum se rezolvă situația dificilă? Cum se sfârșește totul?

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

Schimbă planul de idei realizat de tine la primul exercițiu al rubricii **Descoperă** cu acela al colegului de bancă. Redactează compunerea, după planul de idei al colegului tău sau al colegei tale.

EXERSEAZĂ

- Realizează planul unei compuneri în care să povestești o întâmplare petrecută într-o școală a viitorului. Poți să alegi personajele și cadrul acțiunii din listele care urmează sau poți să inventezi tu unele.
Sugestii pentru personajul principal: clovn • astronaut • elev • zână care citește gânduri • gemeni obraznici • elefântel robotizat • explorator • cavaler ultramodern • pisică vorbitoare • uriaș marocănos • orfan singuratic • dansator • profesor trăsniț • cântăreață de operă • robot prietenos • super-detectiv • maratonist • păpușar • învățătorul Știe-Tot.
Sugestii pentru cadrul acțiunii: labirint subteran • clădire suspendată • oraș din viitor • ruine misterioase • tărâmul prăjiturilor • planetă descoperită recent • muzeu • oraș subacvatic • tren de mare viteză • navă spațială • avion supersonic • castel • arenă.
- Redactează o compunere respectând planul realizat la exercițiul anterior.

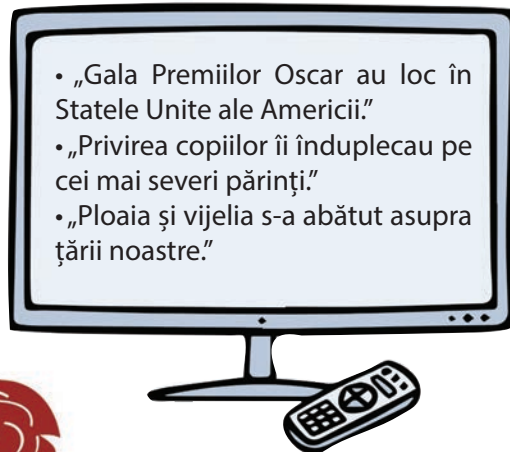

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Dacă subiectul unei propoziții este exprimat prin substantive precum *mulțime, grup, parte, serie, majoritate, număr* etc. urmate de alte substantive la plural, utilizarea la plural a verbului cu rol de predicat nu este considerată o greșeală. Prin urmare, verbul se poate folosi fie la singular, fie la plural, în funcție de context. Când aceste cuvinte au rol de subiect și sunt folosite singure, acordul se face – cu rare excepții – la singular.

DESCOPERĂ

- Anda și Andu au auzit la televizor afirmațiile de alături.
Transcrie-le în caiet, corectând greșelile.
- Explică de ce propozițiile de la exercițiul anterior sunt incorecte.

- „Gala Premiilor Oscar au loc în Statele Unite ale Americii.”
- „Privirea copiilor îi înduplecau pe cei mai severi părinți.”
- „Ploaia și vijelia s-a abătut asupra țării noastre.”

REȚINE!

Verbul prin care se exprimă predicatul verbal se acordă cu subiectul în persoană și număr.

Un subiect multiplu impune verbului prin care se exprimă predicatul numărul plural.

EXERSEAZĂ

- Transcrie tabelul alăturat, apoi completează căsuțele goale cu termenii potriviți.

- Realizează acordul între subiecte și verbele cu rol de predicat dintre paranteze:

În casă e multă vânzoleală. La petrecerea aniversară a Buburuzei (*a veni*) Andu, însoțit de Anda și de câțiva colegi de clasă ai celor doi frați. Majoritatea copiilor (*a se distra*) de mi-

nune. Când petrecerea era în toi, bubuituri și tropăituri (*a se auzi*) în fața ușii de la intrare. (*A se zgudui*) pereții de atâta zgomot. O parte dintre invitați (*a crede*) că e cutremur. Când au deschis ușa, ce să vezi?!

- Scrie o continuare de cinci-șapte enunțuri a întâmplării de mai sus. Folosește în compunerea ta:
 - un subiect multiplu exprimat prin substantive comune;
 - cuvântul *grup* cu rol de subiect;
 - un subiect exprimat prin pronume personal.

Subiect	Predicat
Voi	
	cântăm.
Anda și Andu	
	râdea.
Buburuza	
Mulțimea copiilor	
Grupul elevilor din clasa a IV-a	

DESCOPERĂ

- Citește cu atenție textul, pentru a completa tabelul, după modelul prezentat mai jos:
 Lecția de matematică i s-a părut grea Buburuzei. Dar s-a străduit să învețe. A repetat formulele. Și-a făcut tema cu atenție. A umplut paginile caietului ei cu niște calcule dificile. A rezolvat problemele din manual. După o oră de muncă neîntreruptă, era sleită de atâta efort. La un moment dat, Anda și Andu au chemat-o la joacă. Care crezi că a fost răspunsul dumneaei? Ce-o fi făcut atunci harnica Buburuză?

Cuvântul subliniat	Cuvântul determinat	Întrebarea la care răspunde cuvântul subliniat
de matematică	lecția	Care (lecție)? Ce fel de (lecție)?
caietului	paginile	Ale cui (pagini)? ...
ei		

- Precizează ce părți de vorbire sunt cuvintele din prima coloană a tabelului.
 ➤ Dar acelea din a doua coloană a tabelului?

REȚINE!

Pe lângă părțile principale de propoziție, există și părți secundare, care depind de cuvinte considerate regente (substantiv, pronume, adjectiv, verb etc.).

Partea secundară de propoziție care determină un substantiv se numește **atribut**.

În mod obișnuit, **atributul** se exprimă prin: adjectiv (*calcule **dificile***), substantiv (*probleme **din manual***) sau pronume (*caietul **ei**; răspunsul **dumneaei***).

Acesta răspunde la una din întrebările: *Care? Ce fel de? Al/A/Ai/Ale cui?*

Atributul este așezat, de obicei, după substantivul determinat, dar poate să stea și înaintea acestuia, evidențiind calitatea/trăsătura pe care o exprimă (**harnica** Buburuză).

EXERSEAZĂ

- Subliniază cu o linie punctată atributele exprimate prin substantive și prin adjective: „Când copilul dobânda toate cunoștințele pe care i le putea oferi profesorul de gramatică, intra în școala de retorică. Era începutul unor «studii superioare»: acolo se reluau marile opere literare latine, completate cu operele poezilor, ale istoricilor și ale oratorilor greci – să nu uităm că [...] micul roman învățase să vorbească greaca în același timp cu latina, iar cultura romană a fost, foarte devreme, bilingvă.” (Pierre Grimal, *Viața în Roma antică*)
- Unește cu o săgeată atributele descoperite la exercițiul anterior de substantivele determinate.
Model: „Când copilul dobânda toate cunoștințele pe care i le putea oferi profesorul de gramatică, intra în școala de retorică.”
- Selectează câte un atribut potrivit pentru *școală* și *lecție*. Alege între: *incitantă; de pe Marte; lor; dumneaei; folositoare*.

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

- Ai devenit elev într-o școală a viitorului. Trimite-le un mesaj de cinci–șapte enunțuri prietenilor tăi din vremurile noastre și dă-le vești despre ceea ce ți se întâmplă acolo. Folosește perechi de cuvinte de tipul substantiv determinat + atribut.
- Analizează trei atribute exprimate prin trei părți de vorbire diferite, folosite în compunerea ta.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Pe teritoriul țării noastre, primele tipărituri sunt cărți religioase și apar în secolul al XVI-lea. Acestea erau scrise în limba slavonă, limba oficială din acea vreme în Țara Românească și Moldova. *Catehismul luteran* de la Sibiu, din anul 1544, a fost prima carte imprimată în limba română, cu alfabet chirilic, dar s-a pierdut într-un incendiu.

Un rol important în răspândirea tipăriturilor în limba română l-a avut diaconul Coresi. Despre activitatea sa, desfășurată la Brașov (1556–1588), vei afla mai multe în ultima parte a acestei unități de învățare.

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

Alcătuiește alături de colegii tăi un proiect cu titlul *De la manuscris la carte – astăzi*. Folosește informațiile din Enciclopedia *Comunicarea, de la origini la internet* sau din alte surse.

CITEȘTE!

Citește următorul text care conține informații preluate dintr-o enciclopedie pentru copii, *Comunicarea, de la origini la internet*.

Povestea cărții

Manualul pe care îl citești acum are o variantă tipărită și o variantă digitală. Pare firesc să ai la îndemână cărțile în aceste forme. Dar cu mii de ani în urmă, cărțile nu arătau cum le știi tu astăzi.

Primele „cărți” au apărut în China și datează din mileniul al II-lea î.H. Acestea erau niște plăcuțe din lemn gravate, apoi legate cu niște curele din piele sau cu fire de mătase. Chinezii au inventat și hârtia, în secolul I î.H., dar aceasta va fi răspândită în lume și folosită mult mai târziu.

Începând cu anul 2500 î.H., în Egiptul antic se scria pe papirus (foi realizate din tulpinile unor plante).

Grecii antici și romanii foloseau tăblițe cerate. Din secolul al II-lea î.H., grecii inventează pergamentul, o piele de oaie sau de capră prelucrată în așa fel, încât să se poată scrie pe ea. Foile de pergament erau prinse în coli și cusute laolaltă. „Cartea” astfel alcătuită se va numi în Evul Mediu *codex* sau *codice*.

Din secolul al IV-lea d.H., pergamentul devine suportul cel mai utilizat pentru scris. Secole de-a rândul, cărțile erau copiate de mână, de aici și cuvântul *manuscris* – termen de origine latină compus din *manus* („mână”) și *scriptus* („scris”).

Între anii 1436 și 1444, Johannes Gutenberg a inventat o tiparniță cu șurub, în care cărțile erau tipărite cu litere mobile din plumb. Cea mai cunoscută carte tipărită de Gutenberg este o Biblie (apărută în jurul anului 1455).

Astăzi, tehnicile moderne de tipărire a cărților (cu ajutorul computerului) au determinat progrese enorme în publicarea și în răspândirea acestora. Mai mult, cartea poate apărea și în format electronic (*e-book*) sau într-o variantă care poate fi ascultată (*audiobook*).

Dacă vrei să afli mai multe despre istoria cărții, citește enciclopedia dedicată tinerilor: *Comunicarea, de la origini la internet*.

Fragment de papirus egiptean

CITEȘTE!

Citește cu atenție textul pentru a putea rezolva cerințele.

O școală unică

Cum te-ai simți dacă ai avea la îndemână 6 000 de cărți vechi și 30 000 de documente de demult?

Ei bine, toată această zestre culturală există într-un singur loc: la Muzeul „Prima Școală Românească” din Șcheii Brașovului.

Mai întâi, a fost Biserica „Sfântul Nicolae”. Cronicile din 1292 scriu despre ea. În curtea bisericii s-a construit apoi școala unde tinerii învățau să devină notari, profesori și preoți. Începuturile ei s-ar putea fixa în secolele al XI-lea sau al XII-lea. Din acele vremuri s-a păstrat un *Omiliar* (o carte cu predici bisericești și îndrumări morale). *Omiliarul* era folosit ca manual. În 1399, școala exista, pentru că în acel an papa Bonifaciu amintea într-un document oficial „despre ciracii [elevii] din Șcheii Brașovului”.

Aici, din 1556 până în 1588, diaconul Coresi a tipărit primele cărți în limba română. În 1797, tot în Șcheii se tipărește prima gramatică românească. Iar imnul național – *Deșteaptă-te, române!* – tot aici este compus, în 1848.

Clădirea primei școli de astăzi datează din 1495 și a fost reclădită în 1760.

Astăzi, lăcașul a devenit Muzeul „Prima Școală Românească” și adăpostește obiecte care au supraviețuit intacte secole de-a rândul:

- Tiparnița diaconului Coresi: mașină din lemn avea sute de tăblițe în care diaconul, ajutat de colaboratorii săi, scrijelea „în oglindă” (adică scriind invers, de la coadă la cap) pagini după pagini. A publicat astfel 39 de volume în limba română. Printre aceste volume se găsesc toate cărțile folosite în cultul bisericesc, în vremurile acelea.

- *Cazania lui Varlaam* (1643), o „carte românească de învățătură”, „din multe Scripturi talmăcită din limba slovenească pre limba românească de Varlaam, mitropolitu de Țara Moldovei”.

- Toate Bibliile vechi, scrise în limba română, acestea negăsindu-se nici măcar în proprietatea Academiei Române.

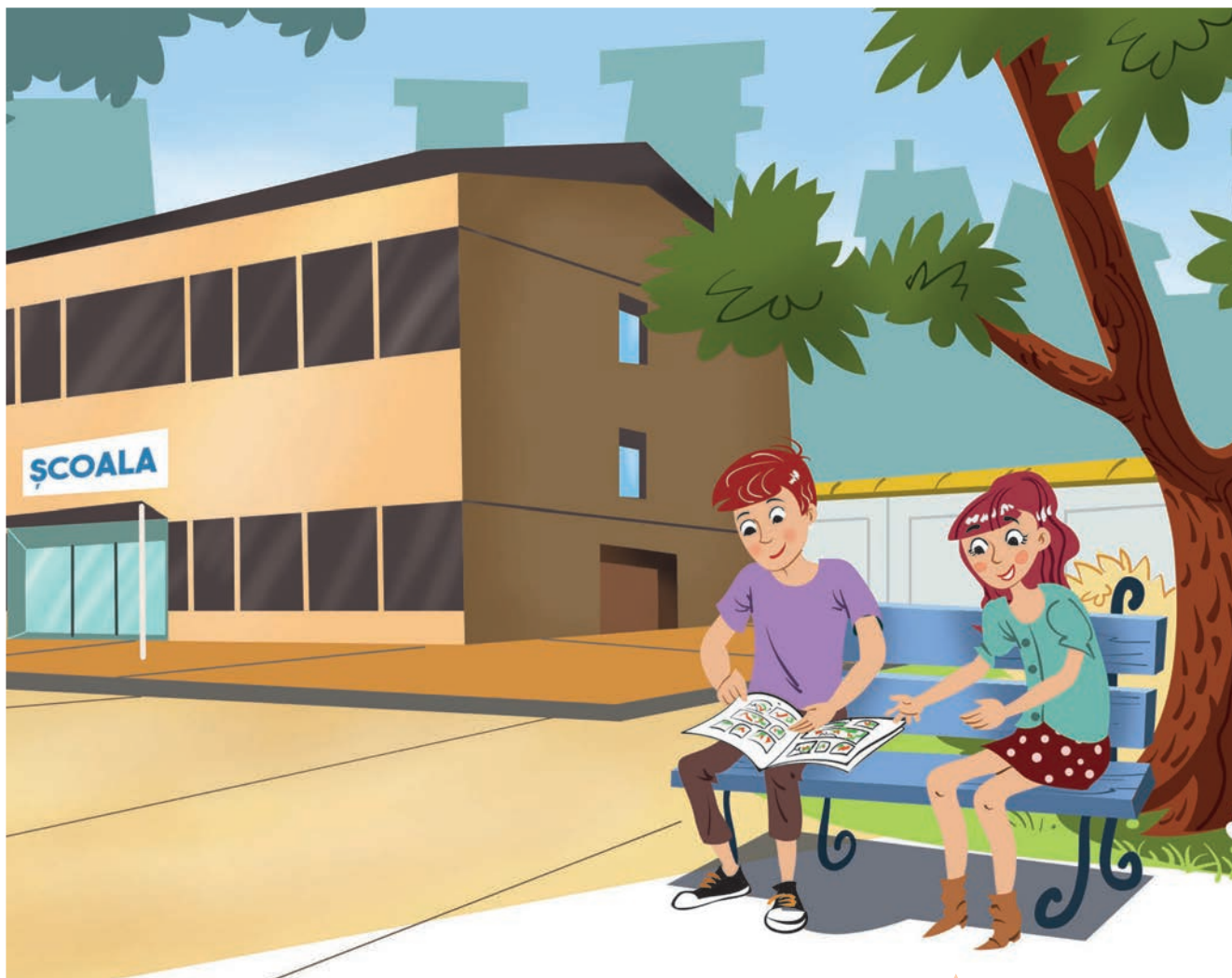
- O *Cronică a Transilvaniei*, din vremea lui Mihai Viteazu, scrisă la Nürnberg, în Germania, în 1603, carte în care domnitorul nostru era numit „erou”. (O curiozitate: cartea lui Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, apare la noi abia în 1878.)

- ... Multe, multe alte cărți și documente cu povești aparte.

EXERSEAZĂ

- Recitește fragmentul din care aflu cum tipărea diaconul Coresi cărțile. Valorificând aceste informații și ceea ce ai aflat despre istoria cărții, pe parcursul acestei unități de învățare, prezintă în cinci-zece rânduri avantajele și dezavantajele folosirii tehnologiei moderne în tipărirea cărților.
- Prezintă-i unui prieten din străinătate trei motive pentru care să viziteze Muzeul „Prima Școală Românească” din Brașov. Intră pe site-ul www.primascoalaromaneasca.ro, pentru detalii suplimentare.

DESCOPERĂ

- Privește cu atenție imaginea de mai sus, apoi discută despre ea cu toți colegii de clasă. Pentru a o descrie, folosește metoda **Exploziei stelare**, împreună cu toți colegii de clasă, astfel:
1. Desenați și decupați o stea din hârtie.
 2. Notați problema de rezolvat pe această stea și, în fiecare colț al stelei câte o întrebare (*Cine? Unde? Când? Cum? De ce?* etc.).
 3. Împărțiți clasa în echipe.
 4. Fiecare echipă preia o întrebare și elaborează o listă cu interogații care au legătură cu problema și care încep cu: *Cine? Unde? Când? Cum? De ce?*
 5. Echipele citesc, pe rând, listele în fața clasei.
 6. Se găsesc răspunsuri la întrebări.

CITEȘTE!

Citește cu atenție textul următor imaginat de un grup de copii de vârsta ta.

O zi ciudată

Sună clopoțelul. Ștefan, un băiețel din clasa a V-a, dă buzna pe poarta școlii.

În zadar mama a încercat să îl grăbească, spunându-i, iar și iar, că va întârzia. Deși locuiește la doi pași, i se întâmplă deseori să nu ajungă la timp. Pur și simplu, copilul nu se îndură să se oprească din citit și să plece la ore. Ștefan citește foarte mult: romane de aventuri, enciclopedii, reviste de benzi desenate. Participă la concursuri de literatură și își dorește ca, până la sfârșitul anului, să-și publice prima carte. E scrisă deja, pe jumătate.

Azi, exact când Ștefan își face apariția, doi colegi îi dau o veste neașteptată. Spusele copiilor îl iau prin surprindere, îl fac să se simtă cu musca pe căciulă, apoi să își ia picioarele la spinare spre sala de clasă...

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Textul multimodal face parte din categoria creațiilor multimodale. Există următoarele coduri (sisteme de semne) care pot să se combine într-o creație multimodală: codul lingvistic (limba scrisă și vorbită) • codul vizual (culoarea, nuanțele, gama cromatică, elementele de limbaj plastic) • codul sonor (volumul, tonalitatea, ritmul muzicii și al efectelor sonore) • codul gestual (mimica, gesturile) • codul spațial (organizarea și poziția obiectelor în spațiu).

DISCUTĂ

Ajută-l pe Ștefan să găsească soluții pentru a nu mai întârzia la școală. Discută cu trei colegi despre această problemă și propune trei soluții.

DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

- Precizează când și unde se petrece întâmplarea.
- De ce întârzie Ștefan foarte des? Explică.
- Numește personajele care rostesc următoarele replici:
 - a) „Ai câștigat locul întâi la Olimpiada de Lectură.”
 - b) „Nu-mi amintesc să fi făcut vreo năzbâtie.”
 - c) „Doamna profesoară e foarte supărată...”
- Enumeră trei trăsături fizice și sufletești ale lui Ștefan, așa cum le deduci din imagini și din text.
- Formulează câte o idee principală, corespunzătoare fiecărei imagini.

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

- Desenează sau mimează în fața clasei ce îți sugerează fiecare dintre următoarele expresii: *a da buzna*, *a lua prin surprindere*, *a se simți cu musca pe căciulă*, *a-și lua picioarele la spinare*.
- Caută în dicționar semnificațiile expresiilor de mai sus și notează-le în caiet.

REȚINE!

Un mesaj poate fi transmis și prin intermediul unui **text multimodal**. Acesta combină două sau mai multe moduri de comunicare: limbă vorbită sau scrisă și imaginile.

Un text multimodal poate fi realizat pe suport de hârtie (manual, carte cu poze, bandă desenată, afiș etc.) sau digital (desene animate, site-uri, bloguri, pagini web etc.).

EXERSEAZĂ

- Enumeră trei detalii din prima imagine care arată că băiatul era foarte grăbit.
- Precizează emoțiile trăite de copil, ghidându-te după mimica, gesturile, postura acestuia, așa cum sunt ele reprezentate în banda desenată.
- Privește cu atenție prima și ultima imagine. Pornind de la acestea, exprimă-ți părerea despre atitudinea colegilor față de copil.
- În cinci-zece enunțuri, povestește întâmplarea prezentată, imaginându-ți o posibilă continuare a acesteia.
- Imaginează-ți că, ajuns în clasă, Ștefan descoperă sala goală. Povestește în cinci-zece enunțuri ce s-ar putea întâmpla mai departe.
- Realizează o bandă desenată în care să illustrezi istorisirea creată de tine la exercițiul anterior.

COMUNICARE ORALĂ

Elemente nonverbale și elemente paraverbale în comunicare

AMINTEȘTE-ȚI!

➤ Privește imaginile benzii desenate de la pagina 45. Enumeră elementele care nu aparțin limbajului verbal prin intermediul cărora ilustratorul a reușit să redea: surprinderea copilului și mișcările colegilor.

REȚINE!

Comunicarea realizată cu ajutorul limbajului se numește **comunicare verbală**.

Mimica, gesturile, pozițiile corporale, contactul vizual sunt elemente ale **comunicării nonverbale**.

Intensitatea vocii, ritmul vorbirii, intonația sunt elemente ale **comunicării paraverbale**.

JOC

Un copil citește un text din manual, ținând cont de următoarele indicații:

- Te-ai trezit din somn. Citește!
- Ai furnici pe corp. Citește!
- Citește cu limba mușcată.
- Sughiți. Citește!

Colegii completează fișa de evaluare a comportamentului nonverbal și paraverbal, existentă în varianta digitală a manualului.

EXERSEAZĂ

➤ Mimează în fața clasei – împreună cu un coleg sau o colegă – una din următoarele situații de comunicare:

- a) explică unui coleg chinez care este orarul zilei de azi.
- b) ajută-l pe un surdo-mut să își cumpere ceea ce dorește, de la librărie.

➤ Ascultă următorul text (o mărturisire făcută de poeta Ana Blandiana despre anii ei de școală) așa cum este el citit în manualul digital și compară-l cu textul multimodal propus în deschiderea lecției:

„Îmi plăcea foarte mult la școală. Atât de mult, încât îmi amintesc și acum nerăbdarea de la sfârșitul vacanței, care mi se părea că nu se mai termină, și marea plăcere a cumpărării noilor caiete, a învelirii manualelor în hârtie albastră, a lipirii etichetelor cu numele și clasa, a așezării creioanelor și penițelor, și radierelor în penar [...]

Învățam bine, ceea ce nu înseamnă că învățam mult, ci că îmi făcea plăcere să ascult explicațiile, să întreb, să aflu. [...]

E adevărat însă că, deși aveam note foarte mari, nu cred că eram un elev model, căci foloseam orice minut disponibil [...] ca să citesc cărți fără legătură cu programa școlară.

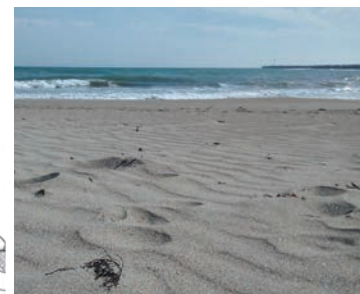
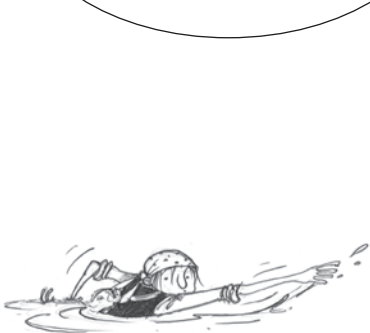
În general, cititul a fost pentru mine, încă de la sfârșitul copilăriei, un adevărat viciu, care nu scăpa nepedepsit, pentru că mama încerca să mi-l țină în frâu, să-l mențină între limite rezonabile. [...]

Dorința de a citi era însă atât de intensă, încât înceta să fie doar o formă de cultură, devenind una de evadare din propria realitate.”

DISCUTĂ

Discută cu trei colegi despre cum înveți. Care sunt diferențele dintre învățarea mecanică (a elevului din textul *Unde se varsă Nilul?* de Mircea Sântimbreanu, pagina 38) și învățarea logică descrisă de Ana Blandiana în textul alăturat? (Fiecare prezentare va fi evaluată cu ajutorul fișei de evaluare a comunicării orale, existentă în varianta digitală a manualului.)

„Marea e o apă folositoare. Ea se întinde de aici și până-n zare. Se întinde și mai departe, firește, dar marea aia nu se vede și nu ne privește.”

DESCOPERĂ

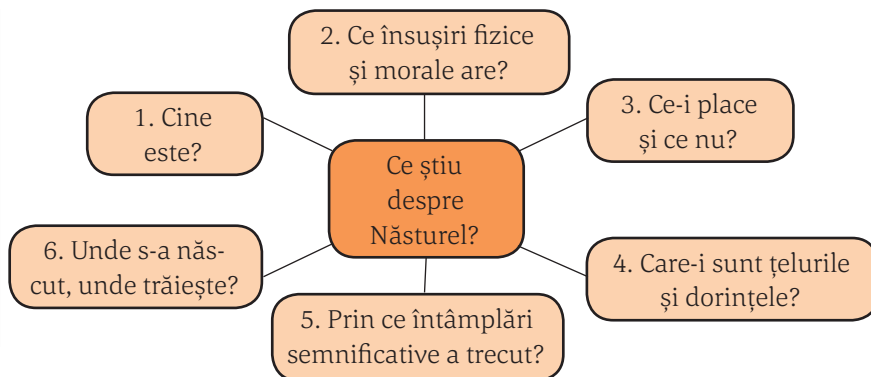
- Privește cu atenție imaginile, cu un băiețel pe nume Năsturel.
- Spune, într-un cuvânt, ce crezi că simte copilul, în fiecare împrejurare.
- Numerotează imaginile, aranjându-le într-o posibilă ordine logică și cronologică a desfășurării evenimentelor. Argumentează.

- Completează împreună cu toți colegii de clasă schema următoare, pentru a inventa biografia lui Năsturel.

JOC

Joacă **Mingea călătoare** cu toți colegii de clasă: formulează câte o idee corespunzătoare fiecărei imagini de mai sus. Spune într-un cuvânt ce simți când privești fiecare imagine. Ideile și cuvintele se notează pe tablă.

PORTOFOLIUL INDIVIDUAL

Cuvintele lui Năsturel sunt imaginate de un scriitor, Marin Sorescu. Caută și alte informații despre acest autor, precum și fragmente din operele sale, pe care să le poți folosi în timpul orelor de limbă și literatura română din acest an și din anii următori. Spre exemplu, ai putea citi integral textul *Marea, o apă folositoare* din volumul *Unde fugim de-acasă?* (1966)

REȚINE!

O narațiune poate să fie redată și prin intermediul unui text multimodal.

EXERSEAZĂ

- Antrenează-și imaginația: alege un obiect pe care îl ai la îndemână. Scrie trei cuvinte care îți vin în minte când privești lucrul respectiv.
- Imaginează-ți că este ziua cea mai ciudată din viața lui Năsturel și scrie o poveste (de 10–15 enunțuri) despre ea. În compunerea ta vei integra: descrierea obiectului selectat la exercițiul de antrenare a imaginației; unele dintre ideile notate pe parcursul jocului **Mingea călătoare**; informațiile din schema de mai sus.
- Realizează o bandă desenată, prin intermediul căreia să redai întâmplarea creată de tine.

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

Verbul • Flexiunea verbului

DESCOPERĂ

- Apelând la cunoștințele tale din clasele primare, completează schema recapitulativă despre verb, alegând termenii potriviți din următoarea listă: gen, existența, persoană, număr, fenomene, acțiunea, lucruri, trecut, prezent, viitor, ființe, însușiri, un număr.
 - a) Verbul este o parte de vorbire care arată ..., starea sau
 - b) Verbul își schimbă forma după timp, ... și
 - c) Verbul are trei timpuri: ..., ... și
- Pune verbele următoare la persoana și numărul indicate, păstrând timpul:
 - a) *Voi câștiga* — ... (persoana a II-a, plural)
 - b) *Ați dăruit* — ... (persoana I singular)
 - c) *Explicau* — ... (persoana a III-a singular)
 - d) *Știm* — ... (persoana a II-a singular)

REȚINE!

Verbul este o parte de vorbire flexibilă (își schimbă forma) și arată acțiunea, starea sau existența. O categorie gramaticală specifică verbului este **timpul**, care arată când se petrece acțiunea exprimată de verb: în momentul vorbirii (prezent); înainte de momentul vorbirii (trecut); după momentul vorbirii (viitor).

Persoana (I, a II-a, a III-a) și **numărul** (singular și plural) sunt alte categorii gramaticale ale verbului.

EXERSEAZĂ

- Alcătuieste trei enunțuri despre ce ți s-a întâmplat la școală azi, folosind câte un verb care să exprime: acțiunea, starea sau existența.
- Precizează persoana și numărul verbelor următoare: *voi călători, visezi, zburase, descoperirăm, au aflat, o să ajungeți, au poposit, admiraseși.*

Verbul • Modul indicativ

DESCOPERĂ

- Alege doar formele verbale care arată o acțiune sigură, reală: *am cumpărat, aș merge, colaborează, să fi citit, va descoperi, cunoaștem, să asculte, ați explorat, adu!, s-ar relaxa.*

REȚINE!

Modul este o categorie gramaticală specifică verbului și arată cum consideră vorbitorul acțiunea: reală (*învăț*); posibilă, realizabilă (*să învăț*); dorită sau condiționată de o altă acțiune (*Aș studia o limbă străină, dacă aș avea timp.*); imperativă (*Citește!*).

Modurile sunt:

- **personale (predicative):** la aceste moduri verbul își schimbă forma după persoană și este predicat în propoziție (*Merg. Să mergi. Ar merge. Mergi!*);
- **nepersonale (nepredicative):** la aceste moduri verbul nu își modifică forma după persoană și nu este predicat în propoziție (*a merge, mergând, mers, de mers*).

Indicativul este un mod personal care exprimă o acțiune prezentată de vorbitor ca fiind reală.

EXERSEAZĂ

Lucrează în caiet exercițiile.

- Taie verbul intrus:
 - a) *voi scrie; am corectat; verifică; văzând;*
 - b) *a gândi; calculând; a creat; de lucrat;*
 - c) *fuge; se înviorează; desenează; ar colora.*
- Argumentează oral selecția făcută.
- Completează tabelul cu formele verbale potrivite, la modul indicativ:

Verbul	Prezent	Trecut	Viitor
Persoana I singular			
Persoana a II-a singular		te-ai gândit	
Persoana a III-a singular			va apărea
Persoana I plural	Scriem		
Persoana a II-a plural		v-ați gândit	
Persoana a III-a plural			veți apărea

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

• **Indicativul** este singurul mod care are timpurile prezent, trecut, viitor (*sunt, am fost, voi fi*).

• **Conjunctivul** se recunoaște după cuvântul **să** din componența verbului (*să vin, să vii, să vină* etc.).

• **Condițional-optativul** este alcătuit din forme speciale ale verbului **a avea** plus infinitivul (forma din dicționar) a verbului (*aș dori, ai dori, ar dori* etc.).

• **Imperativul** exprimă o poruncă, un îndemn, o rugămintă etc. (*Vorbește! Vorbiți!*).

Modurile nepersonale (nepredicative) sunt:

• **Infinitivul** – este forma din dicționar a verbului (*a lua, a vedea, a spune, a dormi*).

• **Gerunziul** – se recunoaște după terminațiile **-ind/ -ând** (*luând, văzând, spunând, dormind*).

• **Participiul** – este o formă verbală terminată în **-t/-s** (*luat, văzut, spus, dormit*).

• **Supinul** – este alcătuit din cuvinte precum **de, pe, la, pentru** etc. și participiul verbului (*de citit, pentru citit, la scăldat*).

Verbul • Modul imperativ

DESCOPERĂ

- Transcrie în caiet verbele din îndemnul Buburuzei (pagina 51). Precizează la ce persoană sunt acestea.
- Pune la plural verbele transcrise, păstrând persoana.
- Precizează ce tip de propoziție este „Nu te supăra prea ușor, din orice!”, după aspectul predicatului.

REȚINE!

Modul imperativ al verbului exprimă un îndemn, o poruncă, un sfat, o urare. Imperativul are doar persoana a II-a singular (*Inven-tează!*) și plural (*Invențați!*). Un verb la imperativ are: **formă afirmativă** (*Fii atent! Fiți atenți!*) și **formă negativă** (*Nu fi neatent! Nu fiți neatente!*).

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Verbul se conjugă. A conjuga un verb înseamnă a-i modifica formele după mod, timp, persoană și număr.

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

Verbul • Modul imperativ

Fii bun!

Joacă-te în aer liber, cu prietenii!

Nu te supăra prea ușor, din orice!

Plantează flori primăvara!

Nu spune din prima „Nu pot!”.

Zâmbește cât poți de des!

EXERSEAZĂ

- Subliniază forma corectă a verbelor la modul imperativ: Copii, scrieți/scrie-ți tot de pe tablă! • Fii/fi grijuliu! • Nu fi/fii neatent! • Nu te du/nu te duce acolo! • Nu face/fă rele!
- Motivează selecția făcută la exercițiul anterior.
- Dă-le câte un sfat lui Andu și Andei, imaginându-ți că ești: profesorul sau profesoara lor de engleză • stomatologul lor • antrenorul lor.
- Precizează modurile verbelor din enunțurile:
Faceți liniște, oameni buni! • Spuneți, ce s-a întâmplat? • Voi faceți multe lucruri laudabile. • Ce îmi spuneți dumneavoastră?

Verbul • Modul indicativ • Timpul prezent

DESCOPERĂ

- Citește cu atenție formele verbului *a lucra*, la indicativ, prezent. Acestea sunt alcătuite din rădăcina **lucr-** (obținută de la verbul *a lucra*) plus terminațiile marcate cu roșu.
 - eu lucre**ez** • tu lucre**ezi** • el/ea lucre**ază**
 - noi lucr**ăm** • voi lucr**ați** • ei/ele lucre**ază**
- Completează în caiet formele corecte ale verbului *a crea* la indicativ prezent, orientându-te după formele verbului *a lucra*.
 - (eu) creez • (tu) cre.... • (el/ea) cre....
 - (noi) creăm • (voi) cre... • (ei/ ele) cre...

REȚINE!

Timpul prezent arată că acțiunea se desfășoară în momentul vorbirii: (eu) *citesc*, (tu) *citești*, (el/ea) *citește*, (noi) *citim*, (voi) *citiți*, (ei/ele) *citesc*.

EXERSEAZĂ

- Lucrează în caiet următoarele exerciții.
- Subliniază forma corectă. Pentru a nu greși, consultă DOOM2:
 - continuu/ continui • mă apropii/ mă apropii • eu periu/ perii • se așază/ se așează.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

- Forma negativă a imperativului se formează astfel:
 - la persoana a II-a singular: **nu** + infinitivul verbului (forma din dicționar) (*Nu rămâne!*);
 - la persoana a II-a plural: **nu** + imperativul plural (*Nu rămâneți!*).
- La sfârșitul unui enunț cu verb la imperativ se pune semnul exclamării.

ISTORIA CUVINTELOR

Cuvântul *imperativ* își are originea în cuvântul latin *imperare*, „a porunci”.

JOC

Alcătuiește un regulament de comportare în timpul pauzelor, în care să folosești cinci verbe la modul imperativ.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

- Prezentul poate să fie folosit pentru a face referire la un eveniment din trecut (*Mihai Eminescu se naște în anul 1850.*) sau la un eveniment viitor (*Spectacolul are loc mâine.*).
- Verbele la prezent conferă dinamism narațiunilor, creează impresia că întâmplările se desfășoară chiar sub ochii cititorului: „Sar deodată,/ Dau cu ciocul/ Cad alături,/ Schimbă locul./ Bat din aripi,/ Dau din gheare./ Unul cade,/ Altul sare.../ Iar s-atacă,/ Iar se pișcă.../ Dar deodată nu mai mișcă...” (George Topîrceanu, *Un duel*)
- Când povestești în scris un text narativ, un film, o întâmplare, este indicat să folosești verbe la timpul prezent.
- La modul indicativ, timpul prezent, verbul *a trebui* are formă unică: *trebuie*.

- Completează enunțurile din coloana A cu forma potrivită a verbelor, din coloana B.

A

La acest concurs ... numeroase premii.
Anda și Andu își ... cărțile în bibliotecă.
Violonista Buburuză își ... instrumentul.
Căpitanul îi ... să execute comanda.

B

se acordă/se acordează
ordonează/ordonă
acordă/acordează
ordonă/ordonează

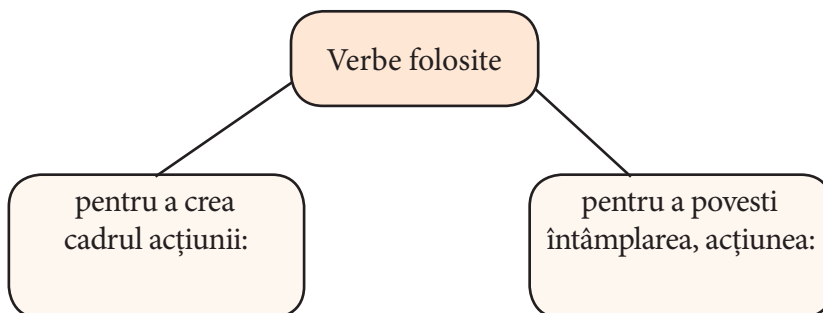
- Alcătuieste enunțuri în care să folosești verbele *a scrie*, *a veni*, *a deveni* la indicativ, prezent, persoana a II-a singular.
- Conjugă verbul *a agreea* la indicativ prezent.
- * Ce nu este corect în enunțul: *Îți trebuiesc multe informații?* Explică.

Verbul • Modul indicativ • Timpul imperfect

DESCOPERĂ

Rezolvă în caiet următoarele exerciții.

- Subliniază verbele la trecut, din textul următor:
Începea o nouă săptămână. Anda, Andu și Buburuza se grăbeau spre școală, cărându-și cu greu ghiozdanele doldora de cărți și de caiete. Se îndemneau unul pe altul să se grăbească.
Când au ajuns la poarta școlii, Andu a întrebat-o pe Anda dacă a încuiat ușa casei. Fata s-a albit, de groază. L-a privit pe fratele ei. Nu a zis nimic.
- Completează „ciorchinele” cu verbele identificate la exercițiul anterior.

REȚINE!

Imperfectul este un timp trecut care arată o acțiune trecută și neîncheiată. Se recunoaște după terminațiile: **-eam/-am**; **-eai/-ai**; **-ea/-a**; **-eam/-am**; **-eați/-ați**; **-eau/-au**:

- (eu) *citeam* • (tu) *citeai* • (el/ea) *citea* • (noi) *citeam* • (voi) *citeați* • (ei/ele) *citeau*
- (eu) *lucram* • (tu) *lucrai* • (el/ea) *lucra* • (noi) *lucram* • (voi) *lucrați* • (ei/ele) *lucrau*

EXERSEAZĂ

Lucrează în caiet.

- Conjugă la modul indicativ, timpul imperfect verbul *a îngrijii*.
(eu) îngrij... (el/ea) îngrij... (voi) îngrij...
(tu) îngrij... (noi) îngrij... (ei/ ele) îngrij...
- Subliniază forma corectă a verbelor la modul indicativ, timpul imperfect.
Ieram/eram în parc. Anda și Andu erau/ereau prin preajmă.
Buburuza ierea/era cu ei.
- Conjugă la modul indicativ, timpul imperfect verbele *a vrea* și *a voi*.
- * Ce este greșit în următorul enunț? Explică:
Vroiam să îți explic că nu se pot face lucrurile cum vroiai tu.

Verbul • Modul indicativ • Timpul perfect compus

DESCOPERĂ

- Transcrie verbele la timpul trecut, din fragmentul de text de la pagina 52, scris cu litere cursive.
- Continuă cu trei–cinci enunțuri textul de la pagina 52, folosind forme compuse ale verbelor la timpul trecut.

REȚINE!

Perfectul compus arată o acțiune trecută și deja încheiată.

Este alcătuit din: forme speciale ale verbului *a avea* (**am, ai, a, am, ați, au**) plus participiul verbului de conjugat (forma verbală terminată în **-t/-s**): (eu) *am citit*, (tu) *ai citit*, (el/ea) *a citit*; (noi) *am citit*; (voi) *ați citit*, (ei/ele) *au citit*.

EXERSEAZĂ

Lucrează în caiet!

- Completează tabelul de la pagina 54 cu verbe din textul următor:
„Azi, după ce am văzut iar mănăstirea Neamțului [...] și după ce am văzut Cetatea, [...] m-am suit de la un han, care răsufla aburi de mâncări felurite, într-o birjă mare cât o corabie [...]. Mă gândeam la vremea când am cutreierat cu tine aceste locuri, când am mâncat ouă răskoapte, sus, între ruini, [...] și când am cântat într-un amurg liniștit, într-o pulbere de aur: «Pe o stâncă neagră, într-un vechi castel,/ Unde curge-n vale un râu mititel...»”

(Mihail Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

- Marca timpului imperfect o reprezintă **-a/-ea**, din structura verbului.
- Într-o narațiune, imperfectul se folosește pentru a contura cadrul povestirii. Totodată, se utilizează în prezentarea unui personaj: „Era un om bine făcut, puțin chel în vârful capului, cu ochii foarte blajini. Când zâmbea, se arătau sub mustața tunsă scurt niște dinți lungi, cu strungă la mijloc. Când ne învăța cum să spunem poeziile eroice, vorbea tare și înălța brațul drept. [...] Când trebuia câteodată, sâmbăta după-amiaza, să ne cetească din poveștile lui Creangă, ne privea întâi blând, cu un zâmbet liniștit, ținând cartea la piept, în dreptul inimii, – și în bănci se făcea o tăcere adâncă, ca într-o biserică.” (Mihail Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)
- În limba română, nu există verbul *a vroi*. Acesta este un „hibrid” creat din *a vrea* și *a voi*. Formele *vroiam*, *vroiai*, *vroia*, *vroiam*, *vroiați*, *vroiau* sunt incorecte.

Mănăstirea Neamț

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

- Într-o povestire, perfectul compus se folosește pentru a reda întâmplările, acțiunile.
- În cazul formelor inverse ale perfectului compus, formele speciale ale verbului *a avea* se leagă prin cratimă de participiul verbului. Dacă între cele două componente ale perfectului compus se intercalează un pronume, participiului *i* se adaugă vocala **-u-**, drept sunet de legătură. Formele inverse ale perfectului compus sunt vechi. Ele apar îndeosebi în poezia populară.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

- Sensul perfectului simplu este asemănător cu acela al perfectului compus. Perfectul simplu se folosește în anumite zone ale țării (Oltenia, Muntenia etc.), pentru a exprima o acțiune trecută și încheiată de curând.
- Perfectul simplu este timpul narațiunilor literare. Scriitorii folosesc acest timp în povestirile lor.

Verbe la imperfect	Verbe la perfectul compus

- Alcătuieste enunțuri cu structurile *l-a, te-au, ne-am* și explică scrierea lor.
- * Așază în topică inversă verbele la modul indicativ, timpul perfect compus.
Model: • a cântat – cântat-a • le-ați spus – spusu-le-ați
a) *ai plecat, am privit, ați prevăzut, au lăudat;*
b) *i-a chemat, m-a anunțat, ți-a dăruit, ne-ați povestit.*
- * Transcrie următoarele fragmente extrase din poezii populare, corectând greșelile.
a) „Murgule, murguțul meu,/ Datumitea taică-tău...” (*Toma Alimoș*)
b) „Auzitați de-un Mihai/ Ce sare pe șapte cai/ De strigă Stambulul vai?” (*Cântecul lui Mihai Viteazul*)

Verbul • Modul indicativ • Timpul perfect simplu

DESCOPERĂ

- Citește cu atenție enunțurile, apoi alege răspunsul corect și argumentează-ți alegerea.
Anda și Andu *se ridicară* în picioare și *conjugară* un verb. Voi îi *ascultarăți* cu atenție. Apoi, când *terminară*, îi *aplaudarăți*.
a) Verbele evidențiate sunt la timpul prezent/trecut.
b) Acestea exprimă o acțiune desfășurată în momentul vorbirii/trecută și neterminată/trecută și încheiată.

REȚINE!

Timpul care arată o acțiune trecută și abia încheiată se numește **perfect simplu**.

Se recunoaște după terminațiile **-i, -și, -ă/-u/-i/-î, -răm/-rați/-ră:** (eu) *citii*, (tu) *citiși*, (el/ea) *citi*; (noi) *citirăm*; (voi) *citirăți*; (ei/ele) *citiră*.

EXERSEAZĂ

Lucrează în caiet.

- Conjugă la modul indicativ, perfect simplu verbele *a cânta* și *a dori*, adăugând terminațiile potrivite.

(eu) cântai	(noi) cânta...	(eu) dori...	(noi) dorirăm
(tu) cânta...	(voi) cântarăți	(tu) doriși	(voi) dori...
(el/ea) cântă	(ei/ ele) cânta...	(el/ ea) dori	(ei/ ele) dori...

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

Verbul • Modul indicativ • Timpul perfect simplu

- Scrie verbele *a auzi, a privi, a citi, a veni, a se sfii* la modul indicativ, timpul perfect simplu, la persoanele I și a III-a singular.
- Scrie verbele dintre paranteze la perfectul simplu, respectând persoana și numărul indicate de subiect.

Buburuza (*a merge*) la magazinul de la colțul străzii. Acolo, o (*a întâmpina*) două vânzătoare. Când o (*a vedea*), ele s-au bucurat foarte mult. Apoi, doamnele îi (*a arăta*) o haină mov cu buline galbene. Gâza (*a părea*) foarte încântată, văzând-o.

- Continuă cu cinci-șapte enunțuri textul de la exercițiul anterior, folosind în textul tău trei verbe la perfect simplu.

Verbul • Modul indicativ • Timpul mai-mult-ca-perfect

DESCOPERĂ

- Subliniază verbele la trecut din următorul enunț, după ce l-ai copiat în caiet:
Buburuza terminase de pregătit prânzul când Anda și Andu au intrat acasă.
- Numește timpul verbului *au intrat*.
- Recitește enunțul de la primul exercițiu. Reprezintă, în două desene: acțiunea trecută și încheiată, care s-a desfășurat întâia oară; acțiunea trecută și încheiată care i-a urmat acesteia.

REȚINE!

Timpul care exprimă o acțiune trecută, încheiată înaintea unei alte acțiuni din trecut se numește **mai-mult-ca-perfect**.

Se recunoaște după terminațiile **-sem, -seși, -se, -serăm, -serăți, -seră:** (eu) *citisem*, (tu) *citiseși*, (el/ea) *citise*, (noi) *citiserăm*, (voi) *citiserăți*, (ei/ele) *citiseră*.

EXERSEAZĂ

Lucrează în caiet!

- Completează verbele la mai-mult-ca-perfect, cu terminația potrivită: (eu) fugi..., (voi) văzu...; (ei/ele) cânta...; (el/ea) scrise...; (noi) făcu...; (tu) obosi....
- Continuă conjugarea verbului *a fi* la modul indicativ, timpurile perfect simplu și mai-mult-ca-perfect.

Perfect simplu		Mai-mult-ca-perfect
(eu) fui	(eu) fusei	(eu) fusesem
(tu) fuși	(tu)...	(tu) fuseseși

ȘTIAI?
AFLĂ MAI MULTE!

Timpul mai-mult-ca-perfect are drept marcă proprie grupul **-se-**, din structura verbului.

JOC

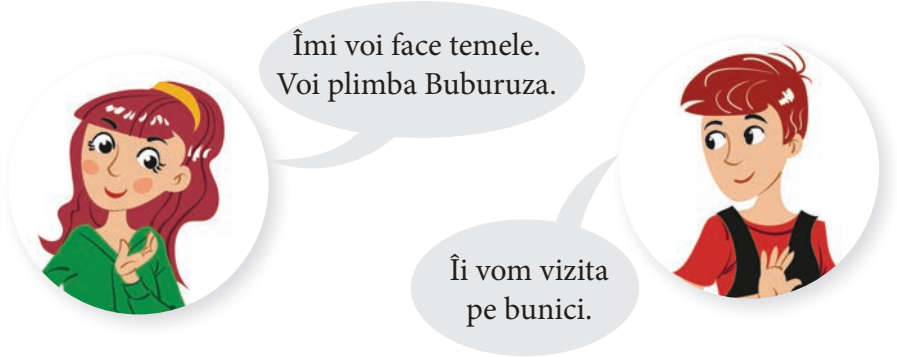
Imaginează-ți că personajele de mai jos, Năsturel și Lily, au petrecut o zi la școală, în clasa ta. Povestește, în lanț, ce îți imaginezi că au făcut aceștia, pe parcursul zilei. Folosește verbe la timpurile trecute ale modului indicativ.

- Subliniază forma corectă de mai-mult-ca-perfect din următoarele enunțuri.
 - a) Colegii ajunseseră/ajunseră la școală, înainte de a se suna.
 - b) Tu învățaseși/ învățasei lecția la istorie.
 Când am plecat, voi terminaseți/terminaserăți de făcut temele.
- Explică de ce nu este corect enunțul: „Mersesem împreună de la școală, dar pe drum ne abătusem prin parc, înainte de a o lua spre casele noastre”.

Verbul • Modul indicativ • Timpul viitor

DESCOPERĂ

- Numește timpul verbelor din enunțurile formulate de Anda și Andu.
- Prezintă programul zilei de mâine al familiei tale.
- Analizează verbele folosite la exercițiul anterior, precizând numărul și persoana lor.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Există și alte forme de viitor:

- o să citeșc; o să citești; o să citească; o să citim; o să citiți; o să citească;
- am să învăț, ai să înveți, are să învețe; avem să învățăm; aveți să învățați, au să învețe;
- oi cerceta; îi (ăi) cerceta; o cerceta; om cerceta; îți (ăți) cerceta; or cerceta.

REȚINE!

Timpul viitor exprimă o acțiune care se va realiza după momentul vorbirii.

Este alcătuit din forme speciale ale verbului *a vrea* (**voi, vei, va, vom, veți, vor**) și forma de infinitiv (forma din dicționar) a verbului de conjugat: (eu) *voi citi*, (tu) *vei citi*, (el/ea) *va citi*, (noi) *vom citi*, (voi) *veți citi*, (ei/ele) *vor citi*.

EXERSEAZĂ

Lucrează în caiet!

- Subliniază forma corectă:
*îmi va place/îmi va plăcea • vei rămâne/vei rămânea • vom veni/
vom venii • veți creea/veți crea • vei fi/vei fi*
- Conjugă la modul indicativ, timpul viitor verbul *a fi*.
- Pune în formă inversă verbele la viitor, respectând modelul.
Model: voi cânta – cânta-voi îți voi spune – spune-ți-voi
a) *va veni, veți lua, vor chema;*
b) *îmi vei aduce; ne va asculta.*
- Alcătuieste enunțuri folosind structurile: *va/v-a; vom/v-om; voi/v-oi* și explică scrierea lor.
- Redactează un text de cinci–șapte enunțuri cu titlul *Amintiri din viitor*, în care să folosești minimum trei verbe la modul indicativ, timpul viitor.
- Analizează verbele subliniate, precizând modul, timpul, persoana și numărul lor.
Andu cântă astăzi la concert.
Făcu ce făcu și, în ciuda emoțiilor, cântă magistral.
„Cățeluș cu părul creț/ Fură rața din coteț...”
Buburuza îi fură lui Andu un creion din penar.
- Citește cu atenție textul:
„Așa cum probabil bănuieți, copiii din Europa nu au același ritm școlar. Astfel, în Belgia, Franța, Olanda, Portugalia, Marea Britanie, Suedia, Irlanda și Luxemburg, elevii petrec toată ziua la școală (orarele diferă însă de la o țară la alta). În alte țări precum Germania, Austria, Danemarca și Finlanda, copiii merg la școală numai dimineața. În Grecia și Italia, se țin ore fie dimineața, fie după-amiaza. Și numărul zilelor de școală variază de la o țară la alta. Astfel, austriecii studiază cel mai mult, adică, în medie, 214 zile pe an. Grecii și portughezii beneficiază de cel mai scurt an școlar, cu o medie de 175 de zile.”
(Adaptare după *Vacanțele în Europa*, www.descoperaeuropa.ro)
- a) Subliniază verbele la prezent.
- b) Pune verbele subliniate la toate timpurile modului indicativ, păstrând persoana și numărul verbului identificat în text.

Verbul la prezent	Imperfect	Perfect compus	Perfect simplu	Mai-mult ca perfect	Viitor
(voi) bănuieți	bănuiați	ați bănuit	bănuirăți	bănuiserăți	veți bănui
...					

JOC

- Imaginează-ți că ești personajul preferat (dintr-o carte, dintr-un film, dintr-un joc video etc.). Prezintă-te colegilor. Explică-le cu ce te îndeltnicești, ce îți place să faci, ce planuri de viitor ai și povestește o întâmplare prin care ai trecut, folosind verbe la toate timpurile modului indicativ. Colegii trebuie să ghicească despre ce personaj este vorba.
- Joacă **Mingea călătoare** cu toți colegii. Alcătuieste întrebări despre modurile și timpurile învățate și răspunde la întrebările despre acestea adresate de colegi.

Nicolae Manolescu (n. 1939) este critic și istoric literar, membru al Academiei Române, președintele Uniunii Scriitorilor din România. Conduce prestigioasa revistă *România literară*. A fost profesor universitar și ambasador al României la UNESCO. Influența sa în literatura română este covârșitoare, fiind considerat unul dintre cei mai importanți critici literari autohtoni.

EXERSEAZĂ

- Prezintă o asemănare și două deosebiri între banda desenată din deschiderea unității și textul scris de N. Manolescu.
- Transmite-i un mesaj personajului principal, continuând enunțurile: „Dragul meu prieten, citind povestea ta, am învățat că... Experiența prin care ai trecut m-a ajutat să ...”
- Discută cu colegii tăi despre comportamentul celor doi băieți față de colegul lor, aducând argumente pentru fiecare din următoarele ipoteze:
 - a) Copiii au făcut doar o glumă nevinovată.
 - b) Atitudinea față de colegul lor ar putea să fie catalogată drept hărțuire. Exprimă-ți părerea și susține-o cu argumente.

CITEȘTE!

Citește cu atenție următorul text în care criticul literar Nicolae Manolescu povestește o întâmplare din copilărie.

Te cheamă Mitropolitul!

de Nicolae Manolescu

Eram în clasa întâi primară. [...] Într-una din zile, când tocmai dădeam buzna pe poarta școlii, împingând-o cu umărul, căci mâinile îmi erau ocupate, am fost întâmpinat de doi colegi. „Ce bine că n-ai întârziat mai mult, mi-a spus unul dintre ei, că se supără.” „Cine să se supere?”, am întrebat eu sfeclit. „Cum cine? Mitropolitul, mă! Te așteaptă în grădină.” La asta chiar că mi-a pierit glasul. Mitropolitul își avea, ca și azi, reședința alături de Institut, în partea opusă casei noastre, iar grădina era despărțită de curtea școlii printr-un gard.[...] „N-auzi, mă? Te chemă Mitropolitul!”, a repetat colegul meu. Ce era să fac? Le-am lăsat ghiozdanul și tartina cu marmeladă și m-am dus. [...]

Cu mintea vâjâind de întrebări, am ajuns în dreptul gardului de la grădină. Mitropolitul era chiar în dreptul unei portițe, blocată, după câte îmi amintesc, dar prin care ai fi putut trece în curtea Institutului. Am fost așa de surprins să-l văd acolo, încât am rămas mut. Și se mai și uita fix la mine. Nu știu cum am reușit să articulez întrebarea care urmează, ba chiar să-mi amintesc formula convenită de adresare: „M-ați chemat, Înalt Prea Sfințite?” Înalt Prea Sfințitul a părut că se trezește din meditație, a holbat ochii la mine și m-a întrebat, la rândul lui, oarecum amuzat:

„Cine ți-a spus că te-am căutat, băiețuș?” Am băiguit ceva despre colegii mei. Probabil intuind ce se întâmplă, Mitropolitul a zis: „E adevărat, te-am căutat, fiindcă vreau să-ți fac un dar”. [...] A băgat mâna în buzunarul rasei și a scos de acolo o bilă. Mi-a întins-o printre șipcile gardului. Am luat-o tremurând de emoție, am mulțumit și am plecat. [...]

Cum lecția începuse de mult, am așteptat pe culoar să sune de pauză [...] și am contemplat bila. Era mare, din sticlă, colorată. Auzisem eu ceva despre aceste bile, pe care le-ar fi trimis după război americanii, dar încă nu văzusem niciuna. Preocupat fiind, n-am auzit clopoțelul. M-am pomenit cu toată clasa în jurul meu. „Ei, ce-a vrut Mitropolitul de la tine?”, m-a întrebat cu voce tare unul din cei doi autori ai farsei, timp în care ceilalți țopăiau și urlau: „Păcăleală de 1 aprilie!”

Eram de un calm perfect. Aveam și motive. I-am lăsat să-și isprăvească muniția de răs și le-am vârat bila sub ochi: „M-a căutat ca să-mi dea asta!” [...] Din acea zi de 1 aprilie am devenit un personaj important în clasă, ba chiar și în școală. Poate pentru că bila era cu adevărat extraordinară și lua ochii sau poate pentru felul în care hazardul întorsese păcăleala în avantajul meu. Mâna protectoare a Mitropolitului îmi stătea deasupra creștetului.

EVALUARE

PARTEA I

Citește textul, apoi rezolvă cerințele:

„Mai am în fața ochilor tăblița de ardezie, neagră cu dungi albe, de care atârna un mic burete și «stîlul» (o cretă ceva mai dură și ascuțită) cu care am învățat să scriu.

N-am uitat dulapul din camera noastră, a copiilor, pe partea laterală a căruia scriam lecțiile pe care i le «predam» fratelui meu, cu doi ani și jumătate mai mic.

De aici a rămas, în familia noastră, o remarcă memorabilă a fratelui meu, de pe când nu vorbea încă bine. Întrebat ce face nenea, adică eu, fratele mai mare, el a răspuns: «Nenea chie». Scriam deci, de pe-atunci, și faptul îmi era, în mod naiv, recunoscut.”
(Nicolae Manolescu, *Cititul și scrisul*)

A. Înțelegerea textului

- 1) Scrie două cuvinte-cheie, relevante pentru conținutul textului de mai sus. (0,50 puncte)
- 2) Alcătuieste planul dezvoltat de idei al fragmentului dat. (1 punct)

B. Limba română

- 1) Transcrie din text un atribut exprimat prin substantiv și un atribut exprimat prin adjectiv. (0,50 puncte)
- 2) Pune primul verb din text la modul și la timpurile indicate, păstrând persoana și numărul:
 - a) indicativ, mai-mult-ca-perfect;
 - b) indicativ, viitor. (0,50 puncte)
- 3) Analizează verbele din secvența următoare, precizând funcția sintactică a acestora, modul, timpul, persoana și numărul lor: „N-am uitat dulapul din camera noastră, a copiilor, pe partea laterală a căruia scriam lecțiile...” (1 punct)
- 4) Alcătuieste enunțuri în care să folosești verbul *a scrie* la imperativ – singular și plural, formă afirmativă și formă negativă. (1 punct)

- 2) Formulează câte o idee corespunzătoare fiecărei imagini rămase. (1 punct)
- 3) Aranjează imaginile rămase, ținând cont de ordinea logică și cronologică a desfășurării evenimentelor, notând cifrele corespunzătoare acestora. (1 punct)
- 4) Alcătuieste o compunere narativă de cinci-zece enunțuri, în care să povestești întâmplarea redată de imagini. (1,20 puncte)

În compunerea ta, trebuie:

- să relatezi o întâmplare, respectând succesiunea logică a faptelor; (0,30 puncte)
- să precizezi două elemente ale contextului spațio-temporal; (0,30 puncte)
- să respecti structura specifică tipului de compunere cerut; (0,30 puncte)
- să ai obligatoriu numărul minim de enunțuri precizat. (0,30 puncte)

Vei primi 0,80 puncte pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,20 puncte; coerența textului – 0,20 puncte; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 puncte; ortografia și punctuația – 0,20 puncte; așezarea corectă a textului în pagină și lizibilitatea – 0,20 puncte).

Total: 10 puncte (1 punct din oficiu)

PARTEA A II-A

Privește imaginile a–d de mai jos:

- 1) Precizează care imagini nu se potrivesc. (0,50 puncte)

JOC

Ghicește lumea ta! Elevii organizați în două grupuri pregătesc ghicitori: grupul A despre lumea reală, grupul B despre lumea imaginară. La semnalul dat prin rostirea cuvântului *lume*, elevii se grupează în „două lumi”, lumea reală și lumea imaginară. Fiecare grup spune câte o ghicitoare. Grupa adversă ghicește și acumulează un punct. Câștigă cei care au acumulat mai multe puncte.

Exemplu de ghicitoare: „Cunosc o crăiasă/Mereu luminoasă/Cu stelele locuiește/Spune cum se numește.”

(Luna)

EXERSEAZĂ

- Privește cu atenție imaginea. Spune la ce se gândește fiecare copil.
- Creează un dialog între Anda și Andu, despre cele două lumi pe care și le imaginează.
- Explică unde ți-ar plăcea să călătorești: în lumea poveștilor sau în spațiul cosmic? De ce?
- Care este personajul tău preferat? Descrie-l, amintind ce trăsături fizice sau sufletești te fac să îl admiri sau să o admiri.
- Întreabă-ți colegii care sunt cărțile lor preferate. Dar personajele lor favorite?
- În curând, vei face cunoștință cu protagonistul *Poveștii lui Harap-Alb*, de Ion Creangă. Numele lui este o ciudățenie, fiind alcătuit din două cuvinte cu sens opus: *harap* (*arap*) – „om cu părul și pielea de culoare neagră” – și adjectivul *alb*. Descrie-l pe Harap-Alb așa cum ți-l imaginezi!
- Compară descrierea ta și descrierea colegului sau a colegei de bancă. Spune câte asemănări există. Dar deosebiri?

CITEȘTE!

Citește cu atenție fragmentele basmului, pentru a putea rezolva cerințele.

Povestea lui Harap-Alb

de Ion Creangă

Amu cică era odată într-o țară un crai, care avea trei feciori. Și craiul acela mai avea un frate mai mare, care era împărat într-o altă țară, mai depărtată. Și împăratul, fratele craiului, se numea Verde-împărat. [...] Amu cică împăratul acela, aproape de bătrânețe, căzând la zăcare, a scris **carte** frăține-său craiului, să-i trimită grabnic pe cel mai vrednic dintre nepoți, ca să-l lase împărat în locul său după moartea sa. [...]

[Craiul le spune feciorilor despre vestea primită și, îmbrăcând o piele de urs, le testează curajul. Feciorii mai mari nu trec proba, iar craiul îi dojenește pentru lașitate.]

– Apoi, drept să vă spun, că atunci degeaba mai stricați mâncarea, dragii mei... **Să umblați** numai așa, **frunza frâsinelului**, toată viața voastră și să vă lăudați că sunteți feciori de crai, asta **nu miroase a nas de om**... Cum văd eu, frate-meu se poate **culca pe o ureche** din partea voastră; la **sfântul Așteaptă** s-a împlini dorința lui. Halal de nepoți ce are! Vorba ceea: „La plăcinte, înainte/ Și la război, înapoi”.

Fiul craiului cel mai mic, făcându-se atunci **roș cum îi gotca**, iese afară în grădină și începe a plânge în inima sa, lovit fiind în adâncul sufletului de apăsătoarele cuvinte ale părintelui său. Și cum sta el pe gânduri și nu se dumerea ce să facă pentru a scăpa de rușine, numai iaca se trezește dinaintea lui cu o babă gârbovită de bătrânețe, care umbla după milostenie.

– Da' ce stai așa pe gânduri, luminate crăișor? zise baba; alungă mâhnirea din inima ta, căci norocul îți râde din toate părțile și nu ai de ce fi supărat. Ia, mai bine miluiește baba cu ceva.

– Ia lasă-mă-ncolo, mătușă, nu mă supăra, zise fiul craiului; acum am altele la capul meu.

– Fecior de crai, vedea-te-aș împărat! Spune babei ce te chinuiește; că, de unde știi, poate să-ți ajute și ea ceva. [...]

– Ce **vorbești în dodii**, mătușă? Tocmai de la una ca **d-ta** ți-ai găsit să aștept eu ajutor? [...]

– Hei, luminate crăișor! [...] Nu căuta că mă vezi gârbovă și stremțuroasă, dar, prin puterea ce-mi este dată, știu dinainte ceea ce au de gând **să izvodească** puternicii pământului și adeseori rîd cu hohot de nepriceperea și slăbiciunea lor. [...] Luminate crăișor, miluiește baba cu ceva!

Ion Creangă (1837–1889) este un scriitor clasic al literaturii române din secolul al XIX-lea, născut în satul Humulești din județul Neamț. A scris opere precum: romanul *Amintiri din copilărie* (1879) și poezii (*Capra cu trei iezi*, *Fata babei și fata moșneagului*, *Ivan Turbincă*, *Povestea lui Stan-Pățitul*, *Povestea unui om leneș*, *Punguța cu doi bani*, *Soacra cu trei nurori*, *Acul și barosul*, *Cinci pâini*, *Inul și cămeșa*, *Păcală*, *Prostia omenească* și altele). Toate acestea îi încântă și azi pe copii.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

În scrierile sale, Ion Creangă a folosit numeroase expresii populare, proverbe, zicători, precum și cuvinte utilizate numai într-o anumită regiune a țării (Moldova). Aceste cuvinte se numesc **regionalisme**.

VOCABULAR

carte – (aici) scrisoare

colbăit – prăfuit

a se culca pe o ureche – (aici) a aștepta mult și bine să se împlinească o promisiune, o speranță

dupuros – ciufulit, zbârlit

d-ta – dumneata

ghijoagă – cal bătrân și slab; mârțoagă.

grebănos – (despre cai) încovoiat, cocoșat

hobot – voal

a izvodi – a crea, a face, a inventa

a nu mirosi a nas de om – a nu fi corect, onorabil

pedestru – care merge pe jos, pe propriile picioare

răpciugă – animal slab, neîngrijit, bolnav, bătrân

roșu ca (sau cum e) gotca sau roșu[-]gotcă – foarte roșu

la sfântu-Așteaptă – niciodată
sfărogit (sfarogit) – uscat, scorjit

a sta în cumpene (în cumpănă) – a ezita, a șovăi, a cumpăni

tretin – animal (mai ales cal) de trei ani

a umbla frunza frășinelului – a umbla fără niciun scop, fără niciun rost

a vorbi în dodii – a vorbi fără șir

Bojdeuca de la Iași,
unde a locuit Ion Creangă.

Fiul craiului, fermecat de vorbele babei, scoate atunci un ban și zice:
– Ține, mătușă, de la mine puțin și de la Dumnezeu mult.

– De unde dai, milostivul Dumnezeu să-ți dea, zise baba [...]. Acum, luminate crăișor, ca să vezi cât poate să-ți ajute milostenia, [...] ascultă cu luare-aminte ce ți-o spune: du-te la tată-tău și cere să-ți dea calul, armele și hainele cu care a fost el mire, și atunci ai să te poți duce unde n-au putut merge frații tăi; pentru că ție a fost scris de sus să-ți fie dată această cinste. Tatu-tău s-a împotrivi și n-a vrea să te lase, dar tu stăruiește pe lângă dânsul cu rugămintele, că ai să-l îndupleci. [...] Calul ai să-l poți alege punând în mijlocul hergheliei o tavă plină cu jărat, și care dintre cai a veni la jărat să mănânce, acela are să te ducă la împărăție și are să te scape din multe primejdii. [...]

Și pe când vorbea baba aceste, o vede învăluită într-un **hobot** alb, ridicându-se în văzduh, apoi înălțându-se tot mai sus, și după aceea n-o mai zări defel. [...] Și atunci, odată se suie în pod și coboară de-acolo un căpăstru, un frâu, un bici și o șa, toate **colbăite**, **sfărogite** și vechi ca pământul. [...] Pe urmă umple o tavă cu jărat, se duce cu dânsa la herghelie și o pune jos între cai. Și atunci, numai iaca ce iese din mijlocul hergheliei o **răpciugă** de cal, **grebănos**, **dupuros** și slab, de-i numărăi coastele; și venind de-a dreptul la tavă, apucă o gură de jărat. Fiul craiului îi și trage atunci cu frâul în cap, zicând:

– **Ghijoagă** urâcioasă ce ești! din toți caii, tocmai tu te-ai găsit să mănânci jărat! De te-a împinge păcatul să mai vii o dată, vai de steaua ta are să fie!

Apoi începe a purta caii încolo și înapoi, și numai iaca slăbătura cea de cal iar se repede și apucă o gură de jărat. [...] Atunci fiul craiului, mânișor, îi mai trage un frâu, iar cât ce poate, apoi îl prinde în căpăstru și, punându-i frâul în cap, zice în gândul său: „Să-l iau, ori să-i dau drumul? Mă tem că m-o face de râs. Decât cu așa cal, mai bine **pedestru**.” Și cum **sta** el **în cumpene**, să-l ia, să nu-l ia, calul se și scutură de trei ori, și îndată rămâne cu părul lins-prelins și tânăr ca un **tretin**, de nu era alt mânzoc mai frumos în toată herghelia. Și apoi, uitându-se țintă în ochii fiului de crai, zice:

– Sui pe mine, stăpâne, și ține-te bine!

Fiul craiului, punându-i zăbala în gură, încalecă, și atunci calul odată zboară cu dânsul până la nouri și apoi se lasă în jos ca o săgeată. După aceea mai zboară încă o dată până la lună și iar se lasă în jos mai iute decât fulgerul. Și unde nu mai zboară și a treia oară până la soare și, când se lasă jos, întrebă:

– Ei, stăpâne, cum ți se pare? Gândit-ai vrodată că ai să ajungi: soarele cu picioarele, luna cu mâna și prin nouri să cauți cununa? [...] Acum cred că mă cunoști și de urât, și de frumos, și de bătrân, și de tânăr, și de slab, și de puternic; de-aceia mă fac iar cum m-ai văzut în herghelie, și de-acum înainte sunt gata să te întovărășesc oriunde mi-i porunci, stăpâne.

DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

- Alege răspunsul pe care îl consideri corect.
 - Întâmplările povestite se petrec:
 - a) într-o țară imaginată de scriitor;
 - b) în împărăția lui Verde-împărat;
 - c) într-un loc ușor de identificat pe harta lumii.
 - Din primul enunț al textului ai aflat:
 - a) locul, timpul, toate personajele care vor apărea în text;
 - b) timpul și locul întâmplărilor;
 - c) locul, timpul, unele personaje.
 - Formula de început („Amu cică era odată...”) sugerează că:
 - a) timpul întâmplărilor este cunoscut cu exactitate;
 - b) întâmplările s-au petrecut în trecutul îndepărtat, într-o perioadă istorică bine determinată;
 - c) întâmplările s-au petrecut în trecutul îndepărtat, în vremuri de poveste.
 - Participă la întâmplările povestite în acest fragment:
 - a) ficele lui Verde-împărat, craiul, feciorul mai mic, un urs, o bătrână misterioasă;
 - b) craiul, mezinul, un cal năzdrăvan, o bătrână misterioasă;
 - c) fiii craiului, ficele lui Verde-împărat, o bătrână misterioasă, un cal cu puteri miraculoase.
- Formulează două idei principale desprinse din text.
- Recitește fragmentele din care afli:
 - a) motivul pentru care împăratul Verde îi scrie fratelui său;
 - b) ce pregătiri face mezinul, înainte de a pleca în călătorie;
 - c) ce sfaturi îi dă bătrâna feciorului.
- Copiază tabelul de mai jos în caiet, apoi completează-l cu informațiile din text:

Întâmplări reale	Întâmplări miraculoase

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

- Anda și Andu au citit fragmentul în care craiul își dojenește fiii. Gemenii au avut dificultăți în a-l înțelege. Rescrie în caiet fragmentul, înlocuind expresiile scrise cu roșu cu alte cuvinte sau expresii cu sens asemănător. (Expresiile sunt explicate în rubrica **Vocabular**.)
- Explică semnificația cuvintelor craiului: „La plăcinte, înainte/ Și la război, înapoi“.
- Ajută-l pe Andu să deseneze calul, după ce a mâncat jărat. Pentru a realiza desenul tău, te poți inspira din fragmentul următor al basmului *Harap-Alb* de Ion Creangă: „Și cum sta el în cumpene, să-l ia, să nu-l ia, calul se și scutură de trei ori, și îndată rămâne cu părul lins-prelins și tânăr ca un tretin, de nu era alt mânzoc mai frumos în toată herghelia.”

DISCUTĂ

Recitește secvențele din care deduci că aparențele sunt înșelătoare. Apoi discută cu colegii tăi.

a) Crezi că prima impresie contează? Exprimă-ți acordul sau dezacordul, aducând în sprijinul părerii tale două argumente din textul lui Ion Creangă.

b) Unii oameni sunt nedreptățiți sau favorizați numai pentru că arată diferit. Povestește o întâmplare trăită sau auzită de tine care dovedește acest lucru.

REȚINE!

Într-un basm există atât întâmplări reale, cât și întâmplări imaginare.

JOC

Joacă **Mingea călătoare** cu următoarele sarcini: formulează un **cuvânt-cheie** despre personajul principal din filmul prezentat, apoi o **idee principală** desprinsă din dialogul ascultat.

JOC DE ROL

- Citește, împreună cu colegii, dialogurile din textul *Povestea lui Harap-Alb* pe roluri, urmărind intonația corectă, dicția, limbajul nonverbal și paraverbal. Unul dintre voi poate fi „regizorul”, care dă indicații „actorilor”.
- Recitește cuvintele bătrânei: „Tatu-tău s-a împotrivi și n-a vrea să te lase, dar tu stăruiește pe lângă dânsul cu rugămintea, că ai să-l îndupleci.” Construiește un dialog pentru a ilustra discuția fiului cu tatăl său, care are ca scop pregătirea călătoriei. Interpretează-l cu ajutorul colegului sau colegei de bancă.

DESCOPERĂ

- Ascultă și urmărește cu atenție fragmentul din *Povestea lui Harap-Alb* prezentat în manualul digital (pagina 63) și rezolvă următoarele cerințe:
 - a) Copiază enunțul de mai jos, apoi completează-l în caiet: Persoanele care vorbesc în acest fragment sunt: ..., ... și ...
 - b) Completează tabelul de mai jos în caiet, cu acele cuvinte din casetă care exprimă cel mai bine stările sufletești ale celor două personaje care dialoghează, așa cum pot fi deduse din intonația acestora. Adaugă oricâte rânduri dorești tabelului tău.

supărare, bucurie, surpriză, respect, amenințare, milă, generozitate, atenție, neîncredere, compasiune, înțelegere, fermitate, amenințare, simpatie, bunătate, curiozitate

Stări sufletești ale fiului de crai	Stări sufletești ale bătrânei

- a) Completează sfaturile bătrânei pentru alegerea calului. Numero-tează-le în ordinea rostirii lor din dialogul ascultat.

Numerotează acțiunea	Sfaturile bătrânei
	„tatu-tău s-a împotrivi și n-a vrea să te lase”
	„ai să-l îndupleci”
	„du-te iar la tatu-tău”
	„tu stăruiește pe lângă dânsul”
	„calul ai să-l poți alege punând în mijlocul hergheliei o tavă plină cu jărat”

- Ce crezi despre cuvintele bătrânei: „Ai să vezi cât poate să-ți ajute bunătatea”? Discută cu încă trei colegi.
- Propune trei probe de curaj pe care să le treacă fiul craiului pentru a merita să fie împărat.
- Povestește întâlnirea dintre Harap-Alb și calul năzdrăvan la persoana întâi, din perspectiva calului năzdrăvan, viitorul tovarăș de nădejde al fiului de crai, exprimându-ți sentimentele față de comportamentul tânărului.

REȚINE!

Oamenii comunică în diferite feluri.

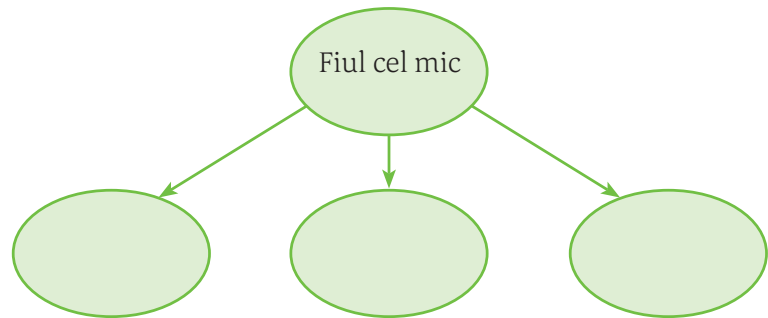
Modul în care fiecare individ comunică prin cuvinte, limbaj paraverbal sau nonverbal dă indicii despre personalitatea acestuia. De asemenea, dicția (exprimarea clară) și corectitudinea exprimării vorbitorului sunt esențiale pentru înțelegerea textului de către ascultător.

REDACTARE

Redactarea unei narațiuni ficționale

DESCOPERĂ

- Completează în caiet proverbul pe care l-ai putea spune fiilor întorși rușinați acasă: „Lauda de sine...”
- Caută în text părerea bătrânei despre viitorul împărat și completează „ciorchinele” alăturat (după ce l-ai desenat în caiet) cu acele cuvinte care exprimă trăsături ale acestuia, așa cum și-l imaginează bătrâna.
- Realizează o listă cu activitățile pe care le-a făcut fiul cel mic pentru a pregăti călătoria spre Verde-împărat.
- Realizează o listă cu trăsăturile calului năzdrăvan, așa cum le deduci din basmul lui Ion Creangă.

REȚINE

Scriitorii transformă (transfigurează) realitatea cu ajutorul fanteziei. Astfel, în textele ficționale pot să apară întâmplări imaginare ori personaje cu însușiri ieșite din comun.

SCRIE ȘI VORBEȘTE CORECT

- Scrie în caiet două propoziții cu expresiile subliniate.
 - te-aș vedea* vedea-te-aș
 - m-aș duce* duce-m-aș
- Alege varianta corectă și notează-o în caiet. Dacă întâmpini dificultăți, caută expresia în textul studiat:
 - „Să-l iau, ori să-i dau drumul?”
 - „Săl i-au, ori săi dau drumul?”
- Citește cu atenție enunțurile de mai jos, pentru a putea da răspunsuri întrebărilor:
 - Câți **cai** avea împăratul?
 - Bine **c-ai** aflat vestea cea bună!
 Ce observi în enunțurile de mai sus? Explică de ce au fost scrise diferit cuvintele subliniate cu litere îngroșate.

ȘI TU POȚI FI SCRITOR

- Imaginează-ți că ești fiul craiului. Într-un text de 10–20 de rânduri continuă povestea citită în această unitate de învățare, istorisind o întâmplare miraculoasă, având repere ale universului tău familiar.
 - Lipește pe tablă un post-it cu o propoziție care se referă la o întâmplare miraculoasă.
 - Alege propozițiile care exprimă cel mai bine lumea din poveste.
 - Stabilește tema și titlul.
 - Selectează informațiile semnificative pentru tema ta.
 - Respectă etapele redactării unei compuneri, prezentate în manual la pagina 14.
 - Amintește-ți că povestirea ta trebuie să semene cu un munte, așa cum ai aflat în a treia unitate de învățare (pagina 39).

ȘTIAI?
AFLĂ MAI MULTE!

- Cratima marchează rostirea într-o silabă a două cuvinte. Există cuvinte sau grupuri de cuvinte care se pronunță la fel, dar se scriu diferit (*iau/i-au; să-i/săi* etc.).
- Expresiile inversate de tipul *vedea-te-aș* nu sunt specifice limbajului academic și nici limbii literare standard. Asemenea expresii se folosesc pentru a reda limbajul familiar, colocvial sau popular.

AMINTEȘTE-ȚI!

- Grupează enunțurile următoare într-un tabel asemănător celui de mai jos, după ce l-ai desenat în caiet: „Împăratul trimite scrisoare fratelui său.” „Vorbește mai clar!” „Fiul privește drept în ochii bătrânei.” „Trimite-mi un mesaj!” „Privește, ce floare frumoasă!” „Bătrâna vorbește încet.”

Enunțuri cu verbe la modul indicativ	Enunțuri cu verbe la modul imperativ

- Scrie o propoziție simplă afirmativă în care verbul să fie la modul imperativ. Apoi transformă această propoziție într-una negativă.
- Scrie o propoziție dezvoltată în care verbul să fie la modul indicativ.
- Subliniază cu o culoare predicatelor din textul următor, după ce l-ai copiat în caiet: „Fiul craiului cel mai mic [...] iese afară în grădină [...] și numai iaca se trezește dinaintea lui cu o babă gârbovită de bătrânețe, care umbla după milostenie.”

DESCOPERĂ

- Joacă **Axa timpului**: la acest joc participă toată clasa. Doi elevi întind o sfoară, care reprezintă „axa timpului” (amintește-ți ce ai învățat despre aceasta la orele de istorie). La mijloc se prinde, cu o clamă, un carton pe care scrie „prezent”. Partea de sfoară din stânga reprezintă trecutul, partea din dreapta, viitorul. Toți elevii din bănci primesc câte două cartonașe pe care trebuie să scrie un enunț cu o acțiune săvârșită cu o zi înainte și un enunț cu o acțiune planificată pentru ziua următoare. Se prind cartonașele cu clame pe „axa timpului”, în partea corespunzătoare. Recunoaște verbele din enunțurile de pe „axa timpului” și, după ce ai copiat tabelul de mai jos în caiet, așază-le în coloanele corespunzătoare. Discută cu toți colegii despre ce ai observat.

TRECUT Verb – timp simplu	TRECUT Verb – timp compus	VIITOR Verb – timp compus

REȚINE!

- Unele timpuri verbale sunt alcătuite din mai multe cuvinte. Verbele **a fi**, **a avea**, **a vrea** (auxiliare) ajută la formarea timpurilor compuse. Verbul auxiliar **a avea** și participiul verbului (forma verbală nepersonală terminată în **-t/-s**) formează perfectul compus. Verbul auxiliar **a vrea** și infinitivul verbului (forma verbală nepersonală care apare în dicționar) formează timpul viitor. Verbul auxiliar **a fi** (la forma de viitor) se folosește în alcătuirea unei forme particulare de viitor a indicativului (*viitorul anterior): **voi fi văzut**, **vei fi văzut**, **va fi văzut** etc. Verbele cu valoare de auxiliar nu alcătuiesc singure predicatul.

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

- **Întrebă-mă ce-am făcut:** Discută cu colegul tău de bancă ce ai făcut ieri, apoi săptămâna trecută. Rezolvă următoarele cerințe:
 - a) Notează în caietul tău răspunsurile colegului.
 - b) Subliniază verbele la timpul trecut.
 - c) Desenează o steluță deasupra verbelor care au în componența lor un verb auxiliar (ajutător).

EXERSEAZĂ

- Copiază textul de mai jos în caiet, apoi rezolvă cerințele:

„Amu cică era odată într-o țară un crai, care avea trei feciori. Amu cică împăratul [...] a scris carte frăține-său craiului. [...]. Craiul [...] îndată chemă tustrei feciorii.”

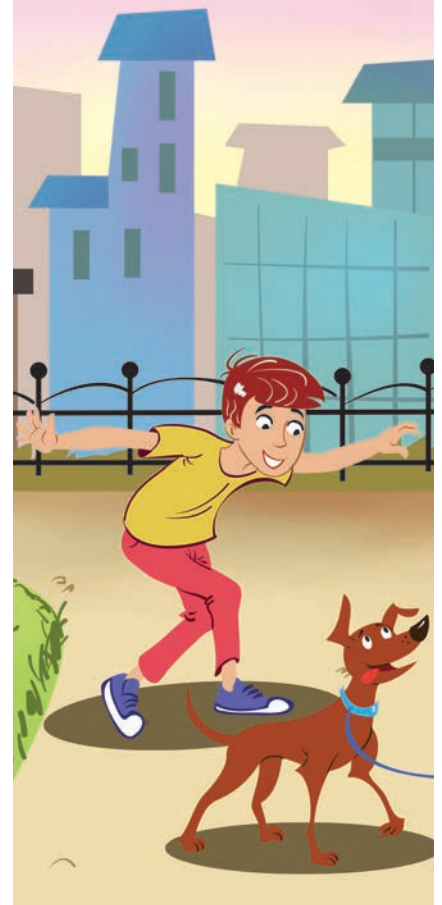
 - a) Subliniază cu o culoare verbele din textul de mai sus.
 - b) Încercuiește verbele la timpul trecut.
 - c) Grupează verbele în tabelul următor:

Verb – timp simplu	Verb – timp compus cu verb auxiliar

- Completează enunțurile de mai jos cu verbe la modul indicativ, timpul perfect compus. Încercuiește verbele auxiliare din structura acestui timp:
 - a) Anda ... o poveste minunată.
 - b) Andu ... desenul promis.
 - c) Buburuza ... veselă în jurul lor.
- Transformă verbele de la exercițiul anterior, astfel încât să exprime acțiuni săvârșite de către persoanele I, a II-a, singular și plural (*eu, tu, noi, voi*).
- Rezolvă următoarele cerințe:
 - a) Notează în caiet enunțuri cu următoarele verbe: *am citit, voi citi, erai, văzusem, au inventat, vorbeați, au călătorit*.
 - b) Subliniază verbele la timpul trecut.
 - c) Notează în dreptul fiecărui enunț timpul și persoana verbului.
 - d) Pune cele trei verbe la perfect compus din enunțurile tale la celelalte timpuri ale modului indicativ, ordonându-le într-un tabel precum acela de mai jos.

Perfect compus	Imperfect	Perfect simplu	Mai-mult-ca-perfect	Viitor	*Viitor anterior

- Scrie câte o propoziție în care verbul *a citi* să fie la modul indicativ, timpul viitor și viitor anterior și să se refere, pe rând, la persoanele I, a II-a și a III-a, singular și plural.
- Alcătuieste enunțuri în care să folosești verbele *a avea* și *a vrea* cu valorile morfologice de verbe auxiliare și verbe predicative.

CITEȘTE!

Antoine de Saint-Exupéry a fost un scriitor, eseist și reporter francez din secolul al XX-lea, despre care vei afla mai multe în unitatea de învățare 7. Cartea sa, *Micul Prinț*, a apărut în 1943 și a fost tradusă în peste 250 de limbi. (Poți afla mai multe despre Antoine de Saint-Exupéry pe site-ul: www.antoinedesaintexupery.com). Citește cu atenție textul de mai jos despre această carte fascinantă.

Undeva în univers, pe asteroidul B-612, trăiește un copil cu părul de culoarea grâului – Micul Prinț.

Planeta lui abia întrece mărimea unei case, dar tot încap pe ea trei vulcani: unul stins și doi vulcani activi, la care prichindelul își încălzește mâncarea, dimineața. Iar printre ierburi și flori obișnuite, s-a ivit o floare fără seamăn pe lume. O floare cu spini, care-și poartă cu o cochetărie enervantă (uneori) splendida cunună de petale. Ea este singura prietenă a micuțului. Acasă la Micul Prinț, baobabi amenințători cresc pe unde-apucă, invadând locul. Pământul acestei planete micuțe nu reușește să țină prea mult puternicele rădăcini de baobab. De aceea, băiețelul trebuie să se îngrijească de smulgerea arborilor, de pe când aceștia sunt lăstari. Curățarea planetei de puieții baobabilor sau curățarea hornurilor vulcanilor sunt îndeletnicirile Micului Prinț. Iar de când a apărut floarea cea neasemuită, omulețul obișnuiește să stea de vorbă cu ea, să o admire, să o îngrijească.

Pe lângă momentele petrecute alături de floare, băiatul se răsfață admirând apusurile. Într-o zi, a văzut cum asfințește soarele de 43 de ori. La un moment dat, între Micul Prinț și floare s-a iscat o neînțelegere. Copilul hotărăște să fugă de acasă, slujindu-se „de pribegirea unor păsări călătoare”. Pentru că se afla prin preajma asteroizilor 325, 326, 327, 328, 329 și 330, se-apucă să-i viziteze, „ca să-și caute de lucru pe-acolo și să se instruiască”.

În drumul lui, pe fiecare planetă întâlnește tot felul de inși ciudați: un rege care pretinde că domnește, deși nu are supuși. Un vanitos care trăiește singur, crezându-se „omul cel mai frumos, cel mai bine îmbrăcat, cel mai bogat și cel mai inteligent de pe planetă”. Un bețiv căruia îi este rușine că este vicios, așa că bea, ca să uite acest lucru. Un businessman care se crede proprietarul tuturor stelelor. Un lampagiu care nu face altceva decât să aprindă și să stingă un felinar, zi și noapte, adică din minut în minut, fără nicio clipă de odihnă. Un savant geograf care studiază lumea, fără să fi călătorit vreodată prin locurile despre care știe totul. Acesta din urmă îi recomandă Micului Prinț să viziteze Pământul.

Când ajunge aici, copilul are parte de tot felul de întâmplări neașteptate. Dar despre ele veți afla în alte pagini ale manualului.

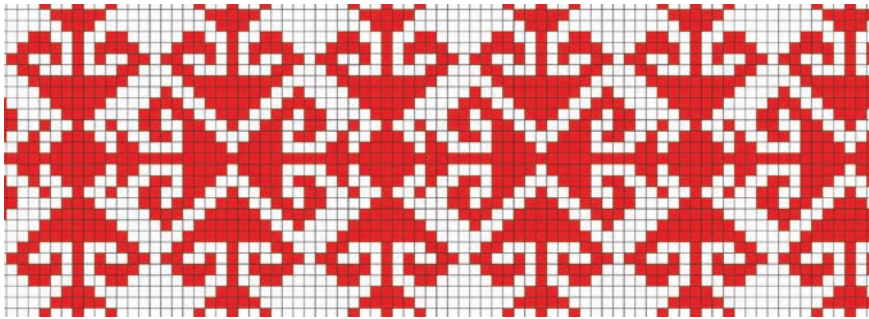

EXERSEAZĂ

- Desenează în caiet planeta Micului Prinț, așa cum ți-o imaginezi tu.
- Povestea Micului Prinț ar fi putut să înceapă astfel: „A fost odată un mic prinț, care trăia pe o planetă doar cu puțin mai mare decât el și care simțea nevoia unui prieten...” Redactează un text de 10–15 rânduri, în care să povestești ce crezi tu că a făcut Micul Prinț pe Pământ, pentru a-și găsi un prieten.

Zilele săptămânii, zile de poveste

Unele povești de demult au apărut din dorința oamenilor de a-și explica lucruri greu de cuprins în mintea omenească. Astfel s-au ivit miturile, istorii fabuloase cu caracter sacru, despre zei și eroi, care adună (sintetizează) credințele unui popor despre originea universului și a fenomenelor naturii. Personajele din miturile vechilor civilizații sunt prezente și astăzi în viețile noastre. În credințele populare românești, fiecare zi a săptămânii e patronată de creaturi mitice (spre exemplu, oamenii credeau în Sfânta Duminică. Aceasta apare ca personaj în *Povestea lui Harap-Alb* de Ion Creangă. Ea este cerșetoarea căreia fiul de crai îi dă de pomană înainte de a pleca de acasă și care îl sfătuiește cum să se pregătească pentru călătoria spre împărăția unchiului său.) Oamenii din vechime credeau că zilele au suflet, că umblă printre oameni și că există zile rele și zile bune.

PORTOFOLIUL INDIVIDUAL

Citește pe site-ul artatraditionala.ro articolul despre *Semnificația populară a zilelor săptămânii*. Scrie un text de maximum 50 de cuvinte despre acestea și adaugă-l în portofoliul tău.

ISTORIA CUVINTELOR

Fiecare zi a săptămânii pomeneste câte o divinitate din miturile romane. Astfel, **luni** era considerată „ziua Lunii”, *Lunae dies* în limba latină. **Marti** (în latină *Martis dies*) corespundea „zilei lui Marte”, zeul războiului, tatăl lui Romulus și Remus, întemeietorii Romei. **Miercuri** amintea de Mercur (*Mercurii dies*, în latină), mesagerul zeilor. Încălțat cu sandale înaripate, purtând coif și toiaș, Mercur era zeul comerțului, al călătorilor și al călătoriilor, ocrotitorul acțiunilor îndrăznețe. Zeități supreme din panteonul roman, Jupiter, stăpânul neamurilor zeiești și omenești, îi era închinată ziua de **joi** (numită chiar *Jovis dies*), iar zeiței Venus, divinitate a vegetației și a primăverii, a frumuseții și a iubirii, îi corespundea ziua de vineri (*Veneris dies*). În sfârșit, **sâmbăta** și **duminica**, altădată „ziua lui Saturn” (*Saturni dies*) și „ziua Soarelui” (*Solis dies*), combină tradiții latine creștine: *sambata dies* („ziua de odihnă”) și *dominica dies* („ziua Domnului”).

EXERSEAZĂ

- Pornind de la experiențe personale, redactează un jurnal al faptelor bune pe care le-ai făcut în fiecare zi a săptămânii. Textul tău nu trebuie să depășească 100 de cuvinte.
- Realizează o narațiune ficțională de maximum zece enunțuri în care ziua ta preferată să devină o creatură mitică.

JOC DE ROL

Cea mai frumoasă planetă: Elevii sunt „planete”. Își pun nume de planete (reale sau inventate) și participă la concursul de frumusețe. Elevii din „juriu” pun întrebări. Câștigă „planeta” care reușește să aducă suficiente argumente care să convingă că este, într-adevăr, cea mai frumoasă.

DESCOPERĂ

- Privește cu atenție ilustrația de mai sus. Exprimă-ți părerea în legătură cu ceea ce crezi că dorește Anda să descopere.
- Proiectul despre univers, pe care îl pregătește Anda, este foarte interesant și plin de învățăminte. Creează un dialog între Anda și Andu, în care să intervii în calitate de povestitor. Completează dialogul cu informații despre univers și planete aflate de tine din lecțiile de geografie și științe ale naturii din ciclul primar.
- Folosind cunoștințele dobândite de tine până acum în timpul orelor de geografie și biologie, precum și alte surse de informare la care ai acces, oferă răspunsuri următoarelor întrebări:
 - Cum crezi că arată universul?
 - De ce crezi că există viață pe Pământ?
 - Cum crezi că a apărut viața pe Pământ?
 - Care sunt condițiile necesare pentru susținerea vieții?
 - Discută cu colegii aceste răspunsuri. Argumentează-ți punctul de vedere.

CITEȘTE!

Citește cu atenție textul nonliterar următor, pentru a putea rezolva cerințele. Pregătește-te să afli mai multe despre univers, galaxii, Soare și planete, precum și despre miracolul vieții pe Pământ! Vei fi capabil să realizezi o descriere nonliterară și vei călători în fascinanta lume a cosmosului, folosindu-ți puterea imaginației.

Fascinația cosmosului

Universul este spațiul fără margini și fără sfârșit, în care trăim noi și tot ceea ce ne înconjoară, de la firul de nisip și până la cele mai îndepărtate stele.

Nașterea universului, numită Big Bang, este învăluită în mister. Astronomii cred că o singură particulă de materie ar fi explodat și s-ar fi împrăștiat, crescând cât un măr într-o primă fracțiune de secundă. Acum vreo 15 miliarde de ani, milioane de particule extrem de fierbinți au fost atrase într-un dans agitat de o formă de energie, numită **forță gravitațională**. Datorită acesteia, un glob de foc fără margini a crescut continuu, timp de miliarde de ani, formând universul despre care nimeni nu știe cât este de mare.

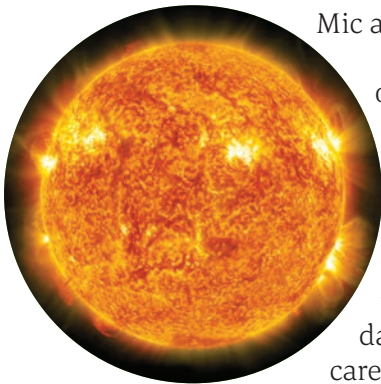
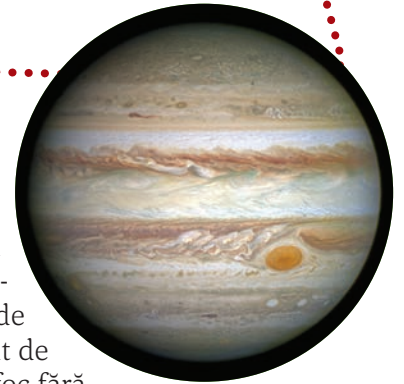
Cosmosul este alcătuit din nenumărate **galaxii**. La rândul lor, galaxiile se compun din stele care emit lumină, spații goale (vid) și din corpuri cerești. Galaxia noastră este Calea Lactee. Denumirea aceasta provine dintr-o legendă din mitologia Greciei antice.

Calea Lactee are trei vecini galactici: Andromeda, Norul Mare al lui Magellan și Norul Mic al lui Magellan. Andromeda este galaxia cea mai apropiată de Calea Lactee.

Galaxia noastră este atât de mare, încât luminii îi trebuie 200 000 de ani ca să o străbată de la un capăt la celălalt, deși se deplasează cu o viteză de 300 000 de kilometri pe secundă. Distanțele dintre stele, fiind prea mari, nu pot fi măsurate în kilometri, așa că astronomii le măsoară în ani-lumină, adică distanța pe care o poate parcurge o rază de lumină într-un an (9,5 trilioane de kilometri).

V-ați întrebat vreodată cum s-a născut fiecare stea? Nori uriași de gaze și praf se atrag și se rotesc uluitor de repede, până când **particulele** din care sunt făcuți, **atomii**, se ciocnesc, generând o căldură de neînchipuit, o explozie stelară, datorită căreia gazele încep să strălucească și să emită lumină. Norul de gaz din care este făcută steaua se numește protostea. Timp de milioane de ani, steaua ne trimite astfel lumina sa, până când stratul de gaz exterior protector își pierde din putere, iar steaua luminează tot mai slab, se răcește și se stinge fără veste sau, dimpotrivă, dispare într-o explozie uriașă, denumită supernovă. Steaua apune astfel și, în timp ce se topește, trimite galaxiei din care face parte o cantitate imensă de materie și lumină.

Soarele a apărut acum cinci miliarde de ani, în Calea Lactee. Datorită forței gravitaționale, pietre, gaze și particule de gheață s-au rotit până când s-a format un disc fierbinte, o nebuloasă solară. Aceasta **s-a contractat** și, din cauza **densității**, miezul s-a aprins și a ars continuu, timp de miliarde de ani. Din praful rămas, s-au ivit planetele din jurul Soarelui: Mercur, Venus, Pământul, Marte, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun.

Soarele este parte a sistemului nostru solar, poziționat pe un braț al galaxiei noastre, numit Brațul Orion. Prin ciocnirea atomilor din Soare s-a creat carbonul, un element chimic necesar vieții, care s-a împrăștiat în univers și a ajuns și pe Pământ.

Este o întâmplare miraculoasă că Pământul

se află la distanța potrivită de Soare, căldura transformând norii uriași de vapori și gaze în ploaie. Este considerat un noroc și faptul că Pământul se rotește în jurul axei sale în doar 24 de ore, oscilațiile de temperatură de la zi la noapte fiind astfel favorabile întreținerii apei în stare lichidă, elementul primordial al vieții.

Noi, oamenii, suntem parte a acestui univers fascinant, bucurându-ne de lumina și căldura Soarelui, de infinitul lumii și de miracolul vieții.

VOCABULAR

atom – particulă din care sunt alcătuite toate substanțele (solide, lichide, gazoase), reprezentând cea mai mică parte a unui element chimic

a se contracta – a-și micșora dimensiunile în urma unui proces fizic sau tehnologic

densitate – numărul de obiecte sau de ființe de pe o unitate de arie sau de lungime

gravitațional – care aparține gravitației, care se referă la gravitație

gravitație – forță de atracție reciprocă a tuturor corpurilor din univers, dependentă de masa și de poziția lor relativă

incandescent – încălzit până devine alb; (figurat) plin de foc

particulă – parte foarte mică dintr-o substanță, dintr-o materie

DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

➤ Alege răspunsul pe care îl consideri corect.

• Din primul enunț al textului, ai aflat că:

- Universul este fără margini.
- Universul are un sfârșit.
- Noi nu facem parte din univers.

• Pe Pământ există viață deoarece:

- este poziționat pe Brațul Orion;
- este prima planetă de lângă Soare;
- beneficiază de căldura potrivită și apă în stare lichidă.

• În textul *Fascinația cosmosului* descrierea se realizează cu ajutorul:

- imaginilor poetice;
- informațiilor;
- dialogurilor imaginare.

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

➤ Citește următorul fragment, apoi alcătuiește noi enunțuri cu toate cuvintele subliniate.

„Datorită forței gravitaționale, pietre, gaze și particule de gheață s-au rotit până când s-a format un disc fierbinte, o nebuloasă solară. Aceasta s-a contractat, și, din cauza densității, miezul s-a aprins și a ars continuu, dând de miliarde de ani lumina din steaua incandescentă pe care o vedem pe cer.”

LECTURĂ

Descriptivul nonliterar • Cuvinte-cheie • Temă • Plan de idei

REȚINE!

Textul **descriptiv nonliterar** prezintă un anumit aspect al realității, prin intermediul informațiilor și printr-un limbaj concis.

EXERSEAZĂ

➤ Încă de când era foarte mică, Anda visează să călătorească în cosmos. Acum se informează. Ajut-o să pună informațiile culese din textul *Fascinația cosmosului* în ordine logică, ordonându-le și numerotându-le.

Rezolvă următoarele cerințe:

- Împarte textul citit în fragmente logice.
- Numerotează fragmentele descrierii.
- Completează, în caiet, tabelul de mai jos după modelul dat.

Nr.	Cuvânt-cheie	Plan simplu de idei
1	univers	Universul a apărut acum 15 miliarde de ani.
2		

JOC

Un elev citește un fragment din planul de idei. Elevii scriu cuvântul-cheie pe o bucată de hârtie pe care o ridică apoi pentru a putea fi citită de către profesor și ceilalți elevi. Împreună hotărâsc care este cel mai potrivit cuvânt-cheie.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Cosmonautul rus Iuri Gagarin (1934–1968) a fost primul om care a zburat în spațiul cosmic, la 12 aprilie 1961, pe când avea doar 27 de ani. El a înconjurat planeta noastră într-o oră și 48 de minute, la o altitudine care a variat între 175 de kilometri și 380 de kilometri.

Primul om care a pășit pe Lună (la 20 iulie 1969) a fost astronautul american Neil Armstrong (1930–2012).

JOC

- Joacă **Telefonul fără fir** împreună cu toți ceilalți colegi de clasă. Cerință: imaginează-ți că trăiești în spațiul cosmic. Spune-i unui coleg care este obiectul pe care l-ai lua cu tine într-o călătorie intergalactică. Acesta îl va transmite mai departe. La final, discutați dacă mesajul a fost distorsionat sau nu. De ce? Argumentați.
- Joacă-te de-a actorii cu colegii. Cine poate să pronunțe cât mai clar și mai repede următoarea poezioară este cel mai bun actor: „Știu că știi că știuca-i știucă,/Dar mai știu că știuca-i pește/Și că știuca se mănâncă,/Și că știuca se prăjește.”

PORTOFOLIUL INDIVIDUAL

Cunoști și tu astfel de poezioare, numite și „frământări de limbă”? Folosind cărțile ori alte surse de informare online, alcătuieste o colecție de astfel de poezii.

JOC DE ROL

Întâlnirea ciudată: Un elev joacă rolul pământeanului, iar celălalt, al unui extraterestru. Cum nu pot comunica prin intermediul cuvintelor, cei doi trebuie să mimeze activități pe care le-ar putea face împreună.

Astronauta Samantha Cristoforetti pe Stația Spațială Internațională (3 februarie 2015, în timpul misiunii Futura a Agenției Spațiale Europene)

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

- Privește imaginea astronavei italiene de mai sus. Ce crezi că ai simți dacă ai fi în locul ei? Discută cu toți colegii.
- Imaginează-ți că te afli într-o navă spațială și te pregătești să pleci în cosmos. Prezintă-le colegilor tăi ce ai vrea să vezi în călătorie și ce crezi că vei descoperi.
- Urmărește filmul din manualul digital și rezolvă cerințele, lucrând împreună cu colegul sau colega de bancă:
 - a) Enumeră cuvintele-cheie din fragmentul care te-a impresionat.
 - b) Formulează întrebări, pornind de la filmul vizionat.
 - c) Grupează informațiile aflate folosind tabelul de mai jos, pe care îl vei completa în caiet.

Univers	Galaxii	Stele	Pământ

EXERSEAZĂ

- Fiind puțin mai mic decât Luna, Europa este al șaselea satelit al planetei Jupiter. Acesta este acoperit complet de un strat de gheață sub care se află oceanul bănuțat că ar adăposti urme de viață, deoarece condițiile sunt asemănătoare celor de pe Pământ. Cercetătorii pregătesc o misiune spațială între anii 2020 și 2022, cu scopul de a verifica aceste ipoteze. Prezintă în zece enunțuri ce anume crezi că vor descoperi astronauții europeni pe satelitul lui Jupiter, Europa.
- Desenează planeta pe care ai vrea să trăiești și explică-le colegilor de ce ai desenat diferite elemente. Realizează o galerie în clasă cu toate desenele și organizează apoi un tur al acestei galerii. Fiecare „expozant” trebuie să-și prezinte lucrarea.

DESCOPERĂ

- Urmărește filmul *Apariția vieții pe Terra* din manualul digital, apoi rezolvă următoarele cerințe:
 - Împarte textul în unități logice.
 - Pune în ordine fragmentele din tabelul următor, apoi inserează cuvântul-cheie potrivit:

Ordinea ideilor	Cuvânt-cheie	Idee principală
		Acum 4,6 miliarde de ani, Pământul s-a format în urma unei explozii.
		Luna s-a format după răcirea Pământului, prin unirea fragmentelor de rocă de pe orbită.
		A plouat vreme de milioane de ani și, astfel, au luat naștere oceanele și, apoi, viața pe Pământ.
		Planetele s-au format prin contopirea unor roci.

- Pornind de la fragmentele de text aranjate la exercițiul anterior, formulează ideile secundare.
- Ascultă încă o dată textul și notează cuvintele-cheie din fragmentele omise la exercițiile precedente. (De exemplu: „dimensiuni”, „uscat”, „ape” etc.)

REȚINE!

Notițele sunt însemnări în care se pot rezuma informații importante din lecții, documentare, filme, opere literare. Există mai multe modalități de organizare și de sintetizare a textelor în notițe, pe care le-ai învățat până acum sub forma planului de idei. Mai întâi, se notează cuvântul-cheie, apoi, în dreptul lui, o idee principală.

ȘI TU POȚI FI SCRITOR

- Citește următoarele enunțuri:
 - V-ați** întrebat? **Va** întreba.
 - a) Explică prezența cratimei în primul enunț.
 - b) Explică rolul cuvântului *va*.
- Redactează o prezentare simplă de maximum cinci paragrafe cu titlul *Călător prin univers*.
 - Când vei redacta secvențele compunerii, folosește următoarele fragmente: „La început, în ziua de 15 iulie 2250, când tocmai mă pregăteam să urc la bordul navei spațiale *Ariane 3 000* pentru a-mi realiza proiectul....” (în introducere); „Apoi...” (la începutul unui paragraf din cuprins); „Când m-am întors pe Pământ, totul era schimbat...” (în încheiere).
 - Fă schimb de compuneri cu colegul sau colega de bancă și corecți-vă reciproc lucrările. Fiecare trebuie să noteze dacă au fost respectate sau nu regulile de așezare în pagină și regulile de redactare a unei compuneri.
 - Discută cu partenerul, analizează observațiile primite de la acesta, apoi rescrie secvențele criticate din compunerea personală, în vederea îmbunătățirii activității specifice de redactare.

JOC

Eu spun una, tu spui multe: un elev spune un substantiv la singular, iar colegul său trebuie să spună forma de plural a acelui substantiv.

DESCOPERĂ

- Alege dintre cuvintele următoare pe acelea care sunt substantive și notează-le în caiet: *vorbești, masă, vor, bunic, Marea Neagră, deal, prietenie, întrecere, tunet, fericire, curaj, lene, hărnicie, comunicare, comunica, optimism, ploaie, bucurie, vulpe, înțelegere, Mihai.*
- Grupează substantivele descoperite la exercițiul anterior în tabelul de mai jos în funcție de ceea ce denumesc și stabilește nota comună a substantivelor din fiecare coloană.

1	2	3	4	5	6	7	8
Ființe	Lucruri	Fenomene	Acțiuni	Stări	Însușiri	Relații	Altele
Substantive care au o notă comună							Substantive care denumesc anumite ființe sau lucruri

REȚINE!

* **Substantivul** este partea de vorbire flexibilă care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii etc.

Substantivele sunt: **comune** (denumesc atât clasa din care fac parte, cât și fiecare exemplar din clasa respectivă) și **proprii** (denumesc numai anumite ființe, lucruri, fenomene, însușiri, relații, considerate izolat spre a le distinge de celelalte din aceeași clasă sau specie).

EXERSEAZĂ

- Completează, în caiet, spațiile libere cu substantive comune sau proprii.
 - a) Nașterea universului, numită ..., este învăluită în mister.
 - b) Din praful rămas, s-au ivit ... din jurul Soarelui: Mercur, Venus, ..., Marte, Jupiter, ..., Uranus, Neptun.

DESCOPERĂ

- Ordonează cuvintele următoare în structuri de tipul substantiv + atribut: *temă, colț, floare, călători, voiaj, tren, geantă, acasă.* Găsește cuvântul de legătură potrivit.

REȚINE!

Prepoziția este partea de vorbire neflexibilă care leagă un atribut (sau altă parte de propoziție) de cuvântul determinat. Prepozițiile pot fi **simple** (*de, pe, pentru, cu, fără, către, până, spre, sub* etc.) și **compuse** (*de la, de către, de pe, fără de, pe la, de pe lângă* etc.).

EXERSEAZĂ

- Creează cinci expresii care să conțină câte o prepoziție.

DESCOPERĂ

- Transcrie, în caiet, următoarele enunțuri, apoi rezolvă cerințele:

În vârful dealului era o casă.
Casa din vârful dealului era a lui George.

a) Stabilește în ce măsură obiectele desemnate de substantivele subliniate sunt cunoscute vorbitorului, notând în dreptul enunțului explicația corectă: *obiect mai puțin cunoscut vorbitorilor* sau *obiect cunoscut vorbitorilor*.

b) Alcătuieste enunțuri în care să folosești substantivele *coleg* și *caiete*, arătând că sunt mai puțin cunoscute sau cunoscute vorbitorilor.

REȚINE!

Partea de vorbire flexibilă, care însoțește substantivul și arată în ce măsură obiectul denumit de acesta este cunoscut vorbitorilor, se numește **articol**. Articolul singur nu are înțeles, ci este un instrument gramatical, așezat în fața substantivului sau atașat la sfârșitul acestuia.

EXERSEAZĂ

- Ajută-i pe Anda și pe Andu să transcrie substantivele însoțite de articol din următorul șir de cuvinte: *grădină, o grădină, casa, copilul, planetă, familia, generozitatea, un moșneag, joc, o școală, cântecul*.
- Subliniază articolul care însoțește fiecare substantiv ales.
- Grupează într-un tabel substantivele în funcție de poziția articolului, după modelul de mai jos.

Articolul conținut în finalul substantivului	Articolul poziționat înaintea substantivului
<i>casa ...</i>	<i>o grădină ...</i>

JOC

Detectivul de cuvinte:

Elevilor, organizați în două grupe, li se cere să asculte textul și să noteze în caiete cât mai multe substantive însoțite de un articol, pe care să le grupeze apoi în două categorii: *obiect puțin cunoscut vorbitorilor* și *obiect cunoscut vorbitorilor*. Pentru fiecare cuvânt așezat corect se acumulează câte un punct. Câștigă echipa care a acumulat cele mai multe puncte.

Ascultă textul și participă la jocul **Detectivul de cuvinte**:

„A fost odată o femeie care avea două vase. Un vas era crăpat, celălalt vas era fără defect. Cu vasele acestea ea căra apă. Din vasul spart mereu se scurgea apa, așa că ajungea acasă cu vasul plin doar pe jumătate. Bineînțeles, vasul bun era mândru de realizările sale. Vasul crăpat era rușinat pentru că făcea munca doar pe jumătate. Într-o zi, acesta i-a spus femeii:

– Mă simt rușinat deoarece crăpătura face ca apa să se scurgă pe tot drumul până acasă!

Femeia a zâmbit și a zis:

– Ai observat florile crescute pe partea ta? Asta pentru că am știut defectul tău și am plantat semințe de flori pe marginea drumului. În fiecare zi, când ne întoarcem, tu le uzi. Apoi culeg florile și înfrumusețez casa.”

REȚINE!

Articolul hotărât are rolul de a arăta că obiectul pe lângă al cărui nume stă este cunoscut vorbitorilor. Exemple de articol hotărât aflat în componența substantivului în funcție de număr și gen: **-l, -le, -a, -i, -lui, -lor.**

Articolul nehotărât are rolul de a prezenta obiectul, pe lângă al cărui nume stă, ca individualizat, dar nedefinit precis sau mai puțin cunoscut vorbitorilor.

Exemple de articol nehotărât aflat înaintea substantivului în funcție de număr și gen: **un, o, niște, unui, unei, unor.**

EXERSEAZĂ

- Creează câte două enunțuri care să conțină substantive articulate cu articol hotărât.
- Creează câte două enunțuri care să conțină substantive articulate cu articol nehotărât.

SCRIE ȘI VORBEȘTE CORECT

- De regulă, dublarea lui *i* apare la formele de plural cu articol hotărât ale substantivelor masculine. Observă tabelul de mai jos și discută cu colegul sau colega de bancă despre ceea ce ai observat.

Substantiv la singular	Substantiv la plural nearticulat	Substantiv la plural, artikulat hotărât
copil	copii	copiii
fiu	fii	fiii
băiat	băieți	băieții
părinte	părinți	părinții
copac	copaci	copacii

CITEȘTE!

Cerul nocturn, luna alunecând palidă și tăcută printre norii fantomatici, universul întreg cu tainele sale cândva nedescifrate de mintea omenească i-au fascinat pe scriitori. Spirit luminat, poetul român Mihai Eminescu (despre care vei afla mai multe în unitatea de învățare 12) a avut o viziune genială a modului în care ar fi apărut universul. Citește cu atenție fragmentul de mai jos, care prezintă această viziune.

Scrisoarea I

(fragment)

de Mihai Eminescu

Dar deodat-un punct se mișcă... cel întâi și singur. Iată-l
Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl!...
Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii,
E stăpânul fără margini peste marginile lumii...
De-atunci negura eternă se desface în fășii,
De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...
De atunci și până astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute
Și în roiri luminoase izvorând din infinit,
Sunt atrase în viață de un dor nemărginit.

EXERSEAZĂ

- Copiază tabelul de mai jos în caiet, apoi unește cu o linie fragmentele care se referă la același fenomen, preluate din *Scrisoarea I* de Mihai Eminescu și din *Fascinația cosmosului*.

Fascinația cosmosului (text nonliterar)		Scrisoarea I (text literar)
„milioane de particule extrem de fierbinți erau atrase într-un dans agitat de o formă de energie, numită forță gravitațională”		„... un punct se mișcă... cel întâi și singur”
„Un glob de foc fără margini a crescut continuu, timp de miliarde de ani, formând universul.”		„De-atunci negura eternă se desface în fășii,”
„o singură particulă de materie ar fi explodat și s-a împrăștiat”		„... Sunt atrase în viață de un dor nemărginit.”

- Recitește fragmentul de mai sus din *Scrisoarea I* și textul *Fascinația cosmosului*, apoi identifică o asemănare și o deosebire între cele două texte.
- Citește și alte poezii de Mihai Eminescu. (Alege între: *Revedere*, *Ce te legeni*, *Fiind băiet păduri cutreieram*, *Scrisoarea III*, *Călin*, *file din poveste*.) Imaginează-ți că ești unul dintre autorii unei enciclopedii și trebuie să concepi un text nonliterar despre una dintre ele. Redactează acest text în maximum 50 de cuvinte.

Mituri cosmogonice

La orele de religie ai aflat despre modul în care Biblia prezintă crearea lumii. Din Facerea, primul capitol al Vechiului Testament, aflăm că Dumnezeu a făcut lumea prin puterea cuvântului: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul.

Michelangelo, Crearea lui Adam

„După învățătura teologilor din Memfis, la început a fost oceanul întunecat, haosul, numit Nun, în care sălășluia doar Atum, primul zeu, cel care va crea lumea, ieșind din adâncuri în chip de soare și devenind astfel Ra, zeul suprem. Atum-Ra a creat patru zei și patru zeițe. Între aceștia este și zeița Nut (cerul), reprezentată cu trupul arcuit deasupra lui Keb (pământul). De asemenea, și zeul fertilității, Osiris, apoi soția sa, Isis, și zeul răutății și al deșertului, Seth.”

(Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației*, volumul I)

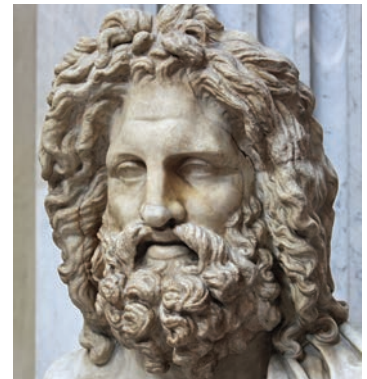
Atum

Și pământul era netocmit și gol. Întuneric era deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor. Și a zis Dumnezeu: «Să fie lumină!» Și a fost lumină. Și a văzut Dumnezeu că este bună lumina, și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric. Lumina a numit-o Dumnezeu ziua, iar întunericul l-a numit noapte. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua întâi.” (Facerea 1, 1–8)

În vechime, popoarele și-au imaginat în multe feluri modul în care ar fi apărut universul. Iată, mai jos, două istorii (numite mituri cosmogonice), despre crearea lumii inventate în Antichitate de egipteni și respectiv de greci.

„La început, spun vechii greci, nu existau zei, nici oameni, nu era nici zi, nici noapte, nu erau nici planete sau stele. Era doar neantul nesfârșit ce stăpânea tot și toate. Apoi, deodată, s-a născut Zeița Pământului. Era minunată, cu forma ei rotundă și inima caldă. Doar o clipă mai târziu a apărut și Cerul. Era cu totul diferit față de Zeița Pământului. Dacă aceasta din urmă era calmă, liniștită, cu ascunse profunzimi, cerul era pripit și schimbător și nu putea ține nimic ascuns, chiar de ar fi vrut. Atât de mult a îndrăgit-o Cerul pe Zeița Pământului, încât a înfășurat-o cu totul și a jurat că nu se va despărți nicicând de ea. La început și Zeița Pământului avea aceleași simțăminte. Zeița Pământului purta numele de Gaia, iar Cerul se numea Uranus. Când Gaia l-a sărutat pentru întâia dată, el s-a făcut roșu-auriu și așa a apărut primul apus de soare. Când Uranus și-a înclinat capul cel încoronat de stele pentru a se culca alături de Gaia, el i-a scăldat văile și munții în lumină argintie...”

(Anna Milbourne, Louie Stowell, *Mituri și legende din Olimp*)

Zeus

EXERSEAZĂ

- Citește întregul capitol despre „nașterea zeilor” din volumul *Mituri și legende din Olimp* de Anna Milbourne și Louie Stowell (traducere din limba engleză de Roland Schenn), apoi prezintă-l colegilor.
- Stabilește o asemănare și o deosebire între cele două mituri cosmogonice.
- Cum îți imaginezi că arăta lumea, înaintea genezei? Realizează un desen pe această temă.

EVALUARE

PARTEA I

Citește cu atenție următorul text:

„Și odată zboară calul cu Harap-Alb până la nouri; apoi o ia de-a curmezișul pământului: pe deasupra codrilor, peste vârful munților, peste apa mărilor și după aceea se lasă încet-încet într-un ostrov mândru din mijlocul unei mări, lângă o căsuță singuratică, pe care era crescut niște mușchi pletos [...], moale ca mătasa [...].

Atunci Harap-Alb descalecă, și spre mai mare mirarea lui, numai iaca îl întâmpină în pragul ușii cerșetoarea căreia îi dăduse el un ban de pomană, înaintea de pornirea lui de acasă.

— Ei, Harap-Alb, așa-i că ai venit la vorbele mele, că deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om? Află acum că eu sunt Sfânta Duminică și știu ce nevoie te-a adus pe la mine. Spânul vrea să-ți răpună capul cu orice chip și de-aceea te-a trimis să-i aduci sălăți din Grădina Ursului, dar i-or da ele odată pe nas... Rămâi aici în astă-noapte, ca să văd ce-i de făcut.

Harap-Alb rămâne bucuros, mulțumind Sfintei Duminici pentru buna găzduire și îngrijirea ce are de el.”

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

- 1) Selectează din text trei elemente ale realității și trei elemente imaginare. (3 puncte)
- 2) Amintește-ți ce ai aflat în capitolele anterioare despre cum să îți iei notițe în mod eficient. Folosește metoda învățată, valorificând fragmentul de mai sus, din *Povestea lui Harap-Alb*. Găsește patru cuvinte-cheie și patru idei principale aferente. (2 puncte)
- 5) Bifează răspunsul corect: (0,50 puncte)
Prin adăugarea atributului, în propoziția creată la exercițiul 4, înțelesul acesteia s-a îmbogățit.
 Fals Adevărat
- 6) Corectează enunțurile de mai jos, fiind atent la prepozițiile care există sau lipsesc: (0,50 puncte)

a) L-a ora aceasta, Andu strigă copiii după stradă.

b) Anda a parcurs rapid drumul între două localități... care le-a vizitat într-o zi senină.

Total: 10 puncte (1 punct din oficiu)

PARTEA A II-A

- 1) Precizează ce fel de verb (auxiliar sau predicativ) este *a avea*, în secvențele: (1 punct)
 - a) „Harap-Alb rămâne bucuros, mulțumind Sfintei Duminici pentru buna găzduire și îngrijirea ce are de el.”
 - b) „— Ei, Harap-Alb, așa-i că ai venit la vorbele mele, că deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om?”
- 2) Creează două propoziții cu verbe la două timpuri compuse diferite ale modului indicativ. (1 punct)
- 3) Alcătuieste o propoziție simplă, în care subiectul să fie exprimat prin substantiv comun, genul feminin, numărul singular. (0,50 puncte)
- 4) În propoziția creată la exercițiul 3 adaugă, pe lângă subiect, un atribut exprimat prin substantiv comun. (0,50 puncte)

DESCOPERĂ

- Anda și Andu sunt prieteni, nu doar frați. Ajută-l pe Andu să creeze portretul Andei. Dă-i câteva sfaturi referitoare la trăsăturile fizice și morale ale Andei, pe care le intuiești din desenul de mai sus. (Amintește-ți ce ai învățat la orele de istorie din clasa a IV-a despre modul în care trebuie analizată o imagine.)

PORTOFOLIUL INDIVIDUAL

Caută proverbe despre prietenie și adaugă-le în portofoliul tău, intitulat **Universul familiar**. Îmbogățește fișele despre proverbe cu desene și fotografii. Adu-ți portofoliul la școală și discută cu toți colegii tăi despre cele mai interesante fișe.

DISCUTĂ

- Lucrează cu partenerul tău, colegul sau colega de bancă, și găsiți răspunsuri la următoarele întrebări. Argumentați-vă răspunsurile.
 - Tu ce crezi despre prietenie?
 - De ce avem nevoie de prieteni?
 - Cum ai putea să îți faci cât mai mulți prieteni?
 - Cum ar trebui să fie, în opinia ta, cel mai bun prieten?
 - Ce semnificație are proverbul „Prietenul la nevoie se cunoaște”?
 - Ai avea încredere să spui un secret unui prieten? Argumentează!
 - Ce crezi că trebuie să faci pentru a menține o prietenie?
- Spune ce înseamnă să fii un bun prieten.

LECTURĂ

Descriptivul literar

CITEȘTE!

Citește cu atenție următorul text și notează-ți în caiet tema și cuvintele sale cheie.

Micul Prinț

(fragment)

de Antoine de Saint-Exupéry

– Tu cine ești? a întrebat Micul Prinț. Ești tare frumoasă...
– Sunt o vulpe, a răspuns vulpea.
– Vino să te joci cu mine, a chemat-o Micul Prinț. Sunt cam necăjit...
– Nu pot să mă joc cu tine, i-a răspuns vulpea. Nu sunt **îmblânzită**. [...]
– Ce înseamnă **îmblânzită**? [...]
– E ceva de mult uitat, a zis vulpea. Înseamnă „să stabilești legături...”. Pentru mine, tu nu ești acum decât un băiețel la fel cu alți o sută de mii de băiețel. Și nu am nevoie de tine. Dar nici tu nu ai nevoie de mine. Eu nu sunt pentru tine decât o vulpe la fel cu alte o sută de mii de vulpi. Însă, dacă mă îmblânzești, vom avea nevoie unul de celălalt. Ca tine, n-are să fie nimeni pe lume. Ca mine, pentru tine, n-are să fie nimeni...

– Cred că înțeleg, a zis Micul Prinț. Este undeva o floare... cred că de ea am fost îmblânzit...

Vulpea a tăcut și l-a privit îndelung pe Micul Prinț:

– Te rog... îmblânzește-mă! a zis. [...] Dacă vrei un prieten, îmblânzește-mă!

– Ce trebuie să fac? a întrebat Micul Prinț.

– Trebuie să ai multă răbdare, a răspuns vulpea. Ai să te așezi mai întâi ceva mai departe de mine, uite-așa, pe iarba. Eu am să te văd cu coada ochiului, iar tu n-ai să spui nimic. Vorbele aduc tot felul de încurcături. Însă, în fiecare zi, poți să te așezi un pic mai aproape...

A doua zi, Micul Prinț s-a întors.

– *Ar fi fost și mai bine să te întorci la aceeași oră, a spus vulpea. Dacă vii, de pildă, la ora patru după prânz, încă de la ora trei încep să mă simt fericită. Cu cât trece timpul, cu atât sunt mai fericită... La ora patru sunt nerăbdătoare și îngrijorată; asta e prețul fericirii! Însă, dacă vii la întâmplare, n-am să știu când să-mi împodobesc inima... E nevoie de un ritual.*

– Și ce e un ritual? a întrebat Micul Prinț.

– E tot ceva demult uitat, a zis vulpea. Înseamnă că o zi este altfel decât alte zile, o oră, altfel decât alte ore. [...]

Și uite-așa, Micul Prinț a îmblânzit-o pe vulpe. Iar când s-a apropiat ora de plecare, vulpea a spus:

– Ah! Îmi vine să plâng.

Antoine de Saint-Exupéry

(1900—1944) este un scriitor francez care a trăit în prima parte a secolului al XX-lea. Pilot neînfricat, el a luptat în cel de-al Doilea Război Mondial, fiind dat dispărut în timpul unei misiuni. Despre celebrul său roman, *Micul Prinț* (1943), ai aflat deja în unitatea de învățare 5. Din opera sa mai amintim: *Zbor de noapte* (1931), *Pământ al oamenilor* (1939), *Citadela* (1948).

VOCABULAR

a îmblânzi – a domestici; a face să devină blând, a liniști, a potoli
ritual – rânduială, rit, ceremonial religios

JOC

Joacă **Ghicește prietenul** cu toată clasa: un elev spune două trăsături ale unui prieten din clasă. Ceilalți ghicesc cine este.

Micul Prinț

– Vina e a ta, a zis Micul Prinț; eu nu voiam să-ți fac niciun rău, dar tu mi-ai cerut să te împlânzesc...

– Fără-ndoială, a spus vulpea. [...] Du-te să mai vezi o dată trandafirii. Ai să pricepi că ai un trandafir cum nu mai e altul. Ai să te întorci să-ți iei rămas-bun, iar eu am să-ți dăruiesc un secret.

Micul Prinț a mers să mai vadă o dată trandafirii.

– Nu semănați deloc cu trandafirul meu; nu sunteți buni de nimic, până una-alta, le-a zis el. Pe voi nu v-a împlânzit nimeni și nici voi nu ați împlânzit pe cineva. Sunteți cum era și vulpea mea: o vulpe la fel cu alte o sută de mii de vulpi. Dar mi-am făcut-o prietenă și acum nu mai e nimeni ca ea pe lume.

Iar trandafirii s-au cam rușinat.

– Sunteți frumoși, dar degeaba, le-a mai zis el. Nu moare nimeni de dragul vostru. *Desigur, despre trandafirul meu, un trecător oarecare ar putea crede că seamănă cu voi. Numai că el singur face cât voi toți la un loc, pentru că pe el l-am udat. Pentru că lui i-am pus globul de sticlă. Pentru că pe el l-am adăpostit cu paravanul. Pentru că pe el l-am apărât de omizi (minus două-trei, ca să se facă fluturi). Pentru că pe el l-am ascultat cum se vaită, sau cum se laudă, ori, uneori, cum tace. Fiindcă e trandafirul meu.*

Și Micul Prinț s-a întors la vulpe:

– Rămâi cu bine, i-a zis...

– Mergi cu bine, a zis vulpea. Uite secretul meu. E simplu de tot: numai cu inima vezi bine. Miezul lucrurilor nu se arată ochilor.

– Miezul lucrurilor nu se arată ochilor, a repetat Micul Prinț, ca să nu uite.

– Timpul pe care i l-ai dăruit trandafirului tău îi dă lui atâta preț. Oamenii nu-și mai amintesc adevărul acesta, a spus vulpea. Dar tu nu ai voie să-l uiți. Te faci răspunzător pentru totdeauna de tot ce împlânzești. Ești răspunzător pentru trandafirul tău...

– Sunt răspunzător pentru trandafirul meu... a mai spus Micul Prinț, ca să nu uite.

(Traducere din limba franceză de Monica Șerbănescu)

DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

- Alege răspunsul pe care îl consideri corect.
 - Din primele replici ale textului, ai aflat că Micul Prinț:
 - a) s-a întâlnit cu trandafirul;
 - b) s-a întâlnit cu o vulpe;
 - c) s-a întâlnit cu o prietenă.
 - Unul dintre lucrurile importante aflate de Micul Prinț este că:
 - a) pentru a avea un prieten trebuie să uiți tot;
 - b) timpul petrecut cu un prieten dă valoare prieteniei;
 - c) nu trebuie să vezi cu inima.
- Completează, în caiet, următorul enunț: Când am un prieten nu am voie să uit: ..., ... și nici ...

LECTURĂ

Descriptivul literar

- Recitește fragmentul subliniat cu litere cursive în textul de la pagina 84 și explică-i semnificația în cinci-șapte enunțuri.

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

- Recitește cuvintele vulpii: „Te faci răspunzător pentru totdeauna de tot ce împlânzești”. Exprimă-ți părerea despre ce înseamnă *a fi răspunzător* când ai un prieten.
- Alcătuieste două enunțuri în care să folosești două dintre sensurile verbului *a împlânzi* care au fost prezentate în rubrica **Vocabular**.
- Unește elementele din coloana A cu personajul potrivit din coloana B.

A

Părul ca de aur
Un băiețel ca alți o sută de mii de băieței
Frumoși
Nu mai e nimeni ca ea pe lume

B

Trandafirii
Vulpea
Micul Prinț

REȚINE!

Descrierea literară este modul de expunere prin care se prezintă, în mod subiectiv, atât trăsăturile unui loc (ale unui colț de natură, ale unui fenomen sau obiect, ale unei locuințe etc.), cât și ale unei ființe (reale sau imaginare). Într-un text literar, narațiunea se îmbină cu descrierea.

EXERSEAZĂ

- Descrie-l pe Micul Prinț în ipostaza împlânzitorului, așa cum ți-l imaginezi, cu trăsături fizice și morale.
- Recitește fragmentul scris cu litere cursive în text (pagina 83), apoi descrie în două enunțuri cum crezi că „își împodobește [cineva] inima” în timp ce își așteaptă prietenul sau prietena.
- Descrie trandafirii cu care a discutat Micul Prinț.

DISCUTĂ

- Discută cu un coleg despre cum ai reușit tu să-ți faci un prieten.
- Discută cu colegii ce ți-ar plăcea să faci dacă ai fi Micul Prinț.
- Citește pe roluri, cu intonația potrivită, ultimul dialog din *Micul Prinț* (pagina 84), apoi rezolvă următoarele cerințe:
 - a) Alege sfatul care ți se pare cel mai înțelept. Motivează-ți alegerea făcută.
 - b) Ce crezi că a vrut să spună vulpea prin cuvintele: „Timpul pe care i l-ai dăruit trandafirului tău îi dă lui atâta preț.”? Argumentează.

Micul Prinț și vulpea

DESCOPERĂ

- Descoperă în textul citit cu cine seamănă Micul Prinț trandafirii; cu cine se seamănă, în imaginația Micului Prinț, vulpea îmblânzită?
- Găsește corespondențe între cuvintele din cele două coloane:

A	B
Negru ca...	pana corbului
Alb ca...	sarea în bucate
Dulce precum...	mierea
Iubit ca...	zăpada

ISTORIA CUVINTELOR

Cuvântul *comparație* are la origine latinescul *comparatio*, care înseamnă „asemănare”.

REȚINE!

Comparația constă în alăturarea a doi termeni (obiecte, persoane, idei, fenomene, acțiuni etc.) cu trăsături asemănătoare, cu scopul de a-l evidenția pe primul. Comparația ajută la realizarea descrierii.

Elementul de comparat	ca, precum, asemenea, la fel ca, la fel cu	Elementul cu care se compară
-----------------------	--	------------------------------

A. de Saint-Exupéry, Micul Prinț

EXERSEAZĂ

- Caută în textul *Micul Prinț*, de Antoine de Saint-Exupéry, alte comparații. Completează, în caiet, tabelul cu comparațiile găsite în textul citit.

Termenul de comparat	Cuvântul de legătură	Termenul cu care se compară
un băiețel	la fel cu	
n-are să fie nimeni pe lume.	ca	

- Rescrie următorul tabel în caiet. Unește cu o linie cuvintele pentru a crea comparații.

Termenul de comparat	Cuvântul de legătură: (ca, precum, la fel ca)	Termenul cu care se compară
o casă		un înțelept
un animal		un paradis
un bătrân		un palat
un loc		un prieten

LECTURĂ

Personificarea

DESCOPERĂ

- Imaginează-ți că ești Micul Prinț sau vulpea. Rezolvă următoarele cerințe:
 - Împreună cu un coleg sau o colegă, continuă dialogul următor cu încă două replici.
 - „– Tu cine ești? Ești tare frumoasă...”
 - Sunt o vulpe, a răspuns vulpea.
 - Vino să te joci cu mine.....”
 - Ce ți se pare neobișnuit, contrar realității, în acest dialog? Explică.

REȚINE!

Personificarea este un procedeu prin care un autor atribuie animalelor, lucrurilor sau fenomenelor caracteristici omenești.

Personificarea și **comparația** sunt figuri de stil.

PORTOFOLIUL INDIVIDUAL

Caută și adaugă în portofoliul individual, *Universul meu familiar*, exemple de descrieri, comparații și personificări din alte opere literare citite de tine.

EXERSEAZĂ

- Continuă tu descrierea trandafirilor, pornind de la textul: „Iar trandafirii s-au cam rușinat”. Folosește în descrierea ta comparații și personificări.
- Creează un enunț de cinci rânduri în care să folosești personificări și comparații pentru a descrie un animal de companie.
- Găsește și tu alte exemple de personaje care, în mod uimitor, pot vorbi sau se pot comporta asemenea oamenilor. Completează un tabel asemănător celui de mai jos în caiet cu informații despre cel puțin alte cinci personaje.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

O figură de stil este un procedeu folosit de un autor pentru a conferi mai multă expresivitate operei sale. Figurile de stil modifică sensul obișnuit al unui cuvânt, al unei expresii sau al unui concept.

Numele personajului	Numele operei literare, al filmului artistic sau al desenului animat unde apare	Activitățile umane pe care le poate realiza
Calul năzdrăvan	<i>Povestea lui Harap-Alb</i> de Ion Creangă	Vorbește și gândește
Sponge Bob Square Pants		

DESCOPERĂ

- Imaginează-ți că ești un prieten al Micului Prinț, explică tu ce a vrut să spună vulpea prin cuvintele: „Însă, dacă mă împlânzești, vom avea nevoie unul de celălalt. Ca tine, n-are să fie nimeni pe lume. Ca mine, pentru tine, n-are să fie nimeni...”
- Urmărește filmul *Despărțirea* din manualul digital, ascultând cu atenție dialogul. De ce crezi că vulpea spune: „Ah! ... îmi vine să plâng”?

REȚINE!

Tendința ascultătorului de a se identifica și de a trăi afectiv sentimentele interlocutorului (sau ale unui personaj dintr-o operă de ficțiune) se numește **empatie**.

DISCUTĂ

Discută cu toți colegii despre modul în care empatia poate contribui la crearea și menținerea unei prietenii.

EXERSEAZĂ

- Urmărește cele trei filme din manualul digital (*Întâlnirea cu vulpea*, *Despărțirea* și *Trandafirii*) și ascultă cu atenție dialogurile dintre personaje, pentru a putea răspunde la următoarele întrebări:
 - Își manifestă interlocutorii empatia unul față de celălalt în toate cele trei dialoguri? Argumentează.
 - Cum ai răspunde în fiecare situație pentru a-ți manifesta empatia?

REȚINE!

Exprimarea adecvată a emoțiilor, atitudinile comunicative precum **atenția** și **empatia** față de interlocutor ne pot ajuta și ele să descriem o persoană sau un personaj.

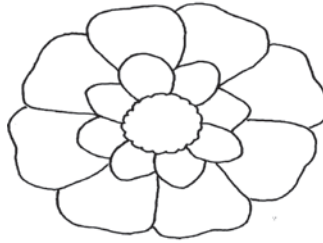

REDACTARE

Descrierea unui prieten real sau imaginar • Producere de text descriptiv

DESCOPERĂ

- Desenează floarea în caiet și scrie pe fiecare petală câte o trăsătură fizică și morală a Micului Prinț.
- Completează, în caiet, tabelul următor cu trăsăturile a trei prieteni sau persoane apropiate:

Cei dragi	Trăsături fizice	Trăsături morale	Ce realizăm împreună	De ce îl/o prețuiesc
Numele prietenului				
Numele bunicii				

- Desenează un prieten sau o prietenă, un membru al familiei sau un animal de companie. Notează pe marginea desenului câteva trăsături morale.

REȚINE!

Portretul este un text descriptiv literar sau nonliterar. El reprezintă descrierea unei persoane reale sau imaginare. Portretul literar se poate realiza în proză sau în versuri.

Pentru a realiza un portret, trebuie să folosești informații referitoare la trăsăturile fizice (aspectul general, trăsăturile chipului, vestimentația etc.) și trăsăturile morale, psihologice (bun sau rău, răbdător, ascultător etc.), așa cum se manifestă acestea în comportamentul și în atitudinea unei persoane sau ale unui personaj.

JOC

Joacă împreună cu colegii **Cel mai bun prieten**, care poate avea mai multe reguli: un elev scrie pe tablă enunțul: „Un prieten bun este ca...” sau „O prietenă bună este precum...” Se împarte clasa în două grupuri. Fiecare grup completează comparația. Câștigă grupul care a spus cele mai reușite comparații.

Ștefan Luchian, Lica cu portocala (1912)

ȘI TU POȚI FI SCRIITOR

- Realizează o descriere literară cu titlul *Nu e nimeni ca prietenul meu* sau *Nu e nimeni precum prietena mea*, în care să descrii un prieten real sau imaginar.

În realizarea descrierii:

- te vor ajuta informațiile culese despre o anumită persoană sau animal cărui îi atribui trăsături omenești;
- nu uita să respecti un plan al descrierii care să conțină: introducere (prezentarea prietenului, numele acestuia, modul și locul unde l-ai cunoscut), cuprins (descrierea trăsăturilor fizice și morale și relația ta cu prietenul descris) și încheiere (unde poți explica motivul pentru care îl prețuiești pe prietenul ales).

AMINTEȘTE-ȚI!

Pronumele personal este partea de vorbire flexibilă care înlocuiește un substantiv și desemnează persoane. Pronumele personal are forme de singular și de plural și se schimbă în funcție de: persoana care vorbește sau persoanele care vorbesc; persoana sau persoanele cu care se vorbește; persoana sau persoanele despre care se vorbește.

Pronumele de politețe (*dumneavoastră, dumneata, dumnealui, dumneaei, dumnealor*) este folosit pentru a exprima respectul vorbitorului față de interlocutor. Pronumele de politețe are forme doar pentru persoanele a II-a și a III-a, singular și plural.

EXERSEAZĂ

Rezolvă următoarele exerciții în caiet.

- Înlocuiește substantivele cu pronumele potrivit:
 - „Găinile nu se deosebesc una de cealaltă.”
 - „Oamenii nu-și mai amintesc adevărul.”
- Rescrie tabelul de mai jos și notează în pătratele libere pronumele personal potrivit:

	Singular	Plural
Persoana care vorbește sau persoanele care vorbesc	Eu	
Persoana sau persoanele cu care se vorbește		voi
Persoana sau persoanele despre care se vorbește	El, ...	

- Identifică pronumele personale din următoarele enunțuri. Stabilește numărul și persoana acestora. Precizează genul, acolo unde este posibil.
 - a) „Cred că de ea am fost împlânzit.”
 - b) „Eu nu mănânc pâine.”
- Creează un dialog scris în care să folosești cel puțin două pronume personale și două pronume de politețe diferite.

DESCOPERĂ

- Completează spațiul punctat cu pronumele potrivit.
 - a) Prietenele Andei admiră grădina. ... intră apoi în casă.
- Folosind enunțurile completate la exercițiul anterior, rezolvă următoarele cerințe:
 - a) Subliniază substantivul pe care îl înlocuiește pronumele.
 - b) Notează, în caiet, tabelul de mai jos și completează-l cu toate cuvintele care lipsesc.

Substantiv	Alte cuvinte	Pronume personal	Alte cuvinte
	Andei admiră grădina.		intră apoi în casă.
	Andei admiră grădina.		

- c) Rescrie primul enunț, înlocuind substantivul *prietenile* cu substantivul *colegul* și completează al doilea enunț cu pronumele potrivit, astfel încât acesta să fie corect.
- d) Descoperă prin ce se deosebesc cele două enunțuri.

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

Pronumele • Tipuri de pronume: pronumele personal, pronumele de politețe

REȚINE!

Pronumele personal își schimbă forma în funcție de număr și de persoană. Doar la persoana a III-a pronumele personal își schimbă forma și în funcție de gen.

EXERSEAZĂ

- Creează câte un enunț în care să folosești un pronume la persoanele I și a II-a, la singular și plural.
- Creează câte un enunț în care să folosești pronume la persoana a III-a singular, genul masculin, apoi la persoana a III-a plural, genul feminin.
- Joacă **Detectivul** împreună cu un coleg sau o colegă. Stabilește care din cuvintele subliniate sunt pronume. Scrie în dreptul enunțurilor A (*adevărat*) sau F (*fals*).
 - a) Noi am citit cărțile primite – ...
 - b) Noi prieteni s-au alăturat grupului nostru. – ...
 - c) În vacanță voi merge la mare. – ...
 - d) Voi ați câștigat concursul. – ...

DESCOPERĂ

- Rezolvă cerințele:
 - a) Citește enunțurile: „Prietenii Andei iubește cărțile. Ea i-a dăruit Andei multe cărți.”
 - b) După rescriere, stabilește care sunt cuvintele din textul rezultat care fac referire la persoane.
 - c) De care parte de vorbire este legat prin cratimă cuvântul *i*?

REȚINE!

Pronumele personal are **forme accentuate** (**eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele**) și **forme neaccentuate** ([**i**]mi, [**i**]ți, [**i**]i; **mă, te, [i]l/o; ne/ni, vă/vi/v-, le/li; ne; vă/v-, îi/i, le**).

Pronumele personal cu formă neaccentuată poate să apară, în scris, urmat sau precedat de cratimă, când este asociat cu un verb.

EXERSEAZĂ

- Subliniază pronumele cu forma accentuată și încercuiește forma neaccentuată din textul următor:
 „Auzisem eu din oameni că, dacă vrei să nu te muște câinii și să te lase-n pace, cum îi vezi că sar la tine, să te tupilezi jos la pământ și să-i lași să te latre [...]; căci ei [...] de la o vreme te părăsesc...”
 (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

JOC

Găsește locul potrivit: Li se dau elevilor cartonașe cu forme accentuate și neaccentuate ale pronumelui personal și alte cartonașe cu verbe la timpul perfect compus. Ei le amestecă, apoi le selectează și le asociază astfel încât să constituie structuri de tipul pronume-verb, la care adaugă alte cuvinte potrivite și creează enunțuri pe care le notează în caiet.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

FLEXIÚNE, flexiuni, s. f. Totalitatea schimbărilor pe care le suferă forma unui cuvânt pentru a exprima diferite raporturi gramaticale. (*Dicționarul explicativ al limbii române, DEX*)

CITEȘTE!

Citește cu atenție textul următor.

Puterea lucrurilor nevăzute

Povestea lui ar putea să înceapă astfel: „A fost odată un băiețel, Jacques Papier, care, într-o zi, a aflat că nu exista cu adevărat.” De fapt, la început, el exista doar pentru cineva anume: o fetiță, Fleur. Jacques Papier îi era ca un frate. Au crescut împreună opt ani, până când Jacques, dându-și seama că este imaginar, i-a cerut lui Fleur să îl elibereze din mintea ei.

Apoi, a pornit într-o călătorie lungă, descoperindu-și menirea – aceea de a-i încuraja pe alți copii să arate lumii înzestrările lor și de a le fi alături, acceptându-i exact așa cum sunt.

Dar cum arată un prieten imaginar?

Ca un băiețel zburlit. Sau ca un șoricar ciudat. Sau ca un fir de praf. Sau chiar ca o văcăriță patinatoare. Sau ca un dragon-hering. În realitate, înfățișarea unui prieten imaginar e știută doar de cei care sunt capabili să îl vadă.

Unde locuiește el?

În mintea celui care și-l închipuie – ar fi un răspuns la îndemână. Dar un prieten imaginar locuiește și în copaci. Ori prin locuri insolite: în magazinele pentru magicieni sau pentru călătorii în timp, în buticurile cu pălării, în turnulețele castelurilor, în muzeele de comete, în mormanele de frunze, în stivele de clătite, în burtica unei viori...

Mai sus pomenitul Jacques Papier locuiește în cartea lui Michelle Cuevas, *Confesiunile unui prieten imaginar*, o carte despre prietenii neobișnuite și prețioase.

EXERSEAZĂ

➤ Citește următorul fragment din memoriile lui Jacques Papier și răspunde întrebărilor pe care ți le adresează personajul:

„Adevărul e că toată lumea își dorește asta, să fie cunoscut în felul ăsta, să fie văzut. Nu mă refer la haine sau la păr, vreau să spun că toți vrem să fim văzuți așa cum suntem cu adevărat. Cu toții vrem să găsim acea unică persoană care ne cunoaște cu adevărat, cu toate ciudățeniile noastre, și care totuși ne înțelege.

Voi ați avut vreodată pe cineva care să vă vadă?

Care să înțeleagă de-adevăratelea partea aceea care rămâne invizibilă pentru restul lumii?”

➤ Imaginează-ți că Micul Prinț și Jacques Papier s-au întâlnit. Realizează un text multimodal (o bandă desenată sau un filmuleț care combină imagine, text citit sau scris și muzică etc.) în care să redai o întâmplare prin care au trecut aceștia. Recitește informațiile despre operele multimodale de la paginile 45–46.

CITEȘTE!

Citește următorul text despre marea prietenie dintre semizeul Ahile și prietenul său muritor, Patrocle.

Legendele Olimpului

(fragment)

de Alexandru Mitru

[Cum în timpul Războiului troian, Ahile, jignit de comandantul aheilor, refuză să mai lupte, Patrocle își roagă prietenul să îi împrumute armura și armele, pentru a-i încuraja pe luptătorii greci. El este însă ucis de Hector, una dintre căpeteniile troienilor.]

„Când a aflat această știre, Ahile s-a încrâncenat; și-a pus cenușă peste plețe și a-nceput să plângă-n hohot.

Plângea atât de desperat, încât l-a auzit din mare și mama lui, zeița Tetis, și s-a pornit și ea să plângă, de jalea fiului său drag. A alergat spre el cu grabă și l-a-ntrebat :

– Feciorul meu, de ce ți-e plânsu-atât de amarnic? Care-i durerea ce te arde și cu ce pot să te ajut?

Ahile i-a răspuns zeiței:

– Mamă, Patrocle a căzut. [...] Eu nu mai pot trăi pe lume, dacă nu izbutesc, în luptă, să-l nimicesc pe cruntul Hector, să-l răzbun astfel pe Patrocle.

– Dar știi prea bine, a spus zeița, că, după asta, vei muri și tu, aici, în fața Troiei, precum îți e urzit de soartă...

– De moarte nu mă tem, o, mamă, a dat răspuns grabnic Ahile, acum voi uita și ura ce o aveam pe Agamemnon și voi intra din nou în luptă, numai ca să-l dobor pe Hector...”

EXERSEAZĂ

Rezolvă următoarele cerințe.

- Citește capitolul dedicat de Alexandru Mitru lui Ahile în *Legendele Olimpului* și *Epopoea lui Ghilgames*, apoi găsește asemănări și deosebiri între cele două legende.
- Ahile a fost dispus să își riște viața doar pentru a răzbuna moartea prietenului său. Discută cu restul colegilor despre ce anume ați fi dispuși să faceți pentru cei mai buni prieteni ai voștri.
- Dă exemple de alți prieteni, asemenea celor amintiți în legende, care s-au ajutat sau apărat unul pe celălalt.

Poți să faci referire la filmele sau desenele animate preferate. (Spre exemplu, Samwise Gamgee din trilogia *Stăpânul inelelor* a lui J.R.R. Tolkien este dispus să se sacrifice pentru prietenul său, Frodo Baggins; Groot, copacul gânditor din filmul *Gardienii galaxiei*, își dă viața pentru a-i apăra pe prietenii săi etc.).

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

O altă prietenie exemplară cunoscută din literatura Antichității este aceea dintre eroul Ghilgames, un rege rău și puternic din Uruk, și Enkidu, un erou trimis de zei la rugămintile oamenilor înrobiți, prietenie care îl schimbă în totalitate pe rege. Asemenea lui Ahile, și Ghilgames va accepta să lupte cu moartea de dragul prietenului: el va porni în căutarea unei plante menite să confere nemurirea, nădăduind că astfel își va putea reînvia prietenul dispărut. Poți citi mai multe despre faptele acestui erou mesopotamian în *Epopoea lui Ghilgames*.

DESCOPERĂ

- Privește imaginea de mai sus și rezolvă următoarele cerințe.
 - a) Despre ce crezi că discută Anda și Andu?
 - b) Creează un dialog imaginar dintre cei doi.
 - Ce părere ai despre pozele pe care oamenii și le fac singuri cu ajutorul telefonului mobil? Argumentează.
 - Dacă vei vorbi despre tine, la ce persoană vor fi verbele folosite în descriere?
 - Scrie-ți numele pe un ecuson și, în fiecare colț al acestuia, notează câte o trăsătură a ta.
 - Compară ecusonul creat de tine cu acela realizat de către colegul sau de către colega ta de bancă. Există asemănări? Dar deosebiri?
 - Pentru a afla mai multe despre imaginea de sine a colegilor tăi, aplică un chestionar în care să le pui următoarele întrebări:
 - Care consideri că este cea mai mare calitate a ta?
 - Dar cel mai mare defect?
- Ordonează răspunsurile într-un tabel sau într-un grafic.

LECTURĂ

Descriptivul literar • Autoportretul

CITEȘTE!

Citește cu atenție următorul text și ia notițe, scriind mai întâi cuvintele-cheie din text, apoi ideile principale, așa cum ai învățat în unitatea de învățare 6.

Benji Franklin – puștiul miliardar

de Raymond Bean

Numele meu este Benjamin Franklin, dar cei mai mulți oameni îmi spun Benji. Așa cum probabil ați ghicit deja, părinții mei mi-au pus numele după cel al posesorului uneia dintre cele mai creative minți din istorie. Iar eu trebuia să mă înalț la nivelul așteptărilor!

Chiar de la început, oamenii au avut niște așteptări exagerate de la mine. Nu vreau să mă laud – dar nu i-am dezamăgit. La șase luni, cunoșteam deja limbajul semnelor.

La trei ani, am învățat singur să cânt la chitară (acustică, bineînțeles). La cinci ani, eram în stare să citesc texte scrise în șase limbi diferite, inclusiv în limba delfinilor (II-IIIK!).

Mama crede despre mine că sunt un copil genial, dar eu nu sunt atât de sigur de asta. Oare geniile adevărate tânjesc după bomboane 24 de ore pe zi?

Un astfel de geniu, Albert Einstein, a spus la un moment dat: „Nu sunt atât de deștept pe cât pare – doar că petrec mai mult timp decât alții încercând să rezolv probleme”. Și eu mă simt la fel. Nu că aș fi superdeștept. Sunt, pur și simplu, EXTREM de curios!

(Traducere din limba engleză de Andrei Covaciu)

Raymond Bean (n. 1965) este un profesor și un autor american. *Benji Franklin – puștiul miliardar* este cea mai recentă carte a sa pentru copii, publicată în 2014.

DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

➤ Alege răspunsul pe care îl consideri corect:

• Textul citit este de tip:	• Benji crede despre el însuși:
a) descriptiv literar;	d) că este superdeștept;
b) descriptiv nonliterar;	e) că este un pictor desăvârșit;
c) multimodal.	f) că este extrem de curios.

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

- Explică semnificația enunțului: „oamenii au avut niște așteptări exagerate de la mine”.
- Recitește cu atenție textul și stabilește la ce persoană sunt verbele folosite de autor.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Benjamin Franklin (1706–1790) a fost o mare personalitate din istoria Statelor Unite ale Americii. Franklin a fost om de știință, profesor, filosof și om politic. El a organizat prima bibliotecă americană, a realizat multe invenții (printre care și paratrăsnetul) și și-a uluit contemporanii cu rezultatele experimentelor sale în domeniul electricității.

DISCUTĂ

Consideri că zâna din poemul de mai jos se alimentează corect? Discută cu clasa despre acest subiect. Notează două sfaturi pe care i le-ai da zânei despre alimentație.

REȚINE!

Când o persoană își descrie trăsăturile pe baza propriilor păreri, folosind verbe la persoana I, creează un **autoportret**. Unii creatori de artă au realizat autoportrete în literatură, pictură, sculptură, desen.

EXERSEAZĂ

- Există avantaje sau dezavantaje în a fi un copil genial? Argumentează!
- Notează pe un post-it activități pe care crezi că le face un copil extrem de curios. Apoi lipește post-it-ul pe un panou, în clasă.
- Citește cu atenție următorul text și ia notițe, scriind mai întâi cuvintele-cheie din text, apoi ideile principale. Folosește tabelul de mai jos.

„Mă cheamă Ferdinanda Rosalinda a Doua și sunt o zână.

Nu știu cine e Ferdinanda Rosalinda Întâia, dar m-am gândit că mi-ar plăcea să fiu a doua, pentru că asta înseamnă că înainte a mai fost o zână ca mine, și zâne ca mine sunt foarte puține.

Zânele obișnuite au rochii de mătase care sclipesc, părul lung și, de obicei, blond.

Eu am părul maro și încâlcit, o față rotundă și plină de pistru, un tricou cu dungi, blugi, [...] pentru că urăsc rochiile.

Ca și celelalte zâne, am și eu pe spate niște aripi transparente, doar că nu le folosesc. [...]

Celelalte zâne spun că sunt grasă și că ar trebui să mă opresc din mâncat chipsuri. Doar că chipsurile sunt pe locul 1 în topul lucrurilor preferate. [...]

O să spuneți că nu există zâne ca mine. [...] Există și zâne grase, în blugi și cu rău de înălțime, așa ca mine.

Doar că foarte puține. Mai demult, puteam să zbor, chiar dacă nu-mi plăcea deloc [...]

Dacă de ziua voastră v-ați dorit o bicicletă și ați primit o pereche de patine, probabil că a fost din cauza mea.

Există și zâne nepricepute, așa ca mine. Doar că foarte puține.” (Elise Wilk, *Povestea unei zâne puțin mai neobișnuite*)

Cuvânt-cheie	Idee principală
zână	Zâna se numește Ferdinanda Rosalinda a Doua.

- Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebește Ferdinanda Rosalinda a Doua de alte zâne? Argumentează-ți răspunsul cu ajutorul citatelor din text.
- Compară autoportretul din *Benji Franklin – puștiul miliardar*, cu acela din *Povestea unei zâne puțin mai neobișnuite*. Completează, în caiet, după modelul dat, un tabel în care să sintetizezi elemente comune și distincte din cele două texte.

<i>Benji Franklin – puștiul miliardar</i>	Elemente comune din cele două texte	<i>Povestea unei zâne puțin mai neobișnuite</i>
Personajul – un băiat	Verbe la persoana I	Personajul – o zână

COMUNICARE ORALĂ

Descrierea unui obiect • Complimente • Invitații • Prezentări

DESCOPERĂ

➤ Urmărește filmul *Măr* din manualul digital, ascultând cu multă atenție cuvintele citite sau roagă-l pe profesorul tău de limba și literatura română să ți le citească, folosind transcrierea de mai jos, pe care ascult-o cu manualul închis: „Știți că zânele frumoase, când vor, pot să-și ascundă patul, oglinda, tot palatul într-un măr. Spun două-trei cuvinte și, cât ți-i castelul lor de mare, dă buzna în măr cu coarnele turnurilor înaintele. Eu am dat de un măr fermecat, în care te poți plimba în lung și-n lat. Toată lumea a-ncăput aici, colorată ca pentru pitici.”

(Marin Sorescu, *Măr*)

REȚINE!

Descrierea prezentată oral se diferențiază de aceea scrisă, deoarece poate beneficia de ajutorul limbajului paraverbal și nonverbal.

EXERSEAZĂ

➤ Descrie oral obiectul tău preferat. Ține cont de următoarele recomandări:

- Folosește comparații sau personificări.
- Folosește și limbajul paraverbal, nonverbal în prezentarea ta.
- Inspiră-te din desenele animate preferate.

De exemplu: „Prefer burețelul de vase pentru că seamănă cu SpongeBobSquare Pants...”

DESCOPERĂ

➤ Ascultă cu atenție dialogurile din filmele prezentate în manualul digital, apoi interpretează și tu, pe roluri, dialoguri similare.

REȚINE!

Complimentul conține cuvinte de laudă pentru a evidenția caracteristici ale unor persoane sau obiecte pe care le apreciezi. Implicarea emoțională diferită se deduce din intonație. Răspunsul adecvat este „Mulțumesc!” Nu se recomandă un răspuns depreciativ. Pentru a chema pe cineva la un eveniment, **invitația** ta trebuie să conțină date precise referitoare la locul și momentul când se va desfășura acesta. În timp ce invitația scrisă conține un text concis, aceea prezentată oral poate să conțină o întrebare („Ai planuri pentru acest sfârșit de săptămână? Te-aș invita la ziua mea...”). Atunci când ți se cere **să te prezinți**, ceilalți se așteaptă să îți spui numele și câteva lucruri care te reprezintă (de exemplu: „Mă numesc ... sunt elev la...”).

DISCUTĂ

După ascultarea textului, construiește-ți și tu, în imaginația ta, o casă fermecată într-un măr! Rezolvă cerințele:

- Descrie oral o casă fermecată. Anda și Andu ți-au creat un text ajutor. Completează-i spațiile libere și adaugă alte trăsături ale obiectului descris, gândindu-te la „materialele” din care ți-ai putea decora și mobila casa: bomboane, ciocolată, napolitane, înghețată, tort, flori colorate din zahăr: „A fost o dată ca niciodată ... un măr scobit ca un palat, care avea ferestrele din ..., o masă mare ca un ..., paturi făurite din..., pereții împodobiți cu...”
- Desenează casa imaginată.
- Descrie în două enunțuri cum te-ai simți, trăind în casa fermecată.

JOC DE ROL

- Caută expresii potrivite pentru a face un compliment, pentru a accepta sau refuza invitații.
- Creează un enunț în care să motivezi de ce nu poți participa la un eveniment la care ai fost invitat.

JOC

Pe bilețele, fiecare elev trebuie să scrie câteva trăsături proprii. Bilețelele se pun într-un recipient și se extrag apoi la întâmplare. Se citesc cu voce tare. Pe baza descrierii unor trăsături, elevii ghicesc despre care coleg, din clasă, este vorba.

DESCOPERĂ

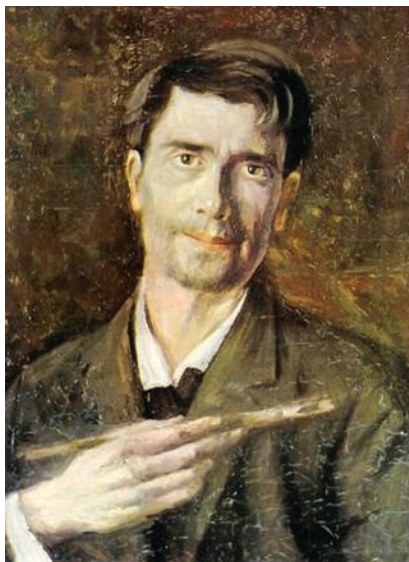
➤ Imaginează-ți cum ar fi dacă ai fi altcineva sau altceva? Completează, în caiet, spațiile lăsate libere:

Dacă aș fi prietenul tău aș ...	Dacă aș fi o floare, aș ...
Dacă aș fi Omul-Păianjen, aș ...	Dacă aș fi o carte, aș ...

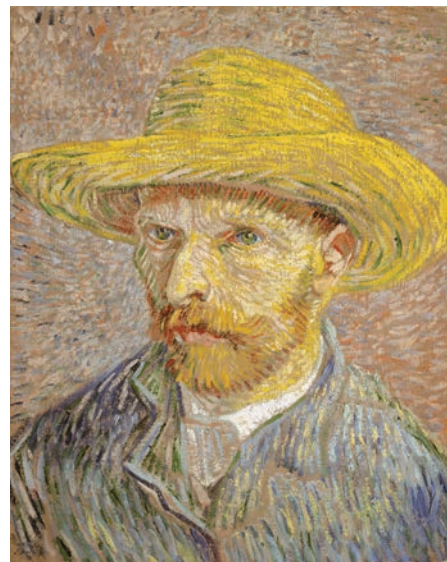
Completează, în caiet, tabelul următor, scriind pe coloana potrivită cel puțin trei trăsături existente sau dorite:

	Cum sunt eu	Cum aș vrea să fiu
Trăsături fizice		
Trăsături morale		

• Privește autoportretele celor doi pictori și compară-le.

Ștefan Luchian,
Un zugrav

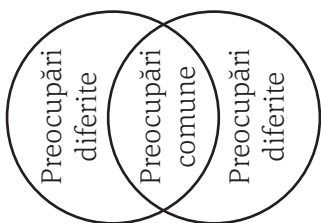

Vincent Van Gogh,
Autoportret cu pălărie de paie

JOC

Joacă **Schema prietenilor** cu un coleg sau o colegă. În diagrama Venn de mai jos, redesenată în caiet, scrie preocupările tale și ale colegului de bancă.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Ștefan Luchian (1868–1916) a fost un pictor român, celebru pentru peisajele și naturile sale statice, în special pentru acelea în care a redat obiecte din atelierul său și buchete de flori (*Anemone*, *Garoafe* etc.).

Vincent Van Gogh (1853–1890) a fost un pictor olandez care a avut o contribuție covârșitoare la revoluționarea artelor plastice. El a realizat peste 2 000 de opere de artă, dintre care celebre sunt portretele, peisajele, autoportretele și naturile statice realizate în ultima perioadă a vieții sale, în apropierea orașului francez Arles.

REDACTARE

Autoportretul • Inserarea în texte a unor desene, grafice, fotografii, scheme

AMINTEȘTE-ȚI!

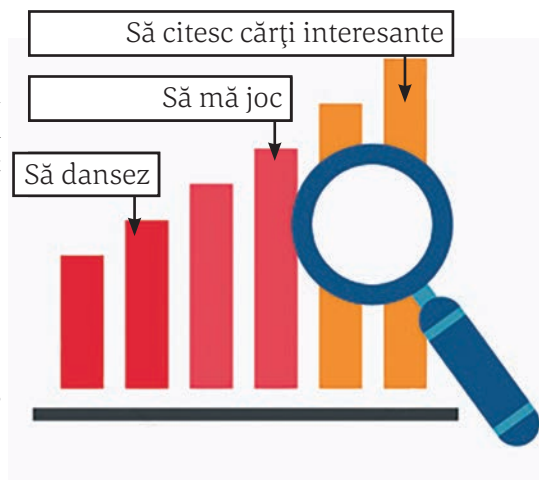
Completează următorul text despre autoportret:
Autoportretul este o ... a propriilor ...

EXERSEAZĂ

- Desenează-ți portretul așa cum te vezi în oglindă. Scrie pe marginea desenului cuvinte-cheie care te reprezintă.
- Povestește în cinci-zece rânduri o întâmplare trăsnită din viața ta.
- Completează tabelul următor. Vei scrie câte trei trăsături în fiecare coloană, exprimând ce cred părinții tăi, prietenii și ce crezi tu despre tine.

Părinții mei cred că sunt	Prietenii mei cred că sunt	Eu cred că sunt

- Creează o listă cu cinci activități intitulată: *Ce îmi place să fac*, apoi acordă un punctaj fiecăreia. Evaluează activitățile cu puncte de la 1 la 5. Activitatea preferată va primi 5 puncte. Creează un grafic cu aceste informații. Alăturat ai un exemplu de grafic conceput de Anda. Poți insera un grafic similar în textul în care ți-ai făcut autoportretul.

Activitățile preferate ale Andei

SCRIE ȘI VORBEȘTE CORECT

- Citește cu atenție enunțurile de mai jos și explică de ce a fost scris într-un cuvânt sau despărțit cuvântul subliniat!
 - Mi-am creat un autoportret.
 - Părinții m-au apreciat pentru rezultatele obținute.
 - Bunicii s-au bucurat când au primit fotografia mea.
 - Prietenii mi-au cerut o fotografie sau desenul care mă reprezintă.

ȘI TU POȚI FI SCRITOR

- Creează-ți un autoportret în care să inserezi fotografiile tale și graficul activităților tale preferate.

Poți folosi următorul model, completându-l astfel încât să fie adevărat în ceea ce te privește.

Introducere: Mă numesc...

Cuprins: Încă de când eram mic, îmi plăcea să... Părinții și prietenii cred despre mine că..., dar eu... Activitatea mea preferată...

Îmi amintesc de cea mai hazlie întâmplare ...

Odată ...

Împreună cu prietenul meu ...

Încheiere: Așa sunt eu ...

AMINTEȘTE-ȚI!

Adjectivul se acordă în gen și număr cu substantivul pe care îl determină.

DESCOPERĂ

- Copiază în caiet următoarea descriere în versuri și încercuiește adjectivul.

„Ieși Zamfira-n mers isteț [...]

Cu trupul nalt, cu părul creț,

Cu pas ușor.”

(George Coșbuc, *Nunta Zamfirei*)

a) Subliniază cu o linie substantivul determinat de fiecare adjectiv.

b) Amintește-ți care este rolul sintactic al adjectivelor.

- Creează cinci propoziții cu următoarele substantive, adăugându-le câte un adjectiv potrivit: *zână, grădină, ploaie, bucurie, prietenie*.
- Imaginează-ți două grădini, apoi exprimă cu ajutorul adjectivului ales de tine și al altor cuvinte deosebirea dintre ele.

Model: „Grădina Andei este mai frumoasă decât grădina vecinei sale.”

- Subliniază cuvântul pe care l-ai adăugat adjectivului pentru a exprima deosebirea.

REȚINE!

În limba română, adjectivul are diferite forme pentru a arăta în ce măsură o ființă, un lucru, un fenomen sau o stare posedă o însușire în raport cu altă ființă, lucru, fenomen, stare. Cuvinte specifice ajută la formarea **gradelor de comparație**.

Pentru a arăta superioritatea, inferioritatea sau egalitatea unui obiect față de altul de același fel, adjectivul este asociat cu diferite cuvinte precum: **mai..., mai puțin..., tot atât de...,** și devine un adjectiv la **gradul comparativ de superioritate, de inferioritate sau de egalitate**. Adjectivul care arată o însușire, fără intervenția vreunui raport de comparație, sunt la **gradul pozitiv**.

EXERSEAZĂ

- Copiază propozițiile următoare în caiet și stabilește, în dreptul lor, la ce grad de comparație este adjectivul subliniat.

Model: Andu este mai înalt decât Anda. – Gradul comparativ de superioritate

a) Orașul meu este mai mic decât al tău. – ...

b) Școala Andei este tot atât de frumoasă ca a prietenei sale. – ...

c) Rochia Andei este mai frumoasă decât a mea. – ...

d) Grădina este mare. – ...

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

- Creează trei propoziții în care un adjectiv să aibă diferite grade de comparație. Schimbă apoi caietul cu acela al unuia dintre colegi și stabilește gradele de comparație ale adjectivelor din enunțurile sale.

JOC

Joacă **Detectivul de cuvinte**: se împart elevii în două grupuri. Grupul A stabilește propoziții cu adjective la diferite grade de comparație. Reprezentantul grupului notează pe tablă propoziția și scrie alături gradul de comparație corect sau greșit. Grupul B, grupul „detectivilor”, descoperă dacă toate cele scrise sunt adevărate sau false. Apoi grupurile inversează rolurile. Exemplu: *Azi este o zi mai caldă decât cea de ieri.* – Gradul comparativ de inferioritate – Fals

DESCOPERĂ!

- Completează propozițiile de mai jos cu un singur cuvânt, astfel încât adjectivul existent să exprime o însușire în cel mai înalt grad sau în cel mai scăzut grad.
 - a) Anda este ... mai frumoasă dintre toate colegele mele.
 - b) Andu este ... înalt.
- Numește diferența pe care o observi între cele două propoziții în privința existenței ideii de comparație.

REȚINE!

Pentru a arăta că un obiect are o însușire în cel mai înalt grad sau în cel mai scăzut grad este folosit adjectivul la **gradul superlativ**.

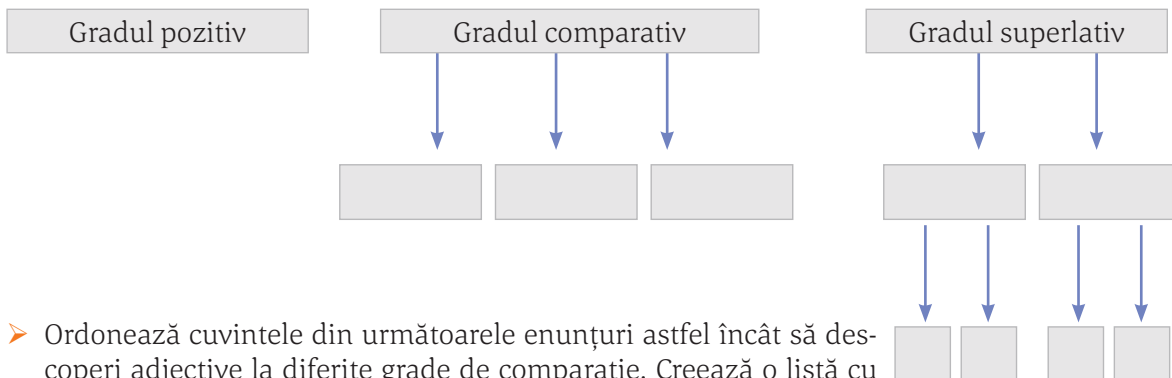
Adjectivul este la gradul **superlativ relativ** dacă este însoțit de cuvintele **cel mai, cea mai, cei mai, cele mai** și arată că un obiect are o însușire în cel mai înalt grad. Dacă este însoțit de aceleași cuvinte urmate de **puțin (cel mai puțin, cea mai puțin etc.)**, arată că obiectul are însușirea respectivă în cel mai scăzut grad în comparație cu alte obiecte. Gradul **superlativ relativ** poate fi: **de superioritate (cel mai frumos)** sau **de inferioritate (cel mai puțin frumos)**.

Dacă adjectivul exprimă o însușire a unui obiect în cel mai înalt sau în cel mai scăzut grad, fără a face comparație cu alte obiecte și este însoțit de cuvintele **foarte** sau **foarte puțin**, adjectivul este la gradul **superlativ absolut**. Acesta poate fi: **de superioritate (foarte frumos)** sau **de inferioritate (foarte puțin frumos)**.

EXERSEAZĂ

- Completează, în caiet, schema gradelor de comparație, începută de Anda:

Gradele de comparație ale adjectivelor

- Ordonează cuvintele din următoarele enunțuri astfel încât să descoperi adjective la diferite grade de comparație. Creează o listă cu aceste adjective și notează alături gradul lor de comparație.
 - a) Dar azi, mari, albaștri, când m-am uitat, un chip, în oglinda, cu părul, am descoperit, frumos, fermecată, cu ochi, cârlionțat, foarte.
 - b) Mi se părea, din, chipul, mai, că este, cel, frumos, lume.
- Alcătuieste un text de zece rânduri intitulat *Floarea din grădină*, în care să utilizezi adjective la diferite grade de comparație.

CITEȘTE!

Citește următorul text de prezentare a unei reviste pentru copii.

Îndrăgostește-te de *Fabulafia*!

Înainte de a ajunge în manualul tău, Ferdinanda Rosalinda a Doua din povestea în versuri scrisă de Elise Wilk (ai făcut cunoștință cu acest personaj la pagina 96) a locuit în revista *Fabulafia*.

Dar ce-o fi însemnând acest cuvânt – *Fabulafia*? La ce te gândești când auzi și, mai ales, când rostești acest nume? Așa cum poate că ai ghicit deja, numele revistei este un cuvânt inventat. Acesta te duce cu gândul la un tărâm al poveștilor și se potrivește perfect cu născocirile pe care *Fabulafia* le adună între coperte.

Fabulafia este o revistă-carte de povești pentru copii, cu un conținut original – realizat în *exclusivitate* pentru ea – de autori contemporani cunoscuți: scriitori, traducători, ilustratori. Pe lângă texte ale unor scriitori consacrați, în *Fabulafia* își găsesc locul: povești scrise de copii, benzi desenate, pagini de artă (muzică și pictură), știință ludică, texte în limbi străine, jocuri și concursuri, multe rubrici interactive.

Fabulafia s-a născut în anul 2015. Apare din trei în trei luni (adică trimestrial) și se adresează copiilor cu vârste cuprinse între 6 și 12 ani. Are și un site: www.fabulafia.ro.

Revista are puterea magică de a-i face pe cititori să o îndrăgească de la prima răsfoire. Cine intră o dată în lumea *Fabulafiei* își dorește să revină aici mereu, mereu.

Tu ai descoperit, până acum, *Fabulafia*?

PROIECT

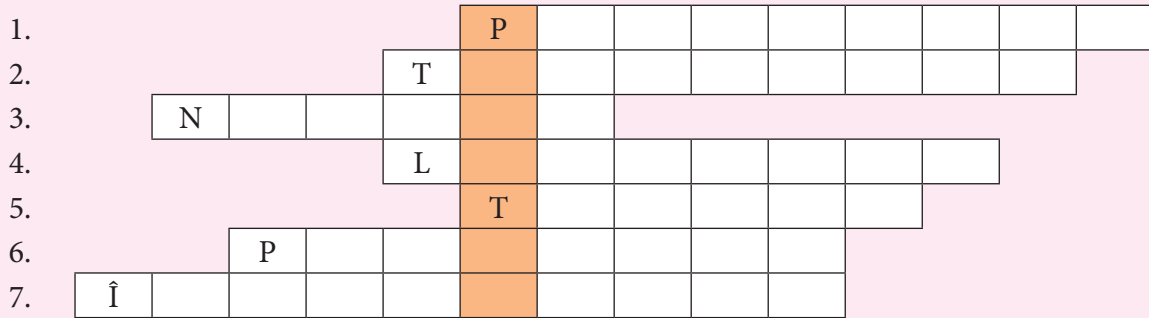
Realizează, împreună cu toți colegii tăi, o revistă a clasei. Poți introduce în ea povești inventate de tine, fotografii sau desene pe care le-ai creat, articole, însemnări, curiozități. Poți realiza revista pe suport de hârtie, pe suport digital sau poți să concepi o revistă on-line.

EXERSEAZĂ

- Alege una dintre copertele *Fabulafiei*, reproduse în această pagină. Scrie, în cinci minute, o scurtă povestire ai cărei eroi să fiți tu și personajul (sau personajele) de pe coperta preferată.
- Desenează o copertă pentru revista *Fabulafia*.

EVALUARE

I Andu și Anda sunt pasionați de rebus. Ghiciți împreună cele șapte cuvinte ale căror definiții sunt date mai jos și descoperiți-l astfel pe cel de-al optulea, de pe coloana colorată.

- Completează cuvântul care lipsește din proverb: „... la nevoie se cunoaște”.
- Floarea îmblânzită de Micul Prinț.
- Cuvântul care lipsește din enunțul: „Vom avea ... unul de celălalt”.
- Cuvântul care lipsește din replica Vulpii: „A îmblânzi înseamnă a stabili ...”
- Face ca o prietenie să devină prețioasă.
- Ceea ce devine vulpea pentru Micul Prinț.
- Acțiunea Micului Prinț de a-și face un prieten.

(2 puncte)

II Alege forma corectă și copiază în caiet enunțul.
Tu ești mai perseverentă...

- a) ca mine b) decât mine

(1 punct)

III Alege răspunsul corect.
În textul: „L-ați supărat pe dumnealui?”

Cuvântul *dumnealui* este:

- a) pronume de politețe b) pronume personal

(1 punct)

IV Creează două propoziții, astfel încât în prima propoziție să ai un pronume personal cu formă accentuată, iar în a doua propoziție, un pronume personal cu formă neaccentuată.

(1 punct)

V Scrie cinci propoziții care să conțină diverse tipuri de adjective: la gradul comparativ de superioritate, de egalitate, pozitiv, superlativ relativ de superioritate, superlativ absolut de inferioritate.

(1 punct)

VI Transcrie cuvintele următoare, adăugând cuvinte noi pentru a crea comparații: un trandafir, o inimă, o prietenie, o planetă.

(1 punct)

VII Descrie, în maximum zece rânduri, un prieten necuvântător, folosind în textul tău cel puțin două personificări.

(2 puncte)

La acest exercițiu vei primi 2 puncte după cum urmează: pentru conținut – 1 punct, pentru corectitudinea redactării – 1 punct (coerența textului – 0,25 puncte; stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,25 puncte; ortografia și punctuația – 0,25 puncte; așezarea corectă a textului în pagină și lizibilitatea – 0,25 puncte).

Total: 10 puncte (1 punct din oficiu).

KENDAMA MAGIC

Jucăria care a cucerit România

Model certificat și acreditat
de Asociația Kendama din Japonia!

DESCOPERĂ

- Ce cadou crezi că au primit Anda și Andu? Descrie-l în cinci-șapte enunțuri!
- Descrie jucăria pe care ai vrea să o primești în dar, de ziua ta. Spune povestea unei jucării care ocupă un loc special în inima ta.
- Crezi că timpul petrecut alături de cineva drag este un dar valoros? Exprimă-ți părerea despre acest lucru, aducând argumente în sprijinul opiniei tale.
- Citește cu atenție informațiile de pe eticheta prezentată alăturat. Care dintre ele te-ar convinge să cumperi jucăria?
- Caută instrucțiunile de folosire ale jocului descoperit la exercițiul anterior. Adaugă-le în portofoliul tău individual.
- Inventează și tu o etichetă a unui joc fantezist numit **De-a totul** și alcătuieste-i instrucțiunile de folosire. Urmărește filmul din manualul digital pentru a vedea cum au rezolvat acest exercițiu alți copii de vârsta ta.

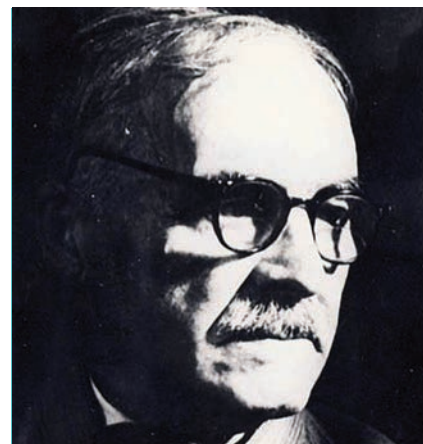

CITEȘTE!

- Descrie, în cinci–șapte enunțuri, un pom cu păpuși, așa cum ți-l închipui tu.
- Citește textul, pentru a afla cum era pomul cu păpuși imaginat de Tudor Arghezi.

Pomul cu păpuși

Tudor Arghezi

Tudor Arghezi (1880–1967) este autorul unei opere valoroase, care cuprinde versuri, proză, piese de teatru, texte publicistice. Școlarii îi învață de mici poeziile: *Zdreanță*, *Prisaca*, *Stupul lor*, *Tâlharul pedepsit*, *O furnică...* Scriitorul este cunoscut de către aceștia îndeosebi datorită creațiilor dedicate vietăților din „lumea boabei și a fărâmei”. *Pomul cu păpuși* face parte din *Cartea cu jucării* (1931). Volumul este un elogiu adus copilăriei — vârsta de aur a inocenței și a libertății ludice.

VOCABULAR

horbotă – împletitură fină, dantelă

pelin – plantă cu frunze alb-verzui și flori galbene

petic – fâșie, bucată ruptă dintr-o țesătură

Poala Maicii-Domnului – volbură, rochița-rândunicii

stihar – haină largă (folosită de preoți)

vătrai – unealtă cu ajutorul căreia se scoate sau se scormonește jarul din sobe, șemineuri etc.

Pentru că ați fost cumiți. Pentru că nu ați bătut azi toba cu **vătrăiele** în fundul cazanului de rufe. Pentru că nu ați aruncat farfuriile pe geam. Pentru că nu ați rupt vârful de la toate creioanele, pe care le ascut o dată pe zi. Pentru că nu ați lăsat apa deschisă, ca să înece casa. Pentru că nu mi-ați uns clanțele cu dulceață. Pentru că nu mi-ați băgat cutia cu tutun în foc. Pentru că nu ați îndreptat ceasornicul cu ciocanul, nici nu mi l-ați prăjit. Pentru că nu mi-ați fiert pantofii. Pentru că nu mi-ați scos niciun ochi și nici nu mi-ați croit hainele din nou, haidem să vă duc, haidem să mergem, dimpreună cu Grivei, scumpii mei copii, fetița tătuțului și băiatul măicuții, afară, pe câmp.

Întâi, o să trecem prin buruieni amare, prin pături de **pelin**, prin **horbota** de mușețel cu nasturi galbeni, și, când vom ieși puțin din grădina sălbatică, picioarele vă vor mirosi a **Poala Maicii-Domnului**, prin care vom merge desculți, eu cu labele mele mari, voi cu călcâiele voastre ca niște coltuțe trandafirii.

Să nu mă întrebați prea multe lucruri odată, că mă încurc. Să nu fiți curioși să aflați de ce este pământul negru, iarba verde și cerul albastru, că nu știu deloc. O să ne iasă păsări înainte: rândunele ascuțite, vrăbii grăsulii și cioroi d-ăia marii. Tăceți din gură, că nu știu pentru ce zboară și cum. Și să nu dați cu pietre în mine, că mă bag în iarbă, mă culc și nu mai merg, până ce fiecare din voi nu mă pupă de zece ori, unul pe o parte și celălalt pe alta, pe muchiile urechii și pe un ochi închis.

– Ce spusei? A! mi-aduc aminte. Fiindcă ați fost cumiți, o să mergem să vă arăt ceva, dincolo de apă și peste drum de moară, unde Moșul cu barba cât cânepa și cu sprâncenile cât peria de haine macină toată ziua făină de cozonaci. Să nu faceți gură când trecem pe lângă moară, ca să nu iasă Moșul în prag și să ne amenințe cu degetul lui lung cât un băț cu măciulie: că, dacă iese, eu o iau la fugă, și ne prinde Moșul din urmă, și ne pune să-i facem perișoare de mălai pentru șoa-recii morii, că are opt sute.

Când vom trece apa, o să vă iau în cârcă pe amândoi – unul călare pe umărul drept și altul pe stângul – ca să nu vă prindă racii de picioare și să vă gâdile subt talpă. O să vedeți în apă un prost mare cu doi copii în spinare, aplecați pe iaz. Să nu mă întrebați cine sunt ăia.

Și să nu râdeți de mine, că mă pui jos în râu și trec apa de-a bușile cu voi și fac prin apă: coac, oacaca, coac! ca broscoiul ăla de colo, care și-a scos botul verde din apă ca să credem că nu este el și să ne sperie.

O să vă arăt un pom în care cresc păpuși, din care pricină pomul se cheamă păpușoi, adică tată de păpuși. Păpușile astea n-au mamă, au numai tată, dar nici nu vă închipuiți ce mai tată au: cu douăsprezece mustăți și douăsprezece țcălții de țap, toate roșcovane: așa e neamul lor; de stat la soare mult s-a pârlit. O să vă arăt o pădure care face păpuși îmbrăcate gata și încheiate la șapte cămăși albe, peste care tata lor a tras și un halat verde-deschis. O să vedeți păpușile sculate în picioare pe pom și înfășurate în stihare.

O să vedeți păpușile cu părul roșu creț. Le luăm cu noi și le tundem și le schimbăm hainele; pomul cu păpuși e un pom deștept: tot el face și mărgele galbene de chihlimbar, pe care le mănâncă iepurii noaptea la lună.

Asta e numai un **petic** din tot ce o să vă arăt. Dacă o vrea tătuțu – și trebuie să vrea, că, dacă nu, îl batem cu ciorapii măicuții – o să vă arăt o grămadă de lucruri, peste apă, peste deal și dincolo de locul unde bombăne albinele și mârâie ursul.

DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

- Precizează o asemănare și o deosebire între „pomul cu păpuși” imaginat de tine înainte de prima lectură și cel zugrăvit de autor.
- Desenează „pomul cu păpuși”, așa cum este prezentat în text.
- Alege răspunsul corect:
 - Tătuțul și măicuța aveau:
 - a) doi copii;
 - b) un copil;
 - c) trei copii.
 - În primul paragraf al textului, este vorba despre:
 - a) activități zilnice făcute de copii împreună cu părinții;
 - b) năzbâtii copilărești;
 - c) activități școlare.
 - Răsplata pentru bună purtare primită de copii de la tatăl lor ar fi:
 - a) o vacanță;
 - b) o călătorie;
 - c) o ciocolată.
 - Ca să ajungă la pomul cu păpuși, tatăl și copiii ar trebui să treacă:
 - a) prin grădina ursului și prin Valea Plângerii;
 - b) pe lângă o moară și pe lângă un magazin;
 - c) printr-o grădină sălbatică și printr-o apă.
 - În fragmentul subliniat cu litere cursive, autorul folosește:
 - a) narațiunea;
 - b) descrierea;
 - c) dialogul.

PROIECT

Citește și alte opere literare despre copilărie. Alege texte în versuri sau în proză, din literatura română și universală. Realizează un proiect cu titlul *Imagini ale copilului*, în scrierile autorilor preferați. Prezintă proiectul sub forma unui poster sau a unui colaj de fotografii și de texte. Poți realiza o prezentare în programele PowerPoint sau Prezi, ori un film realizat cu ajutorul telefonului mobil, care să conțină diverse interviuri și imagini digitale referitoare la temă.

LECTURĂ

Descriptivul literar • Locuri

- Valorificând textul dat, descrie, în cinci–șapte enunțuri, grădina prin care ar trece tatăl și copiii.
- Transcrie din text două fragmente în care este portretizat morarul.
- Numește o figură de stil folosită de autor în realizarea portretului acestui morar.
- Desenează portretul morarului, pornind de la sugestiile oferite de text.

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

Lucrează în caiet următoarele exerciții.

- Notează forma literară a cuvintelor scrise cu caractere cursive în fragmentele următoare:
 - „Când vom trece apa, o să vă iau în cârcă pe amândoi – unul călare pe umărul drept și altul pe stângul – ca să nu vă prindă racii de picioare și să vă gâdile *subt* talpă.”
 - „Și să nu râdeți de mine, că mă *pui* jos în râu și trec apa *de-a bușile...*”
- Completează tabelul, folosind cuvinte sau secvențe din text.

Plante	Vietăți

- Transcrie din *Pomul cu păpuși*:
 - a) două cuvinte sau structuri (expresii ori fragmente) care se referă la locurile prezentate;
 - b) două structuri alcătuite din perechea substantiv–adjectiv care sunt imagini vizuale (se adresează văzului).
- Recitește fragmentele în care să se regăsească secvențele citate mai jos:
 - „cele șapte cămăși albe ale păpușilor, peste care tata lor a tras și un halat verde-deschis”;
 - „mărgele galbene de chihlimbar pe care le mănâncă iepurii noaptea la lună”;
 - „pomul cu păpuși”.

Explică, în două enunțuri, la ce elemente din realitate ar putea să se refere fiecare dintre acestea. Alege între: „frunze albe și verzi”; „boabe de porumb”; „haine pentru păpuși”; „mărgele din pietre semiprețioase”; „veșmintele copiilor”; „porumb, grâu”.
- Alcătuieste enunțuri în care să folosești cuvintele și secvențele următoare, cu sensuri obișnuite, cunoscute și folosite de toți vorbitorii: „cămăși albe”, „halat verde-deschis”, „mărgele de chihlimbar”, „păpuși”.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Există descrieri literare în proză sau în versuri.

PORTOFOLIUL INDIVIDUAL

Caută exemple de descrieri literare în proză și în versuri și adaugă-le în portofoliul tău individual. Organizează o discuție în clasă despre exemplele descoperite de tine și de colegii tăi.

DISCUTĂ

Recitește primul paragraf din *Pomul cu păpuși*. Discută cu trei colegi despre năzbâțiile voastre, comparându-le cu acelea pe care le fac cei doi frați.

REȚINE!

Descrierea literară prezintă anumite aspecte ale realității în mod subiectiv, așa cum le vede autorul.

Într-o descriere literară:

- apar figuri de stil și imagini artistice (care se adresează simțurilor: văzului, auzului, mirosului etc.);
 - cuvintele sunt folosite cu sensuri neobișnuite;
 - ca în orice descriere, predomină substantivele și adjectivele, iar verbele sunt la modul indicativ, timpul prezent sau imperfect.
- O descriere literară are un scop estetic.

EXERSEAZĂ

- Dă un alt titlu textului scris de Tudor Arghezi.
- Desenează o hartă pe care ar putea să o consulte cele trei personaje, în călătoria lor. Marchează pe hartă locurile cele mai importante pe care le-ar vedea tatăl și copiii.
- Precizează două argumente prin care să arăți că fragmentul subliniat cu litere cursive în text (pagina 108) este o descriere literară.
- Descrie, în cinci-șapte enunțuri, „locul unde bombăne albinele și mârâie ursul”, așa cum ți-l imaginezi tu. Folosește în descrierea ta două personificări și o comparație.

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

- Completează cadranele, conform cerințelor, după ce le-ai copiat pe o foaie de hârtie sau în caiet. Lucrează împreună cu doi colegi sau două colege.

Formulează o idee desprinsă din text.

Transcrie din text un fragment care te-a impresionat.

Formulează părerea ta despre text, susținând-o cu un argument.

Realizează un desen care s-ar potrivi textului.

- Bazându-te pe imaginația ta, formulează răspunsuri la întrebările: De ce este pământul negru, iarba verde și cerul albastru? De ce zboară păsările?
- Găsește răspunsuri la aceste întrebări, folosind informații științifice obținute din diverse cărți și reviste științifice, din enciclopedii tipărite sau on-line ori din diverse site-uri științifice.

DESCOPERĂ

- Urmărește filmul *Gâlceava pieselor de șah* din manualul digital, apoi completează oral enunțurile cu informații din dialog.
Piese de șah care se ceartă pentru supremație sunt ... și ... Pe tabla de șah, ... poate să înainteze doar o căsuță (pe orizontală, pe verticală sau pe diagonală), în timp ce ... se poate mișca în voie.
- Notează trei cuvinte-cheie potrivite cu tema dialogului.
- Urmărește secvențele din filmul *Gâlceava pieselor de șah*, propus în manualul digital, apoi completează tabelul următor.

Personajul	Sentimentele/ atitudinile exprimate	Elemente de comunicare paraverbală (intonaj, accent, volum, ritm)	Elemente de comunicare nonverbală (mimică, gesturi, atitudine)

- Enumeră două modalități prin care unul dintre personaje deranjează conversația dintre celelalte două.

REȚINE!

Pentru a avea un dialog constructiv, este important:

- să-l asculți cu atenție pe interlocutor;
- să intervii doar după ce acesta și-a exprimat punctul de vedere;
- în cazul în care opiniile nu coincid, să combați doar ideile partenerului de dialog, evitând jignirea acestuia;
- să îți formulezi argumentele pe un ton cald, nu pe unul conflictual.

EXERSEAZĂ

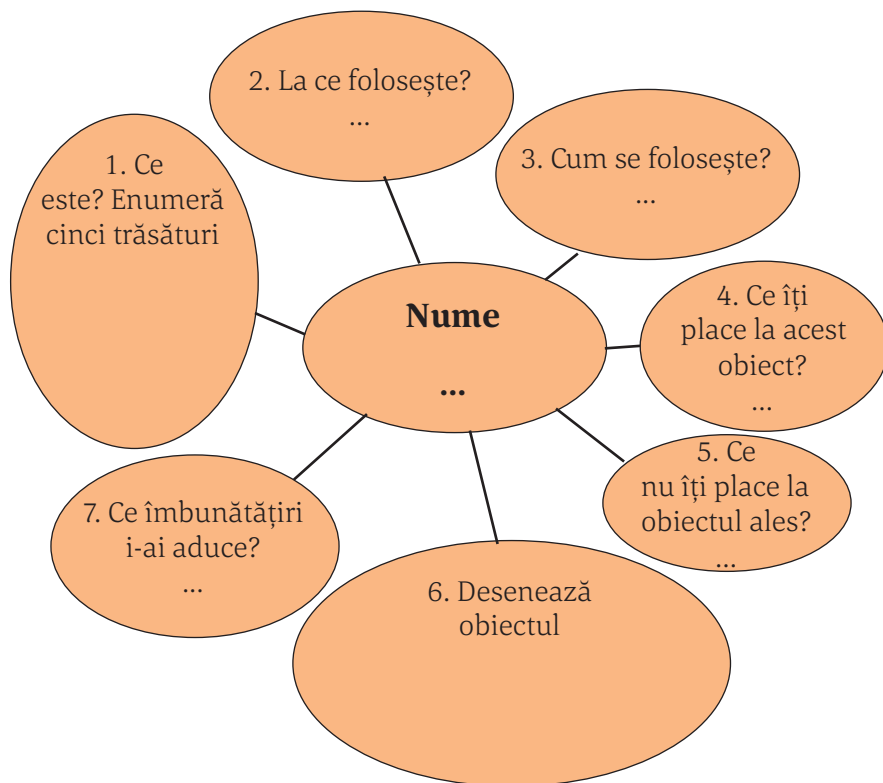
În rezolvarea exercițiilor următoare, respectă regulile unui dialog constructiv.

- Recitește textul lui Tudor Arghezi, de la paginile 105–106. Imaginează-ți că fetița și băiatul nu vor să meargă să vadă „pomul cu păpuși”, iar părintele încearcă să îi convingă să meargă. Construiește un dialog între copii și tată, apoi interpretează-l, împreună cu doi colegi sau două colege.
- Imaginează-ți că, într-o zi de sâmbătă, părinții tăi vor să te ducă într-un parc de distracții, iar tu vrei să mergi la muzeul de artă. Construiește un dialog în care fiecare își motivează opțiunea. Interpretează-l, împreună cu doi colegi sau două colege.

DESCOPERĂ

- Gândește-te la un obiect care îți place. Apoi completează următorul „ciorchine”.

AMINTEȘTE-ȚI!

Înainte de a redacta compunerea *Obiectul meu preferat*, amintește-ți care sunt părțile unei compuneri și care sunt regulile de așezare a textului în pagină (vezi paginile 14–15).

În timpul redactării textului:

- Respectă regulile de ortografie și de punctuație!
- Respectă regulile de așezare în pagină!
- Scrie clar, caligrafic!

ȘI TU POȚI FI SCRITOR

- Într-un text de 10–15 enunțuri, descrie obiectul preferat, folosind informațiile din „ciorchinele” completat de tine.
- Fă schimb de compuneri cu colegul sau colega de bancă și corecți-vă reciproc textele. Discutați despre sugestiile fiecăruia. Rescrie compunerea în conformitate cu sugestiile făcute.

AMINTEȘTE-ȚI!

- Citește enunțurile de mai jos. Răspunde cu *adevărat*, dacă apreciezi că afirmația este corectă, sau cu *fals*, dacă o consideri eronată.
 - a) Substantivul este partea de vorbire flexibilă care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii. – ...
 - b) Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care denumește obiecte. – ...
 - c) Substantivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă însușiri ale obiectelor. – ...
 - d) Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă însușirile sau calitățile obiectelor. – ...
- Justifică răspunsurile.

DESCOPERĂ

➤ Citește cu atenție următorul dialog dintre Anda, Andu și Buburuză, apoi rezolvă cerințele:

„– Anda, te rog să îmi dai tricoul cel verde! zice Andu.

– Da, dacă îmi dai și tu pantalonii cei roșii, pentru că sunt frumoși.

– Nu pot să ți-i dau, explică Andu, pentru că tu porți bluza cea portocalie. Nu ți se potrivește!

– Te rog! Îmi voi lua tricoul cel alb și pantofii cei negri! spuse Anda.

– Of! Ce să mă fac cu prietenii mei? se întreabă, mirată, Buburuza.”

a) Numește părțile de vorbire legate prin termenii subliniați.

b) Precizează cu ce parte de vorbire se acordă termenii scriși cu roșu.

REȚINE!

Cuvântul care însoțește un adjectiv, făcând legătura cu substantivul determinat de acesta, se numește **articol demonstrativ** sau **articol adjectival**.

Articolul demonstrativ sau adjectival nu are funcție sintactică. Acesta se analizează împreună cu adjectivul pe care îl însoțește.

Formele articolului demonstrativ sau adjectival se diferențiază după gen și număr.

Masculin		Feminin		Neutru	
Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
cel	cei	cea	cele	cel	cele
celui	celor	celei	celor	celui	celor

Articolul demonstrativ se acordă în gen și număr cu substantivul determinat (*fata cea curajoasă, fratele cel mare*).

Cu ajutorul articolului demonstrativ se construiește gradul superlativ relativ studiat la adjectiv (*cel mai mare, cea mai mică*).

Când substantivul este determinat de două sau mai multe adjective, articolul demonstrativ apare o singură dată (*fratele cel mare și cuminte*).

EXERSEAZĂ

Lucrează în caiet următoarele exerciții.

- Din versurile de mai jos, transcrie în caiete structurile substantiv +adjectiv în care există și articole demonstrative:

- a) „Lângă balta cea senină
Și sub trestia cea lină
Vom șede în foi de mure.”

(Mihai Eminescu, *Floare albastră*)

*

- b) „Lângă lacul cel albastru
Încărcat cu flori de nufăr...”

(Mihai Eminescu, *Lacul*)

- Precizează genul și numărul articolelor demonstrative identificate la exercițiul anterior.
- Unește, în caiete, substantivele din prima coloană cu adjectivele din coloana a doua, astfel încât articolul să fie utilizat corect:

A

blușița
pantalonii
tricoul
șosetele

B

cei negri
cel roz
cele mov
cea crem

- Construiește enunțuri potrivite cu două dintre structurile descoperite la exercițiul anterior.
- Completează spațiile punctate din enunțurile următoare cu articolele demonstrative potrivite.
 - A venit nepoata ... iubită în vizită la bunici.
 - Au dăruit cartea ... interesantă elevului ... mai silitor.
 - Lacurile ... adânci sunt periculoase pentru joacă.
 - Colegilor ... educați le-am dat prăjituri.
 - Hanoracul este al prietenei ... mai apropiate.
- Copiază în caiet tabelul următor și completează spațiile goale cu părțile de vorbire potrivite.

Substantive	Articol demonstrativ	Adjective
	celui	
masa		
	celor	
		educate
Mircea		

- Realizează enunțuri în care adjectivele următoare să fie la gradul superlativ relativ: *prietenos, creativ, elegant, colorată, isteț, poluat, curată*.
- Analizează adjectivele din enunțurile următoare, precizând genul și numărul lor.
 - a) Anda cea isteță a primit premiul cel mare.
 - b) Anda are cea mai frumoasă fustiță.
 - c) Buburuza a primit cele mai interesante sfaturi de la prietenii cei dragi.
- Rescrie corect, în caiete, enunțurile următoare:
 - a) Am apreciat lucrarea ce-a bună.
 - b) Culmile ce le înalte au fost urcate de cei doi prieteni.
 - c) Spusele ce le interesante nu îl atrăgeau.
- Construiește enunțuri cu ortogramele: *cel/ce-l, cea/ce-a, cei/ce-i*.
- * Citește cu atenție următoarele exemple și notează tot ceea ce consideri greșit:
 - concurentul cel celebru;
 - masca cea albă;
 - turturica cea cenușie.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Fenomenul întâlnit la ultimul exercițiu al rubricii **Exersează** se numește cacofonie.

Cacofonia reprezintă o succesiune neplăcută de sunete care produce un efect acustic dezagrabil.

ISTORIA CUVINTELOR

Cuvântul *cacofonie* are origini grecești, provenind din substantivul *kakophonia*, fiind compus din doi termeni: *ka-kós*, „rău”, și *phoné*, „voce”.

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

- Joacă **Adjectivele zăpăcite** cu toți colegii. Clasa se împarte în două echipe. Fiecare echipă pregătește, pe rând, bilețele cu întrebări simple (*Ce ți-ar plăcea să mănânci la cină? Cu ce ți-ar plăcea să te speli pe dinți? Ce ai în buzunare chiar acum?* etc.), precum și bilețele cu răspunsuri bizare alcătuite din substantive și cel puțin două adjective care nu sunt asociate în mod obișnuit cu respectivul substantiv (*furnici săltărețe și zbanghii; cireșe verzi și sărate; mingi bondoace și pătrate* etc.). Bilețelele cu răspunsuri inventate de una din echipe sunt împărțite membrilor echipei adverse. Pe rând, conducătorul fiecărei echipe pune câte o întrebare dintre cele inventate câte unui membru al echipei adverse care trebuie să răspundă folosind bilețelul primit. Cine râde este eliminat. Câștigă echipa care, după epuizarea răspunsurilor, rămâne cu cei mai mulți jucători.
- Lucrează împreună cu partenerul tău (colegul sau colega de bancă). Găsiți câte un adjectiv care vă caracterizează și care începe cu fiecare literă din prenumele vostru. Alcătuiți câte un acrostih pornind de la prenumele fiecăruia.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Scriitorul american Chris Grabenstein este autorul best-sellerurilor *Evadare din biblioteca domnului Lemoncello*, *Insula doctorului Libris* și coautor al seriilor *Eu, haios?*, *Vânătorii de comori* și *Roboții*, scrise împreună cu James Patterson.

CITEȘTE!

Îți plac jocurile? Îți plac provocările? Atunci, pătrunde în lumea romanului *Evadare din biblioteca domnului Lemoncello* de Chris Grabenstein – o lume plină de ghicitori, de întreceri. O lume cu personaje care iubesc competiția, care vor să se distreze și să câștige. Pe Kyle Keeley și pe frații săi mai mari îi unește un singur lucru: pasiunea pentru jocurile născocite de misteriosul domn Lemoncello, jocuri care i-au cucerit pe toți copiii din Alexandriaville. Descoperă și tu această lume plină de mistere!

Evadare din biblioteca domnului Lemoncello

(fragment)

de Chris Grabenstein

Mike Keeley, la cei 17 ani ai săi, era vedeta liceului la toate disciplinele sportive. Fotbal, baschet, baseball. [...] Kyle, la cei 12 ani ai lui, însă, era departe de a fi vedetă. Celălalt frate al lui Kyle, Curtis, în vârstă de 15 ani, încă nu reușise să scape din curtea vecinilor, unde dăduse nas în nas cu câinele. Curtis era cel mai isteț dintre frații Keeley, însă pentru runda în aer liber nimerise cartonașul cu provocarea cea mai nesuferită dintre toate: jucăria câinelui din vecini. Odată ce nimereai cartonașul cu „câinele”, trebuia să stai o tură.

Cât despre motivul pentru care cei trei frați Keeley alergau ca bezmeticii prin cartier în acea după-amiază de duminică, înșfăcând diverse lucruri care mai de care mai trăsnete, ei bine, mama lor era de vină. Doar ea fusese aceea care le sugerase:

— Dacă vă plictisiți, jucați un joc cu cartonașe!

Kyle a coborât așadar să scoțoească prin pivniță după unul dintre jocurile lui preferate: *Domnul Lemoncello prezintă: Vânătoarea de Nimicuri Prețioase – în interior și în aer liber*. Fusese un mare succes al domnului Lemoncello, creatorul multor jocuri de excepție. Kyle și frații lui îl jucaseră atât de des când erau mai mici, încât domnul Keeley fusese nevoit să contacteze firma domnului Lemoncello pentru a face rost de-un set de cartonașe de schimb...

(Traducere din limba engleză de Cătălin Georgescu)

EXERSEAZĂ

- Numește jocul prezentat în text.
- Precizează rolul jocului în viața celor trei frați.
- Descrie-l în 10–15 cuvinte pe acela dintre frați care te-a impresionat cel mai mult.
- Desenează în caiet cinci cartonașe sugestive pentru provocări propuse de tine pentru un joc inedit.

ÎN + A + + A
 1 + I +
 O + + este
 cel mai + + - I
ÎNĂUNTRUL + 1 +
UI +

Unul dintre jocurile de cuvinte inventate de domnul Lemoncello

CITEȘTE!

Citește cu atenție textul de mai jos, despre diversele jocuri inventate în decursul istoriei.

Jocuri și imaginație

De-a poezia

Tot așa cum există familii ale... limbilor lumii (despre care ai aflat în prima unitate de învățare), la fel există și jocuri de... cuvinte. Acestea pot lua multe forme: frământări de limbă (despre care ai citit la pagina 74), jocuri de imaginație, povești scrise de mai mulți copii etc.

Tristan Tzara, un autor de origine română, a inventat un joc de cuvinte inedit. El recomandă scrierea poeziei sub forma unui joc: „Luați un jurnal, luați o pereche de foarfeci, alegeți un articol, tăiați-l, tăiați pe urmă fiecare cuvânt, puneți totul într-un sac, apoi extrageți cuvintele și scrieți-le pe o foaie de hârtie.”

De-a soldații

Jocurile și jucăriile copiilor s-au modificat și ele, în decursul vremii. Amintește-ți ce ai aflat la orele de istorie despre viața copiilor din Antichitate. Citește textul de mai jos și apoi discută cu colegii despre tiparele culturale (comportamentale), despre convențiile și valorile referitoare la copilărie și joacă recunoscute social și cultural în societatea românească de astăzi și în aceea a Romei antice:

„În anii în care se aflau sub supravegherea mamei, copiii romani, ca toți copiii de pretutindeni și dintotdeauna, se jucau [...]. Jocurile variau după locul unde trăiau părinții lor, după mijloacele materiale pe care aceștia le aveau, dar unele dintre ele aveau un caracter general, fiind cunoscute de toți. Se poate distinge identitatea sau asemănarea unora cu jocurile copiilor din zilele noastre, trăsături care contribuie la conturarea unei lumi a vârstei fără griji: construirea de căsuțe din bucăți de lemn, călărirea unei trestii lungi, [...] «de-a soldații», «de-a judecătorii», [...] «de-a călăreții».”

(Nicolae Lascu, *Cum trăiau romanii*)

EXERSEAZĂ

- Încearcă și tu jocul inventat de Tristan Tzara.
- Citește în fața clasei poezia scrisă de tine.
- Amintește-ți ceea ce ai învățat la orele de educație civică din ciclul primar sau la acelea de gândire critică și drepturile copilului din clasa a V-a despre drepturile copilului. Scrie un dialog între doi participanți (de maximum zece replici) în care tu să îi explici unui „extraterestru” de ce dreptul la joc este unul dintre drepturile fundamentale ale copiilor de pe planeta noastră.
- Explică-i apoi „extraterestruului” ce sunt jocurile de cuvinte și oferă-i exemple.

Tristan Tzara (1896–1963) este pseudonimul lui Samuel Rosenstock, poet și eseist român, stabilit în Franța. În urmă cu mai bine de un secol el a creat, alături de câțiva confrăți, curentul literar numit dadaism, care a influențat mult artele plastice și literatura vremii, promovând ideea că arta este un produs al întâmplării, al hazardului, nu al rațiunii.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Cercetătorii au ajuns la concluzia că oamenii au dezvoltat tipare comportamentale (sau culturale) specifice pentru a se adapta vieții în societate. Spălatul pe mâini înaintea mesei poate fi un tipar comportamental, iar credința în divinitate poate fi definită ca un tipar cultural. Modul în care sunt crescuți și tratați copiii, obiceiurile asociate cu nașterea unui copil sau acelea care marchează trecerea acestuia dintr-o grupă de vârstă într-alta, atitudinea față de joc și joacă – toate constituie tipare culturale care pot defini o societate.

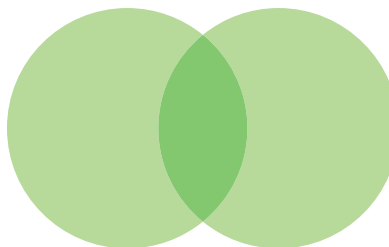
DESCOPERĂ

- Enumeră trei jocuri ale copilăriei și numește trei jocuri virtuale.
- Precizează o asemănare și o deosebire între jocurile de grup și jocurile virtuale. Completează diagrama Venn de mai jos după ce ai copiat-o în caiet, pentru a-ți sistematiza observațiile.

ISTORIA CUVINTELOR

Cuvântul *joc* provine din latinescul *jocus* care înseamnă „amuzament, glumă”. Jocul impune reguli, număr fix de persoane, logică și concentrare. Joaca presupune libertate, număr flexibil de persoane, imaginație, relaxare.

Jocuri de grup

Jocuri virtuale

- **Inventează un joc!** Ți-ai dori să fii alături de Andu și Anda? Imaginează-ți că ai ajuns, printr-o minune, în camera lor. Descrie-le, în cinci minute, un joc de care-ți aduci aminte cu plăcere mereu, apoi inventați împreună un joc nou!

CITEȘTE!

Citește cu atenție textul următor, pentru a putea răspunde apoi unui scurt chestionar.

Kendama – jocul care a străbătut secolele

Ce legătură există între un joc la modă, Drumul Mătăsii, Franța secolului al XVI-lea și Japonia modernă?

Un joc **nepereche**, numit de japonezi kendama.

Un băț din lemn, cu un capăt ascuțit, ca o **țepușă** (de aici și numele ken, „țepușă”, pe care i l-au dat japonezii). La capătul de sus al lui ken – două cupe, asemănătoare unor capete turtite, de ciocan. Iar la capătul de jos al bățului din lemn – a treia cupă. O bilă găurită (tama) este prinsă de ken cu o sfoară lungă de 40 de centimetri (ito).

O jucărie înșelător de simplă, folosită într-un joc de îndemânare, care a străbătut secolele. Jocul constă, practic, în aruncarea bilei în sus, urmată de încercarea de a o prinde într-una dintre cele trei cupe sau de a o înfige în vârful ascuțit al bățului. Pare ușor! Dar e nevoie de multă iscusință pentru a face toate acestea. Iar mișcările solicită destul de mult organismul jucătorului.

Deși mulți oameni cred că jocul *kendama* a fost inventat în Japonia, acest lucru nu este adevărat. Nu se știe cu exactitate unde și când a apărut. Cea mai **plauzibilă** teorie susține că, de fapt, *kendama* și-ar avea originile în jocul de *bilboquet*, practicat în Franța secolului al XVI-lea și că ar fi ajuns în Japonia cândva, între secolele al XVII-lea și al XIX-lea, urmând celebrul Drum al Mătăsii, ruta comercială care leagă Europa de Asia.

Gândit, inițial, ca un joc pentru adulți, este integrat în instruirea copiilor la sfârșitul secolului al XIX-lea. După cel de-al Doilea Război Mondial, devine din ce în ce mai popular în Japonia. Aici, în 1975, autorul de cărți pentru copii Fujiwara Issei înființează Asociația Kendama din Japonia. În zilele noastre, jocul este cunoscut și iubit peste tot în lume. Anual, se organizează competiții în care numeroși oameni își demonstrează **dexteritatea**, cu ajutorul jucăriei *kendama*.

Campionatele copiilor și ale adolescenților sunt foarte **populare** în **Țara Soarelui-Răsare**. În fiecare an, Ministerul Educației de aici acordă un premiu câștigătorului competiției naționale de *kendama*.

(Text adaptat după articolul despre *kendama* publicat de site-ul web-japan.org, traducere din limba engleză de Alina Sârbu)

VOCABULAR

dexteritate – ușurința de a face un lucru ca urmare a unei bune deprinderi sau a unei înclinații, iscusință, abilitate, pricepere, dibăcie, îndemânare

nepereche – unic, fără egal

plauzibil – credibil

popular – cunoscut

Țara Soarelui-Răsare - Japonia

țepușă – par ascuțit, țeapă, vârf ascuțit al unui par

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

➤ Răspunde chestionarului, apoi, cu ajutorul colegilor, completează-l cu răspunsurile tuturor elevilor din clasa ta.

Informațiile din text sunt foarte utile	Informațiile din text sunt utile	Informațiile din text sunt relativ utile	Informațiile din text sunt inutile	Aș recomanda cuiva jocul <i>kendama</i> , pentru că...	Nu aș recomanda cuiva jocul <i>kendama</i> , pentru că...

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Japonia este o țară situată în continentul Asia, alcătuită dintr-un lanț de insule aflate între Oceanul Pacific și Marea Japoniei. Denumirea oficială este Nipponkoku, care înseamnă „Țara de la originea Soarelui” sau Țara Soarelui-Răsare, cum îi spunem noi. Japonezii folosesc un sistem de scriere care combină semnele care descriu sunete și grupuri de sunete cu simbolurile care redau noțiuni sau idei (ideogramele). Iată cum scriu japonezii numele țării lor cu ajutorul ideogramelor: 日本国.

Kendama

DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

- Alege răspunsul pe care îl consideri corect.
 - Kendama este:
 - a) un joc de logică;
 - b) un joc de îndemânare;
 - c) un joc de mișcare.
 - Se presupune că jocul *kendama* și-ar avea originile:
 - a) în jocul de golf;
 - b) în jocul numit *bilboquet*, practicat în Franța secolului al XVI-lea;
 - c) în jocul de crichet.
 - Fragmentul marcat cu litere cursive la pagina 121 este:
 - a) o narațiune;
 - b) o descriere;
 - c) un text multimodal.
- Descrie jucăria *kendama*, folosindu-te de informațiile din text.
- Ce era Drumul Mătăsii? Explică, folosind cunoștințele dobândite anul acesta la orele de istorie.
- Pornind de la fragmentul în care este descris modul de desfășurare a jocului, precizează ce calități crezi că dezvoltă *kendama*. Alege între: *dibăcie, viteză de reacție, spirit de echipă, atenție, precizie în mișcări, echilibru, imaginație, răbdare, corectitudinea exprimării orale*.
- Argumentează selecția făcută la exercițiul anterior, folosindu-te de informațiile din text și/sau de experiența personală.

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

- Copiază în caiet următoarele enunțuri și notează A (adevărat) în dreptul acelor pe care le consideri adevărate, sau F (fals), în dreptul acelor pe care le consideri eronate.
 - a) În text apar personificări. – ...
 - b) *Kendama* este prezentată așa cum și-o imaginează autorul textului. – ...
 - c) Cuvintele din text au sensuri obișnuite, cunoscute de majoritatea vorbitorilor. – ...
 - d) Stilul este sobru și clar. – ...
- Motivează răspunsurile date la exercițiul anterior.
- Completează tabelul de mai jos, folosind cuvintele din fragmentul subliniat cu litere cursive în textul *Kendama – jocul care a străbătut secolele*.

Substantive	Adjective	Verbe
Total ... substantive	Total ... adjective	Total ... verbe

- Precizează ce părți de vorbire predomină în secvența avută în vedere la exercițiul anterior.

LECTURĂ

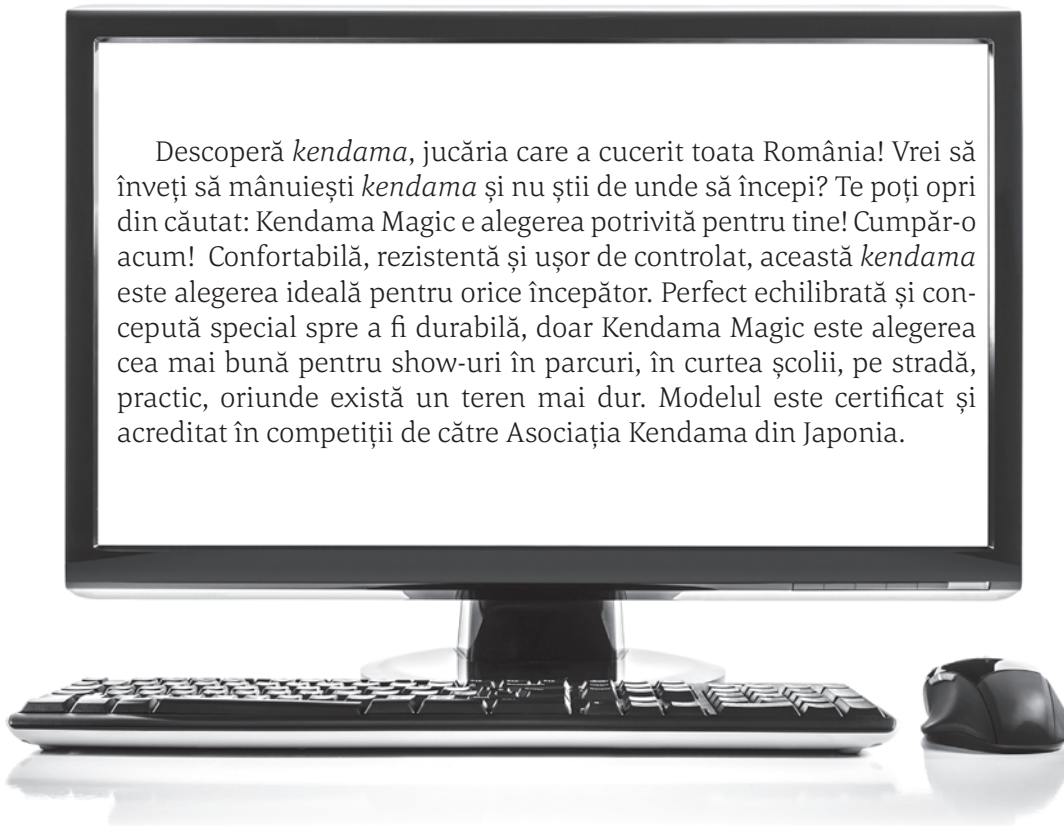
Descrierea în textul nonliterar

REȚINE!

Descrierea este un mod de expunere care poate să apară atât în textele literare, cât și în textele nonliterare. Prin intermediul descrierii, în textele nonliterare se prezintă caracteristicile unui obiect, ale unui fenomen, ale unei persoane etc. așa cum există în realitate. Stilul unei descrieri din textele nonliterare este sobru, clar, concis.

EXERSEAZĂ

➤ Citește articolul următor, adaptat după o postare dintr-un magazin virtual, apoi rezolvă cerințele.

Descoperă *kendama*, jucăria care a cucerit toată România! Vrei să înveți să mânuiești *kendama* și nu știi de unde să începi? Te poți opri din căutat: Kendama Magic e alegerea potrivită pentru tine! Cumpără-o acum! Confortabilă, rezistentă și ușor de controlat, această *kendama* este alegerea ideală pentru orice începător. Perfect echilibrată și concepută special spre a fi durabilă, doar Kendama Magic este alegerea cea mai bună pentru show-uri în parcuri, în curtea școlii, pe stradă, practic, oriunde există un teren mai dur. Modelul este certificat și acreditat în competiții de către Asociația Kendama din Japonia.

- Precizează două motive care justifică de ce textul este descriptiv și nonliterar.
- Transcrie din articol cuvintele sau grupurile de cuvinte prin care autorul încearcă insistent să convingă un posibil cumpărător să achiziționeze jucăria.
- Formulează două contraargumente la afirmațiile din text.
- Precizează o asemănare și o deosebire între acest articol și fragmentul scris cu litere cursive în textul *Kendama – jocul care a străbătut secolele*.

DESCOPERĂ

- Așază următoarele replici în ordine, astfel încât să obții un dialog coerent.
 - Doamna:** Vrei să ajungi acolo pe drumul cel mai scurt, altfel nu mai găsești librăria deschisă. Am înțeles?
 - Andu:** M-am rătăcit și aș vrea să știu cum pot să ajung repede la Librăria „Mihai Eminescu”. Ora închiderii se apropie, mai am puțin timp la dispoziție...
 - Doamna:** Desigur! Cu mare plăcere!
 - Andu:** Da!
 - Doamna:** Cel mai simplu este să iei metroul până la Universitate. Apoi, mergi pe jos, pe Bulevardul Elisabeta. În cinci minute ajungi la destinație. Hai, ia-o din loc! Nu mai pierde vremea, dragul meu copilaș!
 - Andu:** Mă scuzați, doamnă, mă puteți ajuta, vă rog?
- Scrie în caiet dialogul realizat de tine.
- Ascultă înregistrarea dialogului, din manualul digital, pentru a verifica dacă ai aranjat replicile în ordinea potrivită.
- Subliniază în dialogul tău o replică din care rezultă că interlocutorul l-a urmărit cu atenție pe vorbitor.

REȚINE!

În conversațiile tale, ascultă activ, adică: fii atent la vorbitor • concentrează-te asupra spuselor acestuia, pentru a înțelege mesajul transmis • nu întrerupe interlocutorul până nu-și termină intervenția • încurajează-l prin gesturi și mimică • reformulează cele spuse de interlocutor, pentru a verifica dacă ai înțeles bine • cere lămuriri, dacă nu ai înțeles, pune întrebări de clarificare • recapitulează ideile exprimate de interlocutor • exprimă-ți un punct de vedere asupra celor comunicate.

EXERSEAZĂ

- Citește pe roluri, împreună cu un coleg sau cu o colegă, dialogul creat la rubrica **Descoperă**.
- Redă dialogul, alegând una dintre următoarele situații:
 - a) persoana căreia Andu i-a cerut lămuriri este un cetățean străin;
 - b) persoana căreia Andu i-a cerut lămuriri nu vrea să îl ajute pe copil;
 - c) persoana căreia Andu i-a cerut lămuriri vrea să îl ajute, dar nu cunoaște foarte bine zona în care se află librăria.
- Colegii evaluează dialogurile create la exercițiul anterior, folosind următoarea fișă de evaluare a comunicării orale, pe care trebuie să o completeze folosind între unu și cinci emoticoane.

Fișă de evaluarea a comunicării orale

Conținutul	Componenta verbală	Componenta nonverbală	Componenta paraverbală	Respectarea regulilor de acces la cuvânt (vezi pagina 26 din manual)	Respectarea regulilor ascultării active
<ul style="list-style-type: none"> • respectarea temei • alternarea echilibrată a rolurilor, în comunicare • claritatea ideilor • înlănțuirea logică a acestora • coerența 	<ul style="list-style-type: none"> • corectitudinea exprimării • expresivitatea verbală 	<ul style="list-style-type: none"> • mimică • gesturi • postura corporală • contact vizual 	<ul style="list-style-type: none"> • intensitate vocală • ritm al vorbirii • intonație 		

REDACTARE

Organizarea informației dintr-un text citit • Schemele

AMINTEȘTE-ȚI!

În acest manual de limba română ai descoperit, până acum, mai multe modalități de organizare a informației dintr-un text citit:

- „ciorchinele”;
- harta textului;
- tabelul;
- planul de idei;
- notițele.

ISTORIA CUVINTELOR

Cuvântul *schemă* provine din grecescul *skhēma*, care înseamnă „formă, plan”. Orice reprezentare grafică simplificată (a unui obiect, fenomen, proces, text etc.) este o schemă.

REȚINE!

Informația dintr-un text citit se poate organiza sub forma unei **scheme**. Aceasta este o schiță, un plan care cuprinde idei generale, detalii esențiale și care oferă o imagine de ansamblu asupra unui subiect. „Ciorchinele”, harta textului, tabelul, planul de idei sunt tipuri de scheme. Ele te ajută să înveți mai ușor, indiferent de materia la care le folosești.

Jucării din Antichitate

EXERSEAZĂ

- Realizează o schemă pentru a organiza informațiile din fragmentul de mai jos. În schema realizată de tine vei înregistra: trei cuvinte-cheie corespunzătoare temei și trei idei principale desprinse din text. „Minunatele jucării din vremea noastră, cu componente electronice, nu trebuie să ne facă să le uităm pe cele cu care se jucau bunicii și străbunicii noștri. Acum o sută de ani, copiii își meșteureau jucăriile cu mâna lor. Sau inventau jocuri fără jucării, care îi bucurau la fel de mult ca acelea sofisticate de azi. Dacă aș fi profesor, aș organiza un concurs: cine inventează cel mai frumos joc fără jucării. Putem să ne jucăm cu orice, cu pietrele, cu frunzele, cu norii de pe cer. Sau cu propria noastră minte, care este cea mai frumoasă jucărie din lume.” (Alex. Ștefănescu, *Jocuri și jucării de altădată*)
- Urmărește în manualul digital filmul *Jocuri și jucării de altădată*, continuarea fragmentului prezentat în exercițiul anterior. Apoi completează o schemă (un tabel, un „ciorchine” etc.) cu informațiile pe care le-ai aflat, urmărind:
 - Care sunt jocurile – individuale și de grup – din trecut?
 - Ce jucării – din hârtie și din alte materiale – se confecționau altădată?

➤ Recitește textul *Kendama* – jocul care a străbătut secolele, apoi rezolvă următoarele cerințe.

a) Pe baza răspunsurilor tuturor copiilor din clasă la chestionarul de la pagina 121, completează tabelul de mai jos, după ce l-ai copiat în caiet.

	Informațiile din text sunt foarte utile	Informațiile din text sunt utile	Informațiile din text sunt relativ utile	Informațiile din text sunt inutile	Recomandă <i>kendama</i>	Nu recomandă <i>kendama</i>
Număr de băieți						
Număr de fete						

b) Reprezintă – prin grafice – rezultatele obținute.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Rezultatele dintr-un tabel pot fi reprezentate folosind mai multe tipuri de grafice. Pentru a completa un grafic, trebuie să calculezi, mai întâi, procentul sau fracția pe care un anumit număr o reprezintă dintr-un întreg. Nu uita să explici în legenda graficului ce reprezintă culoarea respectivă.

Câteva modele de grafice

PROIECT INDIVIDUAL

Redactează, individual, un text de 10–15 enunțuri despre *kendama* și despre popularitatea jocului în rândul colegilor din clasa ta. Inserează în text desene, tabele, grafice, fotografii, diferite tipuri de scheme.

DESCOPERĂ

➤ Andu gătește o salată pentru Buburuză. Citește cu atenție rețeta de mai jos, pentru a putea rezolva cerințele:

Ingrediente: Trei frunze de stejar
Două flori de salcâm
Șase codițe de pădăie

Mod de preparare:

I. În primul rând, se amestecă cinci minute toate frunzele cu patru lingurițe de miere de albine.

II. În al doilea rând, amestecul se lasă să se odihnească.

III. În al treilea rând, se adaugă un praf de sare.

IV. Se lasă la rece. Se consumă cu prima ocazie.

- Copiază rețeta în caiet.
- Transcrie din text cuvintele care arată:
 - a) un număr;
 - b) ordinea obiectelor prin numărare.
- Precizează ce părți de propoziție sunt cuvintele subliniate în enunțurile:
 - a) Două dintre cele patru frunze de stejar erau ruginii.
 - b) Prima se odihnea alături de a doua surată a ei, într-un covor de frunze.

REȚINE!

Numeralul este o parte de vorbire flexibilă care exprimă un număr sau ordinea obiectelor prin numărare.

Numeralul care arată un număr este **numeralul cardinal**.

Numeralul care arată ordinea obiectelor prin numărare este **numeralul ordinal**.

În propoziție, numeralul cardinal și numeralul ordinal îndeplinesc funcțiile de subiect, atribut sau altă parte de propoziție.

EXERSEAZĂ

Rezolvă următoarele cerințe în caiet.

- Copiază în caiet următoarele enunțuri și notează A (*adevărat*) în dreptul acelor pe care le consideri adevărate sau F (*fals*), în dreptul acelor pe care le consideri eronate.
 - a) Numeralul este o parte de vorbire care nu își schimbă forma. –...
 - b) Numeralul ordinal arată un număr sau ordinea obiectelor prin numărare. –...
 - c) Numeralul poate să fie predicat în propoziție. –...
 - d) În proverbul „Când doi se bat, al treilea câștigă” numeralele sunt subiecte. –...
- Formează numerale ordinale de la numeralele cardinale *cinci*, *șaptesprezece*, *trei sute*, după model.
Model: trei – al treilea, a treia

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Ce au în comun cei doi ochi ai tăi; cele două mâini ale colegului tău de bancă; cei doi frați – Anda și Andu; cele două pisici de la colțul străzii; cele două jucării pe care le-ai primit în dar de ziua ta? Ai ghicit! Numărul lor!

Numărul este o noțiune abstractă, adică se poate percepe doar cu ajutorul minții. Când vorbesc despre realitatea înconjurătoare, oamenii răspund la întrebările: *Ce sau cum este (o ființă, un obiect, un fenomen)?; Câți sau câte sunt (ființele, lucrurile, fenomenele)?*

Numărul e o abstracție prin care este caracterizată cantitatea. Matematicienii spun că reprezintă proprietatea comună tuturor mulțimilor din univers care au același număr de elemente. Numele numerelor sunt numeralele, iar cifrele sunt semnele grafice ale numerelor, așa cum literele sunt semnele grafice ale sunetelor.

- Scrie cu cifre și litere:
 - a) vârsta ta;
 - b) data nașterii tale;
 - c) secolul în care trăiești;
 - d) ora la care rezolvi acest exercițiu;
 - e) în ce clasă ești;
 - f) în a câta bancă stai în clasă.
- Citește cu atenție următoarea problemă versificată, pentru a putea rezolva cerințele:

„Trei pisici și-au pus în gând
Să-i prindă pe șoriceii
Atunci când îi văd furând
Grâu, porumb, mălai și mei.
Șapte șoriceii, de-odată,
A adus prima pisică
Și cu patru mai puțini

Motănița cea mai mică.
Iar pisica cea mai mare
A prins douăzeci și trei
Și i-au pus pe toți în cușcă...
Să-mi spuneți: câți șoriceii?”
(Marius Mărăcinescu, *Trei pisici*)

- a) Subliniază numeralele cardinale și numeralele ordinale din poezia de mai sus.
 - b) Precizează felul numeralelor.
 - c) Rezolvă problema, apoi scrie rezultatul ei cu cifre și litere.
- Compune textul unei probleme, pornind de la următorul calcul matematic:

$$1\ 254 - (33 \times 4 : 2) = \dots$$

Scrie cu litere numeralele care vor constitui datele problemei. Folosește în textul problemei create de tine și două numerale ordinale.

Numeralul cardinal

DESCOPERĂ

- Subliniază numeralele cardinale din enunțurile următoare, după ce le-ai copiat în caiet:

La Școala „O sută treizeci de prieteni zburătăciți,” suntem douăzeci și patru de buburuze în clasă: șaptesprezece băieți și șapte fete. În fiecare pauză, acestea citesc. Cinci băieți cântă, trei bat mingea, iar ceilalți rezolvă probleme. Câți băieți rezolvă probleme?

- Precizează din ce cuvinte sunt alcătuite primele trei numerale.

REȚINE!

Numeralele cardinale sunt:

- **simple:** toate cele care redau numerele de la *unu* la *zece*, și *sută*, *mie*, *milion*, *miliard*;
- **compuse:** redau numerele de la *unsprezece* la *nouăzeci și nouă* și pe acelea mai mari de *o sută unu*.

Numeralele cardinale *unu*, *doi* și compusele lor au forme diferențiate după gen.

Numeralele cardinale compuse se formează astfel:

- de la *unsprezece* la *nouăsprezece*: numeral + prepoziția **spre** + numeralul **zece** (*șaptesprezece*);
- de la *douăzeci* la *nouăzeci și nouă*: numeral + **-zeci** + **și** + numeral (*douăzeci și patru*);
- de la *o sută* în sus: numeral care exprimă sute sau mii + numeral simplu sau compus (*o sută treizeci*).

EXERSEAZĂ

Rezolvă următoarele exerciții în caiet.

- Completează următorul fragment din poezia *Zece mâțe* de Tudor Arghezi, cu numeralul cardinal potrivit:

„Zece mâțe-au fost poftite
La un ceai, pe negândite.
Dar, de teamă să n-o plouă,
Poate și de altă frică,
Stă la ușa cea mai mică
Și-au plecat de-acasă ...

... mâțe-ascultă-aici
Un concert pentru pisici.
Una sforăie pe nas
Și acuma doarme dusă.
Și din toată ceata spusă
Mâțe ... au mai rămas.”

- Scrie cu litere următoarele numerale: 5, 13, 14, 16, 18, 60, 118, 2 047.
- Precizează funcția sintactică a numeralelor subliniate în exemplele de mai jos:
Zece buburuze zboară. *Cinci* au aterizat pe un lăstar.
- Alcătuieste enunțuri în care să folosești numeralul *treisprezece* și *cincizeci* cu rol de subiect și cu rol de atribut.
- Subliniază varianta corectă. Verifică dacă ai răspuns corect folosind un dicționar:

unu noiembrie/întâi noiembrie
optusprezece/optsprezece

șaptesprezece/șaptisprezece,
douăzeci și una de fete/douăzeci
și unu de fete

paisprezece/patrusprezece

ora doisprezece/ora douăsprezece

- Precizează ce parte de vorbire sunt cuvintele **un** și **o** în fiecare dintre enunțurile următoare:
 - a) Un copil scrie frumos în caiet.
 - b) Am scris un substantiv și două adjective.
 - c) O floare s-a ofilit, dar opt au rezistat temperaturii scăzute.
 - d) Am văzut-o la teatru.
 - e) Am cumpărat o vioară.
- Pentru a verifica nu doar cât de bine cunoști numeralul, ci și cât de ascuțit îți este spiritul de observație, privește imaginea alăturată și scrie în caiet câte corturi ai numărat. Dar bicicliști? Ce fel de numere ai folosit?

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

- Numeralul cardinal de la **douăzeci** în sus pot fi urmate de substantive cu rol de atribut. Acestea se leagă de numeral cu ajutorul cuvântului **de** (*douăzeci de ani, patruzeci de zile*).
- Pentru exprimarea datei, pentru prima zi a lunii se folosește numeralul ordinal **întâi**: *întâi iunie*. Celelalte zile sunt desemnate prin numeralul cardinal: *unsprezece martie, cinci mai, treizeci și unu (nu treizeci și una!) august*.
- Pentru a doua zi a lunii și pentru compusele cu **doi** se folosește forma de feminin: *două, douăsprezece sau douăzeci și două mai*.
- Pentru exprimarea orei, sunt corecte următoarele forme: *ora douăzeci și unu, ora două/douăsprezece/douăzeci și două*.

DESCOPERĂ

- Transcrie în caiet toate numerele din următorul text:
„Iar marți dez-diminează puse tarnițele și desagii pe cai, legându-i frumușel cu căpăstrul: pe cel de-al doilea de coada celui întâiu, pe cel de-al treilea de coada celui de-al doilea, pe cel de-al patrulea de coada celui de-al treilea.” (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)
- Scrie forma de feminin a numeralelor identificate la exercițiul anterior.

REȚINE!

Numeralul ordinal are forme diferite, în funcție de gen, și se formează astfel:

- la genurile masculin și neutru: articolul **al** + numeralul cardinal + articolul hotărât **-le + a** (*al doilea*);
- la genul feminin: articolul **a** + numeralul cardinal + articolul hotărât **-a** (*a doua*).

EXERSEAZĂ

Lucrează în caiet!

- Transcrie în caiete doar numerele ordinale din casetă, completând schema:

*primul, al doilea, sfert, de trei ori,
întâia, doime, ultima, câte cinci, a opta,
nouăsprezece, al zecelea, însutit,
penultima, a șaptea*

- Numerele de genul masculin: ...
- Numerele de genul feminin: ...
- Precizează funcțiile sintactice și genul numeralelor din enunțurile:
 - a) La prima oră am fost ascultată a treia.
 - b) În sala de sport a intrat al treilea campion la șah.
 - c) Al doilea dintre băieții așezați la rând a luat premiul întâi.
 - d) A cincea fetiță a câștigat.
 - e) A douăsprezecea zi a plecat.
- Alcătuieste câte două enunțuri în care să folosești numerele ordinale *al o sutălea* și *a cincizecea* cu rol de subiect și cu rol de atribut.
- Subliniază forma corectă:

al (o) miilea/al (o) mielea	al (o) sutelea/al o sutălea
al trei mielea/al trei miilea	al două milioanelea/al două milioanelea
al cinci sutălea/al cinci sutelea	al optulea/al optălea
a douăsprezecea zi/a doisprezecea zi	clasa întâi/clasa întâia

CITEȘTE!

Citește mai întâi cuprinsul cărții *Paradisul lui Mimi și Tibi* de Ioan Antoci.

Paradisul lui Mimi și Tibi

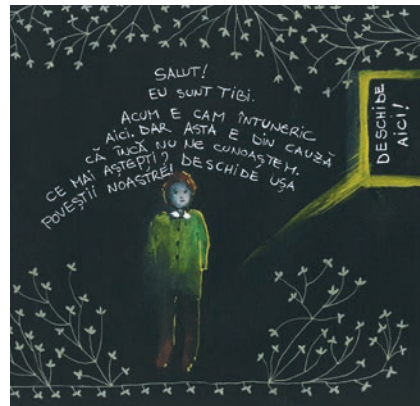
de Ioan Antoci

Cuprins

Paradisul jocurilor	5
Mansarda monștrilor	12
Ploaia cu jucării	21
Mallul lui Norman	27
Supa de dinozaur	35
Ziua lui Tibi	42
Supereroii	47
Atacul monștrilor din Turnul Albastru	54

Acum, fă cunoștință cu personajele principale ale acestei cărți:

Ioan Antoci este scriitor și scenarist. A câștigat în 2009 premiul pentru cel mai bun scenariu din Europa Centrală și de Est (Kieslowski ScripTeast), la celebrul festival de film de la Cannes. *Paradisul lui Mimi și Tibi* este prima lui carte pentru copii.

Apoi, citește câteva fragmente din carte, întrerupând lectura pentru a răspunde la întrebările scrise cu litere cursive.

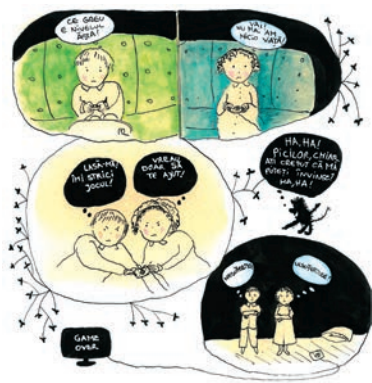
„Mimi și Tibi locuiau în rai.”

[Cum îți imaginezi paradisul în care trăiesc acești copii? Descrie-l în trei-cinci enunțuri și citește mai departe.]

„Nu era un rai obișnuit, cu îngeri și viață fără de sfârșit, ci un paradis al jocurilor. Iar cei doi, soră și frate, nu muriseră, slavă Domnului, încă. Însă pe ei îi interesau doar viețile din lumile virtuale și tărâmurile fantastice unde se jucau toată ziua. Raiul lui Mimi și Tibi se găsea la 66 de metri deasupra pământului, la ultimul apartament al celui mai înalt bloc din oraș.

PROIECT INDIVIDUAL

Pornind de la textele despre *kendama* din această unitate de învățare, de la filmul despre *Jocurile și jucăriile din trecut* (din manualul digital) și de la fragmentele din *Paradisul lui Mimi și Tibi*, realizează un proiect cu tema *Jocuri de ieri și de azi*. Prezintă proiectul sub forma unui poster sau a unui colaj de fotografii și de texte.

Acolo trăiau Tibi, un puști de 6 ani cu trupul subțirel și părul roșcat, sora lui Mimi, de 9 ani, la fel de subțirică, dar cu un păr blond și creț, și părinții lor, un creator de jocuri pe calculator și o actriță la un teatru de păpuși. Mimi terminase clasa a doua și se credea o prințesă războinică înzestrată cu puteri psihice. Tibi, fratele mai mic din grupa mare, cum se prezenta el de obicei, era un vânător de monștri cu pistol laser. [...]

În acea dimineață de iunie, Mimi s-a trezit prima, pe la zece și jumătate.”

[Răspunde la următoarele întrebări și citește mai departe: De ce acești copii aveau impresia că sunt o prințesă războinică și un vânător de monștri? Ce crezi că face Mimi, după ce se trezește?]

„Sări din pat direct în scaunul din fața calculatorului care hiberna pe birou. Din două clickuri, îl readuse la viață, răspunse prietenelor de pe chat și intră în jocul ce o aștepta de astă-noapte. Mai avea o singură viață.”

[Cu ce crezi că se îndeletnicește Tibi, în tot acest timp?]

„În sufragerie, Tibi, cu ochii pe jumătate închiși și cu controlerul de la consolă în mâini, se ridică de pe canapeaua unde dormise, își verifică viețile din jocul care-l ținuse treaz până pe la patru dimineața, jucă o misiune scurtă, apoi se duse la baie.”

[În paradisul jocurilor virtuale, Mimi și Tibi își petrec vacanța de vară. La un moment dat, devin eroii unor aventuri neprevăzute, care îi fac să descopere că raiul este, de fapt, alături de părinți, în lumea reală.

Citește *Paradisul lui Mimi și Tibi*, o carte palpitantă despre copii ca tine!]

EXERSEAZĂ

- Explică semnificația titlului *Paradisul lui Mimi și Tibi*, valorificând sugestiile oferite de fragmentele citite în această pagină.
- Alege un titlu de capitol, din cuprinsul cărții. Scrie, timp de cinci minute, despre ce crezi că este vorba în acel capitol. Discută cu alți trei colegi sau colege despre textele scrise.
- Consideri că Mimi și Tibi sunt dependenți de jocurile pe calculator? Exprimă-ți părerea despre acest lucru, formulând două argumente în favoarea opiniei tale.
- Cum arată „paradisul” tău – adică locul în care te simți fericit? Descrie-l în trei-cinci enunțuri.

EVALUARE

PARTEA I

Citește cu atenție textul de mai jos și răspunde cerințelor:

„Atunci, cu ochii țintă la pom, luă arcul și gata; fâșâitul se auzi și mai tare și un oarecine se apropie de pom și se apucă de ramurile lui; atunci, el dete o săgeată, dete două și când dete cu a treia, un geamăt ieși de lângă pom și apoi o tăcere de moarte se făcu; iară el, cum se lumină puțin, culese câteva mere din pom, le puse pe o tîpsie de aur și le duse la tatăl său. Niciodată n-a simțit împăratul mai mare bucurie decât când a văzut la masa sa merele de aur din care nu gustase niciodată.

– Acum, zise Prâslea, să căutăm și pe hoț.

Dară împăratul, mulțumit că pipăise merele cele aurite, nu mai voia să știe de hoți. Fiul său însă nu se lăsă cu una cu două, ci, arătând împăratului dâra de sânge ce lăsase pe pământ rana ce făcuse hoțului, îi spuse că se duce să-l caute și să-l aducă împăratului chiar din gaură de șarpe. Și chiar de a doua zi vorbi cu frații lui ca să meargă împreună pe urma hoțului și să-l prinză.”

(Petre Ispirescu, *Prâslea cel voinic și merele de aur*)

A. Înțelegerea textului

1) Alege răspunsul corect. (1,50 puncte)

• Întâmplările se petrec:

- a) într-un oraș, în zilele noastre;
- b) într-o țară imaginară, într-un trecut de poveste.

• În text se precizează că Prâslea i-a adus tatălui merele de îndată ce „se lumină puțin”, așadar hoțul a venit la furat:

- a) noaptea;
- b) la amiază.

• Hoțul de mere:

- a) a fost ucis de Prâslea;
- b) a fost rănit de mezin.

2) În trei–cinci enunțuri explică motivul pentru care tatăl lui Prâslea, împăratul, era foarte bucuros. (0,50 puncte)

3) Precizează două trăsături ale lui Prâslea, ilustrându-le cu exemple adecvate, selectate din fragmentul citat. (1 punct)

B. Limba română

1) Alcătuieste două enunțuri cu structuri care să conțină câte un substantiv din text însoțit de articol demonstrativ și de câte un adjectiv potrivit, ales de tine. (1 punct)

2) Transcrie numeralele din fragmentul subliniat și precizează felul lor. (1,50 puncte)

3) Formează un numeral ordinal de la numeralul cardinal *patru* și alcătuieste un enunț cu acesta. (1 punct)

4) Construieste o propoziție în care cuvântul o să fie numeral cardinal. (0,50 puncte)

PARTEA A II-A

Describe, într-un text de 100 de cuvinte, personajul numit în fragment „un oarecine”, așa cum ți-l imaginezi. (1,20 puncte)

În compunerea ta trebuie:

- să precizezi trei trăsături ale acestui personaj; (0,30 puncte)
- să realizezi portretul personajului, folosind două figuri de stil diferite învățate; (0,30 puncte)
- să respecti structura specifică tipului de compunere cerut; (0,30 puncte)
- să ai obligatoriu numărul minim de cuvinte precizat. (0,30 puncte)

Vei primi 0,80 puncte pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,20 puncte; coerența textului – 0,20 puncte; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 puncte; ortografia și punctuația – 0,20 puncte; așezarea corectă în pagină și lizibilitatea – 0,20 puncte).

PROIECT

Acesta este un proiect la care trebuie să lucrezi împreună cu toți colegii de clasă. Amintiți-vă ce ați învățat la orele de geografie și istorie din clasa a IV-a despre țara noastră și alcătuiți o hartă în care să reprezentați regiunile acesteia. Căutați imagini reprezentative pentru fiecare dintre aceste regiuni (forme de relief, localități, costume populare, tradiții specifice etc.). Scrieți scurte texte explicative pentru imaginile alese.

DESCOPERĂ

- Joacă împreună cu toți colegii **Am de gând să...** Gândește-te la un loc din România, pe care ți-ar plăcea să îl vizitezi. Colegii tăi vor încerca să ghicească unde se află acesta, formulând, pe rând, întrebări la care se poate răspunde cu *da* sau *nu*. În total pot fi puse cinci întrebări. Dacă un jucător crede că a ghicit, poate da răspunsul. Dar, dacă greșește, va fi eliminat. Câștigă jucătorul care răspunde corespunzător. Dacă niciun jucător nu ghicește răspunsul corect, câștigător este copilul care s-a gândit la destinație.
- Reia jocul, schimbându-i tema și păstrând regulile. Posibile teme: *Unde locuiesc? De unde provin (eu, părinții mei, prietenul meu cel mai bun)?* etc.
- Imaginează-ți că ești ambasadorul României într-o țară din Europa. Prezintă în minimum 10–15 enunțuri trei lucruri pe care le consideri specifice țării tale, astfel încât să faci cunoscută România peste hotare.

CITEȘTE!

Citește cu atenție textul de mai jos, pentru a putea rezolva cerințele prezentate la final.

Un pământ mereu tânăr

Țara noastră, comparativ cu alte țări, are întindere mijlocie. Cele mai vizibile elemente pe o hartă a României sunt Munții Carpați, Dunărea și Marea Neagră.

La vărsarea în Marea Neagră, Dunărea formează o deltă.

Delta Dunării există de 2 000–3 000 de ani. Este considerată cel mai nou teritoriu al țării noastre, Delta Dunării aflându-se și în prezent în evoluție.

Formarea acesteia a fost favorizată de existența unei mari cantități de aluviuni transportate de fluviu și depuse în interiorul Deltei sau în mare.

Totodată, panta redusă a fluviului și a platformei continentale a înlesnit sedimentarea aluviunilor.

Lipsa mareelor (a fluxului și a refluxului) care, dacă ar fi existat, ar fi creat aici un estuar, precum și prezența curenților circulari ai Mării Negre care au creat grindurile maritime și au închis laguna Razim-Sinoe, dar și oscilațiile nivelului Mării Negre în timpul cuaternarului sunt alți factori care au contribuit la crearea Deltei.

Așadar, Delta Dunării s-a format prin acțiunea fluviului (care a adus aluviuni) și a mării. Se presupune că brațul sudic (Sf. Gheorghe) este cel mai vechi.

Acesta se continuă printr-o vale submarină spre larg, care reprezintă vechiul curs al Dunării într-un moment în care Marea Neagră avea un nivel mai coborât și o suprafață mai restrânsă. În ultimele trei milenii, s-au format, succesiv, brațul Sulina și, mai recent, brațul Chilia.

În prezent, Delta înaintază în dreptul brațului Chilia, unde se formează, progresiv, o nouă delta: Delta secundară a Chiliei.

(După O. Mândruț, *Geografie. Manual pentru clasa a V-a*)

DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

- Completează în caiet schema de mai jos, cu informații din text:
 - Delta Dunării are ... de ani și este considerată ...
 - Fluviul se varsă în ... prin trei brațe: ..., ... și ...
 - Delta Dunării s-a format prin acțiunea ... și a ... Factorii care au dus la formarea sa sunt în număr de cinci: ...
- Recitește fragmentul subliniat cu litere cursive, apoi răspunde la următoarele întrebări: Ce se explică în fragment? • Cu ce scop se explică? • De la ce ipoteză pornesc explicațiile? • Care este concluzia acestora?

VOCABULAR

aluviune – bolovanii, mărul, nisipul și pietrișul care se depun pe fundul albiei unei ape curgătoare, pe lunca sau la vărsarea acesteia

cuaternar – denumirea unei perioade corespunzătoare ultimelor două milioane de ani

estuar – gură largă, în formă de pâlnie, care se formează în zona de vărsare a unor fluvii mari, dacă țărurile marine sunt afectate de marea puternice

grind – mică ridicătură de teren de formă alungită, rezultată din depunerile aluvionare ale unei ape curgătoare sau ale mării

lagună – porțiune din bazinul unei mări sau al unui ocean separată aproape complet de rest printr-o fâșie îngustă de pământ

sedimentare – (aici) fenomen de depunere lentă, în straturi, a unor aluviuni

PROIECT

Creează un afiș prin care să promovezi Delta Dunării. Folosește-te de informațiile despre această zonă geografică unică, dobândite la geografie, în clasele primare, apoi la biologie și la literatură – în acest an. Amintește-ți ceea ce ai învățat despre inserarea imaginilor, a graficelor și a diagramelor în text.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

În categoria textelor explicative intră și manualele școlare. Anumite texte științifice care au rolul de a evidenția relația cauză-efect se încadrează și ele în aceeași categorie.

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

- Transcrie din text cinci termeni specifici geografiei și alcătuește propoziții cu aceștia.
- Folosește în enunțuri perechea de substantive *lagună* și *lacună*.

REȚINE!

Textul explicativ are scopul de a-l face pe cititor să înțeleagă un anumit aspect din realitate.

Textul explicativ ar trebui să răspundă la anumite întrebări: *Ce se explică în text?* • *Cum se explică?* • *De ce se explică?* • *Cine explică?*

Într-un text explicativ: stilul este neutru; apar cuvinte specifice unui anumit domeniu; sunt prezente cuvinte precum: *fiindcă*, *deoarece*, *pentru că*, *astfel*, *deci*, *așadar*, *prin urmare*, *iată de ce* etc.

EXERSEAZĂ

- Precizează două argumente prin care să arăți că textul *Un pământ mereu tânăr* are caracteristicile unui text explicativ.
- Caută un alt text explicativ în manualele tale. Prezintă-l colegilor pe baza unei scheme în care să arăți: *Ce se explică în text?* *Cine explică în text?* *Cum se explică?* *De ce se explică?*

CITEȘTE!

Citește cu atenție textele de mai jos, pentru a putea rezolva cerințele prezentate la final.

A

„În Delta Dunării există mai multe specii de păsări decât oriunde altundeva în țara noastră, deoarece Delta reprezintă un ecosistem unic, în care trăiesc specii adaptate atât mediului terestru, cât și celui acvatic (fluvial și marin).

Din acest motiv Delta Dunării a fost declarată rezervație a biosferei și beneficiază de o ocrotire corespunzătoare, fiind inclusă (așa cum ai aflat în clasa a IV-a la orele de istorie) în patrimoniul UNESCO.

Flora Deltei este reprezentată în mare parte de o vegetație proprie zonelor umede (stuful, papura, rogozul, salcia pitică).

Păduri de salcie, frasin, arin, plop cresc pe grinduri.

B

„În plaurul plutitor, adică în pământul nou alcătuit din aluviuni, stuhuri, plante și tot ce adună și prefăce moartea, – o viață nouă și înfrigurată fremăta.

Plante necunoscute scânteiau în soare.

Lejnicioare albastre se cățarau spre pământurile stuhului. Liane felurite se amestecau alcătuiind draperii. Într-o luncă de tamarix, înflorită ca cerul, cântau, într-un amurg, privighetorile.

În adâncul umbrei, în dosul acestui strălucit decor, miile de paseri și de animale trăiau o viață neînfrânată.

Și sub ele, în apa fierbinte, mълul cald, altă viață a gângăniilor fără număr, fără sfârșit, multiplă și fabuloasă, izvorâtă din veșnicie.

LECTURĂ

Textul explicativ

Ochiurile de apă sunt ocupate de o vegetație plutitoare. Aici, nufierii se întind în voie.

În pădurile Deltei cresc arbori precum: stejarul pufos și stejarul brumăriu; frasinul, plopul, ulmul, precum și arbuști și – printre numeroasele plante agățătoare – o liana specifică zonei mediteraneene.

Din împletirea rizomilor de stuf s-au format plaurii – insule plutitoare pe care cuibăresc păsările.”

(Claudia Zbârcea, *Notițe de biologie*)

Pajura țipa sus în cer, unde curgea râul cel mare al vânturilor. Mai aproape de noi pluteau și vâsleau lebedele și cormoranii. Lopătari albi se înșirau pe deasupra trestiiilor. Din scorburi bătrâne de sălcii tresăreau egrete grațioase – ca niște bucăți de zăpadă înaripată. Și rațele, și găștele, și bătlanii, și cocorii, și becațele, și pescărușii de felurite neamuri...”

(Mihail Sadoveanu, *Mirajul*)

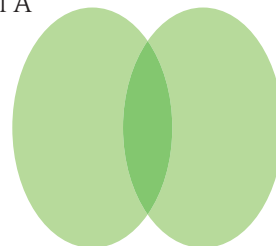
DESCOPERĂ

- Completează tabelul de mai jos cu termeni din ambele texte, care se referă la:

Flora Deltei Dunării	Fauna Deltei Dunării

- Folosind informațiile din textul A, explică de ce în Delta Dunării există mai multe specii de păsări decât oriunde altundeva în țara noastră.
- Ce înseamnă următoarele noțiuni specifice unor domenii științifice (biologie, ecologie): *ecosistem*, *biosferă*, *rizom*? Folosește un dicționar explicativ sau intră pe site-ul www.dexonline.ro.
- Transcrie din textul B două comparații și apoi desenează ceea ce îți sugerează acestea.
- Recitește textele A și B, apoi completează diagrama Venn, urmărind:
 - Ce se prezintă în texte?
 - Cum sunt prezentate aceste aspecte din realitate?
 - Viziunea (obiectivă/subiectivă) asupra realității; limbajul (sensurile cuvintelor, figurile de stil, părțile de vorbire folosite frecvent).
 - Ce scop au cele două texte: informativ, estetic, explicativ?

Textul A

Textul B

REȚINE!

În viața de zi cu zi, găsești descrieri nonliterare în manualul de geografie, într-un ghid turistic, în textele științifice, într-o rețetă de bucătărie, în reclame, într-un anunț, într-un buletin meteorologic, într-un articol de ziar sau de revistă etc.

Într-o descriere nonliterară: • perspectiva celui care descrie este una obiectivă, conformă realității • figurile de stil lipsesc, de regulă • cuvintele sunt folosite cu sensul lor propriu, cunoscut de majoritatea vorbitorilor; dacă descrierea este una științifică, în text sunt prezente neologisme (cuvinte noi) sau termeni de specialitate • ca în orice descriere, predomină substantivele și adjectivele. O descriere nonliterară are, în general, un scop informativ (când oferă informații clare, precise) sau persuasiv (când urmărește să convingă pe cineva).

EXERSEAZĂ

- Precizează două argumente prin care să justifici faptul că textul A este descriptiv nonliterar.
- Pornind de la cele două texte, redactează un mesaj pe care să i-l expediezi prin e-mail unui prieten, pentru a-l convinge să viziteze Delta Dunării.

DESCOPERĂ

➤ Anda se află în excursie prin Delta Dunării. Ea și colegii săi de clasă vor să ajungă la Sulina, locul în care Dunărea se varsă în Marea Neagră. Tocmai au urcat în vapoaraș, alături de alți excursioniști. Ascultă dialogurile din manualul digital (sau roagă-l pe profesorul de limbă și literatura română să ți le citească după transcrierea lor de mai jos).

Anda: Bună ziua! *Stați pe locul 86?* V-ați așezat pe locul meu.

Un călător: Nici vorbă, domnișoară, sunteți cam obraznică...

Anda: Cred că vă pripiți, spunând asta. Ați putea, vă rog, să vă verificați biletul?

Un călător: Ciudat! Avem același loc înscris pe bilet... Toate locurile de pe vapoaraș sunt ocupate, iar turiștii nu au voie să călătorească în picioare. **Ce facem?**

Anda: **Să-i spunem căpitanului!**

(După câteva minute, în cabina căpitanului.)

Căpitanul: Ne cerem scuze, domnișoară, pentru inconvenient. Și vă mulțumim pentru eleganța cu care ne-ați semnalat această problemă.

Anda: Mulțumesc!

Căpitanul: Vă invit să călătoriți până la Sulina alături de noi, în cabină.

Anda: Mi-ar plăcea foarte mult! Sunt tare încântată de propunerea dumneavoastră!

• Completează spațiile libere din următoarele enunțuri cu unul dintre termenii: *afirmație, întrebare, solicitare*.

a) Fragmentul subliniat cu litere cursive este o ...

b) În fragmentul subliniat cu litere îngroșate există o ... și o ...

REȚINE!

În comunicare, au loc diferite acte de limbaj: *a afirma, a întreba, a solicita, a recomanda, a declara* etc.

Replicile pot să fie organizate astfel: *întrebare-răspuns, invitație - acceptarea/refuzarea invitației, reproș - acceptarea/refuzarea reproșului, a face un compliment - a răspunde unui compliment* etc.

EXERSEAZĂ

➤ Pornind de la dialogul de mai sus, discută cu un coleg sau o colegă, răspunzând la următoarele întrebări: Unde călătorește Anda? Ce i s-a întâmplat de îndată ce a urcat pe vapoaraș? Ce i-a propus căpitanul, după ce fetița i-a semnalat problema?

➤ Transcrie din dialogul ascultat replici sau perechi de replici care sunt:

- întrebare și răspuns;
- reproș - acceptarea/refuzul reproșului;
- invitație - acceptarea/refuzarea invitației;
- a face un compliment - a răspunde unui compliment;
- o solicitare;
- o afirmație.

REDACTARE

Descrierea unui loc

DESCOPERĂ

➤ Citește următoarele texte despre casa natală a scriitorului Ion Creangă, apoi rezolvă cerințele.

A

„Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie!”

(Ion Creangă,
Amintiri din copilărie)

B

„Muzeul Memorial «Ion Creangă» funcționează în vechea casă a familiei scriitorului de la Humulești, județul Neamț.

Căsuța din bârne de lemn cuprinde trei încăperi: tinda, camera de locuit și cămara, toate lipite cu lut pe jos, cu geamuri și uși mici. Camera principală este organizată după specificul interiorului casei țărănești din acea vreme.

Peste tot răzbate simplitatea, iar mirosul de sânziene atârnat la grindă sporește parcă emoția întâlnirii cu tradiția românească, de mult uitată...”

(www.mmich.muzeu-neamt.ro)

- Transcrie din fiecare text câte două cuvinte sau două structuri care constituie repere spațiale.
- Redă printr-un cuvânt starea sufletească a maturului care-și amintește de Humulești, așa cum o deduci din textul A.
- Describe casa lui Ion Creangă, așa cum este aceasta prezentată în textul B.
- Precizează o asemănare și două deosebiri între cele două fragmente.
- Desenează casa natală a scriitorului Ion Creangă așa cum este descrisă în cele două fragmente.

REȚINE!

Locul natal poate să fie prezentat prin intermediul descrierii literare sau nonliterare.

Elemente definitorii pentru o descriere sunt: tipul descrierii (literară, nonliterară) • obiectul descrierii • coordonatele spațio-temporale • scopul descrierii (estetic, informativ, persuasiv) • perspectiva descrierii (subiectivă sau obiectivă) • structurile descriptive (alcătuite din substantiv + adjectiv).

EXERSEAZĂ

➤ Într-un text descriptiv de 10–15 rânduri, descrie locul tău natal. Inserează în textul tău desene, hărți, fotografii. Înainte de a redacta compunerea, amintește-ți care sunt părțile unei compuneri și care sunt regulile de așezare a textului în pagină despre care ai învățat în unitățile anterioare. Fă schimb de compuneri cu colegul sau colega de bancă și corecți-vă textele. Discuțați despre sugestiile fiecăruia. Rescrie compunerea în conformitate cu sugestiile făcute de partener.

PORTOFOLIUL INDIVIDUAL

Adaugă în portofoliul tău individual:

- O fișă despre viața și opera autorului *Amintirilor din copilărie*. Completează-o cu informații existente în manual la pagina 61 sau cu alte detalii descoperite de tine.
- Povestește, în 10–15 enunțuri, o întâmplare din viața lui Nică, petrecută la Humulești, după ce ai citit, în prealabil, volumul *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă.

DISCUTĂ

- Încearcă să afli, din surse scrise sau orale, o legendă despre locul tău natal și prezintă-o colegilor.
- Consultă un ghid turistic și selectează de acolo prezentarea locului tău natal.

JOC

Joacă **ȚOMANAP (Țări, Orașe, Munți, Ape, Nume, Animale, Plante)**, alături de colegii sau de colegele tale.

Regulile jocului:

- Notează pe o fișă un tabel care să aibă câte o coloană pentru fiecare dintre următoarele: *Țări, Orașe, Munți, Ape, Nume, Animale, Plante, Total*.
- Deleagă persoana care începe jocul. Aceasta va spune alfabetul în gând, până când jucătorul care urmează spune „Stop!” Litera la care s-a oprit va fi litera rundei.
- Jucătorii scriu cât mai repede și mai corect substantive pentru fiecare secțiune.
- Jucătorul care termină primul oprește jocul.
- Se stabilesc punctajele: răspuns corect unic sau răspuns la o secțiune la care nimeni nu a mai răspuns = 25 de puncte; răspuns corect diferit de al celorlalți jucători = 10 puncte; răspuns corect asemănător cu al altui jucător = 5 puncte; absența răspunsului sau răspuns greșit = 0 puncte.
- La fiecare sfârșit de rundă se însumează punctele și se trec la total.

DESCOPERĂ

- În două minute, alcătuiește cât mai multe cuvinte folosind următoarele litere: *a, m, e, i, p, s, t, o, c, z, j*.
- Așază în ordine alfabetică următoarele cuvinte și enunță regula pe care ai aplicat-o în ordonarea lor: *girafă, veveriță, jucărie, noroc, platou, țăran, urs, xilofon, trotuar, ziar, scară, apă, coasă, balon, lampion, dulap, fință, orez, elefant, metrou, șarpe*.
- Urmărește filmul *Alfabetul limbii române* din manualul digital pentru a-ți aminti câteva informații esențiale despre acesta.

REȚINE!

Alfabetul unei limbi este alcătuit din totalitatea literelor, așezate într-o anumită ordine. Litera este semnul grafic al sunetului. În limba română există 31 de litere.

În dicționare, cuvintele sunt ordonate alfabetic.

Litera inițială a cuvintelor ajută la ordonarea alfabetică a acestora. Când mai multe cuvinte încep cu aceeași literă, ordonarea alfabetică se face luând în considerare prima literă diferită din cuvânt.

EXERSEAZĂ

- Tipărește fișele cu alfabetele limbilor din manualul digital. Stabilește o asemănare și două deosebiri între fiecare dintre acestea și alfabetul limbii române.
- Aranjează alfabetic cuvintele și încercuiește litera după care te-ai orientat în ordonarea lor:
 - a) *bunicel, bunătate, bunic, îmbunare, (a) îmbunătăți, (a) îmbuna, îmbunătățire;*
 - b) *florar, floricea, florărie, floricică, florăreasă, floarea-soarelui, florilegiu.*
- Anda a primit de la Andu următorul SMS. Transcrie textul în caiet, folosind semne diacritice.

Buburuza a aranjat cele trei paturi de pe cele trei paturi ale noastre. Acum rade și musca dintr-un mar pe care i l-am dat. Are o fata tare multumita.

Aa

Cc

Ee

Gg

Ii

Bb

Dd

Ff

Hh

DESCOPERĂ

➤ Citește cu atenție următoarele fragmente extrase din diferite dicționare.

LOCUINȚĂ, *locuințe*, s.f. Loc, casă, construcție în care locuiește sau poate locui cineva; domiciliu. [Var.: (înv.) *lăcuință* s.f.] – *Locui* + suf. *-ință*.

LOCUINȚĂ s. 1. adăpost, așezare, casă, cămin, domiciliu, sălaș, (reg.) sălașnă, (Transilv., Ban. și Bucov.) cortel; (înv.) locaș, mutare, mutat, odaie, sat, sălășluință, sălășluire, ședere, șezământ, șezut; (fig.) bârlog, cuib, culcuș (*Unde își are el ~?*) 2. *locuință lacustră* = *locuință palustră*; *locuință palustră* v. *locuință lacustră*.

LOCUINȚĂ s.f., *habitation, demeure* (m.), *domicile* (m.).

- Precizează o asemănare și o deosebire între acestea.
- Numește tipul de dicționar din care crezi că au fost extrase articolele. Alege între: dicționar de sinonime (cuvinte cu înțeles asemănător), dicționar de antonime (cuvinte cu sens opus); dicționar explicativ; dicționar bilingv.

REȚINE!

Dicționarele sunt cărți care înregistrează cuvintele unei limbi în ordine strict alfabetică, explicate în aceeași limbă sau traduse într-o limbă străină. **Articolul unui dicționar** cuprinde **cuvântul-titlu** (forma de bază a cuvântului) și informații despre cuvântul-titlu: partea de vorbire; explicarea sensului de bază, obișnuit; explicații de sens sau ale unor sensuri neobișnuite; prezentarea unor cuvinte cu înțeles asemănător sau exemple de folosire a cuvântului-titlu în diferite contexte; indicații referitoare la pronunțare, despărțire în silabe, accentuare etc., precum și modul intern de formare, respectiv originea externă a cuvântului-titlu (limba din care provine acesta).

EXERSEAZĂ

- Identifică în exemplul de mai jos elementele unui articol de dicționar:
- „**ALFABÉT**, *alfabete*, s. n. Totalitatea literelor, așezate într-o ordine convențională, reprezentând sunetele de bază ale unei limbi. ◊ *Alfabet fonetic* = alfabet care asociază fiecărei litere un cuvânt de circulație a cărui inițială o constituie litera respectivă, în scopul evitării erorilor la transmisiile telefonice și radiotelefonice. *Alfabetul Morse* = alfabet folosit în telegrafie, în care literele sunt reprezentate prin linii și puncte. – Din fr. *alphabet*, lat. *alphabetum*.” (*Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX))
- Participă la **Campionatul de căutat în dicționar**: participanții scriu câte un cuvânt pe un bilet. Copiii extrag un bilet și caută în dicționar cuvântul respectiv, iar acțiunea este cronometrată. După derularea mai multor etape ale competiției, se stabilește campionul-descoperitor de cuvinte.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Cele mai importante dicționare pentru publicul larg, mai ales pentru elevi, sunt: *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Ediția a II-a revăzută și adăugită (DOOM 2) și dicționarele bilingve (pentru studierea limbilor străine).

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Cinci dintre cele douăsprezece strofe ale poeziei lui Alexei Mateevici, *Limba noastră*, au devenit imnul de stat al Republicii Moldova. Între anii 1990–1994, Republica Moldova și România au avut același imn, *Deșteaptă-te, române!*

PROIECT

Realizează cu toți colegii un proiect cu una dintre următoarele teme: *Însemnele țării noastre – trecut și prezent sau Două țări, o singură limbă: România și Republica Moldova*. Discutați și stabiliți de comun acord ce roluri revin fiecăruia dintre membrii echipei, precum și cum anume doriți să prezentați proiectul vostru (afiș, prezentare în PowerPoint, film etc).

PORTOFOLIUL INDIVIDUAL

Documentează-te și adaugă în portofoliul personal: textul imnului României • o imagine cu stema și cu drapelul țării • un cvintet creat de tine, cu tema *România sau Limba română*.

DESCOPERĂ

- Citește versurile de mai jos:
„Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.”
Limba noastră-i foc ce arde
Într-un neam ce fără veste
S-a trezit din somn de moarte,
Ca viteazul din poveste.”
(Alexei Mateevici, *Limba noastră*)
- Transcrie din text:
 - a) Un cuvânt format dintr-o vocală: ...
 - b) Un cuvânt care conține o vocală și trei consoane: ...
 - c) Un cuvânt care conține trei vocale: ...
- Desparte în silabe cuvintele: *comoară, piatră, moarte*.

REȚINE!

- Când comunicăm cu glas tare informații, folosim sunete care se combină formând silabe, cuvinte, propoziții, fraze.
- Sunetele limbii române se diferențiază după pronunție.
- **Consoanele** sunt sunete care seamănă cu zgomotele și nu se pot pronunța singure, fără suport vocalic: **b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, ș, t, ț, u, v, w, x, y, z**.
- **Vocalele** sunt sunete continue ce se pot rosti fără ajutorul altor sunete: **a, ă, î(â), e, i, o, u**.
- Vocalele pot alcătui singure silabe.
- **Semivocalele (e, i, o, u)** sunt sunete care nu pot forma singure o silabă, având nevoie de sprijinul unei vocale.
- **A, ă, î(â)** sunt întotdeauna vocale. **E, i, o, u** pot fi vocale sau semivocale.

EXERSEAZĂ

- Stabilește din ce fel de sunete (consoane, vocale, semivocale) sunt alcătuite cuvintele următoare: *carte, oală, delicată, lupoaică*.
Model: mama = c+v+c+v
- Dă câte un exemplu de cuvinte în care *e, i, o, u* să fie, pe rând vocale și semivocale.
- Joacă **Ghicește litera**: unul dintre jucători se gândește la o literă, iar ceilalți trebuie să o ghicească, punând întrebări la care se poate răspunde cu *da* sau *nu*. În total se pot pune maximum trei întrebări precum: „Această literă există în cuvântul *țară*? Se află înaintea literei *u* în alfabetul limbii române? Este prima literă din cuvântul *măr*?”

DESCOPERĂ

- Citește următoarele cuvinte: *mână, încă, yankeu, kilometru, wolfram*. Numește sunetele pe care le transcriu literele marcate cu roșu.
- Scrie forma corectă a următoarelor cuvinte: *ântrebare, egzercițiu, egzemplu, ficsație*.

REȚINE!

Limba română este o limbă fonetică. În general, în limba română unui sunet îi corespunde o literă.

Există însă și excepții:

- o literă poate nota grupuri de sunete: litera *x* transcrie două sunete: [cs] sau [gz] (*axă* [acsă], *examen* [egzamen]);
- un sunet poate fi transcris prin mai multe litere: sunetul [i] este transcris de literele *î* (*început, subînțeles*) și *â* (*român, stăpân*).

EXERSEAZĂ

- Citește cuvintele: *inimă, yală, victorie, wat, cameră, kilogram, che-nar*, apoi completează următoarea schemă:
 - a) sunetul [i] este transcris prin literele ... și ...
 - b) sunetul [v] este transcris prin literele ... și ...
 - c) sunetul [k] este transcris prin literele ..., ... și ...
- Scrie corect următoarele cuvinte: *carate, chilovat, ială*.
- Transcrie în caiet șirurile în care toate cuvintele sunt scrise corect:
 - a) (*a*) *preîntâmpina; neâncepere; deîmpărțit*;
 - b) (*a*) *coborâ, (a) doborî; (a) urî*;
 - c) *ticsit, îmbâcsit, rucsac*;
 - d) *excavator; escaladare, expediție*.
- Alcătuieste enunțuri cu formele corecte ale cuvintelor scrise greșit la exercițiul anterior.
- Scrie forma de plural a următoarelor cuvinte: *sfinx, linx, ortodox, fix, pix, ax*.
- Alege răspunsul corect:
 - Seria de cuvinte în care secvența de litere *ci* redă un singur sunet este:
 - a) *cinava, cinema, ciudat*;
 - b) *cioară, ciorap, cioban*;
 - Seria de cuvinte în care secvența de litere *ge* redă două sunete este:
 - a) *generos, unge, regenerare*;
 - b) *geam; geană; ageamiu*.
 - Seria de cuvinte în care secvența de litere *che* redă două sunete este:
 - a) *cheamă, perechea, urechea*;
 - b) *chenar, ureche, pereche*.
 - Seria de cuvinte în care secvența de litere *ghe* redă un singur sunet este:
 - a) *gheară, gheată, gheață*;
 - b) *ungher, veghetor, leghe*.

ȘTIAI?

AFLĂ MAI MULTE!

- Știința care studiază sunetele limbii se numește fonetică.
- Există grupuri de litere care transcriu, după caz, unul sau două sunete.

Ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi transcriu un sunet (o consoană), dacă au vocală în silaba din care fac parte: **cea-pă** (cinci litere; patru sunete); **geam** (patru litere; trei sunete); **chea-mă** (șase litere, patru sunete); **tej-ghea** (șapte litere, cinci sunete).

Ce, ci, ge, gi folosite singure în vecinătate consonantică reprezintă două litere și două sunete (o consoană+vocala e/i).

Che, chi, ghe, ghi în vecinătate consonantică reprezintă trei litere și două sunete (o consoană+vocala e/i).

DESCOPERĂ

- În doar trei minute, formează cât mai multe cuvinte combinând silabele: *va, o, că, ma, le, re, ri, co, soa, ra, lo, pil, di, ță, fe, ci, pre*.
- Desparte în silabe textul următor și stabilește numărul de silabe din fiecare vers:

„Uite, ploaia coase
Cerul de pământ
Cu fir de mătase
Răsucit de vânt.”

(Ana Blandiana, *Joc*)

- Încercuiește, în primul vers, silabele care se pronunță mai intens.

REȚINE!

Silaba este sunetul sau grupul de sunete care se pronunță printr-un singur efort expirator.

După numărul de silabe, cuvintele sunt: monosilabice, bisilabice și plurisilabice.

O silabă conține obligatoriu o vocală, singura în măsură să poarte accent.

Cuvintele au unele silabe accentuate, adică rostite mai intens.

Accentul reprezintă pronunțarea intensă a unei silabe dintr-un cuvânt. În limba română, accentul nu apare ca semn grafic. Acesta poate diferenția sensurile cuvintelor care se scriu la fel (*úmbrele/ umbréle*) și forme gramaticale diferite ale aceluiași cuvânt: *cântă* (indicativ, prezent)/*cântă* (indicativ, perfectul simplu).

EXERSEAZĂ

- Grupează cuvintele următoare după criteriile stabilite în cuvinte monosilabice, bisilabice, plurisilabice: *accidentat, vocală, om, sau, dop, veveriță, poet, general, veghe, cioc, an, unchi*.
- Desparte în silabe următoarele cuvinte: *prietenă, geografie, casierie, subiect, poate, soră*.
- Sunt despărțite corect cuvintele din seria:
 - a) *asp-ru, a-stru, ar-ctic*;
 - b) *cas-că, ca-pră, pia-tră*;
 - c) *de-spre, ob-raz, lit-ru*;
 - d) *dez-e-chi-li-bru; a-e-ri-an; a-ni-sto-ric*;
 - e) *mons-tru; con-struc-tor, în-zdră-ve-ni*.
- Știind că în limba română locul accentului nu este fix, consultă *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM 2)* și marchează, prin subliniere, silaba accentuată: *buton, categoric, depășire, emoție, simbol, pasăre, prieten, radar, profesor, butelie*.
- Alcătuieste enunțuri cu următoarele cuvinte, după ce le-ai accentuat în două moduri diferite: *torturi, acele, copii*.

CITEȘTE!

Citește cu atenție următoarele texte de Lucian Blaga: un fragment din *Hronicul și cântecul vârstelor*, cartea cu care ai făcut deja cunoștință în unitatea de învățare 2, apoi poezia dedicată satului.

Hronicul și cântecul vârstelor

(fragment)

de Lucian Blaga

Casa părintească din Lancrăm, sat situat între orașelul Sebeș-Alba și Cetatea Bălgradului (Alba-Iulia) era o clădire veche, destul de masivă, în asemănare cu celelalte case dimprejur. [...]

Către uliță, de o parte și de alta a ogrăzii, erau două grădinițe împrejmuite cu stâlpi de zid și de gard — una de flori, cealaltă, mai mică și chiar în fața casei — cu straturi sterpe: aci se ofilea în permanență un pin, de sub care culegeam adesea acele căzute, gălbui, înmănunchiate la un capăt, ca niște fânțari cu cinci lungi picioare. În aceeași grădiniță se înălța uriașul castan, ce copleșea cu coroana lui toată casa. Bănuiam sub scoarța castanului lăcașul unui duh legat în chip misterios de destinul casei și al familiei (castanul avea să se stingă de altfel, mai târziu, tocmai în anul când murea și Tata).

Trepte de piatră, cizelate de pași și netezite de ploii, suiau din curte în casă. Alături era gârliciul, pe unde coboram în pivniță, pe niște lespezi, sub care forfotea, umedă și cu miros pătrunzător, o enormă prăsilă de broaște râioase. Spre curte, casa era acoperită de viță sălbatică [...]. Între casă și șură, pitită, bucătăria de vară, străjuită de-un dud cu frunză deasă, sub care vara luam masa, învăluiti de cântecul puterilor păsărești.

ȘTIAI?

AFLĂ MAI MULTE!

Copilăria lui Lucian Blaga a stat, după cum mărturisește el însuși: „sub semnul unei fabuloase absențe a cuvântului”. Viitorul poet se va autodefini într-un vers celebru: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”, căci nu a putut să vorbească până la vârsta de patru ani.

Casa memorială „Lucian Blaga”

9 mai 1895

de Lucian Blaga

PORTOFOLIU

Completează fișa despre viața și opera lui Lucian Blaga pe care ai alcătuit-o pornind de la informațiile prezentate la pagina 32 cu noi amănunte referitoare la satul natal al poetului.

Sat al meu ce porți în nume
sunetele lacrimii,
la chemări adânci de mume
în cea noapte te-am ales
ca prag de lume
și poteca patimei.

Spre tine cine m-a-ndrumat
din străfund de veac,
în tine cine m-a chemat
fie binecuvântat,
sat de lacrimi fără leac.

EXERSEAZĂ

- Numește locul copilăriei poetului Lucian Blaga.
- Transcrie din textul în proză două secvențe care descriu casa părintescă a scriitorului.
- Precizează într-un enunț ce sentiment ai trăit când ai citit fragmentul în proză.
- Redactează un text de 50–70 de cuvinte în care să descrii casa ta părintescă.
- Reprezintă într-un desen sugestiv locul nașterii tale.
- Explică în maximum 50 de cuvinte titlul poeziei.
- Explică în trei-patru enunțuri semnificația versurilor: „Sat al meu ce porți în nume / sunetele lacrimii” și „sat de lacrimi fără leac”.

Lucian Blaga

CITEȘTE!

Citește cu atenție textul de mai jos.

Din tainele scrisului

„Pe măsura dezvoltării civilizațiilor, administratorii și negustorii nu mai puteau ține minte toate informațiile de care aveau nevoie, așa încât au devenit necesare sistemele de scriere. Cea mai veche scriere cunoscută a fost descoperită pe tăblițele de lut din orașul sumerian Uruk din Mesopotamia și datează din jurul anului 3400 î.H.

Toate civilizațiile timpurii au dezvoltat sisteme de scriere. Multe dintre acestea, precum cel sumerian, au început ca sisteme pictografice, în care fiecare semn forma un desen simplificat al obiectului sau acțiunii reprezentate. Altele, precum sistemul egiptean, erau hieroglice, fiecare semn reprezentând un cuvânt sau o parte a unui cuvânt. Primul sistem alfabetic, în care fiecare semn (sau literă) reprezintă un sunet, a fost inventat în anii 1600 î.H. în estul Mediteranei.”

(Alex Woolf, *Scurtă istorie a lumii din preistorie până în zilele noastre*, traducere din limba engleză de Lia Decei)

PROIECT

Realizează, împreună cu colegii de clasă, un proiect cu titlul: *Istoria scrisului*. Stabiliți-vă rolurile: cine se ocupă de cercetare, de găsirea ilustrațiilor, de redactarea textului și a „etichetelor” ilustrațiilor etc. Hotărâți dacă doriți să prezentați proiectul vostru sub forma unui afiș, a unui eseu îmbogățit cu fotografii și scheme sau sub forma unei prezentări în PowerPoint etc.

DESCOPERĂ

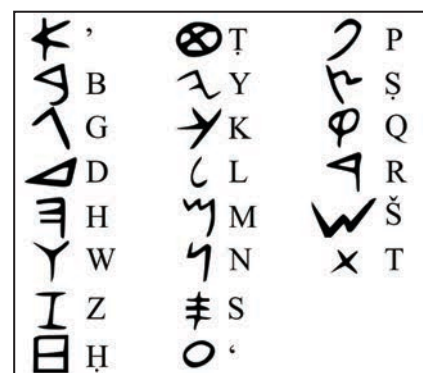
- Privește imaginile alăturate, apoi caută și tu în cărți sau pe internet altele care să ilustreze următoarele tipuri de scriere:
 - scrierea cuneiformă (creată în Sumer) – caracterele au formă de con sau de cui;
 - hieroglifele egiptene – caracterele sunt desene și prezintă ființe umane, zei, plante, animale, obiecte etc.;
 - pictograme chineze (mileniul al II-lea î.H.) – caracterele transcriu o silabă, iar fiecare silabă are un sens;
 - primul alfabet creat de fenicieni în mileniul al II-lea î.H. în Orientul Apropiat (nu avea vocale);
 - alfabetul grecesc (sec. al VIII-lea î.H.) cuprindea, pentru prima oară, și vocale;
 - alfabetul chirilic (sec. al IX-lea î.H.) se folosește, în formă simplificată, și astăzi în unele țări slave (Rusia, Bulgaria).

Hieroglife egiptene

EXERSEAZĂ

- Inventează un alfabet secret de minimum 20 de semne. Inspiră-te din vechile sisteme de scriere.
- Scrie un mesaj, folosind alfabetul inventat la exercițiul anterior.
- Tradu mesajul tău în limba română și într-o limbă străină pe care o studiezi.

Alfabetul fenician

PROIECT INDIVIDUAL

Gândește-te la un loc din România pe care ai dori să îl vizitezi, în vacanță.

Documentează-te în legătură cu acesta, pregătind un jurnal de călătorie.

În jurnal vei nota: traseul pe care îl vei parcurge; ce îți propui să afli despre locul vizitat; obiectivele și atracțiile turistice din zonă.

DESCOPERĂ

➤ Se apropie vacanța, iar Anda și Andu sunt pregătiți să meargă în drumeții. Întâi, vor pleca la munte. Pentru ca ieșirile lor în mijlocul naturii să fie cât mai reușite, au început să își facă un „decalog al drumețului”, pornind de la un articol citit pe site-ul cu informații turistice www.hoinariromani.ro.

Iată câteva reguli pe care sunt hotărâți să le respecte:

1. Înainte de a pleca la drum, ne informăm în legătură cu traseul și cu starea vremii.
2. Pornim la drum pe trasee accesibile, echipați adecvat.
3. Parcurgem doar traseul stabilit.
4. Păstrăm curățenia și ocrotim natura.

Formulează încă șase „porunci” cu care să completezi „decalogul” început de Anda și Andu.

➤ Cei doi frați au început o listă cu echipamentul minim necesar în drumeția lor. Pe listă se găsesc, deocamdată, următoarele obiecte: bocanci, rucsac, cort, saci de dormit, trusa medicală de prim ajutor, geacă de vânt și de ploaie, șosete, trusă de igienă personală, apă, fluier. Completează lista cu alte cinci obiecte, motivând opțiunea ta.

CITEȘTE!

Imaginează-ți-l pe Mihai Eminescu, pe vremea când era copil. Descrie-l, apoi citește cu atenție textul următor. Vei descoperi lucruri neașteptate.

Viața lui Mihai Eminescu

(fragment)

de George Călinescu

Nu trebuie să vedem însă în copilăria celui care avea să devină cel mai mare poet al țării lui ceva miraculos și oarecum prevestitor. Este copilăria firească a unui băiat crescut la țară, fără truda ce apucă degrabă pe un fiu de țăran și cu libertatea pe care o fac cu puțință o familie numeroasă și un părinte mereu ocupat și aiurea.

Ipoțeștii, sat sărăcăcios, sunt așezați într-o vale închisă de dealuri, odată împădurite [...].

Aci, la conacul lui Gh[eorghe] Eminovici și-a petrecut Eminescu copilăria, până a nu fi trimis la școală la Cernăuți, și de atunci încolo pe vremea vacanțelor [...].

Locuința părintească nu era palat boieresc, ci o casă modestă de țară, dar încăpătoare și gospodărească, nu lipsită de anume eleganță rustică. Era o construcție geometrică, puțin ridicată asupra solului, cu câte două ferestre mari în laturi. Un pridvor înalt în față, la care suiau vreo șapte trepte de lemn, un acoperământ al tindei în chip de fronton grec sprijinit pe două coloane zvelte dădeau albei clădiri acoperite cu tablă un vag stil neoclasic. De o parte și de alta a largului pridvor, doi tei străjuiau rămuroși. [...] Neastâmpărat din fire, Eminescu nu era copil dintre aceia să stea multă vreme lângă vatră, să deseneze purceluși cu cărbune, ca micul Călin din poveste. Pădurile erau aproape. Cu o carte și doi-trei covrigi, el dispărea de acasă, înfundându-se prin codrii din împrejurimile Ipoțeștilor și înnoptând pe unde putea:

„Fiind băiet păduri cutreieram

Și mă culcam ades lângă izvor,

Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam

S-aud cum apa sună-ncetișor:

Un freamăt lin trecea din ram în ram

Și un miros venea adormitor.

Astfel ades eu nopți întregi am mas,

Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna,-mi bate drept în față:

Un rai din basme văd printre pleoape,

Pe câmpii un val de argintie ceață,

Sclipiri pe cer, văpaie peste ape,

George Călinescu (1899–1965) a fost critic și istoric literar, scriitor, membru al Academiei Române și autorul *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* (1941). A scris romane – *Enigma Otiliei* (1938), *Scrinul negru* (1965) –, poezii, piese de teatru, studii de estetică și de literatură universală – *Principii de estetică* (1939), *Sensul clasicismului* (1946). Este o personalitate complexă și fascinantă a literaturii noastre, un reper în istoria și critica literară. Fragmentul din manual face parte din volumul *Viața lui Mihai Eminescu* (1932). Alte scrieri călinesciene dedicate marilor scriitori sunt: *Opera lui Mihai Eminescu* (1934), *Viața lui Ion Creangă* (1938), *Ion Creangă (Viața și opera)* (1964), *Vasile Alecsandri* (1965) etc.

Un bucium cântă tainic cu dulceață,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii,
Părea c-aud venind în cete cerbii.”

Casa memorială
„Mihai Eminescu” de la Ipotești

DESCOPERĂ LUMEA TEXTULUI

- După încheierea primei lecturi, răspunde la următoarele întrebări.
 - Ce știam sau credeam că știu despre Mihai Eminescu?
 - Ce lucruri noi am aflat?
 - Ce informații despre Mihai Eminescu îmi contrazic cunoștințele?
 - Ce informații voi clarifica în viitorul apropiat?
 - Ce m-a impresionat în fragmentul citit?
- Transcrie în caiet două cuvinte sau structuri care se referă la locul în care a copilărit Mihai Eminescu.
- Numește modul de expunere folosit în prezentarea casei părintești a lui Mihai Eminescu.
- Completează enunțul cu răspunsul corect. Alege între: *O, rămâi...*, *Revedere*, *Fiind băiet*, *păduri cutreieram*, *Ce te legeni...*

Versurile citate de G. Călinescu îi aparțin lui Mihai Eminescu și fac parte din poezia ...

- Când vorbește despre copilăndrul Mihai Eminescu, G. Călinescu face referire la „micul Călin din poveste”. Citește poeziile eminesciene și descoperă din ce text face parte personajul.
- Completează următorul tabel în caiet, pornind de la versurile eminesciene citate de George Călinescu.

	O idee desprinsă din versuri	Sentimentul transmis	Fragmente preferate	Un desen reprezentativ
Strofa I				
Strofa a II-a				

- Realizează corespondențe între coloane:

A

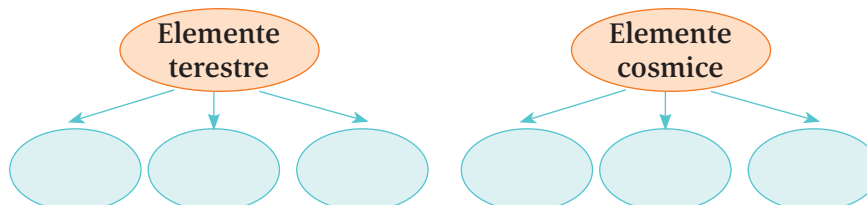
- a) satul și casa părintească a lui Mihai Eminescu
- b) pădurea copilăriei
- c) aventurile copilului

B

- 1) narațiunea
- 2) descrierea
- 3) text în versuri
- 4) text în proză

DESCOPERĂ LUMEA CUVINTELOR

- De ce crezi că autorul a folosit, în poezie, forma *băiet* a substantivului *băiat*? Exprimă-ți părerea despre acest lucru, în trei–cinci enunțuri.
- Transcrie din strofele citate în textul de la paginile 145–146 cuvinte și expresii necesare pentru a completa cei doi „ciorchini” de mai jos. Poți adăuga oricâte „boabe” dorești.

LECTURĂ

Tipare textuale de structurare a ideilor

- Formează perechi între secvențele (imaginile artistice) din text și numele simțurilor cărora li se adresează. Notează perechile în caiet.

„un freamăt lin trecea din ram
în ram”

miros

„al valurilor glas”

văz

„răsare luna,-mi bate
drept în față”

auz

pipăit

„un miros venea adormitor”

gust

REȚINE!

Fragmentul scris de G. Călinescu este un text de istorie literară. Autorul îmbină narațiunea și descrierea, proza și versurile, pentru a evoca viața lui Mihai Eminescu.

EXERSEAZĂ

- Scrie asemănări și deosebiri între copilăria poetului și copilăria ta.
- În primului paragraf se spune că, în copilărie, Eminescu se bucura de „libertatea pe care o fac cu puțință o familie numeroasă și un părinte mereu ocupat și aiurea.” Exprimă-ți părerea despre cât de benefic este acest tip de libertate pentru un copil.

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

- Citește integral poezia *Fiind băiet, păduri cutreieram*.
- Recită două strofe pe un fond muzical adecvat și încearcă să le reții.
- Scrie o strofă, ca exercițiu de autodictare. Fă schimb de caiete cu un coleg sau o colegă pentru a vă corecta reciproc autodictarea.
- Dictează-i colegului sau colegei de bancă a doua strofă din poemul eminescian.
- Citind textele autorilor din manual, ai descoperit teme similare (copilăria, familia, școala etc.) și valori comune care apropie scriitorii din epoci diferite: dragostea pentru părinți, atașamentul față de locul natal, respectul față de învățătură. Discută despre felul în care aceste teme și valori sunt prezentate în două texte din manual, scrie de doi autori studiați în acest an.

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Camera Deputaților a adoptat, în data de 16 noiembrie 2010, un proiect de lege prin care ziua de naștere a lui Mihai Eminescu a devenit Ziua Culturii Naționale.

DISCUTĂ!

Formulează două posibile argumente în favoarea deciziei de a celebra Ziua Culturii Naționale pe 15 ianuarie, de ziua de naștere a poetului Mihai Eminescu. Discută cu colegii de clasă și aduceți argumente pro și contra. Puteți folosi și următoarele două citate. Primul îi aparține lui G. Călinescu care scria despre poet: „El [Eminescu] avea un suflet etic, simțitor la toate ideile și sentimentele care, alcătuind tradiția unei societăți, sunt ca grinzile afumate ce susțin acoperișul unei case, nefiind lipsit, totdeodată, de viziunea unui viitor mai drept.” Cel de-al doilea citat îi aparține criticului literar Titu Maiorescu, acela care a publicat unicul volum de *Poesii eminesciene* antume, și care afirma: „Eminescu a făcut ca toată poezia acestui secol să evolueze sub auspiciile geniului său, iar forma înfăptuită de el a limbii naționale să devină punctul de plecare pentru întreaga dezvoltare ulterioară a veșmântului și cugetării românești.”

ISTORIA CUVINTELOR

Substantivul *manipulare*, derivat din verbul *a manipula* (provenit din francezul *manipuler*), înseamnă „manevrare, mânuire”, dar și „influențare a oamenilor, prin metode subtile”. Prin manipulare se influențează credințele, opiniile, comportamentul celorlalți. Există manipulare pozitivă și manipulare negativă. Informațiile transmise prin intermediul știrilor pot fi adesea manipulative, slujind interese nedecarate (pot face reclamă ascunsă unor produse, idei sau partide politice, pot avea un conținut părtinitor etc.).

DESCOPERĂ

- Ascultă cu atenție fragmentul din știrea cu titlul *Ziua lui Mihai Eminescu – Ziua Culturii Naționale* din manualul digital apoi răspunde la întrebări:
 - Când se sărbătorește Ziua Culturii Naționale în România?
 - Pe cine omagiază Ziua Culturii Naționale?

REȚINE!

- Informațiile pot fi transmise prin texte jurnalistice (știri, articole, interviuri etc.). O știre prezintă, în mod concis, informații actuale, semnificative, adevărate despre fapte și evenimente recente. Conținutul unei știri se construiește răspunzând la întrebările **cine?, ce?, când?, unde?, de ce?, cum?**. Obiectivitatea, concizia, corectitudinea informațiilor relatate sunt obligatorii în realizarea unei știri. Știrile apar în ziare tipărite sau în publicații on-line, la televizor sau la radio.
- Un fenomen frecvent în zilele noastre este acela al știrilor false, prin care sunt propagate deliberat în spațiul public informații neadevurate, cu scopul de a manipula opinia publică. Niciun jurnalist nu este infailibil, așadar, atunci când ascultăm știri, trebuie să verificăm și din alte surse informația oferită. Toate informațiile trebuie interpretate cu ajutorul gândirii critice.

EXERSEAZĂ

- Realizează o scurtă prezentare orală a unui eveniment cultural care s-a desfășurat în școala sau în orașul tău (spectacol de teatru, concert, lansare de carte etc.), oferind informații despre: timpul, locul, maniera desfășurării evenimentului și despre participanți. Pe parcursul expunerii, colegii tăi vor evalua intervenția ta, completând fișa de evaluare a comunicării orale din manualul digital (pagina 47).
- Citește-i colegului tău următoarea știre: pe un ton entuziast • pe un ton neutru. Numește elementele verbale, nonverbale și paraverbale cu ajutorul cărora ai încercat să îi induci ideea că evenimentul prezentat este memorabil: „Debutează o nouă ediție spectaculoasă a Mogoșoaia ClasicFest! Palatul Brâncovenesc de la Mogoșoaia va fi din nou în sărbătoare, între 23 aprilie și 11 iunie, când se va transforma într-un templu al evenimentelor culturale. Mogoșoaia ClasicFest este o manifestare a excelenței în artă. Pe parcursul a opt duminici vor avea loc opt recitaluri inedite, susținute de muzicieni de primă valoare, o expoziție fotografică, lansări de carte și prezentări ale unor noutăți discografice. Și în acest an, organizatorii vă propun experiențe sonore de neuitat.” (după un articol publicat pe www.mogosoaiaclassicfest.wordpress.com)

Palatul Mogoșoaia

REDACTARE

Călătorie culturală prin România • Redactarea unei compuneri pe o temă dată

DESCOPERĂ

➤ Privește cu atenție imaginile de mai jos, pentru a putea rezolva apoi cerințele:

1

2

3

4

5

a) Spune ce reprezintă fiecare imagine. Alege între: Muzeul de Artă al României, Mănăstirea Putna, *Coloana fără sfârșit*, Castelul Corvilor, Mănăstirea Neamț, Castelul Peleş, Ateneul Român, Sarmizegetusa Regia, Tropaeum Traiani, Mănăstirea Voroneț.

b) Caută într-o enciclopedie tipărită sau pe internet (spre exemplu, accesând harta interactivă www.romanian-explorer.com), informații despre unul dintre edificiile din fotografii (amplasare geografică, istoric, legende etc.). Transcrie-le în caiet.

c) Fă o listă cu edificiile culturale existente în orașul sau în județul tău natal. Adună pliante, fotografii, informații despre acestea.

REȚINE!

În România, există numeroase edificii culturale care înscriu țara noastră pe harta culturală europeană. Așa cum ai învățat deja la orele de istorie, unele dintre monumentele țării noastre sunt înscrise în patrimoniul cultural UNESCO. (Află mai multe despre această organizație a Națiunilor Unite din enciclopedii tipărite sau on-line).

EXERSEAZĂ

- Redactează un e-mail către un prieten din străinătate, în care să îi prezinți trei obiective culturale din România, invitându-l să le viziteze.
- Tradu textul tău într-o limbă de circulație internațională, apoi publică-l pe un blog care să promoveze turismul cultural. Realizează acest blog împreună cu toți colegii tăi de clasă.

PROIECT

Realizează un proiect individual intitulat *Harta culturală a locului meu natal*. Folosind cunoștințele dobândite atât la orele de limba și literatură română, cât și la acelea de istorie și geografie, realizează o hartă a satului, orașului sau județului tău, la alegere. Marchează pe hartă locurile unde se află muzee, case memoriale sau alte obiective culturale. Aducă fotografiile ale acestora și scrie scurte etichete în care să prezinți aceste obiective. Sugerează-le colegilor să realizați o expoziție cu hărțile voastre.

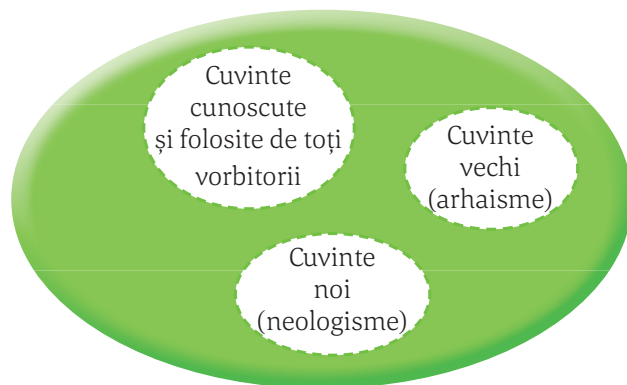

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Orice cuvânt are formă și conținut. **Conținutul** reprezintă sensul sau înțelesul, iar **forma** – sunetele, redade în scris prin litere. Există cuvinte cu formă identică, dar înțelesuri total diferite, precum și cuvinte cu forme diferite, dar înțelesuri asemănătoare.

DESCOPERĂ

- Vocabularul unei limbi poate fi comparat cu o celulă (așa cum a fost reprezentat în ilustrația alăturată). În „nucleul” lui intră cuvintele cunoscute și folosite de toți vorbitorii.
- Desenează în caiet „celula” vocabularului. Plasează, apoi, fiecare cuvânt la locul potrivit: *sobor, mamă, tată, praznic, a mâneca, inimă, oportun, minte, stih, a iubi, azi, luni, cu, conviețuire, de, galant, bunătate, învârtoșat, convergență, cotutelă*.
- Alcătuieste enunțuri în care să folosești cuvintele *roman, șah, mare* cu sensuri diferite.

REȚINE!

Cuvântul este elementul de bază al comunicării.

Vocabularul sau **lexicul** cuprinde totalitatea cuvintelor care există sau au existat într-o limbă. Aflat mereu în transformare, vocabularul se îmbogățește cu noi cuvinte, în vreme ce altele dispar din vorbire sau își schimbă sensul. Vocabularul limbii române cuprinde aproximativ 120 000 de cuvinte.

Sensul cuvintelor se stabilește în funcție de context (enunțul, fragmentul sau scrierea în care apare cuvântul).

EXERSEAZĂ

- Explică sensurile cuvintelor subliniate în enunțurile de mai jos:
 - Andrei avea o căciulă pe ochi.
 - Ajungând într-un ochi de pădure, Marius și-a sunat părinții.
- Ilustrează prin câte două enunțuri sensurile diferite ale cuvintelor: *față, piatră, a intra, floare*.
- Alcătuieste câte un enunț în care să folosești expresia *a șterge cu buretele* cu sens obișnuit (propriu) și cu sens neobișnuit (figurat).

DESCOPERĂ

Formează perechi de cuvinte cu înțeles asemănător: *har, îndemânat, tenace, adăpost, abil, înzestrare, harnic, refugiu, sârguincios, consecvent.*

REȚINE!

Sinonimele sunt cuvinte cu forme diferite și înțeles identic sau asemănător (*destin = soartă, sud = miazăzi, iubire = dragoste, a agreea = a plăcea*).

Antonimele sunt cuvinte cu sensuri opuse și cu forme diferite (*mare ≠ mic, a intra ≠ a ieși, înalt ≠ scund, cult ≠ incult*).

Sensurile sinonimelor și ale antonimelor se stabilesc în funcție de context.

Seriile (sau perechile) de sinonime și de antonime sunt părți de vorbire identice.

EXERSEAZĂ

- Realizează corespondențe între cuvintele din următoarele coloane, având în vedere relațiile de sinonimie:

A	B
fabulos	irascibil
automobil	opinie
nervos	folositor
părere	mașină
util	fantastic

- Oferă sinonime pentru cuvintele următoare: *făptură, abandon, tâmplar, a plăcea, încet.*
- Găsește cuvinte cu înțeles asemănător verbului *a bate* din enunțurile:
 - Oana *bate* la ușă.
 - În formație, Cristian *bate* la toabă.
 - Când facem curățenie, tata *bate* covorul.
 - Cosmin l-a *bătut* pe Alin și a primit pedeapsa meritată.
- Precizează cuvinte cu sens opus pentru: *primul, încet, deștept, vară, a urca, lacom.*
- Ilustrează prin enunțuri adecvate un sinonim și apoi un antonim pentru cuvintele: *coborâre, bucurie, a vorbi.*
- Precizează câte un antonim pentru fiecare din sensurile adjectivului *drept* din enunțurile:
 - Judecătorul era un om *drept*.
 - Drumul *drept* te duce la destinație.
 - Avea un semn pe brațul *drept*.
 - Îi plăcea să poarte părul *drept*.

DESCOPERĂ

- Precizează care sunt cuvintele care denumesc animale, din seria următoare: *cal, tigru, grajd, adăpare, cântec, piatră, iarbă, leu, maimuță, vacă, veveriță, om, blid.*

REȚINE!

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care se raportează la aceeași idee, la același aspect al realității, la același domeniu.

Pe lângă cuvintele care se referă la același domeniu, în câmpul lexical intră sinonimele lor și expresiile care le conțin.

Cuvintele din câmpul lexical sunt părți de vorbire identice.

EXERSEAZĂ

- Scrie în dreptul fiecărei serii cuvântul ce poate denumi câmpul lexical alcătuit din cuvintele:
 - casă, bărbat, femeie, copil, bunic — ...;*
 - caise, prune, mere, pere, cireșe — ...;*
 - roșu, verde, mov, roz, oliv — ...*
- Elimină din seriile următoare cuvântul nepotrivit:
 - păstrăv, știucă, vacă, biban;*
 - casă, locuință, castel, pădure;*
 - găină, cocoș, rațe, curci, lebede.*

LUCREAZĂ ÎN ECHIPĂ

- Joacă împreună cu un coleg sau împreună cu o colegă **Gândește-te la zece!** Unul dintre jucători se gândește la o categorie de obiecte, ființe, fenomene, noțiuni, stări etc. Celălalt participant la joc are sarcina să enumere într-un minut zece lucruri care fac parte din categoria respectivă. Dacă reușește, primește un punct. Apoi, rolurile se schimbă. Câștigă cel care acumulează primul cinci puncte.

ȘI TU POȚI FI SCRITOR!

- La acest exercițiu de imaginație participă întreaga clasă. Se va lucra, întâi, individual. Sarcinile sunt următoarele:
 - Timp de un minut, fă o listă care să cuprindă cuvinte/expresii care te caracterizează și care denumesc aspecte semnificative ale vieții tale.
 - Apoi, fă-ți autoportretul în versuri, folosind termenii cei mai semnificativi din lista realizată de tine.
 - Scrie pe un bilet poezia-autoportret.
 - Profesorul adună textele, apoi le împarte aleatoriu copiilor.
 - Fiecare elev citește o poezie, iar colegii încearcă să recunoască autorul.

DESCOPERĂ

- Corectează greșelile de orice fel, existente în această postare de pe un forum dedicat elevilor. Transcrie textul corectat în caiet.
Î-mi spune cineva, rpd contentul de la basmul „aleodor imperat”?
Trebuie sa fac o fisa pentru scoala.

REȚINE!

Limba standard este aspectul normat al exprimării curente.

EXERSEAZĂ

- Rescrie următoarele enunțuri, corectând greșelile de orice natură:
 - Cum pot creia un folder?
 - Trebuie să înveți să scri corect!
 - Ce-a de acolo ieste verișoara mea.
 - Nu vroia să lucreze ca stomatoloagă.

Istoria cuvintelor • Variații ale formei și ale sensului în timp

DESCOPERĂ

- Citește cu atenție următorul dialog foarte scurt, pentru a putea rezolva cerința.
Anda: A tăbărât asupra mea o cohortă de buburuze.
Andu: Le-am văzut când au tăbărât în curtea noastră, așezându-și corturile. Sunt binevenite.
 - Transcrie din dicționar sensurile verbului *a tăbărî* și precizează cu ce înțeles folosesc cei doi copii acest cuvânt.

REȚINE!

Sensul unui cuvânt se poate modifica în timp. La fel și forma acestuia.

EXERSEAZĂ

- Consultă dicționarul, pentru a preciza sinonimele cuvântului *carte* din enunțurile:
 - „Scrie carte împăratul, scoate veste-n țara toată,/ Cine s-ar găsi pe fete de la zmei să i le scoată,/ Să le ieie de neveste.” (Mihai Eminescu, *Călin Nebunul*)
 - „Împăratul... căzând în zăcare, a scris carte frăține-său, craiului, să-i trimită grabnic pe cel mai vrednic dintre nepoți.” (Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Citește textul următor, apoi precizează o posibilă legătură între sensurile cuvintelor *robotă* și *robot*. Acestea sunt de origine slavă, unul fiind un cuvânt vechi, iar celălalt, nou.

„Primul termen, *robotă*, denumește o «muncă grea, trudnică» și are câteva derivate: *a roboti*; *roboteală*; *robotit*; *robotăș*. Toți acești termeni aparțin limbajului popular. [...] Verbul *a roboti*, care însemna, inițial, «a munci din greu» a căpătat și sensul de «a face treburi mărunte în gospodărie» [...] și a intrat în bogata serie a verbelor de origine slavă: *a se trudi*, *a se căzni*, *a se sili*, *a se osteni* (toate sinonime ale lui *a munci*) în ale căror sensuri se mai păstrează ecouri ale vremurilor în care munca se asocia cu chinul, cu truda, cu suferința [...]. Neologismul *robot* a intrat în limba noastră prin intermediul francezei și denumește un «sistem automatizat care poate îndeplini, pe baza unui program, o serie de acțiuni dirijate asemănătoare unor activități umane». Cuvântul este folosit și cu sensul figurat de «persoană care lucrează, care acționează mecanic, precum un automat». Prin extensiune, au primit numele de *robot* diferite aparate cu utilizări multiple în gospodărie.”

(Gheorghe Moga,
File de dicționar)

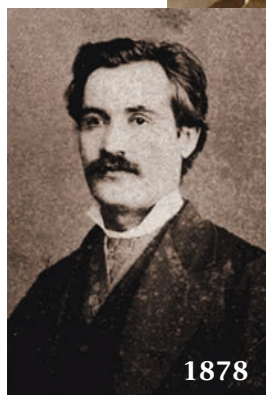

ȘTIAI? AFLĂ MAI MULTE!

Mărturiile contemporanilor lui Mihai Eminescu au fost adunate de Cătălin Cioabă într-un volum masiv, de aproape 600 de pagini, publicat în 2013: *Mărturii despre Mihai Eminescu. Povestea unei vieți, spusă de contemporani*. Citatele folosite aici au fost extrase din această carte.

1869

1878

1885

1887

Mihai Eminescu în patru etape ale vieții sale

CITEȘTE!

La câțva timp după moartea lui Mihai Eminescu, în numărul din 7 iulie 1889, revista *Familia* în care acesta debutase lansa un apel către cei care l-au cunoscut: „Scrieți amintiri!”. De atunci și până azi, răzlețite prin cărți sau prin reviste, s-au adunat sute de pagini despre Eminescu.

Dar ce își amintesc despre el – contemporanii?

Cum era Mihai Eminescu?

„Era o frumusețe! O figură clasică încadrată de niște plete mari negre; o frunte înaltă și senină; niște ochi mari – la aceste ferestre ale sufletului se vedea că cineva este înăuntru; un zâmbet blând și adânc melancolic. Avea aerul unui sfânt tânăr coborât dintr-o veche icoană, un copil predestinat durerii, pe chipul căruia se vedea scrisul unor chinuri viitoare.”
(I. L. Caragiale)

„Deodată se deschide ușa și văd intrând un tânăr slab, palid, cu ochii vii și visători, totodată, cu părul negru, lung, ce îi cobora aproape până la umeri, cu un zâmbet blând și melancolic, cu fruntea înaltă și inteligentă, îmbrăcat în haine negre vechi și cam roase. Cum l-am văzut, am avut convingerea că acesta este Eminescu”. (Iacob Negruzzi)

„Ceva caracteristic și permanent în fizionomia lui a fost surâsul său blând, sincer, sceptic, amar și disprețuitor. Acest surâs al lui Eminescu era o particularitate înăscută, moștenită, probabil, de la mama sa. Eminescu căuta să ascundă ceea ce se petrecea în adâncul sufletului său; dar acestea [gândurile] se oglindeau adesea pe fizionomia sa și multe dintre ele se exprimau prin surâs. Și adesea, stări sufletești care la alții se manifestau prin lacrimi, la dânsul se exprimau într-un surâs, sub care se ascundeau lacrimile și amărăciunea.” (Nicolae Zaharia)

EXERSEAZĂ

- Precizează asemănări și deosebiri între cele trei mărturii ale contemporanilor despre Mihai Eminescu.
- Spune ce detalii despre poet, prezentate în fragmentele de mai sus, te-au impresionat și de ce.
- Creează un acrostih pornind de la numele scriitorului, respectând următoarea regulă: fiecare vers se va referi la o însușire (fizică sau sufletească) a acestuia.

EVALUARE

PARTEA I

Citește cu atenție textul următor și rezolvă cerințele:

„După masă, cu toții în salonaș. Închid ochii și-l revăd. În dreapta, o canapea cu două jețuri, între portretul bunicului și al bunicii, pe canapea, două perne cusute cu lână, pe una un cocoș, pe alta un câine de vânătoare; în stânga pianul; în mijloc, peste un covor roșu, masa rotundă de marmură roșie și de jur-împrejur scaune îmbrăcate în peticuțe de mătase, așezate și cusute cu măiestrie de mama.”

(Alexandru Brătescu-Voinești, *Sâmbătă*)

A. Înțelegerea textului

- 1) Formulează ideea principală desprinsă din text și o idee secundară. (1 punct)
- 2) Precizează modul de expunere folosit. (0,50 puncte)

B. Limba română

- 1) Extrage din text patru cuvinte din câmpul lexical al *salonului*. (1 punct)
- 2) Explică sensul cuvântului *ochii* din fragment și construiește un enunț în care să aibă alt înțeles. (0,50 puncte)
- 3) Identifică tipul de sunete (vocale, consoane, semivocale) din cuvintele următoare: *ochii, bunicii, perne, peticuțe*. (1 punct)
- 4) Precizează sinonime potrivite pentru sensul din text al termenilor: *portret, peticuțe, așezate, măiestrie*. (1 punct)
- 5) Construiește enunțuri cu antonimele cuvintelor *cusute și îmbrăcate*. (1 punct)
- 6) Desparte în silabe: *revăd, bunicii, pianul, măiestrie*. (1 punct)

PARTEA A II-A

Describe în 30–50 de cuvinte camera ta. Poți alcătui un text literar sau nonliterar. (1,20 puncte)

În compunerea ta trebuie:

- să precizezi trei caracteristici ale acestui loc; (0,30 puncte)
- să ilustrezi aceste caracteristici, în mod relevant, respectând convențiile tipului de text ales; (0,30 puncte)
- să respecti structura specifică tipului de compunere cerut; (0,30 puncte)
- să ai obligatoriu numărul minim de cuvinte precizat. (0,30 puncte)

Vei primi 0,80 puncte pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziției – 0,20 puncte; coerența textului – 0,20 puncte; registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului – 0,20 puncte; ortografia și punctuația – 0,20 puncte; așezarea corectă în pagină și lizibilitatea – 0,20 puncte).

Total: 10 puncte (1 punct din oficiu).

SEMESTRUL I

PARTEA I

1) Joacă împreună cu un coleg sau o colegă **Poveste din bucăți**. Jocul se poate desfășura și în grupuri mici sau cu toată clasa. Fiecare jucător are nevoie de o fâșie de hârtie și de un creion.

- Copiii încep scriind în partea de sus a hârtiei un substantiv de gen masculin, determinat de un adjectiv. Substantivul se poate referi la o persoană, la o ființă necuvântătoare, dar și la lucruri, fenomene etc. Rezultatul jocului va fi, astfel, neașteptat! Adjectivul poate să fie amuzant, straniu, neobișnuit etc.
- Se pliază hârtia, pentru a ascunde ceea ce s-a notat.
- Coechipierii schimbă hârtiile între ei.
- Jocul continuă, notându-se mai departe cuvinte care se potrivesc următoarelor contexte:

„S-A ÎNTÂLNIT CU...” – un substantiv de gen feminin (persoană, ființă necuvântătoare, lucru, fenomen etc.)

„LA...” – numele unui loc (substantiv comun sau propriu)

„EL I-A SPUS...” – un enunț (interrogativ sau exclamativ)

„EA I-A RĂSPUNS...” – o propoziție dezvoltată.

„SE ÎNTÂMPLĂ CEVA NEAȘTEPTAT... La un moment dat...” – un enunț asertiv

„ÎN CELE DIN URMĂ...” – un enunț care să încheie istorisirea.

- La sfârșit, copiii fac schimb de hârtii. Acestea se despăturesc și se citește „scheletul” poveștii.

2) Pornind de la „povestea în bucăți”, redactează un text narativ literar sau nonliterar de 10–15 enunțuri.

3) Realizează o bandă desenată compusă din trei–patru imagini, pentru a ilustra textul scris de tine.

PARTEA A II-A

Citește următorul fragment:

„Nimeni nu știe cum a luat naștere Luna. Unii oameni de știință cred că, în urmă cu foarte mult timp, un obiect uriaș, de mărimea planetei Marte, a lovit suprafața Pământului. Acesta s-a spart în bucăți mai mici, care ulterior s-au unit și au format Luna. [...]

Luna este un loc rece și pustiu. Ea are o suprafață dură, acoperită cu praf. Oamenii din Antichitate credeau că Luna este netedă și curată. Astăzi, știm că suprafața Lunii este accidentată și plină de cratere uriașe. Fiindcă Luna nu are atmosferă, meteoriții și asteroizii se lovesc de suprafața ei, provocând aceste cratere.”

(*Enciclopedia lumii pentru copii*, traducere de Lia Decei)

1) Alege răspunsul corect:

a) Textul conține:

- elemente ale unei descrieri literare;
- elemente ale unei descrieri nonliterare.

2) Transcrie din text două enunțuri care prezintă caracteristicile Lunii.

3) Pornind de la informațiile din fragment, explică, în trei–cinci enunțuri, ce cred cercetătorii despre apariția Lunii.

4) Precizează felul propoziției: „Ea are o suprafață dură, acoperită cu praf.”, după alcătuire și după aspectul predicatului.

5) Alcătuiește enunțuri despre spațiul cosmic, în care să folosești:

- a) un predicat exprimat prin verb la modul indicativ;
- b) un predicat exprimat prin verb la imperativ;
- c) substantivele *Pământ* și *Marte* cu rol de subiect multiplu;
- d) substantivul *Lună* cu rol de atribut.

SEMESTRUL AL II-LEA

PARTEA I

1) Joacă împreună cu un coleg sau o colegă **Găsește cuvintele**. Jocul se poate desfășura și în grupuri mici sau cu toată clasa.

- Fiecare jucător are nevoie de o fâșie de hârtie și de un creion.
- Unul dintre jucători rostește un cuvânt lung (de exemplu: *ambarcațiune, trambulină, transplantare* etc.) și coechipierul îl notează.
- Participanții au cinci minute la dispoziție pentru a scrie cât mai multe cuvinte folosind numai literele existente în cuvântul indicat. (De exemplu, din literele cuvântului *trambulină* se pot forma: *bulină, bilă, lin, artă, liră* etc.). Aceste cuvinte vor fi compuse din cel puțin trei litere. Fiecare literă se poate folosi doar o dată. O literă se utilizează de două ori doar dacă apare de două ori în cuvântul lung.
- După ce expiră timpul, jucătorii schimbă listele, verifică dacă toate cuvintele scrise sunt corecte și acordă puncte, pentru fiecare termen. Numărul de puncte este egal cu numărul de litere al cuvântului găsit.
- Câștigă cine a strâns cele mai multe puncte.

2) Aranjează în ordine alfabetică toate cuvintele identificate pe parcursul jocului.

3) Selectează trei cuvinte descoperite și desparte-le în silabe.

4) Alcătuieste un text descriptiv de trei-cinci enunțuri, pe o temă aleasă de tine, în care să folosești cinci dintre cuvintele găsite la exercițiul-joc.

PARTEA A II-A

Citește următorul fragment dintr-o *Rețetă pentru un an bun*:

„În primul rând, se iau doisprezece/douăsprezece luni și se curăță foarte bine de amărăciune, mândrie, ură, invidie, frică, irascibilitate și neliniște. În al doilea rând, se împarte fiecare lună în douăzeci și opt/douăzecișiopt, treizeci/trei zeci ori treizeci și una/treizeci și unu de zile. Fiecare zi se prepară separat...”

1) Transcrie textul, folosind formele corecte ale numeralelor cardinale utilizate.

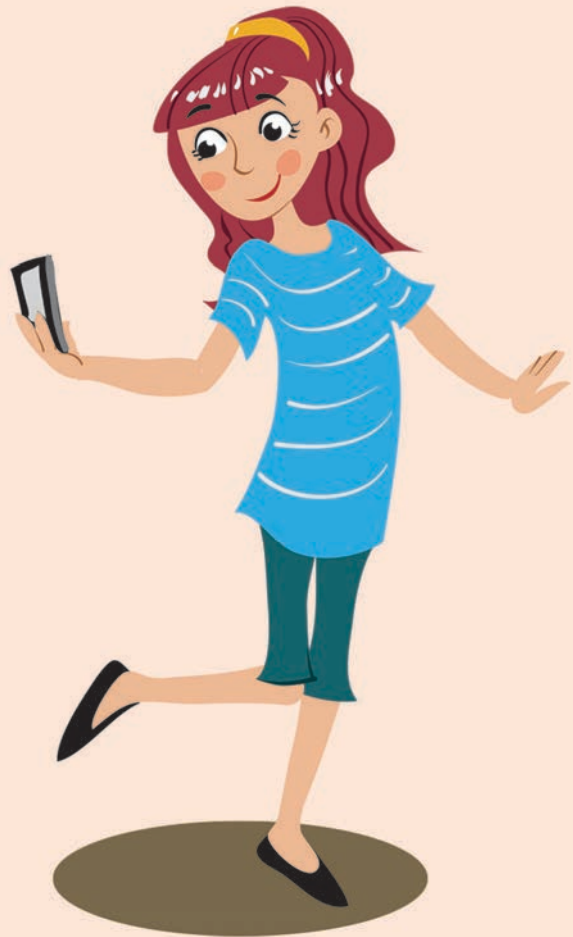
2) Alcătuieste un enunț cu forma de feminin a unuia dintre numerele ordinale din fragment.

3) Precizează câte un sinonim și câte un antonim pentru sensul din text al cuvintelor: *mândrie, frică, irascibilitate*.

4) Numește câmpul lexical pe care îl alcătuiesc cuvintele subliniate.

5) Alcătuieste enunțuri despre rețeta unei zile reușite, folosind în text:

- a) un pronume personal de persoana a II-a;
- b) un adjectiv de genul feminin, la numărul plural;
- c) articolul adjectival *cea* și ortograma *ce-a*.

RECAPITULARE FINALĂ

PARTEA I

Citește cu atenție textul următor, apoi rezolvă cerințele:

„Se spune că în Țara Hațegului din județul Hunedoara trăiau câțiva uriași. Înainte de moartea sa, căpetenia uriașilor împărți țara celor doi copii ai lui, un băiat și o fată.

Ca să vadă mai bine cât de mare este partea lor din moștenire, cei doi copii se urcară pe câte un munte: feciorul pe un munte, iar fata pe alt munte, pe vârful Rusca, spre apus de muntele feciorului.

Fetei i s-a părut că partea de țară a fratelui său este mai mare și mai frumoasă decât a ei, care era plină de stânci. De ciudă, fata a luat un fier de plug și l-a aruncat spre fratele său, care era pe celălalt vârf. Fierul nu l-a nimerit pe flăcău, dar a retezat vârful muntelui, care de atunci a rămas retezat.

De aceea i se spune muntele Retezat.”

(după *Legenda muntelui Retezat*,
www.legendeleromanilor.ro)

A. Înțelegerea textului

1) Numește tipul de text (literar/nonliterar/multimodal; narativ/descriptiv).

2) Completează cadranele, cu următoarele informații:

Scrie, în trei-cinci enunțuri, despre ce este vorba în text.	Prezintă, în trei-cinci enunțuri, trăsăturile unui personaj din legendă.
Transcrie din text un fragment care te-a impresionat.	Formulează părerea ta despre text, susținând-o cu un argument.

B. Limba română

1) Transcrie din text:

- un verb la modul indicativ, timpul imperfect;
- un substantiv articulat cu articol hotărât;
- un substantiv articulat cu articol nehotărât;
- un substantiv însoțit de o prepoziție.

2) Numește părțile de vorbire subliniate în secvența: „Ca să vadă mai bine cât de mare este partea lor din moștenire, cei doi copii se urcară pe câte un munte...”

3) Precizează gradul de comparație al adjectivelor propriu-zise din secvența: „Fetei i s-a părut că partea de țară a fratelui său este mai mare și mai frumoasă decât a ei...”

4) Alcătuiește două enunțuri în care să folosești unul dintre adjectivele identificate la exercițiul anterior la două grade de comparație diferite, numindu-le.

PARTEA A II-A

Redactează un text de 10–15 enunțuri, în care să relatezi o întâmplare reală sau imaginară, petrecută în timpul unei excursii la munte, îmbinând narațiunea cu descrierea.

Folosește în compunerea ta:

- două tipuri de enunțuri învățate;
- o propoziție simplă cu subiect multiplu;
- un predicat verbal exprimat printr-un verb la un timp compus;
- două atribute exprimate prin două părți de vorbire diferite.

RECAPITULARE... ALTFEL

Cine spune că nu putem recapitula și în joacă? Iată, în continuare, câteva jocuri didactice care te vor ajuta să recapitulezi într-un mod amuzant conținuturile învățate.

- Joacă **Bilețelele vorbitoare** cu toți colegii de clasă: fiecare participant are nevoie de foi de hârtie și de un pix sau un creion. Fiecare jucător scrie pe o hârtie un subiect de discuție legat de temele studiate pe parcursul acestui an școlar, în fiecare unitate de învățare, apoi împăturăște hârtia de două ori. Toate bilețelele sunt amestecate. Doi colegi aleg câte un bilețel. Timp de 30 de secunde, stabilesc legături inedite între cele două subiecte. Apoi, un minut, cei doi dialoghează neîntrerupt, respectând regulile comunicării orale și exprimându-se fluent, expresiv.

Colegii:

- precizează tema dialogului;
- evaluează dialogul, folosind fișa de evaluare a comunicării orale (pagina 47).

- Joacă **Găsește ideea!** cu toți colegii de clasă: Se constituie patru grupe, numerotate. Grupurile interacționează în ordine, de la 1 la 4. Fiecare grup își alege un lider, care scrie, la sugestia colegilor din grupul său, un cuvânt-cheie pe un bilețel și îl dă liderului din grupul următor. Cuvântul-cheie este desprins dintr-un text citit. *Cerința 1:* Formulează o idee principală, folosind cuvântul pe care l-ai primit de la grupa precedentă. Notează ideea principală formulată și dă bilețelul mai departe, grupei următoare. *Cerința 2:* Formulează un enunț simplu, pornind de la ideea principală, notată pe bilețelul primit.

- Joacă împreună cu toți colegii **Cine știe câștigă:** Se stabilesc trei grupuri de elevi pentru a organiza un concurs de 5–10 minute, cu următoarele sarcini.

Grupul 1: se constituie din patru elevi, fiecare are câte o denumire – predicat, subiect, atribut, altă parte de propoziție și poartă un ecuson cu denumirea părților de propoziție. Elevii astfel de-

numiți vor sta aliniați și își vor schimba periodic locurile, adică ordinea părților de propoziție.

Grupurile 2 și 3: enunță propoziții, respectând ordinea părților de propoziție (în funcție de așezarea elevilor din grupul 1) și corectitudinea gramaticală (predicat, subiect etc). Fiecare răspuns corect primește câte un punct, dacă timpul de gândire nu a depășit 10 secunde.

În final câștigă grupul cu cele mai multe puncte.

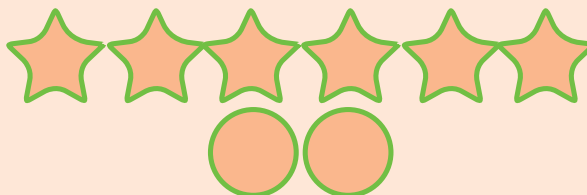
- Joacă împreună cu toți colegii de clasă **Gramatica distractivă:** citește propozițiile următoare: „Fiul a dat jăratnic cailor. El a ales calul slăbănog.”

Descompune propozițiile în părți de vorbire astfel:

a) Scrie în cercuri verbele, iar în stelute celelalte părți de vorbire.

b) Precizează modul și timpul verbelor.

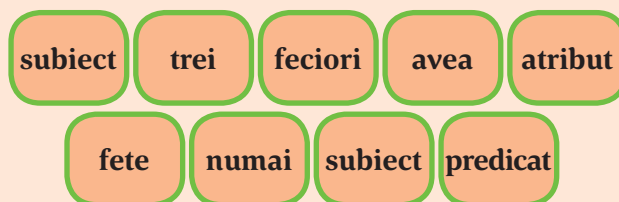
c) Numește părțile de vorbire învățate.

- Joacă **Pătratul buclucaș**, respectând următoarele etape:

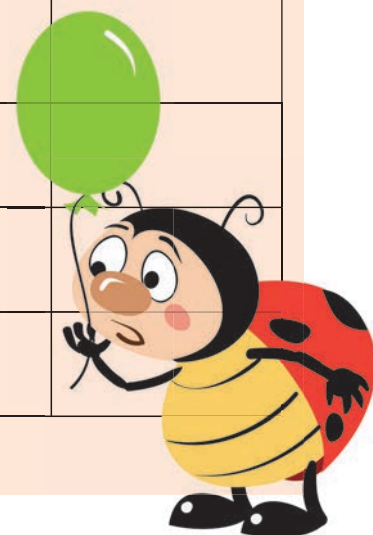
a) Combină cartonașele, pentru a construi propoziții, adăugând în enunțuri câte un cuvânt care să aibă rolul menționat în „pătratele buclucașe”.

b) Creează și tu, folosind carton, foarfecă și creioane colorate, alte cartonașe asemănătoare, pe care să le folosești, jucându-te cu un coleg tău sau o colegă.

AUTOEVALUARE

Acum pot...	Autoevaluare	Evaluarea colegului/a colegei	Evaluarea profesorului
Să identific tema unui mesaj oral, precum și informațiile esențiale sau de detaliu pe care acesta le conține.			
Să prezint oral, pe baza unor repere date de profesor/de colegi, informații, idei, opinii.			
Să exprim emoții și sentimente, participând la discuții pe teme familiare sau pornind de la textele ascultate/citite.			
Să identific elemente paraverbale și nonverbale, în comunicarea orală.			
Să discut cu diverși interlocutori, folosind strategii simple de ascultare activă și manifestând un comportament politicos față de aceștia.			
Să identific informații importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale.			
Să stabilesc tema unor texte literare și nonliterare, de diverse tipuri: narațiuni, descrieri, texte multimodale, texte explicative.			
Să identific cuvinte-cheie în texte citite/ascultate.			
Să formulez idei principale și idei secundare, pornind de la textele citite/ascultate.			
Să formulez un răspuns personal și/sau un răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri.			
Să citesc cu atenție texte pe teme familiare.			
Să reiau lectura unui text, după anumite criterii.			
Să redactez texte de diverse tipuri (literare, nonliterare, narative, descriptive, multimodale, explicative etc.)			
Să redactez, individual și/sau în echipă, un text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme.			
Să analizez texte proprii și texte diverse, din punctul de vedere al corectitudinii, al lizibilității, al coerenței și al clarității.			
Să folosesc cunoștințele gramaticale dobândite, în exprimarea corectă și în înțelegerea textelor de diverse tipuri.			

PACHETUL EDUCAȚIONAL
este compus din:

- ▶ **Manual** (carte + CD)
- ▶ **Caietul elevului**
- ▶ **Ghidul profesorului,**
accesibil gratuit la adresa
www.pasaport-cultura.ro,
secțiunea RESURSE GRATUITE

CORINT

ISBN: 978-606-94476-2-8

www.edituracorint.ro